

A free download from manybooks.net

The Project Gutenberg EBook of Kahdeksantoista runoniekkaa, by Various

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org

Title: Kahdeksantoista runoniekkaa

Valikoima Korhosen, Lyytisen, Makkosen, Kymäläisen, Puhakan, Räikkösen y.m. runoja ja lauluja

Author: Various

Editor: Kustavi Grotenfelt

Release Date: February 18, 2008 [EBook #24638]

Language: Finnish

Character set encoding: ISO-8859-1

- START OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK KAHDEKSANTOISTA RUNONIEKKA
***

Produced by Tapio Riikonen

KAHDEKSANTOISTA RUNONIEKKA

Valikoima Korhosen, Lyytisen, Makkosen, Kymäläisen, Puhakan, Räikkösen y.m. runoja ja lauluja

Helsingissä,
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran kirjapainossa,
1889.

SISÄLLYS:

Alkupuheeksi

Paavo Korhonen (1775-1840)

Suomen kielestä
Talonpojille
Entisestä ja nykyisestä ajasta
Savonmaan herjaamisesta
Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle
Viinasta
Viime sodasta
Muistojuhlasta
Turun akatemian palosta
Tyttärille
Merimiehille

Mustalaisista
 Vanhain puhe
 Ketunpoikain elättämisestä
 Torppari Palmulle
 Puustaveista
 Väinämöisen veljenpoika
 Kuolemasta
 Häälaulu
 Nimismies Kokista
 Laulu, olut ja viina

Pietari Väänänen (1764-1846)

Kustaan IV Aadolfin kotiintulosta Saksanmaalta v. 1805
 Aleksanteri I:sestä

Heikki Väänänen (eli noin 1800)

Lystillinen runolaulu kummasta kalakukosta
 Kellon kylän Mariasta

Elias Tuoriniemi (eli noin 1810)

Juttu juomareista
 Lystillinen runolaulu suuresta tupakan puutteesta

Pietari Kettunen (eli noin 1815)

Kettusen naiminen Suomesta

Paavo Tuominen (1769-1826)

Suomen kielen sorrosta
 Suomen kielen kasvannasta

Pentti Lyytinen (1783-1871)

Kestikievarin virasta
 Aikain muuttuvaisuudesta
 Lapsen virsi
 Tuohesta
 Toinen kiitossana Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle

Pietari Makkonen (1785-1851)

Alkulause
 Ilolaulu Suomen kielen kasvannasta
 Kaipaus Mehiläisen kuolemasta
 Ei ou yksin elänyttä
 Tehtävästä Saimaan kaivannosta
 Runo Kerimäen kirkosta
 Ukkosesta

Vanhasta ajasta
 Hanno suutarista
 Viinan töistä

Olli Kymäläinen (1790-1855)

Kiitos Luojalle hyvästä vuoden tulosta
 Runo Punkaharjusta
 Suomess' ei elä runoilla

Taavetti Latvalainen (1797-1855)

Runolaulu hyvästä vuodentulosta
 Tavattomasta kahvinjuonnista

Juhani Ihalainen (1798-1856)

Tupakkiruno
 Keisarin armoteoista

Olli Karjalainen (1805-1855)

Koulunkäymättömän valitus
 Kulkuruno

Antti Puhakka (s. 1816)

Tuhman Jussin juttureissu
 Ulkokansan kapinasta (1848)
 Lauluin tiedännästä
 Vähällä taloksi pääsnyt
 Surulaulu 1850 vuoden kiellosta

Pietari Mansikka (1825-1871)

Merimiehen runo
 Jäniksen valitus
 Syysruno
 Tytön laulu
 Mietelmiä

Pentti Hirvonen (1826-1878)

Professori Lönnrotista
 Viinankeiton kiellännästä

Jaakko Räikkönen (1830-1882)

Suomelle
 Kenpä tuon on kaiken tehnyt
 Ammattien valio
 Liekö totta vai valetta

Runoni
 Voimasta
 Mietteitäni
 Tyytymättömät
 Paavin maallisen vallan loppu (1870)
 Miete
 Virsi jouluaattona

Opatti Lyytinen (s. 1832)

Rikas neito
 Linnun laulu
 En laulamasta lakkaa
 Tanssissa ja iloseuroissa

Alpertti Kukkonen (s. 1835)

Työn arvosta
 Entisistä Rautalammin runoniekoista

ALKUPUHEEKSI.

Tuskin voisi tämän nyt ilmestyvän suomalaisten kansanrunoiliaimme runovalikoiman puolustukseksi, jos puolustusta tarvittaisiinkaan, esiintuoda parempia syitä, kuin ne, joilla _Elias Lönnrot_ toimittamassaan Mehiläisessä (1840, Helmikuun numerossa) puolustaa, että on siihen nykyisemmänkin ajan runoja painattanut. Seuratkoon sentähden tässä pari otetta Lönnrotin puheena olevasta kirjoituksesta. Lönnrot sanoo:

"Usiammastakin syystä olemma aina mieluisesti prantättäneet talonpoikaisten laitoksia niin runossa, kun muissakin kirjoituksissa. _Ensistäkin kielen vuoksi_. Aivan surkiata on katsella, kuinka Suomen kieli monessa herrasmiesten tekemässä kirjoituksessa on pilattu, erittäinki ensi aikoina. Ruotsin kielen sanajärjestys on aikaa voitain niin tavalliseksi suomalaisissa kirjoissa tullut, että monikin lukia jo katsoo kankiaksi kaiken kirjoituksen, joka sitä ei seuraa. Emmekä huolisi valittaa, jos ne sen tekisivät, joiden silmät ja korvat ovat tottuneet ruotsalaiseen kirjoitukseen, vaan se vasta on pahempi ja ainaki huolettava asia, kun sama ruotsalaisuus paikka paikoin jo on tullut umpisuomalaisillenko niin tutuksi ja rakkaaksi, ett'eivät muusta tiedä, eivätkä huoli. Tiedämmä kyllä kaikilla taivaan kannen alla olevan ikänsä, aikansa ja muutteensa, eikä mitään muuttumatonta löytyvän, ei kieltä, mieltä, eikä muuta ainetta, näkyväistä tahi ajateltua. Mutta se on myös tietty ja kaikille tuttu asia, että esimerkiksi puu itsevapaudessansa kasvaa luonnostansa suoraksi, vaan kun tulee tuuli idästä, toinen lännestä ja pieksää sen muiden lähellä olevien suurempien puiden väliin, niin viimein oksista tahi latvasta puuttuu niihin ja kasvaa niitä myöten vääräksi, ell'ei aikanaan vapauteta ja oikaista. -- -- Sentähden olemma meki -- aina halullisesti pyytäneet tutuksi tehdä runoja ja muita kirjoituksia semmoisilta miehiltä, joita joku vieras kieli ei taida hämmentää, ruotsalaisuus ei seottaa".

"Toiseksi _osotaksen niissä Suomen kansan mieli, tavat ja elämä paremmin_, kun herrasmiesten laittamissa runoissa ja kirjoituksissa. Meidän herrasväki mielessänsä, tavoissansa ja elämässänsä ei ole enemmän Suomen kun mihin muuhun kansaan verrattavia. He ovat eronneet kansasta, jos ei juuri siksikään, että taitaisiin Ruotsalaisiksi, Venäläisiksi tahi Saksalaisiksi lukea. Moni heistä tuskin tuntisikaan kalaa elävässä muodossaan, vielä vähemmin kuinka sitä pyydetään, minkälaisia aura, viikate ja harava, millä tavalla pellot ja metsät saadaan eloa kasvamaan, kasvaako nauris maassa vai puussa j.n.e. He ovat kuitenkin paljo oppineempia, kun talonpoikainen kansa, mutta kun heidän oppinsa ja taitonsa ovat ulkopuolella talonpojan oppia ja taitoja, niin tulevat he ulkopuolin tuntumaanki, mitä suurimmalla osalla Suomen kansasta oikein on omituista. Ja kun joskus

kirjoituksissaan kuvaelevat, niin eivät saa oikiata kuvaa

Suomen elämän muodosta, vaan välistä kaunistavat sen liiaksi, toisinaan rumentavat ylimääräisesti eli hairailevat muulla

tavalla. -- -- Toisin on sen laita, joka, itse yhteisen elämän lapsi, siitä ei ole kanneltaan vierasten oppien tielle hairaunut. Kaikissa puheissa ja kirjoituksissaan ilmoittaa hän kansan mielen, tavat ja muun elämän muodon paremmin, kun minkä oppineet kauniimmillaki kuvauksillaan voivat. Hän ei osota ainoastaan kuorta munasta, vaan sekä syämmen, että kuoren; ei ainoastaan ulkonaista näköä huoneesta, vaan sisäolennonki."

"Vielä muitaki syitä löytyisi, joiden tähden arvossa pidämmä umpisuomalaisen kirjoituksia. Usein ansaitsevat itse aineensa puolesta tutuksi tulla ja ikäskun näytteeksi ulkolaisille, Suomen yhteisen kansan nykyisestä kirjallisesta taidosta. Ei monta vuotta sitte prängtäytyssä saksalaisessa hyvin oppineen miehen tekemässä kirjassa luetaan suomalaiset vieläki pakanain sekaan. Ei siis taida haitata, että tulisivat vähä paremmin meidän maan ja kansan tuntemaan. --"

Näitten Lönnrotin mainitsemain syitten lisäksi tahdon ainoastaan vielä huomauttaa yhdestä. Kun Lönnrot v. 1840 kirjoitti ylläolevat sanansa, oli vielä suuri, ehkä suurin, osa myöhempien runoseppiemme runoista hänelle tuntematon. Hän ei sentähden erikseen puhu mitään heidän runojensa runollisesta arvosta, vaan kuitenkin voipi nyt sanoa sepitelmiensä joukosta löydettyvään semmoisiakin, joita ei kenenkään taiderunoilijankaan tarvitsis hävetä tunnustaa tekemiksensä. Nuo runot osoittavat että jos kohta vanha runon mahti nyt oli muuttunut, kääntynyt uusille urille, laannut laulamasta vanhan ajan sankareista, se ei kuitenkaan ollut tykkänään sammunut. Vielä oli runon into jäljellä, niinkuin Makkonen sanoo:

"monen poikasen povessa,
monen vaimon vartalossa",

siten todistaen Suomen kansan synnynnäistä runolahjaa. Myöhemmät, nimeltä tunnetut runoseppämme edustavat kansamme kirjallisessa kehityksessä eri sukupolvea, jolle ehk'ei ole tähän asti tarpeellista arvoa suotu. He eivät enää laulaneet tietämättöminä itsestensä kansan seassa, he valitsivat ja muodostivat itse ainettansa kukin oman luonteensa mukaan, vaan he lauloivat vielä vanhalla tavalla -- heidän jälkeensä, meidän päivinämme, on kansan seasta samoin noussut itsetietoinen kirjailijapolvi, joka kunnialla todistaa kansamme syvissäkin riveissä vielä olevaa runollista tuotantovoimaa, vaan se ei enää tunne vanhaa runoa, se kuvailee, kertoilee kansamme elämää suorasanaaisessa muodossa. Sentähden myöskin puhtaasti kirjallisesta, runollisesta syystä on kokoelma suomalaisten runoseppien runoista ansainnut tulla suuremmalle yleisölle tutuksi.

Kun ryhdyin julkisuuteen toimittamaan tätä valikoimaa kansamme runoniekkein runoista, huomasin pian että ne kokoelmat, jotka semmoisista on olemassa, varsinkin Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran hallussa, niin epätäydellisinä kuin muutamissa suhteissa ovatkin, kuitenkin riittäisivät aineiksi paljoa laajemmallekin kokoelmalle, kuin miksikä tämä oli aiottu. Täytyi kokoelmasta jättää pois semmoisetkin runot, jotka olisivat painettaviksi kelvanneet. Makkosen runot, esimerkiksi, ovat kaikki semmoisia, että tavallisesti paljoa huonompiinkin kirjallisiin tuotteihin painomustetta tuhlataan, kuitenkin en usko että nyt saatavissa olevista runoista mikään erittäin merkittävä on jäänyt kokoelmasta pois. Erikseen tahdon vain huomauttaa siitä ett'ei tähän kokoelmaan otettujen runoseppien luetteloa saa pitää täydellisenä. On vielä löytynyt monta runojen sepittäjää, joita epäilemättä aikoinaan kotipaikoillansa on pidetty suuressa maineessa ja jotka ovat sepittäneet enemmän tai vähemmän virheettömiä runoja, vaan joiden teelmiä en ole katsonut olevan syytä tähän valikoimaan ottaa, koska ne eivät erittäin kohoa muusta joukosta näkyviin. Lienee kuitenkin syytä tässä nimeltään mainita muutamit heistä: Makkosen riitaveli _Hanno Kokki_ Kerimäellä, _Iisakki Pietikäinen_ (ei Pieksiäinen) Pielavedeltä, _Benjamin Seppänen_ Kiannalla, Kiannan lukkari _Eerikki Vifi_, joiden kaikkien neljän runoja on Lönnrotin Mehiläisessä; _Mikko Tervo_ Kiihtelysvaarassa; _Tahvo Taskinen_ Rantasalmella on sepittänyt paljon runoja; _Juhani Pesonen_ Heinävedellä; _Lassi Mähönen_ Tohmajärvellä Värtsilässä, etupäässä laulujen tekiä; vielä elossa oleva _Risto Pesonen_ Ilomantsissa y.m.

Luonnollista on ollut että mieluummin kokoelmaan on otettu semmoiset runot, jotka jo aineensakin puolesta

voivat ansaita suuremmankin yleisön huomiota, ulkopuolella runosepän kotipitäjää. Semmoiset lukuisat runoryhmät, kuin kiitos- tai moiterunot yksityisistä henkilöistä, runot kirkkojen rakennuksista ja vihkimyksistä, ovat siis verrattain köyhästi edustettuina. Kuitenkin olen koettanut kustakin laista esiintuoda esimerkin: ylistyrunoista luetaan tässä Korhosen kaunis, miehekäs runo "Torppari palmulle"; moiterunoista, joita usein törkeytensäkin tähden on mahdotonta painattaa, Makkosen mainio runo "Hanno suutarista" ja Heikki Väänänen "Kellon kylän Mariasta" ja Korhosen pilkkalaulu "Nimismies Kokista"; kirkkorakennus-runoista on esimerkki Makkosen runo "Kerimäen kirkosta." Sitä vastoin tavataan samasta aineesta joskus montakin runoa tähän kokoelmaan valittuna, niin esim. "Suomen kielestä" (Korhonen, Tuominen, Makkonen, Puhakka, Räikkönen) ja "Viinasta" (Korhonen, Tuoriniemi, Makkonen, Hirvonen, Räikkönen). Mutta tätä ei pidettäne vikana, koska tietysti on erittäin hauskaa kuulla kansan syvien rivien mielipiteitä niistä yleisistä asioista, jotka syvimmin ovat senkin oloihin vaikuttaneet, ja koska useat niistä runoista ovat kansanrunoilain parhaimpia. Jumalan hyvydestä, luonnon kauneudesta, isänmaan edistyksestä, tapojen muutoksista nuo luonnonlaulajat runoilevat, kaikesta mitä vain ovat kokeneet omain elämänolojensa piirissä. Vaan minä viittaa itse runoihin, mistä parhaimmin voi nähdä mitkä sävelet, iloiset ja suruiset, meidän maan runoseppien runoissa kajahtelevat.

Silmään pistävä seikka on että kaikki myöhemmät runoniekat ovat Itä-Suomesta kotoisin -- todistus siitä kuinka paljoa aikaisemmin vanhan runon muistokin on hävinnyt Länsi-Suomesta. Pohjois-Pohjanmaalla tavataan vielä tämän vuosisadan alussa pari runolaulun edustajaa, niinkuin Heikki Väänänen, Tuoruriemi, Seppänen, mutta niihin näyttääkin runotaito siellä sammuneen. Muut runoniekat ovat Karjalasta tai Savosta kotoisin (Rautalampi kuitenkin silloin Savoan luettuna, johon se kuuluukin asutuksensa puolesta) ja kaikkein enimmiten jälkimäisestä maakunnasta. Myöhempää kansanrunoa voipikin syyllä pitää etenkin savolaisena ilmiönä, ja niin itse runoseppienkin nähdään mielellään mainitsevan itsensä Savolaisiksi. Sentähden tavataan "Savo" myöhemmässä kansanrunossa usein kertoma-vastineena "Suomelle", samalla lailla kuin vanhassa runossa "Karjala":

"suvaitseeko Suomen kansa,
salliiko Savon isännät" (Korhonen) --

"työstä on Suomessa surua,
leivänsaaliista Savossa" (Kymäläinen) --

"kuhun saapi Suomalaiset,
sattuvi Savon sapeli" (Puhakka), y.m.

Niille arvoisille papistomme jäsenille, jotka suurella auliudella ovat vastanneet kysymyksiini ja antaneet runoniekkein elämästä tietoja, ynnä muille minua auttaneille pyydän ainoastaan täten saada lausua sulimmat kiitokseni. Professori J. R. Aspelinille, jolta olen käytettäväksi saanut Räikkösen muistoonpanot omasta elämästensä sekä runokokoelman, olen erittäinkin suurella kiitollisuuden velassa. Elämäkerrallisista tiedoista, niin summittaisia kuin yleensä tässä kirjassa ovatkin, toivon kuitenkin hyötyä olevan.

Lopuksi rohkenen toivoa, että tämä kokoelma virittäisi yleisön harrastusta enemmän, kuin tähän asti, tuntemaan uudempia runoseppiämme, ja että ne kansalaiset, jotka oppivat tuntemaan mielestensä huomattavia ennen tuntemattomia heidän runojansa tai tietoja heistä, lähettäisivät ne Suomalaisen Kirjallisuuden Seuralle, sen arkistossa tallettaviksi tulevaisuutta varten.

Helsingissä 18 p. marrask. 1889.

Kustavi Grotenfelt.

PAAVO KORHONEN.[1]

Kaikista nykyisemmän ajan suomalaisista runoniekkoista on Paavo Korhonen kuuluisimman nimen voittanut. Hän syntyi vuonna 1775 _Vihtajärven_[2] talossa Sonkarinsaaren kylää, Rautalammin pitäjätä. Syntymätalostansa kutsuttiin häntä loppupuolella ikäänsä _Vihtapaavoksi_, jonka nimen itsekin muutamassa runossansa omistaa.

Ensimmäisestä opistansa annamme hänen itse kertoa. Siitä lausuu runoissansa seuraavilla sanoilla:

En ole etäällä käynyt
 Hakemassa harjoitusta,
 Piisaapi kotoinen koulu
 Talonpojan tarpeheksi;
 Isä ennen iitä neuvoi,
 Äätä äitini opetti,
 Siihen sain enempi sitte
 Opetella itse vielä;
 Aloin kirjoittaa kynällä,
 Ja panna paperin päälle
 Joutoaikoina jotakin,
 Miesten muihenkin katsella,
 Tulevaisten tunnustella,
 Asioita ainoisia.
 Piti kyllä kynteä'kin,
 Kulkea kuressa aatran,
 Koko viikot vieretysten:
 Kynä kuivi sill' ajalla,
 Leveämmäksi levesi,
 Aatran kären kaltaiseksi.
 Olin oppinut ojalle,
 Viivyin siellä toiset viikot;
 Kuivi läkkini kuraksi,
 Ei juossut kynästä kyllin.
 Palotyössä paljon uuvuin,
 Siellä silmätkin pilaantui.
 Elon aikana enemmän
 Sirpin kammissa kamusin;
 Viikot viljoa kokoilin,
 Suunnittelin sunnuntaina
 Piirteä paperin päälle,
 Mitä mielessä makasi.
 Olipa käsi olasta
 Kovin käynyt kankiaksi,
 Oli kanssa kyynäspäästä,
 kaikkite'kin kalvosesta,
 Eikä peukalo pitänyt
 Kylläksi kyneä kiini;
 Koko koura paljon painoi,
 Se painoi paperin puhki.

Jo nuoruudessaan näytti Korhonen erinomaiset luonnonlahjat siihen, josta kerran oli kuuluisan nimen saava. Erinäinen tapaus johdatti hänen ensikerran laulamaan. Rautalammillla oli silloin _Kokki_ niminen herra nimismiehenä, joka sitä ennen oli Jämsässä samaa virkaa pitänyt. Kun viinankeitto niinä aikoina oli kokonaan kielletty, niin talonpoikain useinki piti laajoilla ja antimilla lumota silmät Kokilta, viinakotien sivutse

kulkiessa. Mutta Kokin kukkaro jo vanhastaan pahaan tyhjänä asumisen tapaan totuttua ei kuitenkaan ottanut oikein täytyäksensä, jonka tähden suurenteli tulojansa velan-otoilla, joita talonpojat harvoin rohkenivat vastaan olla. Niin velkaantui monelle miehelle, jotta velat iäksi päiväksi saivat maksamatta jäädä, semminkin kun Kokki viimein juoniensa ja kujeittensa kautta menetti virkansa, palkkansa ja muut tulonsa. Jollain tavalla kostaaksensa tämän virkaheiton koiruutta ja lohduttaaksensa muita sekä itseänsä häneltä kärsitystä vääryydestä teki Korhonen hänestä laulun, joka kyllä koskevalla ja terävällä tavalla mainii sen mutkia ja konnankoukkuja. Laulu, joka sanotaan olleen Korhosen ensimmäisiä kokeita, levisi pian yli ympäri pitäjän, opittiin pian monelta ja laulettiin halullisesti Kokin koiruuden muistoksi ja velkojensa maksuksi. Kun myös tiedettiin Vihtajärven Paavo saman laulun tekiäksi, niin jopa kokouksissa, häissä, ristiäisissä, talkoissa ja muissa senlaisissa pyydettiin häntä sitä laulamaan ja aikaa voitain ruvettiin häntä vaatimaan muistakin aineista lauluja tekemään. Ei niin paikkaa maassa, ettei siinä aina kummempiakin tapauksia eli muuten mainittavampia asioita ilmaantuisi. Milloin saadaan uusi komia kirkko seurakuntaan rakennetuksi, milloin kuolee eli pois muuttaa siitä arvon ja kiitoksen ansainnut opettaja, milloin elää siinä seurakunnalle pahoitukseksi moitteenalainen virkamies eli muu seurakunnan jäsen. Toisen kerran siunaa jumala maakunnan hyvällä vuodentulolla, eli kurittaa sitä kovalla ajalla, elikkä rustaa ruunu maakunnan hyväksi uusia laitoksia. Näistä ja monellaisista muista merkillisistä tapauksista, joista muut kansat tavallisesti suusanoilla seuroissa tarinoivat, Suomen talonpoikainen rahvas ei niin ilman paljo jaarittele, ettei enemmin tahtoisi niistä joita kuita runoja eli lauluja kuullaksensa. Semmoisista aineista teki Korhonenkin enimmäkseen runonsa, vaikkei niin, ettei olisi muihinkin pystynyt. Muutamissa valittaa tapain turmiosta ja kehoittaa parempihin, toisissa on elatuskeinojen parannus ja muu kansainen hyöty aineenansa, toisissa syntymämaansa ja äitinkielensä puolustus niiden ylenkatsojia ja pilkkaajia vastaan. Vanhain tarina- ja loihturunoin tapaan teki myös muutamia runojansa.

Samaten kuin oppineitten seuroissa hyviä laulajoina toisinaan pyydetään joista kuista seikoista lauluja rakentamaan, niin vaadittiin Korhostakin usein milloin mistäkin laulamaan. Semmoisia toimituksia sai välistä ulkopitäjistäkin kaukana Rautalammilta. Muutamana päivänä tuli miehiä Maaningalta ja pyysivät hänen runoa laittamaan papistansa, joka heillä silloin oli pahan-ilkinen jutunkäviä ja muuten konnankoukkuinen mies, joilla juonillansa ei tainnut seurakunnalle mieliksi olla ja joiden kautta viimein virkansakin menetti. Korhonen käski heidän kertoa kaikki, mitä papista tiesivät ja tahtoivat runoon pantavaksi, joka kertominen illasta ruveten kesti pitkään yöhön. Sitte ruvettiin maata. Aamulla jälkeen vuoteelta noustua alkoi Korhonen laulaa pitkän runon, jossa papin elämä ja kujeet olivat kuvatut ehkä paremmin, kuin miehet olivat toivoakaan voineet. Sitte eivät heittäneet häntä, ennenkuin kirjoitti heille saman runon, jonka kanssa lähtivät kotiinsa, ja josta sitte kirjoituttivat ja jakailivat jäljennöitä sinne tänne seurakuntaan, arvattavasti ei pappia itseäkään unohdettu.

Monet muut runoistansa teki Korhonen toimittamatta, eikä pitänyt niistä sen enempätä jälkeenpäin lukea. Nekin, jotka joutoaikoina itseksestään moninaisista aineista mietti ja kirjoitti, anteli pitkin pitäjätä pois luotaan, josta syystä maakunnassa monta tekemätänsä runoa laulettiin, joita itse ei enään muistanut tuskin tehneensä. Kun häneltä kerran kysyttiin, paljoko yleensä olisi runoja tehnyt, viittasi pöydän allaliseen melkoiseen kistuun sanoen: "saattaisi niitä tulla, mimmoisia lienevätkin, tuo kistullinen, jos kaikki koottuna siihen mahtuisivatkaan." Harvat runoistansa syntyivät kirjoituspöydän ääressä, jossa heti mietittyänsä olisi tainnut paperille piirtää ajatuksensa. Parahimmat runonsa sanotaan perustaneen yksinäisillä metsäkuluilla, kalastusretkillä ja muissa töissä ollessansa. Ne sitte miten muisteli kotiin tultuansa kirjoitti paperille, ensi tilassa jollen kullen tuttavistansa annettaviksi. Pitopaikoissa ja muissa iloseuroissa lauloi oluen ja viinan ääressä monta ihan uutta, johon ei ollut ensimmäistä sanaakaan sitä ennen miettinyt, niin senkin jo usiammasti räntätyn, joka alkaa sanoilla:

No miehet, miehet, veikkoset! näin näitä häitä juodaan: Lopussa viel'ei entiset, ja toista aina tuodaan.

Näistä harvat taisivat tulla kirjoitetuksi, jonka tähden menivät sitä myöten kun syntyivätkin, jos kohta joku kuulioista jälkeenpäin olisikin joita kuita paikkoja muistellut.

Edellä mainitusta jo kyllä on nähtävä, Korhosen ei pitäneen runomahtiansa missään suuremmissa arvossa. Kun kerran häneltä muistiansa myöten kirjoitettiin erästä runoa, sanoi hän unohtaneensa loppuvärssyt runosta. Niitä hänen miettiessä väliytyi kirjoittaja ja kysyi eikö sopisi runoa niillä sanoilla lopettaa, jotka samassa kertoi, lopettaa. Heti oli Korhonen valmis myönnyttämään, ja luuli ehdolle pantuja vielä sopivammiksi, kun sanoi olleenkaan ne omatekemänsä, jotka nyt olivat muistostansa kadonneet. Muutamassa kohti runoilee hän laulujensa vähästä arvosta näillä sanoilla:

Virteni ovat verrattavat
Semmoisen sepän takeisiin,
Joka ahjollen ajaapi,
Hiilet polttaapi poroksi,
Rauan tuiki turmeleepi,
Ei kunnan kalua saahen.

Isänsä kuoltua tuli Paavo kuin vanhin poika isännäksi taloon. Mutta luonnostansa huoletonta elämää rakastaen antoi vapatahtoisesti isännyyden nuoremmalle veljellensä Ristolle, joka olikin ymmärtävä, toimikas ja uutera maamies. Ehkä tähän myös oli syynä Paavon onneton taipumus viinaan, joka keski-ijästä seurasi häntä hautaan asti. Muutamassa runossansa syyttää runonteon ja laulamisen saattaneen hänen tähän turmelukseen, ja valittaa, kun ei sitte havaittuansakaan voinut luopua siitä, sanoen:

Eikä tullut miehen mieltä,
Ett' oisin heti herennyt,
Työstä turhasta lakannut.
Palkka mulle maksettiin:
Vieteltihin viinan kanssa,
Pyyettiin putelin kanssa,
A:ta, b:tä ensi aluksi,
Koko virret viimeiseksi.
Se oli opista voitto,
Että jouvuin juomariksi,
Ratkesin kylän ratiksi.

Toisessa runossa, jonka varta vasten on viinan turmelevista vaikutuksista tehnyt, lausuu ensittäin:

Vasta minä vanhoillani
Oivalsin tämän asian,
Kuinka kunnia meneepi,
Aleneepi miehen arvo,
Kaikki rakkaus katoopi
Entisiltä ystäviltä,
Miesi velkahan veäksen,
Joka ryyppeää rysyltä,
Viinan viljassa elääpi
Monet päivät pääksytysten.
Maailman makia seura,
Tapa vanha tarttuvainen,
Jot'ei arvata alusta,
Saapi semmoiset vahingot.

Vähän jälkeenpäin valittaa samassa runossa itsestänsäkin, sanoen:

Aivan on asian laita

Sillä lailla, lapsukaiset;
 Minä sen toeksi tieän,
 Kun olen itsekin ollut
 Taipuva tähän tapahan,
 Saanut semmoiset vahingot:
 Terveys on turmeltuna,
 Kaikki rikkaus laonnut,
 Matti taskussa makaapi.
 Tällä suututin sukuni,
 Esivaltani vihoitin,
 Näytin itseni olevan
 Hyvänsuoville suruksi,
 Irvihampaillen iloksi.

Viimein päättää runon seuraavilla loppusanoilla:

Olkohon opiksi muille,
 Jotka saanevat sanoa:
 "Muit' on mies opettanunna,
 Itse oli oppimaton."

Tästä viastansa muistuttaa myös eräs hänestä tehty runo, jota Rautalammilla jo Korhosen eläissä laulettiin ja joka, koska ei ole erittäin pitkä, sopinee tähänkin pantaa. Se kuuluu seuraavilla sanoilla:

Vihtapaavo viisas miesi,
 Sanottava Suomen maassa,
 Muissa maissa mainittava,
 Ei ole etäällä käynyt
 Hakemassa harjoitusta;
 Kotona on koulu ollut
 Oman suvun suosioista,
 Oman vanhemman opista.

Koska lassa lattialla
 Pieni Paavo polvillansa
 Itseksensä istuskeli,
 Kyykyllänsä katselepi,
 Ei luultu lukia-miestä,
 Kirjamiestä milloinkana
 Tästä lapsesta tulevan,
 Osaajata ollenkana,
 Ensinkään yrittäjätä,
 Rupeajata runoille.
 Vaan koska ikä eneni,
 Tuli tunto täyellinen,
 Rupes hän runon tekohon,
 Teki runot, laitti laulut
 Hyvemmistä, huonommista,
 Lukkarista ja papista,
 Nimismiehistä, mittarista,
 Talonpoikainkin tavoista,
 Juomarista, kuoharista,

Sanoi sanat räätälistä,
 Sotavuoekin sovitti.
 Pani sen paperin päälle,
 Kansan kasvavan varalle,
 Tulevaisten tunnustella,
 Kuinka oli kumma aika,
 Surullinen Suomen maassa,
 Kuulun veisun kultahäistä,
 Viinasta valitun virren.
 Vielä sitte viimeiseksi
 Sai maassa sanottavaksi
 Pojan veljen Väinämöisen,
 Liisan Antero Vipusen.

Jo nyt lauluni lopetan,
 Kosk'ei aika myöten anna,
 Vaikk'ois vielä virkkamista
 Paavon tuhmista tavoista,
 Juomisestakin jutella,
 Kuinka viina viettelempi,
 Viepi voiman viisahalta,
 Ymmärryksen oppineelta,
 Panee maata pylyksiinsä,
 Viisahankin vierehensä.

Jospa tietäisin toeksi,
 Ettei virttänsä omoa
 Ottaisi pahaksi Paavo,
 Suuttuisi sanoista näistä,
 Paikkani ylös panisin,
 Antaisin ala nimeni.
 Vaan en tieä miehen mieltä,
 Tunne toisen arveloita,
 Puhu en paljo paikastani,
 Ala en nimeä anna.

Paavon viinaan meneväisyydestä oli kyllä vanhalla äidillänsäkin surua, vaikka muuten vielä vanhoillaanki kiitti Paavon hyväksi lapseksi, jolta elinkautenaan ei ollut pahaa sanaa vastaan kuullut. Tätä äitiänsä kohteli myös Paavo vielä vanhemmallakin iällänsä lapsellisella rakkaudella, ja kaikki rahat, mitä metsän nahoista sai, sillä hän oli viriä ja onnellinen ketunpyytäjä, vei äitinsä korjuusen talon tarpeita varten, kuitenkin sillä välipuheella, että eukon toisinaan piti omasta kädestään poikaansa ryypyllä virvoittaman. Samate oli kotiväkensä, kyläläistensä ja kaikkein muiden ihmisten kanssa suosiossa, sillä totuutta rakastava, tasainen ja hiljainen luonnostansa hän ennemmin kärsei pienen vääryyden, kun että oman puolensa pitämällä olisi tahtonut riitoja toistensa kanssa nostaa.

Yhtä selvä ja teeskelemätön kun runoissansa oli Korhonen muussakin lauseessansa. Rautalammilla on tapana talonpoikain itse välistä kirjoittaa sukulaisilleen kuolinpuheita, ja pyytää papin niitä saarnastuolista lukemaan. Korhoselta kuoli kerran yhtäikaa sisar kuuden lapsensa kanssa ulkotautiin, josta kirjoitti seuraavan kuolinpuheen:

"Monta mureellista jälkimuistoa on tässäkin seurakunnassa pidetty sen luontoa seuraavan kuoleman tapauksista sekä vanhoina että nykyisempinä aikoina. Nyt meillä taas olisi halu puhua ja jotakin tietä antaa

seurakuunalle yhdestä äitistä, joka kuuden lapsensa kanssa on lepokammioon saatettu tänä päivänä -- se on Jokelan talon emäntä _Maria Korhotar_.

"Tämä vainaja on syntynyt isästä _Matti Korhosesta_, joka oli isäntä Vihtajärven talossa Sonkarinsaaren kylässä, ja on jo aikaa sitten kuoleman kautta pois kutsuttu, ja äitistä _Anna Pulkittaresta_, joka nyt vielä toivotussa terveydessä elää, ja on emäntä samassa Vihtajärven talossa. Yhdeksäntoista vuoden iällä tuli tämä vainaja naimiseen talon isännän _Juhana Jokelaisen_ kanssa samassa Sonkarinsaaren kylässä, jossa avioliitossa eli 4 kuukautta vajallen 23 ajastaikaa. Tällä ajalla syntyi heille kaksitoistakymmentä lasta -- kolme poikaa ja yhdeksän tytärtä --, joista yksi poika ja yksi tytär on ennen kuolemalla pois temmattu, ja nyt viimeisen pidetyn sairauden alla yksi poika ja viisi tytärtä ynnä kuoleman taudin alla syntynyt keskieräinen poikalapsi, jotka kaikki ovat häntä tänäpäivänä hautaan seuranneet. Jälkeen jääneitä lapsia on vielä yksi poika ja kolme tytärtä. Kaksi tytärtä ja se ainoa poika ovat vanhimmat vainajan lapsista ja yksi tytär vähäinen.

"Koko hänen ikänsä oli kaksiviidettäkymmentä ajastaikaa, jonka suurella kärsivällisyydellä ja tyytyväisyydellä kulutti varustettu kestäväällä ruumiin rakennuksella, kelpaavalla toimella perheensä ylitse, piisaavalla ruumiin ravinnolla, hellällä ja lauhkialla sydämellä.

"Jättäin kaikkia näitä maallisia etuja halasi sairautensa lopulla nautita Herran pyhää ehtoollista, mutta kun aika eikä tila sitä myöden antanut, niin toivoi loppua ja odotti siunausta. Ensimmäisenä päivänä helmikuussa kello 11 ennen puolta yötä uloshuokasi hän sen viimeisen hengen."

Näin lyhyt, selvä, kaunistelematon oli se kuolinpuhe, jonka Korhonen vainajalle sisarellensa kirjoitti. Moni olisi siitä harvoin sattuvasta, surkiasta tapauksesta, jossa yhtenä päivänä äiti kuuden eli seitsemänki lapsensa kanssa haudataan, tainnut kyllä pitkältä ja liikuttavalta puhua, mutta Korhonen ehkä arveli sopivammaksi ei mainita, mikä jo ilman oli koko seurakunnalle kyllä tuttu ja kaamia asia. Ei hän myös ylistä sisarvainajataan muusta, kun minkä tiesi todeksi. Jumalisuuden hyvät avut ja muut semmoiset asiat, joista kuolinpuheissa tavallisesti paljon lausutaan, vähän tiedetään, heitti Jumalan arvata, joka tutkii sydämen, ei katso ulkonaista, usein pettäväitä muotoa.

Usiammasti Korhosen runoista on nähtävä, hänen tarkalla mielellä lukeneen niin pyhän raamatun kun muitakin suomalaisia kirjoja. Myös kirkossa, ehkä Sonkarinsaarelta sinne luetaan puolikolmatta penikulmaa, kävi ahkerasti ja kuunteli tarkkaan saarnaa, jonka sitte kotiin tultuansa kirkkoon pääsemättömille selitti. Mutta sen jälkeen kun ensikerran 18 vuoden vanhana oli käynyt kerran pyhällä ehtoollisella ei enää koskaan mennyt armopöydälle, vaikka papitkin varoittain ja kehoittain koettelivat saada hänen mielensä muutetuksi. Sanat ja varoitukset olivat mitättömät: hän pysyi järkähtämätönnä siinä kerran saadussa luulossa, olevansa mahdoton Herran alttarin vieras, joka söisi ja joisi kadotuksen päällensä. Ehkä Luojalta terävällä älyllä varustettu autuudenkin asioita tutkimaan ja käsittämään, oli mielensä kuitenkin siinä kohdassa pimitetty. Suurin erehdyksensä näyttää olleen, että pyysi ja toivoi oman vanhurskautensa kautta joskus tulevansa mahdolliseksi Herran ehtoolliselle käymään, ei muistaen, ettei se olekaan vanhurskaille, vaan syntisille annettu, sillä eihän itsestensä vanhurskas lunastajata tarvitsisikaan.

Ehkä Korhonen eli jotenkin vanhaksi, ei hänelle kuitenkaan ollut sallittu kotona kuolla. Lokakuussa vuonna 1840 löysi veljensä hänen kuollunna veneessä ei kovin kaukana kotitalosta. Arvattavasti oli joku äkillinen kuoleman kohtaaminen häntä tavannut. Tyttärensä _Anna Reetta_, joka on naimisissa Koivulan talon isännän Sakari Lyytisen kanssa Sonkarinsaarella, lauloi perityllä runolahjallaan isävainajastansa seuraavaisen lapsellista rakkautta ja kristillistä surua osottavan kuolirunon:

Nyt on luonto liikutettu,
Runotöihin taivutettu,
Vaikka ei riemusta runoja,
Ilmi anneta ilosta.
Kaikki on saanut syvälle,

Murhe pannut painon alle,
Kun on kuultuna kamalat,
Saatu surkiat sanomat
Kuolemasta kummemmasta,
Erosta tämän elämän;
Koska päätti Vihtapaavo
Maalimasta matkajuoksun,
Joka vaarassa vaelsi,
Tämän maaliman majoissa,
Surun lakson laitumilla,
Vuotta viisi seitsemättä.
Eikä tietoa edeltä
Annettuna aikansa
Viikon viimeisen olevan,
Virstan viimeisen tulevan,
Joka saattoi saaren päähän,
Kuolopaikalle kuletti.
Tuo on meiltä tietämätön,
Tuhmain tunnolta salattu,
Mik'oli laitettu lopuksi,
Mitä pantu päätökseksi:
Olisiko usma uuvuttanna,
Sumu silmänsä soaissut,
Vai viluko viivyttännä,
Eli nälkä näännyttännä;
Vaiko varsin määräpäivät
Lie jo tullut täytetyksi.
Ei hän kuollunna kotona,
Sairastanna saapuvilla;
Vasta viimein viikon päästä,
Kun oli kulkenna kotoa,
Kaonna ja kaivattuna,
Veli veljensä tapasi
Ve'en rannalta veneessä,
Ilman alla aukialla.
Totta tunsu tuskan tuiman
Veli veljen kuolemasta;
Tuossa kohtasi kovasti
Huokaus ja huutoääni,
Kun oli kuollut tuttavansa,
Kaunis kasvinkumppalinsa,
Kun oli linnun liukas ääni
Langetettu laulamasta,
Kun oli kuolo katkaissunna,
Aviotkin auaissunna.
Sama surkia tapaus,
Kun tuli tutuksi muille,
Tuotti kyllin kyyneleitä,
Antoi huolta, huokausta,
Sukulaisille surua,
Vielä muittenkin muretta,
Joihen kanssa kaunihisti

Oli aikansa asunut,
Elänyt isänsä päivät
Sovinnolla, suosiossa.
Mutta ei nyt murhe auta,
Eikä vaikia valitus;
Heitetähän Herran päälle
Kaikki huolet, huokaukset,
Jonka viisaus visusti
Läpi kaikki katselepi,
Jok'on tiennyt lähtötiiman,
Erohetken helpotuksen.
Jo oli iästä ilta,
Elämästä ehtopuoli;
Kyllä aika myöten antoi
Erota elosta tästä,
Päästä tästä Paapelista,
Sotomasta syntisestä.
Eipä siis surua siitä,
Valitusta vainajasta,
Että nuoruuden iässä
Tuli täältä temmatuksi;
Vaan se tuopi tuskan meille,
Sepä suurentaa surumme,
Ett'oli visseillä vioilla,
Tiellä tietyn turmeluksen,
Sitehissä synnin suuren,
Kaotuksen kahlehisä;
Siottuna siitä päivän,
Kun sai viina vietelkyksi,
Joka piätti pyhäältä,
Esti armo-atrjalta;
Kun oli Paavalin sanoista
Käsityksen keksinynnä,
Ettei söisi syömärinä,
Eikä joisi juomarina
Siitä juomasta pyhästä,
Armoleivän atriasta.
Kyllä siitä sielun kuorma
Paljo painoi ja pakotti,
Jota vainaja valitti
Ahkerasti aikanansa,
Ettei jo iällä ennen
Armon lahjoja anonna.
Aina toivoi tointuvansa,
Paremmaksi pääsevänsä,
Saavansa himolle salvan,
Lukon orjuuden ovelle;
Vaan se viipyi viimeiseksi,
Aivan ehtoolle elämän.
Nyt ei tietä Herran töitä,
Eikä tuta tuomia,
Annettiinko armopaikka,

Vaiko kauhia kaotus.

Voi jos vielä viimeisellä
 Ehtoolla elämän Herra
 Oisi armon auaissunna,
 Paratiisin Paavalille,
 Muistanunna niinkuin muinen
 Ryöväriä ristin päällä,
 Jollen juuri viimeisellä
 Ovi armon auaistihin.

Vielä muutamat murehti,
 Pahastuivat paljo siitä,
 Kun oli kiini kirkonkellot,
 Seurakunnan sielukellot.
 Vaan kun tarkoin tutkittua
 Saatihin sanoma kuulla,
 Ett'oli kielty kirkkolaissa
 Kellonsoitto kelvollinen,[3]
 Pian sekin murhepilvi
 Riemuruskoksi rupesi,
 Kosk'oli siansa saanut
 Siinä maassa siunatussa,
 Missä muutkin matkamiehet
 Saavat laskeita levolle.
 Kyllä vainaja varusti
 Itse jo elämäkirjan,
 Joka joutui vuotta ennen
 Kaikille katseltavaksi,
 Jonka otti oppineetkin
 Varsin vastahan halulla;
 Luki herrat Helsingissä,
 Antoi sille suuren arvon;
 Vaikk'ei auta arvo suuri,
 Nimi kuulu kuolemassa.
 Kuolo on se kuulu vieras,
 Joll' on valta vallallenko;
 Ei se kysy keisarilta,
 Ruunupäältä ruhtinalta,
 Vaatisiko valtakunta
 Vielä täällä viipymähän;
 Ei se pappia paraita
 Kierrä kirkon haltioita;
 Eikä tutki tuomarilta,
 Oikeuen oppineilta,
 Tohtivatko itse tulla
 Toisen tuomarin etehen.
 Kuka kaikki kertoneepi,
 Kuolon tuumat tutkineepi;
 Ei se aikoja valitse,
 Eikä paikkoja paraita;
 Ei kysele kynnyksellä,

Taho tietä tanhualla,
 Joko oisi outettuna,
 Eli kauan kaivattuna,
 Vai tuli kovin varahin,
 Kesken töihin täyttämättä.
 Siitä syystä syntisiltä
 Vaaitaankin valmistusta,
 Kun on kuolo tietämätön,
 Joka hetki Herran käessä.
 Onnellinen on se päivä,
 Uskovaisille ihana,
 Joill' on toivo taivahassa,
 Ilonsa isän majassa.
 Niillen vaan on vaikiampi,
 Kuolo kauhia, kamala,
 Joihen mieli maallisilta
 Tavaroint' on tahrattuna;
 Niillen maaliman makeus
 Kaikki käypi katkeraksi
 Kuolemassa kauhiassa,
 Synnin palkan päätöksessä.

Päätettyämme tämän vaillinaisen kertomisen Korhosen elämästä ja kuolemasta kääntykämepäs jo hänen runolaatuansa erittäin katselemaan.

Kansanrunon tavallinen laatu ja omaisuus on aineensa luonnollisella yksivakaisuudella toimittaminen ilman mieltä sinne tänne syrjäasioihin juoksuttamatta, niistä muka kaunistusta ja kuvausta kerrottavalle saadaksensa. Samaan kansanrunon omituiseen tapaan laati Korhonenkin runonsa, siinä toki vähän eroma, että mielellään pisti sananlaskuja ja muita vertauksia runonsa suolaksi eli ytimeksi. Sanain sovittamisessa oikiaan runosääntöön eli mittaan ei ollut niin tarkka ja huolellinen, kun Karjalan vanhoissa ja nykyisemmissä runoissa sen suhteen ollaan, jonka tähden välimmiten tavataan virheellisiä lausuksia, kun asianymmärtäjä luvia itse havainnee, jos niitä tässä ei paremmin selitetäkään. Onkin runo jo Savon tienoilla ja vielä enemmän Hämeessä alkusomuudestansa poikennut, jonka tähden ei ollenkaan ole ihme, Korhosenkin runot sanasääntönsä puolesta ei parempia olevan, kuin mitä lapsuudesta kuuli kotiseudullansa laulettavan.

Vielä virheen-alaisemmat, kun runonsa, ovat muut laulunsa viitteellisessä arvaannossa. Läpeensä tavataan niissä sanat sopimattomasti katkaistuna ja tavutten sekä arvo että korko pahasti runneltuna, josta onkin nähtävä, Korhosella niitä tehdessä ei olleen parempata esikuvaa, kun virret tavallisissa arkkiviisuissa ja vanhassa virsikirjassamme. Valitettavasti ei ole muillakaan lauluniekkoilla vielä ollut parempaa mallia eli johtoa, kun vasta nimitetyt kielensä suhteen kehnot ja vaivaiset, mitteen vuoksi peräti typerät ja kelvottomat laitokset, jotka jo vuosisatoina ovat paljo huolta Suomen Runottarelle tehneet, ja vasta kentiesi mitä vielä tekevät, kun jo ovat hänen suurimmalle osalle kansasta tuiki tuntemattomaksi saattaneet, elikkä turmelleet korkoamme, ettei moni meistä enää tajua'kaan vanhan Suomen runon suloa ja lempeyttä, joka ennen aikoinansa heitteli kiviä ja kantojakin ja pani karhut tanssimaan tasajalassa.

Ne Korhosen tekemät laulut, jotka tässä kirjassa löytyvät, ovat paraimpiana, ja jos ei jo siitäkin syystä, niin kuitenkin näytteeksi hänen ulkorunoisesta laulutavastansa painettavat. Näistäkin lauluista on lyhemmyyden vuoksi muutamia kehnompia värssyjä pois jätetty, milloin se järjestyksen loukkaamatta taisi tapahtua. Peräti painamatta on jäänyt toista yhdeksän meille tiettyä laulua, nimittäin:

Jänikselle;
 Onnentoivotus nuorelle vaimolle;
 Pahasta ja kalliista ajasta;
 Venäjän ja Turkin rauhasta;
 Leskikeisarinna Maria Veutorounan kuolemasta;
 Turun kaupungin palosta;
 Kehoitus hääpidon alettaissa;
 Nuoren vaimon kiitossanat antimista;
 Joutohyräilykset häissä.

Epäilemättä löytyy myös monta muuta Korhosen tekemää laulua, eli kuitenkin on löytynyt, joita ei vielä ole kerätyksikään saatu. Kerääjät ovatkin enemmän ahkeroineet saada hänen runojansa, kun laulujansa kerätyksi, koska edellisillä jo rakentonsakin puolesta nähtävästi oli parempi arvo.

Korhosen tytär, jo mainittu _Anna Reetta_, joka isänsä kuolemasta teki edellä luettavan kauniin runon, ei ole muunkaan laulun laadinnossa isäänsä kehnempi, miltei ennen parempi. Sen voisi päättää seuraavistakin värsyistä, otetut hänen eräälle orpopojalle tekemästä laulustansa:

Minull' on mieli kirjoittaa,
 Maailman surkeutta mainita,
 Jos aika myöten antaisi,
 Ymmärrys ylös kantaisi.

Viheliäinen, surkia
 On ihmisellä elämä,
 Niinkuin on Jopi puhunut,
 Ja Salomoni sanonut.

Jopa sen tunki Jooseppi,
 Ja tarkoin tutki Taavetti;
 Jo Haakar joutui huutamaan,
 Ja Ismaeli itkemään.

Kuin lapsi ensin syntyypi,
 Ja hengittämään herääpi,
 Tuntee jo tuskan olevan,
 Ja vaivan takaa ajavan.

Itku jo ompii alkuna,
 Ja ensimmäisnä äänenä,
 Juurikuin ajat arvaisi,
 Ja tulevaiset tuntisi.

Jos sitte vähä iloitsee,
 Ja lasten kanssa leikitsee,
 Ne ilot pian puuttuvat
 Ja murehiksi muuttuvat.

Piampa saapi havaita,
 Kuin maailma on kavala,
 Kuin nuoren ilon kadottaa,
 Ja lasten leikin lopettaa.

Niin näkyy nytkin todeksi.
 Ja kuuluu kyllä kovaksi,
 Kun puhuu orja päivistään,
 Yks orpopoika onnestaan.

Tämän orpopojan antaa hän sitte usiammissa värsyissä valittaa vaivojaan ja onnettomuuttaan, ja siitä päästyänsä muistaa korjaajiansa seuraavilla kiitossanoilla:

Nöyrimmän sanon kiitoksen,
 Kaikillen niillen yhteisen,
 Jotka minun ovat korjanneet,
 Ja tänne asti auttaneet.

Suuri on ollut vaivanne,
 Suurempi olkoon palkkanne,
 Jota ei maassa makseta,
 Vaan taivahass' on tarjona.

Ja jos nyt oikein tuntisin,
 Hyvyyttä Herran muistaisin,
 En vaiti olla saattaisi,
 Vaan kiitosuhrin antaisin.

Että niin olen autettu,
 Ja vahingolta varjeltu,
 Kuin Mooses kaisla-arkussa,
 Ja Joonas kalan vatsassa.

Ne Herran suuret ihmetyöt
 Muistuttaa mullen päivät yöt,
 Että aika oisi palata,
 Ja synnin tieltä lakata.

Maailman turhuus hyljätä,
 Ja kaikki ylön katsoa,
 Toivoa toista tulevaa,
 Etsiä uutta elämää.

Että sitten taivaan kuorissa
 Saisi voiton virttä veisata;
 Siellä vanhat vaivat palkitaan,
 Ja kaikki uudeksi muutetaan.

Siellä omi oikia isänmaa,
 Ja kaikki kallis tavara;
 Siellä lesket levon löytävät,
 Orvot osaansa nousevat.

Siellä taakse taukoo puutokset,
 Murheet ja ajan muutokset;
 Ei isä jätä seurastaan,
 Eik' äiti heitä helmastaan.

Siellä köyhät saavat rikkauden,
 Ja sairaat kaikki terveyden;
 Siellä omi ilo yltäinen,
 Ja riemu alinomainen.

Viimein jo taas omassa nimesssä päättää Anna Reetta virtensä tällä loppuvärsyllä;

Lyhyt on tämä kirjoitus,
 Yksinkertainen yritys,
 Vaan kukas tarkoin tietänee
 Ja toisen tuumat tutkinee.

Semmoista sydämen liikutusta, josta tämäkin virsi todistaa, isänsä Paavo ei osoita tuskin yhdessäkään runossa eli muussa laulussa. Se näyttää hänen luonnollensa kokonaan outo olleen. Harvoin on mielensä muutenkaan oikiaan lauluuntoon ylennyt. Sen siasta nähdään hänellä olleen tarkan ja terävän älyn moninaisia aineita tutkimaan, käsittämään ja kertomaan, jonka ohessa runonsakin osoittavat hänen vihanneen kaikenlaista pahaa ja vääryyttä, puoltaneen hyvää ja siivollista elämätä. Kun vielä oli lukenut viikkosanomat ja monta muuta suomalaista kirjaa, eitä ainoastaan lukenut, vaan käsittänytkin ja muistonsa säilyttänyt, niin pidettiin häntä talonpoikain keskuudessa oppineena, ja oppinut olikin hän, vaikk'ei tainnut kuin yhtä äitinsä kieltä, yli monen koulunkin käyneen miehen, ettei suinkaan ensimmäiseksi tullut ymmälle, missä vaan ei ilman kainustellut tietoansa ilmoitella.

Tästä kaikesta lienee arvattava syy siihen, että Korhosen lauluja pidettiin suuressa arvossa ja että niistä muutamat levisivät ulommaksi Hämeesen, Pohjanmaalle ja Karjalaanki. Löytyypä vielä muitakin syitä niiden leviämiseen ja semmoiseksi arvaisimme rahvaalta rakastetun vertauksellisen eli muuten polvellisen sanalaatunsa, mielensä malttamisen, siinä kohdassa, ettei koskaan latonut lauluunsa, mitä sylki suuhun tuopi, vesi kielelle vetävi. Siihen lisäksi saapi lukea senkin seikan, että valitsi lauluillensa sopivan aineen, ja viimeiseksi että itse kirjoitti ne paperille, joka esti heti synnyttyänsä katoamasta. Muita syitä emme voi keksiä niiden erinäiseen arvoon ja leviämiseen, koska Korhosella ei kuitenkaan ollut joita kuita mainittavia runolahjoja yli muiden runoniekkain, vaan hän ennemmin jääpi monestakin jällelle. Jopa tyttärensäkin ja pitäjän miehensä _Juhana Ihalainen_ siinä vetävät hänelle vertoja. Monta muuta tunnemme, joita pitäisimme parempina, vaikk'eivät ole sinne päinkään ihmetteliöitä ja seuraajia saaneet, kun Korhonen, jota Savon nykyiset runoniekat tavallisesti pitävät mestarinansa, kuin saksalaiset Schilleriä ja Götheä.

Nimitimmä Korhosen runoista muutamia Karjalaankin levenneen. Semmoisia ovat erittäinkin runot Talonpojille, Viinasta, Tyttärille, Mustalaisista, Ketunpoikain elättämisestä, Väinämöisen veljenpojasta y.m. Näytteeksi miten runot semmoisilla kulkumatkoilla muuttuvat, panemme tähän yhden tämmöisen runon "Piipunperästä" sekä sillä tavalla, kuin se on Rautalammilta kirjoitettu, että toisellakin tavalla Venäjän Karjalasta.

Rautalammilta:

Käännä päätä, katso päälle,
 Ota vaari vanha muori,
 Kuinka kummalta näkyypi
 Tämänäikaiset asiat;
 Kaikki pojat kasvavatkin
 Piipunpohjalla pilaavat
 Suunsa seuvun semmoiseksi,
 Jos on paksu huulipanta,
 Niin on posketkin porossa,
 Kasvo puolipullollansa.

Eivät yr'tä yösialta,
 Univuoteilta värähä,
 Eikä pirtistä pihalle,
 Vielä virkahan vähemmän,
 Ulkotyöhön ollenkana;
 Ennen karstat kaivetahan,
 Ihvetkin imeksitähän.
 Kyll' on sitte päivän päällä
 Parta paksuna porosta,
 Ihvestä ihon sininen,
 Hihat hiessä, helmat noessa,
 Rintapielet riivanteissa.
 Vaimot ne valittelevat
 Pilattavan paiat kaikki
 Kesken päivän pestäväksi;
 Muorit mukamat sanovat,
 Että pyyhkeiksi pitäisi
 Vanha vaippa laitettaman,
 Että aikaa enemmän
 Pesemätä päästäisiin.

Sepillen on selvä neuvo,
 Valurille vanha käsky,
 Kunnon neuloja kumota,
 Jolla vilja väännetähän;
 Ilkeä on imeisten luona
 Puista puikkoa piteä,
 Kuletella kukkaroissa.
 Miehet muutamat sanovat
 Pilattavan piiput kaikki,
 Pohjat puhki pisteltävän,
 Karetsia kaivettaissa;
 Toiset ne toki puhuvat,
 Ett' on oppi oivallinen,
 Ja juuri komia konsti,
 Maahan muuttunut tavaksi.

Muinoin toivat Mustalaiset,
 Kusta lieneepi kotoisin:
 On tuosta tupakin jatko,
 Jopa työlle joutuisampi.

Venäjäjän Karjalasta:

Kuule ensin, katso siitä,
 Kuinka kummalta näkyvi
 Tämänaikainen elämä:
 Miehet muutkin jos minäkin
 Piipun pohjilla pilaavat
 Suunsa seuvun semmoiseksi,
 Jott' on leukansa liassa,
 Parta paksussa porossa,

Ihmestä iho sininen,
Tupakasta turmeltuna.

Muinen söivät Mustilaiset
Piipun pohjia poloiset,
Konnat suuhunsa kosivat,
Karetsia saamitsivat,
Siitä ottivat opiksi,
Suomen miehet mielityöksi,
Jotta jo nykyinen kansa,
Kaikki katsovat musikat,
Nuoret miehet naimattomat,
Pojat puoliparrattomat,
Huuliansa huuhtelevat,
Paian hiemalla hosuvat.

Ei lemmit leposialle,
Vuotehellenkaan väräy,
Kun ei poskessa poroa,
Suussa tuhkia tupakan.
Ilmanko akat sanovat,
Moorit muutamat puhuvat,
Pilattavan parrat kaikki,
Suun menevän surkiaksi.

Puikko on puolta kyynäreä,
Kyllä kypärän pituinen,
Tehtynä teräväpäinen,
Jolla kaivavat karetsan,
Piipun pohjan poskehensa.
Ei purukset suusta puutu,
Tukut karmilta katoa,
Ikipallit ikkunalta.

Miehet muutamat puhuvi
Piiput pantavan pilalle,
Pohjat puhki pistettävän
Karetsia kaivettaissa.

En nyt tuota tarkoin tunne,
Josta on tupakka tuotu:
Sen mä tuntenen toeksi,
Ett' on turmellut tupakka,
Pilannunna kansan kaiken,
Maahan muuttunut tavaksi.

Vielä muitakin toisintoja löytyisi tähän yhteenkin runoon, joilla ei kuitenkaan tarvinne tätä jo ilmankin pitkää alkulausetta venyttää, vaikka nämät kaksi toisistaan eroavimmat jo senkin tähden piti pantaa, etteivät asian ymmärtämättömät luulisi Korhosen runoja tässä kokouksessa tahallaan muutetuksi, jos sattuisivat joita kuita kirjoitettuna käsiinsä saamaan eli muuten niitä rahvaassa vähän toisilla sanoilla kuulemaan. Siitä ei toki liene kukaan moitetta pelättävä, jos mistä tahansa saatuja toisintoja on runon täytteeksi ja muuksi parannukseksi käytetty.

Usiampia Paavo Korhosen runoista on ollut ennenkin painettuna: kirjassa Väinämöiset (runo "Muistojuhlusta", erehdyksestä Ryynäsen nimellä); Mehiläisessä 1836 Toukokuulta, Lokakuulta, 1837 Marraskuulta; Sanansaattajassa Viipurista 1835 N:ot 7 ja 21, 1836 N:o 19; Kanteleessa 3 osa, s. 41 ja 52, 4 osa, s. 35; Oulun Viikkosanomissa 1830 N:o 17, 1831 N:ot 22 ja 48, 1832 N:o 25; Lemminkäisessä 1 osa, s. 11; Topeliuksen runokokouksessa: Suomen Kansan vanhoja runoja ynnä myös nykyisempiä lauluja 4 osa, s. 23, 5 osa, s. 55; Turun Viikkosanomissa 1820 N:o 23, 1821 N:o 2, ja Helsingfors Morgonblad'ssa 1835 N:ot 32, 33. Lauluista on pari ("Häälaulu" ja "Onnentoivotus nuorelle vaimolle") painettu arkkiviisuina, alkupuoli Kokin moitelaulusta Maamiehen Ystävässä 1844 N:o 16 ja "Laulu, olut ja viina" Kantelettaren alkulauseessa. Näiden ja usiampain Rautalammilla ja muualla tehtyyn eri kokousten avulla on Korhosen runoja pyydetty saada tähän kirjaan niin virheettömänä, kuin suinkin on ollut mahdollinen. Rautalammin murretta ei kuitenkaan ole erittäin seurattu, jota muut ei katsone viaksi, kuin ne, jotka tahtoisivat Suomelle niin monta kirjakieltä kuin pitäjääkin Suomessa löytyy. Semmoisesta kirjallisesta jakaumisesta eri murteisiin Suomen kielelle ei olisi mitään hyötyä, mutta suuri vahinko siitä syntyvän yksipuolisuuden, ylenkatseen ja vihan vuoksi erinäisten murren välillä. Armottomasti pitäisi jokainen murre itseänsä muita parempana, joka tyhjä luulo aina pitäisi sitä entisellä kannallansa ja estäisi sen tointumista. Jos vastahakaan kaikista murteista kasvatetaan kielen perustuslakien mukaan yhteinen kirjakieli, on se kymmenessä vuodessa tointuva täydellisemmäksi ja muulla tavalla paremmaksi, kun minkä joku erinäinen murre voisi sadassa. Juuri sillä lailla on Saksan kieli kasvanut ja rikastunut, mutta Ruotsin, Juutin ja Norjan kieli elävät köyhimpinä juuri kuin kostoksi siitä, etteivät pysyneet yhtenä, vaan tarpeettomasti laittausivat erinäisiksi kirjakieliksi. Lähimmän esimerkin antaa meille Vironkieli siitä vahingosta, minkä murren itsepäällensä kirjakieleksi rupeaminen omi vaikuttava. Sen siaan kun Vironkieli ennen aikoinansa olisi tainnut miltei yhdeksi kirjakieleksi Suomen kanssa ruveta, lohkousi itsekään kahdeksi, Tarton ja Tallinnan kieleksi. Kumpikin kulki omaa tietänsä ja kääreysi matkalla omiin ohjiinsa. Sitä selkeyttä, varaisuutta ja perustusta, joka näihin aikoihin asti on pysynyt Suomenkielen kalliina omaisuutena, saisit jo tyhjään Vironkielessä etsiä.

Kajaanissa uudenvuoden päivänä 1848.

E. L.

SUOMEN KIELESTÄ.

Suvaitseeko Suomen kansa,
Salliiko Savon isännät,
Että Suomesta suloinen
Sananlasku lauletahan,
Koska mieli kättä käski,
Käsi kätteli kyneä,
Kynä piirsi puustavin?

Mitäs puustavit puhuivat?
Sitä ne sanoivat silloin,
Kuinka suotta Suomen kieli
Kapaloss' on kauvan ollut
Lapsen tautisen tavalla,
Niinkuin tuo on nytkin vielä
Sitehissä sitke'issä,
Vaikka on jo vanha kyllä.
Eikä taia tullakkana
Siitä miestä milloinkana,
Joka poikki ponnistaisi,
Katkoisi kapalovyönsä,
Jaksaisi jaloin kävellä

Aika miehen askelia,
 Päästä päähän pitkän pöyän
 Isommille istuimille,
 Rinnalle rikasten kielten,
 Valtakielten kumppaliksi;
 Että vielä mittamiehet,
 Oikeuen omat jäsenet,
 Suomen kieltä kirjoittaisi;
 Että tuomiot tulisi,
 Esivallan valtakirjat,
 Kansan kielellä omalla,
 Talonpojan tuttavalla.

Kyllähän kynä tekisi
 Suomalaisia sanoja,
 Kuin on kuultuna puheessa;
 Oppineemmatkin osaisi
 Suomen suoria sanoja,
 Jos sen antaisi asetus,
 Eikä estettä olisi
 La'in vanhan laitoksista.
 Kylläpä me kyntömiehet
 Tuolla aikahan tulemme
 Keskenämme kelpolailla,
 Vaan ei tuta tuomioita,
 Välikirjoja vähiä,
 Kuittiamme kuitenkin.
 Eikä suuta suuremmilta
 Suomi saattaisi pilata.

Lintuset livertelevät
 Kukin äänellä omalla,
 Kielellänsä kerkiästi,
 Jonka heille äiti neuvoi,
 Oma vanhempi opetti,
 Pesissänsä pienempinä.
 Ei ole sitä etua
 Suomen kansalle suvaittu.
 Ruotsin kieli on ruvennut,
 Joutunut jo ens'alusta
 Suomen suureksi isäksi.
 Aina sill' on arvo suuri,
 Jott' on ystävät yläiset,
 Sukulaiset suuret muutkin,
 Sanotaanpa Sakan kielen
 Ruotsin heimoa olevan.
 Missäs on sukua Suomen!
 On vähän Virossa vielä
 Aivan arvossa samassa,
 Ett'ei kouluissa kysytä,
 Akatemoiss' anota.

Meill' on Suomen suuri äiti
 Turku, tuttava isoilta;
 Siell' on rântistä räkännyt
 Valkeutta vanhemmille
 Suomalaisille suvuille,
 Aina ratki runsahasti,
 Kaikite satoja kaksi,
 Vuotta kahtako vajaalle;
 Siell' on selvä Suomen kieli
 Laitettu jo lapsillenkin
 Aina autuuen opista;
 Vaan ei pääse päätöksissä,
 Eikä tule tuomioissa
 Talonpojan tuttavaksi.

Mitäs vielä viimeiseksi
 Suomen puolesta puhumme?
 Jos ne herrat Helsingissä,
 Suuren oikeuen omaiset
 Antaisi luvan lujimman,
 Vuoron vuoltulle sulolle,
 Että tuomiot tulisi,
 Välikirjat kaikellaiset
 Kansan kielellä omalla,
 Talonpojan tuttavalla;
 Sitte sihtierit tekisi
 halaistulla höyhenellä
 Samallaisia sanoja,
 Kuin on suussakin sanottu.
 Jopa pispatkin pitäisi
 Suomen kieltä suurempana,
 Kaikki pappimme paremmin,
 Kirkkoherrat kiivahammin
 Tuohon tuumahan rupeisi,
 Kirjoittaisi Suomen kieltä,
 Vielä muutkin virkamiehet
 Kansan kieltä kannattaisi.

Se on Suomeksi sanottu
 Suomalaisten suosioksi.

TALONPOJILLE.

Ei oppi ojahan kaa'a,
 Ei taito takaisin työnnä,
 Neuvo syrjähän syseä.
 Ensin mies opetetahan,
 Sitte hattu hankitahan.

Joll' on oppia otsassa,
 Sill' on nappia nutussa,
 Housuissa hopiakello.

Kuninkaall' on kultaruunu,
 Herrat hattua pitävät,
 Kyntömiehell' on kypärä.
 Herrat käyvät saappahissa,
 Toisen vuoron tohvelissa,
 Viertomies on virsuillansa;
 Herran on käessä keppi,
 Puhe pulska mestarilla,
 Peltomies on pelvon alla;
 Herroilla kupera kappa,
 Syvä säkki mestarilla,
 Talonmies, takana silmin,
 Astuupi aitan ovelle.
 Joll' on virka pienempikin,
 Sill' on paita palttinasta,
 Palomies on paikkasissa,
 Riihenpuija rikkuneella.

Kuules kuitenkin minua,
 Taitava talonisäntä:
 Elä suutu säätyhyysi,
 Elä virkahas vihastu;
 Vaikka vaivalla kovalla
 Maasi mahtihin rakennat,
 Piät pellon pehmeänä,
 Hankit halmetta lisäksi,
 Ojit korpia kovia,
 Väännät leivän lapsillesi,
 Kannat kontissa evästä,
 Viikon muonan mennessäsi;
 Vaikkas vanhana valitat
 Jäykäksi jäseniäsi,
 Ruumistasi raukeaksi,
 Kun ompi kipiä selkä,
 Kaikki hartiat hajalla.

Ei elätä pännä meitä,
 Jos ei atrasta apua;
 Kun et kyntöhön kykene,
 Etkä kestä korpitöissä,
 Piä pojille porua,
 Opetä työtä tyttärille,
 Aja pellolle perettä,
 Palolle väkeä paljon,
 Kaskimaille kaikki joukko,
 Niinkuin niitylle ikähän.
 Sitte siunoaa Jumala,
 Tuopi aittahan eloa,
 Rahakassan kammarihin,
 Ett'ei jää verot vajaalle,
 Maksot puutu puolitiehen.
 Papit saavat saatavansa,

Lukkari oman osansa;
Kaikki muutkin kappamiehet
Suorittelet suosiolla.

Sitä miestä mielellänsä
Herratkin hyvin pitävät,
Jolta saavat saatavansa,
Vähät viemiset välistä.
Sille vielä viipymättä
Kirkkoherrankin kotona
Kahvikuppi kannetahan,
Luona lukkarin samate
Aamuryyppe annetahan.
Nimismiehet mielellähän
Kelpo mieheksi kehuvat,
Sanomat salituvissa:
"Istu nyt, hyvä isäntä,
Ota ryyppy oivallinen,
Paneppa paritsat päälle."
Sille mestarit menevät
Työhön ilman tinkimättä;
Sille rengitkin rupeevat
Ilman paljon pyytämättä;
Piiat vielä pyrkimällä
Laurinpäivänä paneivat;
Kasakoita kaikin aioin
Hänen työhönsä tuleepi.

Tämmöinen talonisäntä
Saapi hankkia hatunkin,
Paian puhtahan piteä,
Ja siihen siniset housut,
Vielä västin oivallisen.

Saankohan vielä sanoa,
Eli pikkuisen puhua
Oman sääyn suosioksi,
Muihen mieliksi samassa?
Eihän maailma mahissa
Paitsi herroja pysyisi;
Herrat ei herrana kävisi,
Eikä mestarit eläisi,
Kun ei maata kynnettäisi.
Maasta maailma elääpi,
Sekä suuret, että pienet:
Maastapa makeat saapi,
Maasta vääntyypi väkevät,
Hapan kaikki hankitahan
Kaiken kansan tarpeheksi.

Siis sinä siveä vaari,
Taitava talonisäntä,

Jolla on omasta työstä
 Tavarointa tarpeheksi!
 Et huoli hätäillä siitä,
 Jos herra hevosen kanssa
 Tuleepi tuvan etehen.
 Käske kohta kiirehesti
 Rengin riisua hevonen,
 Kanna kauroja etehen;
 Käytä herra kammarihin,
 Pane pöyälle pötyä,
 Laita lapsi naapurihin,
 Rannin vaarille varoitus,
 Kutsu kanssanne ruualle.
 Itse istu pöyän päähän,
 Ota pottu polvillesi,
 Piä käessäsi pikari.
 Siitä haastele hyvästi,
 Herran kanssa kaunihisti,
 Tieustele taitavasti
 Kaikki yhteiset asiat,
 Kanssa kaukaiset sanomat.
 Kun on siitä sitte päästy,
 Laita saatavat samalla,
 Paneppa paras hevonen
 Kyytihin kylänväliksi.

Anna ruokoa rahalla
 Vielä muille vierahille;
 Piä vaivaisten varalla
 Kala, leipä kaikin aioin;
 Maksa palkka mestarille,
 Rengille rehellisesti,
 Koska kohtuutta anovat;
 Vaan jos paljosta puhuvat,
 Mahotonta mainitsevat,
 Suutu ja sano sinuksi,
 Elä toiste työtä anna.
 Ole muorille mukava,
 Piä perhettä hyvänä,
 Polta pirtissä pärettä,
 Kammarissa kyntteliä.
 Elä liiku liassa silmin,
 Elä astu einehettä,
 Piä kohtuutta kotona,
 Reissuissa rehellisyyttä:
 Niin sä astut arvioissa
 Pienen porvarin sivuhun,
 Kauppamiehen kunniahan,
 Etkä väärähän vaella,
 Vaikka vanhaksi eläisit.

ENTISESTÄ JA NYKYISESTÄ AJASTA.

Savon ukko, sarkahousu,
 pikimusta, pitkäparta,
 Päästi äänen uunin päältä,
 Laski pankolta pakinan.
 Puhe oli aivan pulska,
 Sanat kaikki sarvipäitä,
 Jotka rikkoi miesten mielet,
 Akat näytti närkästyvän.

Lausui ukko uunin päältä,
 Pani pankolta sanansa:
 "Elettihin ennen meillä,
 Paistettihin paksut leivät,
 Verot markoin maksettihin,
 Taalerin talon asiat,
 Kun ei kuljettu kuvissa,
 Maalatuissa matkusteltu:
 Ajokalut kaikki tyynni
 Voieltihin voitehella,
 Siveltihin juuri sillä,
 Jolla voiellaan vene'kin.
 Akat vaipoissa vaelsi,
 Villaröijyissä röhötti;
 Ukot sarkakauhtanoissa,
 Kelsiturkissa köhötti.
 Oli kellona otava,
 Kukon virret viisarina,
 Arveltihin ajan juoksu,
 Tulo päivän tunnettiin
 Ilman uuritta tuvissa,
 Seinäkellon kertomatta.

Minä miessä ollessani,
 Kun ma kuljin kaupungissa,
 En kauvan katuja käynyt,
 Puhutellut puotimiestä;
 Suolat survasin rekehen,
 Rautakangit kannoin siihen;
 Luori pari painehia,
 Vaimolleni lakkivaate,
 Lapsille lakeripalli,
 Inkivääriä vähäisen.
 Olin ilmankin iloinen
 Kapineitta kauppamiehen.
 Heti valjastin hevosen,
 Heti kukkaron kuristin,
 Kissan nahan kiinni käärin,
 Koivet solmisiin kovasti;
 Enkä ennen lievittänyt,
 Vasta vouin vaatimalla,
 Verorahan huutamalla.
 Herrat veti vissit viivat,

Kaksi kuuta[4] kuittihini.
 Kesti silloin kissan nahka,
 Vaikka ei nyt vasikan nahka.

Nyt on aika aivan toinen,
 Vouin luku loppumaton,
 Rahanpuute puuttumaton;
 Rästikirjat kiirehtivät,
 Nahka naukuupi punainen,
 Monen karja kirjan päällä,
 Alla ausionin hevonen,
 Pannut panttina kylässä,
 Hyvät ryysyt ryöstön alla.
 Herra teillä, toinen meillä,
 Ruunun käskyllä kovalla;
 Mikä piti pitkin maita,
 Toinen pyrki poikki maita,
 Lautamiehet laukun tuovat,
 Josta arkit aukiavat,
 Niiss' on rästit räknättynä,
 Nurkissa pahat numerot."

Ei ukko unessa ollut,
 Ei paljon valetta pannut;
 Vaan se oli sangen vanha,
 Muisti muinoiset asiat,
 Tiesi tämänaikaisetkin,
 Vaikka nuoret naurahteli,
 Pojat pisti pilkkojansa.

SAVONMAAN HERJAAMISESTA.

"Joka lassa lastatahan,
 Miessä mielehen tulee pi".
 Sananlasku sangen selvä,
 Valmistettu vanhemmilta,
 Heiltä mielehen otettu.

Minä miessä nuorempana
 Kävin kerran Kokkolassa.
 Kuulin kummia sanoja,
 Kuulin siellä Kainulaisen
 Maani miehiä manaavan,
 Sanovan Savon sioiksi.
 Tulin taas Turusta kerran,
 Hämäläisen hurjan kuulin,
 Ukon vanhan Urjalasta
 Savon miehiä sanovan,
 Roimahousuiksi hokevan,
 Pitäjiksi pieksukengän.
 Niin' en virkkanut mitänä,
 Sanonut sanoa puolta,

Otin muistoksi mukaani,
 Vasta annan vastauksen,
 Kun on vuosia kulunut,
 Jäänyt jo ajasta siitä
 Kyllä kaksin kymmeniä.
 Kuules kunnan Kainulainen,
 Oivalla Hämeheh ukko,
 Kun sanon pari sanaa:
 Ei ole maata miehetöntä,
 Kirvehetöntä syleä,
 Ei sieä sian nimeä
 Ylisummahan sanoa.
 Kukas nyt ei kuuta tunne
 I'ästä eneneväksi,
 Luotehesta loppuvaksi,
 Niin sano sitä siaksi.

"Sekalainen seurakunta",
 Tuon nyt tietävät tytötkin;
 Eikös hulluja Hämeessä,
 Kataloita Kainussakin,
 Samate Savonkin maalla.
 Vaan samassapa Savossa,
 Jos on joukko joutavia,
 Miehiä mitättömiä,
 Niin on toisia toella
 Ymmärryksen ystäviä,
 Isäntiä itsessänsä,
 Renkiä rehellisiä,
 Jotka kyllä joutuisasti
 Pystyvät pysäystöihin.
 Savoss' on samate vielä
 Oja-ukot oivalliset,
 Kannon vääntäjät väkevät,
 Nevan kuokkiat kotona,
 Jost' on leipämme levinnyt,
 Sahtikannumme sakonut,
 Puuropata paisununna;
 On vielä omantakeiset
 Muurimestarit mokomat,
 Semmoisia seppiäkin,
 Jotka taitavat takoa
 Niinkuin itse Ilmarinen.
 Löytyypi likeltä vielä
 Valurit ja varvalitkin,
 Niinkuin myöskin nikkaritkin;
 Etempätä ei nyt tuoa
 Puls Kempata puukalua,
 Käsityötä käyvempätä
 Räätililtä, suutarilta,
 Kuin on jo omassa maassa.

Sillä se sana syäntä
 Vielä nytkin vihlaiseepi,
 Koko maata miehinensä
 Sanoa Savon sioiksi,
 Roimahousuiksi hokea.
 En sieä sitä nimeä
 Osaksi oman pitäjän,
 Enkä huoli housujani
 Poikki polvesta sahata.
 Pitäköhät piukkapöksyt,
 Joill' on vaatetta vähemmän,
 Eli sukkia enemmän;
 Rohkenee tuo roimahousu
 Pieksukenkiä piteä,
 Saa tuo saappahat pyhäksi.

Jo sanon sanani toisen;
 Savoss' on samate vielä
 Melkiöitä mestaria;
 Harvoin on haettuna Hämeestä
 Harvoin Kainusta katsottu
 Käsitöihimme ketänä.
 Niin jo taasenkin tapahtui
 Suonnejoella suuri kumma:
 Mies on teettänyt tapulin,
 Opin käymätön osannut
 Kellotornin kelvollisen,
 Jok' on kaikelta kohalta
 Juuri julkinen rakennus.
 Kukas kummaksi sanoisi,
 Jos ne teettävät tapulin,
 Jotka koulua kokevat
 Monen mestarin mahista.
 Eipä hän opissa ollut,
 Ei toisen tekevän nähnyt,
 Eikä keltänä kysynyt,
 Kuinka pannahan perustus,
 Kuinka seinät seisonevat,
 Kuinka pylvähät pysyvät.
 Siin' on kellot kelvolliset
 Kohotettu korkealle;
 Ei se heilu, hemmahtele
 Soitettaissa sinne tänne;
 Sen on lattiat laveat,
 Siinä sillatkin sileät,
 Astuimet on aivan selvät,
 Käsipuut on käytävillä;
 Ei sen rapuilla ramaha,
 Ei putoa portahilta.
 Sama mies on saanut taion,
 Ymmärtänyt itsestensä
 Uurimaakaran mahinkin;

Itse tehnyt työkalunsa,
 Värkkitaattinsa takonna,
 Joilla taitaapi takoa
 Semmoisetkin seinäkellot,
 Joissa tiuku tiiman päästä
 Heleästi hellittääpi.
 Tämä kunnia tulee
 Ollin poika Pietarille,
 Jok' on syntynyt Savossa,
 Kasvanut kotikylässä,
 Olli Konttisen kotona,
 Seurakunnassa samassa,
 Jossa työtäkin tekeepi.

Eipä kaikki Kainulaiset,
 Puoleltana pohjolaiset,
 Eikä myös etelän miehet
 Opi näitä itsestensä,
 Tule selväksi sepäksi,
 Pääse päälle sittenkänä,
 Vaikka vissin viisi vuotta
 Use'in ovat opissa
 Toisen mestarin tykönä.
 Rakastetut Rantalaiset,
 Arvoisat Hämeen asujat,
 Kelpo miehet keskimaille!
 Elkäte pahaksi panko,
 Jos ompii jotain sanottu,
 Maamme puolesta puhuttu;
 Saa siltä hyvin piteä
 Itsekukin kunniansa,
 Kellen kunnia tulee.
 Monta maassa, maa monessa,
 Niin ennen isät sanoivat.

Kosk' on nyt sanani kaikki
 Savolaisista sanottu,
 Niin on kyllä kerraksensa.
 Eipä laiskempi luvia
 Katso kaikkia tätänä.

SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURALLE.

Soisin Suomeni hyväksi,
 Kaupunkini kaunihiksi, --
 Sananlasku sangen vanha,
 Mutta vielä muistettava.
 Kyll' on Helsingin kylässä
 Ajastaikoja asuttu
 Vissiinkin satoja viisi,
 Vaan onko vähän vajaalle
 Eli päälle pikkuruisen,

Empä tuota tarkoin tieä.
 Vaan ei ennen Helsingissä
 Sija ollut oppineitten,
 Koti korkeasukuisten,
 Istunta isojen miesten;
 Oli Turku toimellansa,
 Koulun korkean kotina.
 Siinä oli oppihuone,
 Aikansa akatemia,
 Paikoille pari satoa,
 Kyllä kymmeniä vajaalle.

Vaan se Suomen suuri äiti
 Turku tuli turmiolle
 Tuimassa tulipalossa,
 Rikki rinnoilta repesi;
 Niin silloin nisätkin kuivi
 Äi'iltä imettävältä.
 Lapset laajalle hajoili,
 Isät kulki itkusilmin
 Kohen päivän koittamista,
 Auringon ylenemistä,
 Saivat sijan Helsingissä,
 Niinkuin Lothi muinoin löysi,
 Zoarissa sai sijansa,
 Tultuaan tulipalosta
 Sotomasta sorretusta.

Filosohvi, suuri viisas,
 Plato laittoi ensimmäisen
 Akatemian, aloitti
 Kreikanmaalla mainiolla;
 Osti maata maksun eistä,
 Akatemolta lunasti,
 Johon koulunsa kohensi,
 Alusti akatemian.
 Siitä saivat sitte muutkin,
 Alkunsa akatemiast.
 Saksan maill' on ennen saatu,
 Sitte Ruotsissa ruvettu,
 Viimein saatu Suomessakin
 Jo sija sille nimelle.

Suokohon Jumala suuri
 Aina kunnian asuvan,
 Herra'uen Helsingissä,
 Liiton arkin liikkumatta!
 Että oikeus olisi
 Varsin vahva ja totinen,
 Että oppi onnellinen
 Olis oppihuonehissa,
 Vielä muuta viisautta

Mielimäärältä mitata;
 Koska se on pääksi pantu,
 Suomen ruunuksi ruvennut,
 Korotettu keisarilta.

Suuri kiitos, suuret herrat,
 Viisa'uen viljeliät,
 Toimen totiset jäsenet!
 Vaikka kielet korkeatkin
 Ymmärrätten, yhtä kaikki
 Suvaitsette Suomen kielen
 Kasvamista, karttumista,
 Annatten apusanoja,
 Valmistatte valkeutta
 Syänmaissa syntyneille
 Kaunihilla kirjoillanne,
 Että peittyisi pimeys,
 Sumu kansasta katoisi.
 Että valkeus vapaasti
 Leviäisi lentämällä
 Linnun siivillä sijahan.
 Se on kiitos kirjoitettu,
 Sanottu Savon kylistä,
 Annettu alamajoista,
 Miehillä mitättömiltä,
 Osoitettu oppineille,
 Jotka ratki rakkahasti
 Suvaitsevat Suomen kieltä,
 Ottavat opin tiloille
 Savon raakoja sanoja,
 Talonpoikaisten puheita.

Mont' on miestä maakylissä
 Sa'an yheksän ajalla
 Opin kasvoja katsellut,
 Toimen tietä tunnustellut,
 Ett' on kirjat kaikellaiset
 Oppineilta ohjattuna,
 Lahjoitettu lapsillemme;
 Siihen on sivulle vielä
 Annettu aviisikirjat,
 Saatu lehet lentämähän
 Talonpoikien tupihin,
 Että yksinkertaisetkin
 Saavat mieltänsä mitata,
 Järjen jousta jännitellä,
 Ulkomaankin uutisilla.
 Juuri on sitä jamaa
 Ajatellut Suomen seura,
 Kun on Kultalan asiat
 Suomen kielen kirjoittanut,
 Että kieli kirkastuisi,

Sekä mieli virkistyisi
 Aivan uutehen elohon,
 Missä on vanha vaillinainen.
 Moni kirja kiitettävä
 Ompi aikojen kulussa
 Tullut ennenkin tutuksi,
 Tuskin toista tuon näköistä,
 Kuin on kirja Kultalasta.
 Mikäs paikka on pahasti
 Toivoselta toimitettu,
 Eli Elsalta enemmän?
 Kylläpä joka kylässä
 Aivan tälläkin ajalla
 Olis työtä Toivosellen,
 Ehkä vielä Elsalenkin.
 Sangen on sanat somasti
 Joka miehen mieltä myöten
 Siihen pantuna sisälle.
 Välistä lukian luonto
 Vesisilmäksi vetäypi,
 Toisin paikoin taivuttaapi,
 Liikuttaa lukian luonnon
 Hypätä hyvälle mielin.
 Se paras papin rukous
 Herättääpi harta'uen;
 Se Suomen paras pakina
 Syäntä syytteleepi,
 Kaikki käypi kaunihisti:
 Jost' on kiitos kirjoitettu,
 Sanottu Savon ukoilta
 Teille, taitavat tekiät,
 Hyvät herrat Helsingissä!
 Empä tieä, enkä taia
 Tehä teille kumminkana
 Parempata palkintoa
 Laitetuista lahjoistanne.

VIINASTA.

Kuules viina kun ma laulan,
 Kuules, putelli, puheeni!
 Empä moiti mahtiasi,
 Enkä voimias vähennä:
 Olet kyllä oiva ruoka,
 Siivosyöjälle suloinen,
 Joka ryypyn ryypjäjäapi,
 Harvoin kaksi kallistaapi,
 Kolmannest' ei konsa huoli.

Kuinka kultainen kuleksit,
 Herran lahja heitukselet
 Syämässä syömättömässä,

Eineryyppynä esite
 Annat aamusta varahin
 Ruokalystin ruumihille.
 Vaan jotk' ovat ystävänä
 Suunsa kanssa suuttumatta,
 Hankkivat halulla siihen
 Kaikin aioin kaatamista,
 Niillen on ikänsä ollut
 Viina varsin määrällinen,
 Eikä se sukua katso,
 Eikä säätyä eroita.

Teki se ennen tengan reiän
 Talonpojankin povellet;
 Potkaisi se porvarinkin
 Kauppakaaret kallellensa.
 Saavutti se saarnamiestä,
 Pani valmihin papinkin
 Uuellehen teinin teille,
 Lipan leualta pudotti,
 Laulatteli lukkareilla
 Väärän virrenkin välistä.
 Toimittaapi toisen kerran
 Tuomaritkin tuhmoiksi,
 Lautamiehet laitteleepi
 Juttumiesten mieltä myöten:
 Käymähän kärjämiesten
 Arkun kautta kaiket öiset,
 Josta sitte päivän päällä
 Kyllä torkkuvat tuvissa,
 Oikeutta istuttaissa, --
 Virka vaihtui kohmeloksi,
 Oikeus unennäöksi.

Se se seppiä pilaapi,
 Suutaria, räätäliä,
 Äkäiseksi ärryttääpi,
 Viepi tukkanuottasille.
 Vielä vaimotkin vetääpi
 Penkin päähän pyllyllensä;
 Lakki päästä pyörähtääpi,
 Pois nokka nenän kohalta,
 Joita varjele Jumala
 Näkemästä, kuulemasta!
 On outo nähä näkevän,
 Kumma kuulla kaukaisenkin.

Vasta minä vangoillani
 Oivalsin tämän asian,
 Kuinka kunnia meneepi,
 Aleneepi miehen arvo,
 Kaikki rakkaus katoopi

Entisiltä ystäviltä,
 Miesi velkahan veäksen,
 Joka ryypääpi rysyltä,
 Viinan viljasta elääpi
 Monet päivät pääksyttäisin.
 Maailman makea seura,
 Tapa vanha tarttuvainen,
 Jot' ei arvata alusta,
 Saapi semmoiset vahingot.
 Sill' on sielulla enemmän
 Tekemistä tuonelassa.
 Kun on kuolema tukinnut
 Kulkun kuohuvan peräti,
 Vettä viepi viimeiseksi,
 Hunajasta ei hän huoli,
 Eikä viinoja valitse.

Yksi on ankara asia,
 Joka täällä tutkintoa,
 Varoitusta vahvempata
 Ihmisiltä ansaitseepi.
 Kun jo kasvavat musikat
 Kaksin kupin kaatelevat,
 Ett'ei matkoilla evähät
 Eikä määrätyt rahaset
 Kestä keskitiehenkänä.

Kunpa häntä kuusin markoin
 Poika pikkuinen paneepi,
 Sievä siit' on sitte tulla
 Kolmen taalerin kohalle,
 Tott' on tolppa irtanaissa,
 Eikä lou'usta lukua,
 Vähä riksistä rätinki.[5]
 Uskaltaapa ukko vielä
 Toisellensakin tokaista:
 "Ele ystävään, pakene!
 Seisoksele näillä seu'uin,
 Niin saat suuhusi sinäkin;
 Minä annan aika ryypyn,
 Enkä heitä huomeneksi."

Annas aika aamun tulla,
 Miehellä on toinen mieli,
 Kuitenkin kulungin tähän
 Vesi päältänsä puhuupi,
 Haikeasti haasteleepi:
 "Vaikkas jo, kipeä kallo,
 Tahot harmista haleta;
 Empä säästä sittenkänä,
 Totta maksan minkä jaksan.
 Tuolle taaleri tuleepi,

Tolppa toiselle kohalle,
 Koko loutu kolmannelle;
 Vaan ei varsin nyt ruveta
 Kuitenkana kuolemahan,
 Vielä on viinaa kylässä,
 Vielä sittenkin sivallan
 Koko korttelin velaksi:
 Autas, veikkonen, vähäisen!
 Toiste maksan, jos ma jaksan."

Aivan on asian kanta
 Tällä lailla, lapsukaiset!
 Minä sen toeksi tieän,
 Ett' olen itse'kin ollut
 Taipuva tähän tapahan,
 Saanut semmoiset vahingot:
 Terveys on turmeltuna,
 Kaikki rikkaus kaonnut,
 Kaikki taskussa makaapi.
 Tällä suututin sukuni,
 Esivaltani vihoitin,
 Näytin itseni olevan
 Hyvänsuoville suruksi,
 Irvihampaillen iloksi.

Olkohon opiksi muille
 Jotka saanevat sanoa:
 "Muita on mies opettanut,
 Itse oli oppimaton!"

VIIME SODASTA.

Rakastettu Rautalampi!
 Siitä mä sinua kiitän,
 Että tässä täyellisen,
 Opin oikian tapaapi,
 Yhyttääpi ymmärryksen;
 Tässä löytääpi läheltä
 Sekä herkut hengelliset,
 Että maalliset makeuet,
 Mitä mielesi tekeepi.

En ole etäällä käynyt
 Hakemassa harjoitusta,
 Piisaapi kotoinen koulu
 Talonpojan tarpeheksi
 Isä ennen sitä neuvoi,
 Tätä äitini opetti,
 Siihen sain enemmän sitte
 Opetella itse vielä,
 Jotta jo kykenen kyllä,
 Ja panen paperin päälle

Kansan kasvavan etehen,
 Tulevaisten tunnustella,
 Tämänäikaiset asiat,
 Kuinka oli kumma aika,
 Suomen kansalle kamala,
 Vallan vaihtuissa Venääksi.

Talon vaarit ne vapisi,
 Talon muoriset murehti,
 Kavahteli nuori kansa,
 Kun ne kuulivat sanomat
 Maaliskuussa mainittavat,
 Sitte silmällä näkivät
 Pitkin Suomea sujuvan,
 Pitkin maanteitä matavan
 Tutkimattomat tuhannet
 Vierasta sotaväkeä,
 Kauheilla sotakaluilla.
 Saivat sitte huhtikuulla
 Olla seurassa samassa,
 Vetämässä vaikiasti
 Ransporttia perässä,
 Eikä miehillä evästä,
 Eikä heiniä hevoilla;
 Sapelia miehet saivat,
 Hevosilla hengen vaara.

Sitte lankesi sisälle
 Toukokuu se toivottava,
 Pahemmin pelotteleva,
 Kun sai kuunnella kotona
 Ampumista ankarata,
 Piettävän Pieksämällä.
 Sotaväki suuri kanssa
 Otti oikian asunnon,
 Esipää Istunmäellä,
 Toinen pää Toholahessa.

Siit'ei käyty kirkon luona
 Kahen kuukauen sisällä,
 Eikä pappia pahaana --
 Venäläiset veivät toisen,
 Toisen pelko vei pakohon.
 Silloin kuollehet kotona
 Selän saarissa mätäni,
 Ett'ei voinut vieä niitä
 Kirkkomäelle kaukaiselle,
 Eikä myöskään ennättänyt,
 Kun oli kuolo kummallinen,
 Asui tauti ankarampi.

Se oli työnä tervehillä

Että korjata kalua,
 Toiset ne toen perästä,
 Toiset tyhjästä pelosta,
 Vaikka surkia vahinko
 Korjatullenkin kalulle
 Tuli maantiellä mahotoin,
 Paikoitellen poskissakin.

Saipahan nähä sitäkin
 Sunnuntaina surkiata
 Aivan aamulla varahin,
 Ilmi tulta Istunmäeltä,
 Savua sakeavaista,
 Joka kuohui kartanoista,
 Ala taivahan tasauntui.
 Silloin siell' on paljon nähty
 Kekäleitä kelpo lailla,
 Kivisalmen kartonoista
 Aino asti Hintikkahan,
 Kestikievarin talohon.

Katso nyt, tuleva kansa,
 Koskas lähet kirkon luota,
 Lasket Loukahan rajahan,
 Etkö kylmiä kyliä,
 Koske kuolleita metsissä,
 Näe korkeita kojuja
 Tällä matkalla makaavan.
 Istu ja itke vähäisen,
 Tätä muutosta murehi,
 Anna alainen rukous
 Jumalalle julkisesti,
 Että rauhassa eläisit,
 Kunnialla kuolla saisit.

Teille on tuleva kansa,
 Tämä kirja kirjoitettu,
 Tämä muisto mainittuna.
 Tämä ei kauvaksi käyne
 Paitsi pitäjän sisälle.

MUISTOJUHLASTA.

Tuli taas kynälle kyyti,
 Vuoro vuoltulle sulalle,
 Halaistulle höyhenelle!
 Pännä pistetty läkissä
 Muistomerkkiä tekeepi.
 Kansan kasvavan etehen,
 Tulevaisten tunnustella,
 Juhlan julkisen piosta,
 Johon Keisari kehoitti,

Suurivoipa, voimallinen,
Valtias Venäjän maalla.

Kun oli kulunut kaikki,
Lokakuu lopulle käynyt,
Vuonna kun on kirjoitettu,
Tullunna tuhannen päälle,
Saatuna sataa kaheksan,
Siihen seitsemän lisäksi
Toisen kymmenen kuluu:
Silloin siunattu solenni,
Juupeljuhla julkisesti
Vietettiin vielä kerran.

Esivalta ensin kaikki,
Herrat oikeuen omaiset
Sitä suurella ilolla,
Kuuluttivat kunnialla.
Sitä pispatkin pitivät,
Prohvessorit ja rovasit,
Kaikki myöskin kappalaiset,
Apulaiset aivan kaikki
Hengellisellä halulla.

Kutsuivat kokohon ensin
Seurakunnat selkiästi,
Aivan aamusta varahin.
Kaunistivat kirkot vielä
Varsin kynttilän valolla.
Itse päällensä pukivat
Juhlavaattehet valitut;
Sitten astuivat sisälle
Heti Herran huonehesen,
Voimalla varustetulla
Seurakunnalle selitit,
Ilmoittivat ihmisille
Opin oikian menoista,
Jonka tohtori totinen,
Julkinen Jumalan pappi,
Lutherus lujaksi laitti
Kaupungissa kaukaisessa,
Wittenbergissä perusti.

Paljon siitäkin puhuivat,
Kuinka kunnian Jumala
Hänen voimalla varusti,
Lahjoitti lavean tieon
Hengellisissä hänelle,
Pani paljon uskallusta,
Rohkeutta runsahasti
Yli paavin ylpey'en;
Apulaisen antoi vielä

Melanktonin mainittavan.
 Nämät tohti toimellansa
 Vastoin paavia puhua,
 Sekä Tetselin tekoja,
 Niin myös Samsonin samalla,
 Jotka oli paavi pannut,
 Synnin kaupalle sysännyt;
 Rikoksistapa rahoja
 Piti paaville tuleman,
 Kirja sitte synnin päälle
 Piti Tetselin tekemän,
 Että vielä eeskinpäini
 Saapi synnissä eleä.

Monta muuta kauhistusta,
 Takaisiakin tapoja,
 Muita munkkien menoja,
 Joita ei kynällä joua
 Panemaan paperin päälle
 Oppimaton ollenkana,
 Kun ei oppinut osanne
 Paavin juonia jutella.
 Katosi kylistä kirjat,
 Katosivat kaupungeista,
 Ei saatu sitä lukea,
 Vähän kuulla kirkossakin,
 Sit' ajalla muutamalla
 Saanut saarnata kukana
 Siinä selvässä valossa,
 Jonka Jesus jätti meille.

Vaan koska herätti Herra
 Tämän sankarin syämmen,
 Josta silloin saarnattihin;
 Tämä saatti saarnoillansa
 Ristikunnat rikkahiksi,
 Antoi raamatut avata,
 Laittoi lapsillen osansa,
 Kirjat kaunihit kätehen,
 Joihin kuitenkin käsitti
 Kaikki ankarat asiat.

Siitä on nyt siirtynynnä,
 Kulunut satoa kolme
 Ajastaikoa alusta,
 Koska tohtori totinen,
 Lutherus lujasti päätti
 Paavin vallasta vapaasti
 Saarnata sanan Jumalan;
 Jonka opin onnellisen,
 Jonka toivotun totuuen
 Kohta Kustavi kuningas

Otti vastahan ilolla,
 Kahen kansan suosiolla.
 Kaarlo sitte kaunihisti,
 Isän kuoltua kuningas,
 Sääyt kutsutti kokohon,
 Jotka varsin vahvistivat
 Lasten lapsien hyväksi
 Uuen opin Upsalassa.

Näistä syistä on näkynyt
 Kuninkaille kuuluisille
 Ruotsin vallassa vapaassa
 Juhla julkinen raketa,
 Ristityille riemupäivä,
 Jonka Jumala sovitti,
 Että me elävä kansa
 Sa'an yheksännen ajalla
 Saimme jo kahesti kuulla
 Juupeljuhlan vietetyksi.
 Ei tämä elävä kansa,
 Tuskin myös tuleva kansa,
 Saane kuulla kutsuttavan
 Juupeljuhlalle kokohon,
 Solennille soitettavan.

Asiat on aivan suuret,
 Joista puhuman pitäisi;
 Vaan on puhe puuttuvainen,
 Yksinkertainen yritys.

TURUN AKATEMIAN PALOSTA.

Pääskynen teki pesänsä,
 Laululintu laitoksensa
 Tälle maalle tultuansa,
 Katon alle kartanolle.
 Siinä siitteli sukunsa,
 Kasvatteli kaltaisensa;
 Vaan ei saanut sille vielä
 Lauluääntä laitetuksi
 Tällä maalla täyellistä.
 Otti matkan ulkomaalle
 Mennäkseen meren ylitse,
 Siellä nuoret nuotin oppi,
 Lapset kululle osasi,
 Kerkesi keväillä tänne,
 Pani sanat santillensa,
 Aivan äänellä samalla,
 Emän entisen tavalla.

Saman linnun laatusiksi
 Papin pojat pantaneenko,

Kun ei koskana kotona,
 Ikäänään isän tykönä
 Saaha niistä saarnamiestä,
 Menevätä messun töille,
 Ennenkuin etäällä käyvät,
 Aina aikansa asuvat
 Akatemian tuvissa.
 Siellä ne sanoja saavat,
 Miehet miehiksi tulevat,
 Astuviksi alttarille,
 Meneviksi messun töille.

Vaan se oiva oppihuone,
 Akatemia Turussa,
 Jok' oli kaikelta kohalta
 Juuri julkinen rakennus,
 Joutui valkean varaksi
 Tuimassa Turun palossa,
 Joka siellä seinät särki,
 Kivimuuritkin murensi,
 Kaasi kirkon kelloinensa,
 Torni-uurit urkuinensa,
 Monta kallista kalua,
 Jotk' on kaikki kaivettavat.
 Kuss' on kulta ja hopea,
 Kussa vaski, missä rauta,
 Tina tuhkana vajosi,
 Posliini kävi poroksi,
 Lasi lankesi muruiksi.
 Talot ja talon tavarat,
 Katupuo'it kaikkityynni
 Tässä täysineen menivät,
 Nousivat nojassa tuulen
 Pilven mustan muotoisiksi
 Ala taivahan tasaisen.

Teppäs mulle muistokirja,
 Veäppäs vuodelle lukunsa
 Parahaksi passoava
 Milloinka tämä tapahtui.
 Silloin pisti sulkamiehet,
 Tekivät tähän tuhannen
 Kaheksan numeron kanssa,
 Joka satoja sanoopi,
 Lisäsivät siihen sitte
 Kyllä kaksi kymmenystä,
 Vielä sitten viimeiseksi
 Selvän seitsemän numeron.

TYTTÄRILLE.

Yksi tohtori totinen,

Suomen suuri kirkkoherra
 Puhui suulla puhtahalla,
 Pakinoitsi paljon siitä,
 Kuinka kunnia pysyypi
 muutamilla muuttumatta;
 Toisille tosin tuleepi
 Vika ilman viipymättä.
 Viien viisahan sekahan
 Niitä neitsiä nimitti,
 Jotka kulki kunnialla,
 Vietit aikansa visusti,
 Eikä ottanut ovesta
 Salasissii sisälle;
 Eikä vuoetta vetänyt
 Kaikille kasapukille,
 Outtelivat oikeata
 Puhemieheltä puhetta;
 Kun ei tuota kuulla saanut,
 Suostui siihen suuttumatta.

Vastasivat vanhat siihen
 Talonpojat taitavasti:
 Sana oikehen sanottu,
 Puhe oikehen puhuttu!
 Saammeko mekin sanoa,
 Mitä meiän mielessämme:
 Heillenpä hopeahelmet
 Ruunun rustata pitäisi,
 Kaksi kaulan-ympärystä,
 Että näistä nähä saisi
 Pitäjän pilaminiät,
 Kuka on kunnian pitänyt,
 Kuka arvon ansaitseepi!

Kyll' on niitakin kylissä
 Tyttöriä tyhmempiä,
 Jotka rientävät ripille,
 Sitä varten sinne käyvät
 Saahaksensa sulhasia
 Viientoista vuoen päästä;
 Olla mies mikä hyvänsä:
 Talonlaiska, juoppolalli,
 Eli köyhä loisen poika,
 Sotapoika, muuttosonni,
 Elikkä rahaton renki,
 Jokohan vihille veisi,
 Vaikka vaskisormuksella --
 Jos vuoen parinkin päästä
 Korjan perä on kotina,
 Talon turkki tuiskun suoja,
 Säpilauta lapsenlikka,
 Käsi virkka kätkön souto,

Penkki, pankko pöytälauta.

Saanelko minä sanoa
 Vielä viimeisen sanani?
 Jos on paljon piikojakin,
 Niin on piika parkojakin,
 Jotk' ei outa ollenkana
 Puhemieheltä puhetta;
 Kesällä kenossa kaulan,
 Talvella takana silmin
 Läpi kirkon kiitelevät,
 Kenen keksivän pitäisi,
 Josta into iltapuolla
 Tietä neuvoisi tilalle.
 Itse alkavat asian,
 Ett' on aina aian kunkin
 Sitä myöten mylläriä,
 Kuin on myllyt mieltä myöten.
 Jospa tuosta toissa vuonna
 Jo heti hepo etehen,
 Saalis saunasta rekehen;
 Tulla tuomarin etehen,
 Tieustella tietääksensä
 Keltä tullia tulisi,
 Vuoroa vähänkin saisi.
 Vaan se vaka vanha piika
 Itse siunaapi sijansa,
 Itse sänkynsä sätääpi,
 Perustaapi pehmeäksi,
 Höyhentyynyllä hyväksi,
 Päälle peittehet paneepi,
 Jotk' on nostannut nahasta;
 Siihen laskeksen levolle,
 Unen maistaapi makean
 Ilman itkun kuulematta,
 Lapsen laulun tuntematta.

MERIMIEHILLE.

Vasta vanhalla ijällä
 Virrekseni viimeiseksi
 Ymmärsin yhen asian
 Aivan arvosta isosta,
 Kokonansa korkeasta --
 Kuin on kuuluisa kulento,
 Merimahti mainittava
 Tupamäeltä tuntematon.
 Sepä vaankin vahvan luonnon,
 Tarkan toimen tarvitseepi,
 Perustetun pitkän mielen,
 Ett'ei kummasta kulusta
 Hämmästy hätätilassa,

Ei sovi syville mennä
 Syvän synnyn tietämättä,
 Tuntematta tuulen mielen.

Miehiä on miehet kaikki:
 Mitk' on miessä ollaksensa,
 Jotka maita matkustavat,
 Työnsä toimella tekevät;
 Merimies on merkillinen.
 Joka aalloilla ajaapi.
 Ei kohta kotona käyä,
 Kun laiva lahelta lähti,
 Seilit ottivat selälle.
 Haihtui silloin herran rouva,
 Unehtui ukolta akka,
 Kun laiva lahelta lähti,
 Tuuli tuuvitti alusta.
 Tie on pitkä tietämätön,
 Aika arvelun alainen,
 Kaukanako käytänehen,
 Milloin tuolta tultanehen,
 Viivytäänkö vuotta viisi,
 Vaiko vuosi, vaiko kaksi.

Herroja on herrat kaikki,
 Oppineet on oppineita,
 Virkатыönsä toimittavat,
 Ansaitsevat miehen arvon;
 Vissihin virassa siinä
 Koko miestä koitettahan.
 Kukas arvoaa asian
 Syänmaissa syntyneistä,
 Kuink' on kallis kauppakeino,
 Mikä taattava tavara,
 Rahasummat kuinka suuret.
 Yhden miehen mielen alla
 Kuleksivat kuohun päällä,
 Aalloilla ajeltavina,
 Vihurilta vietävinä.
 Ei tunne tupa-isännät
 Paremmiin kuin palveliat
 Miehen toimesta mitänä,
 Joka haahan hallitseepi,
 Työtä tyyrissä tekeepi,
 Pimeissä perän pitääpi.
 Ei ole soutu saaren päite,
 Matka mantereen näkyvin,
 Kohen kuuta kulkeminen,
 Vielä pilveä vähemmin,
 Eikä tuttu tuulen suunta,
 Lasku laineihen mukahan.
 Mitäs miehistä puhumme,

Jotka seiliä selaavat,
 Purjeita pujettelevat,
 Rihmarappuja ravaavat,
 Niinkuin oksalla orava
 Hongassa havuttomassa,
 Hämähäkki verkossansa,
 Lukki luomassa omassa.
 Vuoret vieryvät sivulla,
 Toiset eissä ja takana,
 Kuohuu kuolema kupeilla,
 Vähän lautoja välissä.

Meit' on maalla miestä monta,
 Vahvalla vaeltamassa,
 Astumassa anturalla,
 Kuolla kumminkin pitääpi.
 Monta on mereltä tullut,
 Toisia yhä tuleepi,
 Vaarina vaeltelevat,
 Maalle hautansa hakevat.

Kerran minä kelpo lailla
 Puhuttelin puolen yötä,
 Puolen päiveä keväistä
 Merimiestä merkillistä,
 Purjevärkistä puhelin,
 Tyyrin työtä tieustelin,
 Lokalautoja kyselin,
 Yhtä toista kaikellaista
 Matkustaissa ulkomaille.
 Merimiesi merkillinen
 Puhui kaikki kannallensa.
 Minä vaan en ymmärtänyt,
 En paljon paremmin tiennyt,
 Kuin koppi kepin perässä
 Kukon laulun kuultuansa.

MUSTALAISISTA.

Suku musta Mustalaisen,
 Kansa laiska, kiertolainen,
 Jolla on se outo kieli,
 Kansan kaiken tuntematon,
 Jot' ei kouluissa kysytä,
 Oppihuoneissa osata;
 Sitä äänellä isolla
 Aivan pulskasti puhuvat,
 Röyhkeästi röykyttävät.

Suku musta Mustalaisen,
 Kansa työtön, kulkevainen,
 Jok' ei kylvä, eikä kynnä,

Eikä niitä, eikä leikkaa,
 Leivän syö kuin lemmon koira,
 Pitääpi palat paremmat,
 Kuin se vanha vaivannähty,
 Joka vääntääpi väkehen,
 Työtä työntääpi hikehen.

Kun on mailla Mustalainen,
 On vaalla vartahia,
 Kun on Tattari talossa,
 On valehet vallan päällä;
 Tuossa tullessa tupahan,
 Kalu julma kainalossa
 Varsin tappelun varalta.

Mitäs äijä äyhkäiseepi?
 Hevoselle heinät ensin.
 Akka, mitäs se sanoopi?
 Siitäkö sialle ruoka,
 Piimäpytyt itsellensä,
 Lihat leivät lapsillensa;
 Siitä villat viimeiseksi,
 Pellavatkin päälle vielä.
 Siin' on ensin siunaukset,
 Lohulliset loilotukset,
 Kirouskin kiirehesti,
 Kun ei käyne mieltä myöten.

Suku musta Mustalaisen,
 Kansa laiska, kiertolainen:
 Miehet on mitättömiä,
 Akat on avuttomia.
 Mikä miehistä parahin,
 Kutsutaan se kuohariksi,
 Sanotahan salvuriksi:
 Mutt' ei miestä milloinkana
 Muuhun ollut ollenkana
 Tässä laiskassa lajissa,
 Koko konnassa suvussa.
 Muuan akka Mustalainen,
 Koska kortilla povaapi,
 Talonpojan tyttärille,
 Ennustaa hyvän elämän,
 Naimaonnen oivallisen,
 Saapi niiltä suuret palkat;
 Se on akoista apua.

Kysyppä kylän ukoilta,
 Miss' on muona Mustalaisen,
 Mistä kaikki vaatevärkki,
 Koreutensa kotoisin?
 Heill' on kyllä herrasnuttu,

Mutt' on mustalaiskujeita;
 Heill' on paita palttinasta,
 Vaan on alla narrin nahka;
 Heill' on vielä herrashuivi,
 Vaikk' on kohta korpin kaula,
 Korpin kieli, korpin mieli,
 Kokonansa korpin luonto,
 Roikumahan, raikumahan,
 Omin luvun ottamahan.

Suku suuri Mustalaisen
 Siev' on kyllä siittämässä,
 Naama naimahan nopea.
 Kuret niitä kuuluttavat,
 Siit' on viiassa vihitty,
 Vaipan alla vahvistettu,
 Yksi ensin, toinen sitte,
 Mitä milloin, kuka kulloin
 Vaihtokaupoissa valittu.

Ihme on ikäni ollut
 Minun kumma mielestäni,
 Kuinka kauvan kansakunta,
 Esivalta voimallinen
 Sietääpi sitä sukua --
 Miehiä mitättömiä,
 Akkoja avuttomia --
 Kulkemassa, kiertämässä,
 Puistamassa, paistamassa,
 Viemässä, varastamassa,
 Omin käsin ottamassa;
 Ett'ei kiellä kiertämästä,
 Neuvo niille muuta työtä,
 Opeta ojaukoiksi,
 Sotamiehiksi sovita.

VANHAIN PUHE.

Ei ole pakkoa pahaana
 Varsinkana vanhan miehen,
 Ikäpuolen ollenkana,
 Että ruveta runoillen.
 Luonto kuitenkin lupaapi,
 Tapa vanha vietteleepi,
 Että pikkuisen pitäisi
 Kihnutella kirjoitusta
 Nuorten miesten nähtävillen,
 Mitä kaksi kirkkomiestä
 Kunnialla kulkenutta
 Aivan isollen ijällen
 Pyhäaamuna puhuivat
 Kiven päällä kirkon luona,

Päivän puolella tapulin;
 Heiän puheensa perustus
 Viel' on muistossa minulla.

"Kun me ennen ensi kerran
 Kiersimme tätä kiveä,
 Istuimme isän sylissä,
 Katselimme kaikkialle,
 Ilman silloin siellä täällä,
 Kaksin, kolmin kankahilla,
 Näkyi miehiä mäellä.
 Kun ne sitten kutsuttihin
 Kaikki kelloilla kokohon,
 Sopi ne sisälleen silloin,
 Joka henki helluntaina,
 Pääsivät ne pääsiäisenä
 Itse kukin istumahan,
 Jaksoi jouluna lukea
 Hyvin helposti hevoiset.
 Sitt' on tehty temppeliä,
 Kaikin paikoin kappelia,
 Kaikki täytehen tulevat.
 Ei silloin sinistä nähty
 Eikä paljon painettua;
 Silloin sulhaset sujotti
 Metsikanaan karvaisina,
 Naitavatkin neitoksetkin
 Varsin varpusen värissä;
 Ei silloin rikasten rinta
 Eikä mestarit vahalta
 Kirkon mäellä kiillottanut
 Talviselta taivahalta,
 Eikä köyhä kestin poika
 Väinämöisen viikatteella.
 Ei nyt vaatteista eroita
 Jos ei muutoin miestä tunne,
 Kuka herra, kuka narri,
 Mitk' on muita mestareita."

Toinen vaari vastajaapi:
 "Joshan käyvätkin koreina,
 Kylä työtäkin tekevät;
 Siitä minä mielelläni
 Julistan Jumalan töitä,
 Hallitusta Herran suuren,
 Ett' on riittävä elatus
 Pantu paljolle väelle,
 Ett' on järviinkin jätetty
 Siunaus sillä varalla:
 Jos on paljon pyytäviä,
 Pyytämist' on paljon kanssa,
 Saalista samalla lailla;

Maata kanssa kaivajilla:
 Kyll' on siemenen sijoja.
 Kyntämistä, kuokkimista,
 Paljon entistä enämpi.
 Kuss' ei ennen kahta tehty,
 Nyt on neljäkin taloa
 Tiluksilla tietömillä,
 Kuss' ennen hevoista kaksi
 Tuli tuskalla kesähän
 Luetuilla kylkiluilla,
 On nyt kaikite kaheksan,
 Onpa kyllä kymmenenkin
 Lihavalla lautasella.
 Notkot selkämän sivulta
 On jo pelloksi perattu;
 Suuret kuusikot kumossa,
 Joiss' ennen oravamiehet
 Viettelivät viikkokauet;
 Niin on pisimmät petäjät
 Kaikki kankailla kaaettu,
 Niiss' on pytingit pihoissa.
 Kuss' ennen kuret munivat
 On nyt aumat oivalliset,
 Kussa ennen peurat poiki
 Niiss' on suuret nurminiityt.
 Sitä myöten silmät suuret
 Kuin on otsakin leveä."
 Tähän on kaikki kirjoitettu,
 Pantu vanhojen pakina.

Siinä paikassa samassa
 Oli monta oivallista
 Isäntätä istumassa,
 Jotka kuuli kaikki tyynni
 Mitä vaarit vestätteli.
 Nämät sanoivat samassa:
 "Suuri kiitos suuret vaarit,
 Lysti on likellä olla,
 Kuulla kauniita sanoja
 Elämästä entisestä!
 Saammeko mekin sanoa,
 Panna puhetta sekahan?
 Eikö ne eläisi vielä
 Viljavuonna varsinkana,
 Jos ne joisivat vähemmin;
 Kovin konnat juovat paljon,
 Joukolliset joutomiehet.
 Jos viikon tekevät työtä,
 Puoli palkasta meneepi
 Heti suuhun sunnuntaina;
 Akka parat arvelevat
 Mikä viepi viikon palkat,

Kuhun vaipui vaivaukset."

Siinä seisoi saapuvilla
 Muita rengin rehjanoita,
 Olipa oppipoikiakin.
 Yksi kiljaisi kipeesti:
 "Mitä vielä vettä jäällä,
 Kolmin kerroin kohva päällä!
 Minä ostan enkä jäätä;
 Mull' on pankkoja povessa,
 Toista köyrinä tuleepi!"
 Muorit poskeensa murahti:
 "Pojat, pojat parrattomat,
 Hiihtäkääpä hiljemmästi,
 Niin ette tipaha tiellen,
 Kykähä kylän välillen."

Nauroi ne nuoret isännät,
 Mutta vaarit vastasivat:
 "Niit' on heiän joukossakin:
 Siltä kirkolt' on papitkin,
 Jolta lienee lukkaritkin.
 Pane punniten puhetta,
 Mieltä mitaten jakaile,
 Eikö ne enemmän tieä,
 Joill' on pojat partasuuna;
 Teilt' on ne tekemättäkin,
 Jos ne teiltä tehtäneenkään.
 Niistä tullut toisinansa
 On paras palan anoja,
 Ovat vaarin vastuksina,
 Vietävinä vaarin pojan."
 Vaarit kirkkohon käveli,
 Pojat meni männykköhön,
 Yksi veijari vetääpi
 Taskumatin taskustansa,
 Josta jakoi joukollensa,
 Vaan ei vaarillen sanonut.

KETUNPOIKAIN ELÄTTÄMISESTÄ.

Kerran kettu miestä neuvoi,
 Metsän otsina opetti:
 "Minä luojani luvalla,
 Tekiäni tuomiolla,
 Laitoin pienoisen pesäni,
 Majani matalanlaisen,
 Kaivoin tuonne kankahasen,
 Vaaran rintahan varustin.

Siinä siittelin sukuni,
 Kasvattelin kaltaiseni,

Siinä vatsani vajensin,
 Sokiana synnyttelin
 Ruskiat revon näköiset,
 Metsän piskat pikkuruiset.
 Sinä kannoit silmitönnä
 Minun poikani poloisen
 Näkemähän nälkäpäivät,
 Kituviikot viettämähän
 Kaukana emon ko'ista,
 Pesän pienoisen periltä.

Kuuleppa kylän isäntä,
 Oot suvussasi omassa
 Monta nälkäistä näkevä,
 Onnetonta orpolasta.
 Ota niitä orjiksesi,
 Kanna niille maitokauha,
 Keitä niille keuhkovelli;
 Kyllä kettu kerkiääpi,
 Emäraukka ennättääpi
 Imetellä itse niitä,
 Kasvatella kasvavansa,
 Metsän ruu'illa ravita,
 Syötteä salon paloilla,

Kun ne kasvavat katalat.
 Emon koolle ennättävät,
 Meneviksi metsän päälle,
 Pyytömiesten pyyöksille,
 Paa silloin salolle langat,
 Auki rauat rannikolle,
 Kankaalle käpälakanto,
 Niihin nirhoja nimeksi,
 Pyyä pyssyllä metsästä
 Jalan neljän juoksevia,
 Siiven kahen kiitäviä.
 Siihen on lupa sinulla;
 Sitte saalis saatuasi
 Ota korvista kopeikat,
 Selkärangasta siniköt,
 Kaksinkin koko ketusta. --
 Sit'ei kielletä sinulta;
 Kuolla kumminkin pitääpi."

TORPPARI PALMULLE.

Kuule, katso, Kalle Palmu,
 Jalo torppari totinen!
 Joka annoit aivan suuren,
 Seurattavan selkeästi,
 Esimerkin markkinoilla.
 Tuhat miestä tunnustaapi,

Sata vaimoa sanoopi,
 Lapset laulavat sopissa,
 Ett'ei monta markkinoilla
 Palmun vertaista kuleksi.
 Mont' on miestä markkinoilla,
 Monta miestä, monta mieltä,
 Paljon konnan koukkuisia,
 Vaan on harvalta hyviä,
 Hyvän nimen haltioita.

Yksi ystävä vakuuen,
 Sekä totuuen toveri,
 Kuului puo'issa puhuvan:
 "Se on Palmulle paremmin
 Hyötynä hyvä nimensä,
 Kuin olla omistajana
 Tuntemattoman tavarän."
 Toiset haukkui tolvanaksi,
 Perityhmäksi perusti,
 Kun ei ollut ymmärrystä
 Palmu raukalla paremmin.

Saatua tämän sanoman,
 Tämän kumman kultuansa,
 Taskuvarkahat vapisi,
 Rosvot rohkeat häpesi,
 Metsän vorot voivotteli,
 Vettyi silmät veijarien, --
 Viekas nauroi ja vihelsi.

Kun sen kuuli kunnan herrat,
 Kiittelivät Ruotsin kielin,
 Sekä Suomeksi sanoivat
 Ett'ei monta markkinoilla
 Kallen kaltaista kävele;
 Suottoherrat ne sohahti:
 "Piru olkohon, pitäisin
 Toisen puolen palkastani,
 Elikkä enemmän vielä."

Talonpoika Pohjolainen!
 Mitäs mahtaisit sanoa,
 Jos sen joku toinen miesi
 ylösottanut olisi?
 Eipä hiiret hiiskahtaisi,
 Pentu haukkuisi perähän.
 Vaan se vaka Kalle Palmu,
 Jalo torppari totinen,
 Kysyi kyllä kiiruhusti,
 Tieusteli taitavasti
 Oikiaa omistajata
 Tieltä löyetyt tavarän.

Kun sen kuuli kulkeneeksi,
 Heti kohta sai hevoisen,
 Jolla jou'utti jälestä.

Tästä siis nähään toella,
 Ett'ei kaikki Suomen kansa,
 Eikä lapset Rautalammin,
 Viel' oo tuiki turmeltuna,
 Törmättynä kaikki tyynni.
 Saattaapi sataluvuissa
 Miehen toisenkin tavata
 Rehellisen retkillänsä,
 Vaelluksessaan vakavan.

Ett'en liialla lorulla
 Virttä pitkäksi venytä,
 Lamahuta lauluani,
 Päästän virteni välehen,
 Annan lopun aikansa;
 Mahan mainita sanalla
 Hänen valtavanhemmasta:
 Se oli ukko ulkomaalta,
 Kova korpraali soassa,
 Tähen täyen miehuutensa
 Kahen kantama ritarin,[6]
 Jotka Kalle kaunistaapi,
 Poika puhtaana pitääpi.

PUUSTAVEISTA.

Vasta vanhalla ijällä,
 Kuuenkymmenen kohalla,
 Juohtui mielehen minulle.
 Kuinka puustavit puhuvat.

A se alkaapi asiat,
 A on aina ensimmäisnä
 Pietty Suomen piplioissä;
 A on aapiskirjoissakin;
 A on vielä viimeinenkin,
 A se aamenen sanoopi.
 B se paikkansa pitääpi
 Vaikk' ei tuhma tuota tunne
 C on Suomessa sijaton,
 Kun ei anna kunnon ääntä.
 D on kanssa tietämätön
 Vähäoppisen osata.
 E on yksi äänellinen,
 Aina ollut A:n apuna.
 F:n ääntä ei osata
 Suomen huulilla sanoa.
 G on kuitenkin paremmin

Suomen kielehen sopiva.
 H:lla on hyvä nimikin,
 H se paljo haeskeleepi,
 H se herratkin sanoopi.
 J on arvosta isosta,
 Joka Jumalan sanoopi
 Isämeiän ilmoittaapi,
 Jesuksen Jumalan pojan
 Maailmalle mainitseepi.
 K se paljon kirjoittaapi,
 K:sta korkiat nimetkin,
 K:sta koulut, k:sta kirkot,
 K:sta koko keisarikin.
 L:n ääntä tarvitahan
 Luettaissa, laulettaissa.
 M myöskin mainitahan,
 M äitinä meneepi
 Pienemmillä puustavilla.[7]
 N nuoremman näköinen
 Ehkä on yhenikäinen.
 O:lla on oma nimensä,
 Oma ääni o:lla kanssa.
 P on pantava paremmin
 Oppilapsille osaksi;
 B:tä lapset ei pitäisi,
 Talonpojat tarviseisi.
 Kukas O:ta kaivanneepi
 Suomen suorissa sanoissa,
 Koska t saman sanoopi,
 R se q:nkin kijoittaapi.
 R:l' on äreä ääni,
 Jota ei jokaisen kieli
 Taia oike'in tavata;
 Eikä oo sijoja sillä
 Meiän isämeiässämme.
 S:llä on aina ollut
 Sanomista sangen paljon,
 Sitä silloin, tätä tällöin.
 T on Suomelle sopiva
 Tätä t:tä tarvitahan,
 Tällä toimehen tuleepi,
 Jos ei toista[8] tunnekkana.
 U se itse uskaltaapi
 Ulos äänensä sanoa.
 V on kanssa vuorollansa
 Kokonainen konsonantti.
 X:n ääni on mitätön,
 K ja s sen sanovat.
 Y on hyvä yhtäkaikki,
 Y on yksin äänellinen.
 Z on melkein mitätön,
 T ja s sen tekevät.

Ä ja Ö on äänelliset,
 Jos ä:ll' on enempi ääntä,
 Ompa ö:lläkin osansa.

Koska ei nyt konsonantit
 Anna ääntä yksinänsä;
 Vaan kun vokalit sekahan
 Paikoillensa pantanehen,
 Kyllä sattuupi sanoja
 Lukioille, laulajoille,
 Taitaville, tietäville,
 Käypi nimiksi, runoiksi,
 Aina passaapi paraiksi,
 Kun on miestä miettimähän,
 Ett'ei vesoja välihin
 Tapaturmassa tapahu,
 Tule turhia sanoja,
 Jotk' ei merkitse mitänä.

Sen mä mieheksi sanoisin,
 Luulisinpa laulajaksi,
 Joka saisi sattumahan
 Sanat kaikki santillensa,
 Että kaksi äänellistä,
 Eli kaksi äänetöntä,
 Kaheksan tavausta kanssa
 Ain' ois pantu paikallensa,
 Oikein sattunut somasti,
 Ruvennut runorivihin.
 Niin on runo rustattuna
 Muka laatunsa mukainen,
 Muutoin on lamassa laulu,
 Virsi pitkäkin pilalla.

Vieläpä vika tuleepi,
 Joka liialla lorulla
 Virren pitkäksi vetääpi,
 Syöpi sanoista syämmet,
 Kuoret siitä kirjoittaapi.
 Aina alussa pitäisi
 Asiata aprikoia;
 Eipä tieä tuulen päällä
 Mitä sattuupi selällä.

Olipa ennen Oululainen,
 Olipa kaiketi Kajanus,[9]
 Koulun kaiken kautta käynyt,
 Ollut Upsalan opissa,
 Kantitaatti kauvan ollut;
 Ei hän ollut ennättännä
 Vielä virkoja tavata.
 Siltä kulki siivo lailla

Riimiruno rinnatuksen;
 Ei se sanoja sahaillut,
 Puolitellut puustavia,
 Niinkuin muinoin vanha munkki,
 Joka virttä viikkokauen
 Mietti mielensä pakolla,
 Eikä saanut syntymähän --
 Nurin aina nuotti kulki,
 Sanat värsyssä väheni,
 Laulu loppui luonnokselle;
 Kävi niinkuin köyhän miehen
 Talko'uessa tapahtui,
 Joka illalla isosti
 Juominkiansa julisti,
 Jakaisissa juomat loppui.
 Perakoilla piot päätti,
 Suuret tulensa savulla.

Ei se virttä väärin laula,
 Joka oike'in osaapi
 Panna sanat santillensa,
 Että nuotti nouattaaapi
 Kellosepän kelvollisen
 Könnin kuuluisan tekeitä.

VÄINÄMÖISEN VELJENPOJASTA.

Väinämöisen veljenpoika
 Otti kuusesta oravan,
 Petäjästä pöyryhännän;
 Kantoi ensiste etehen
 Kuusen kuivia käpyjä,
 Sitte toi on tuorehia;
 Kantoi kauroja väliste,
 Heitti heiniä sekahan.

Hän teki tekoa tuota
 Kokonaista kolme vuotta;
 Muuttui orava oriiksi,
 Tulipa oronen oiva,
 Yli korttelin yheksän,
 Häntä pitkä, harja paksu,
 Lautaset hyvin leviät;
 Vaan ei kasvanna kaviot,
 Kyllä kynsille kokoa.
 Väinämöisen veljenpoika
 Arvasi asian uuen,
 Katseli ajokaluja,
 Suitset suuhun, päätset päähän
 Antoi puntista punoa,
 Riimut rautarenkahista,
 Teki länget tervaksista,

Luokin karhun kylkiluista.
 Ajoi tuonne tunturille,
 Meni jäiselle mäelle,
 Pysyi kynnet kalliolla,
 Ei livennyt liukkahalla.

Ajoi aikansa mäkeä,
 Tuuritteli tunturia;
 Laskihen Lapin keolle,
 Sille suurelle sileelle.
 Siellä ajoi aika lailla,
 Aika holliä hojotti,
 Lapin kammiot kumohon,
 Lapin äijät ne ärisi,
 Pienet poikaset porisi,
 Ei hän siitä säikähtynyt.

Viimein mielehen mäjähähti,
 Äijän tolkkuhun tolahti
 Kuulustella kuoharia,
 Saahaksensa salvuria
 Orihillensa hyvälle.
 Kun ei kuullut kuoharia,
 Eikä saanut salvaria,
 Innosti itse samassa;
 Teki tulen tervaksista,
 Pani paian palkeheksi,
 Alakiven alasimeksi.
 Takoi veitsen vuoren alla,
 Kirkasti kiven välissä.
 Ei hän köysiä kysellyt,
 Eikä kaatanut oria,
 Teki salvon seisoalta,
 Vaan ei suonia sitonut,
 Eikä solminut sanoilla.

Veri pääsi vallallensa,
 Tulipa puro punainen
 Lakeille Lapin keoille.
 Livahti Vipulan Liisa,
 Häilähti tähän hätähän,
 Sylkäsi sylen tulisen,
 Tuli solmut suonten päihin,
 Kuivi se puro punainen.
 Sanoi äijälle samassa:
 "Jos olet itse isäntä,
 Mä olen itse emäntä,
 Kaksi kauppoa tekeepi,
 Omallansa kumpainenkin.
 Ota peura, anna ruuna,
 Viel' annan vähän väliä,
 Pikkuruisen päällisiä."

Väinämöisen veljenpoika
 Heilutteli helmojansa,
 Teki kaupan, ei katunut;
 Astui peuran ahkiohon,
 Ajoi tuonne tunturille,
 Meni jäiselle mäelle.
 Äijä parka äkkinäinen
 Ei hän ohjata osannut,
 Eikä kierteä kiviä,
 Eikä peljätä petäitä.
 Alta ahkio hajosi,
 Pää se kiljahti kivehen,
 Aivot kaatui kalliolle.
 Peura pöllähti takaisin,
 Haki vanhan haltiansa.

Liisa arvasi asian:
 "Nyt on kuohari kumossa,
 Hevoslanko langennunna."
 Istui kohta kiirehesti
 Ruunan ruskean rekehen,
 Haki peuran haltiata.
 Tuon hän löysi tunturilta,
 Puotti aivot äijän päähän,
 Pani päälle peukalonsa.
 Pianpa sekin parani,
 Tuli aivan terveheksi.
 Väinämöisen veljenpoika
 Alkoi naia ja nahista;
 Sitten istuivat yhdessä
 Ruunan ruskean rekehen,
 Laskivat Lapin keolle.
 Väinämöisen veljenpoika
 Sanoi Liisalle samassa:
 "Pane paljolta patahan
 Hirven huulta, peuran kieltä,
 Kyllä ma hapanta hankin."
 Tuotti viinan Tornioista,
 Haetti Oulusta oluen,
 Kutsui vanhan Väinämöisen
 Vielä siihen soittajaksi.
 Setä vanha siinä soitti
 Hauinluista harppuansa,
 Että kalliot kajahti,
 Vuoret urkuna ujersi,
 Kivet hyppi kankahilla,
 Mäillä pelmusi petäjät.
 Häät loppui, väki hajosi,
 Väinämöisen veljenpoika
 Teki talon ensimmäisen
 Lakeille Lapin keoille.
 Siit' on saatu salvuria,

Siitä kuoharin sikiä.

KUOLEMASTA.

Kaikki luonto kauhistuupi
 Kuolon tullessa tupahan,
 Hellä luonto hämmästyypi
 Tuohon tuimahan tapahan,
 Kun ei malta vanhemmilla
 Yksin lastensa ylitse,
 Eikä puolta puolisolta
 Toisen puolesta puhua;
 Ei ole lapsilla lakia,
 Viepi vanhemmat molemmat,
 Syöpi kuolema kumohon.

Tämän Aatami aloitti,
 Luoja lopun tietäneepi,
 Aatami isä imeisten,
 Eeva äiti ensimmäinen.
 Ei ole sitä sanottu,
 Kumpi heistä ensin kuoli,
 Siitä vaan on varma tieto,
 Ett' on kuollut kumpainenkin.
 Muut ne menevät perässä,
 Varsin vaipuvat sekaisin,
 Niinkuin ilmassa itikat.
 Kaks on miestä kaikkiansa,
 Ne on Eenok ja Elias,
 Jotk' on päässyt kuolematta,
 Tuskin kolmatta tuleepi.

HÄÄLAULU.

Noh, miehet, miehet, veikkoset!
 Näin näitä häitä juodaan:
 Lopussa viel' ei entiset
 Ja toista aina tuodaan.

Vaan ei täällä kauvan eletä,
 Ei päälle tämän päivän,
 Jos ei vaan poikia laiteta
 Kihloja kylään viemään.

Siis laita pojille naiminen
 Niin pian, kuin he täyttää
 Viis vuotta päälle kymmenen,
 Jos kohta pieniksi näyttää.

Ei sitte puutu pitoja,
 Jos muutoin onni seuraa;
 Voi tyhmät pojat jotk' ei nai,

Piiatkin teille nauraa.

Miks ette liiku liukkaammin
Näin aika asioissa.
Ja puhu piioille sievemmin,
Kuin huokii teille tuossa?

Sanoisin vielä sanoja,
Jotka toisiansa vastaa,
Ja eivät olisi vanhoja,
Jos noita kuulla lystää.

Vaan ell'ei ensin ehdolle
Nyt panna paloviinaa,
Niin minä sanon miehille:
Olkoonpa se jo sinään.

Tämäpä ompi kulkulle,
Kuin rattahille ihra;
Nyt laulu lankee nuotille
Eik' yhtään kaipaa kirjaa.

Kas nyt mä tahdon tanssia,
Jos suinkin kengät kestää,
Nyt on mulla mieli marssia,
Jos ei vaan vanhuus estä.

Kun ennen viulut vinkasi,
Huonotkin silloin yritti;
Kun pelimannit pelasi,
Vanhatkin vähän hyppi.

Myös mieli nuorten tekeepi,
Kun viulun äänen kuulee,
Ja naurusuulla näkeepi,
Että vanhat tanssiin tulee.

Pojat ne polskan hyppelee,
Vaan vanhat sinne tänne
Nurkasta nurkkaan liitelee,
Yhteenpä tuokin käynee.

Pojat ne ensin pyytävät
Sulhasta suosiolla,
Väkisin viimein vetävät,
Jos ei hän tahdo tulla.

Morsianpiiat puhuvat:
"Eiköhän me jo mennä!"
Vaan yritykset viipyvät
Likellen illan päivää.

Isäntä itse illossaan
Istuu putelin viereen,
Kurkisteleeppi kuppiaan,
Mielessä mikä lienee.

Hän taiten kantaa, kallistaa
Kuitenkin kupin viinaa,
Käskee myös ottaa palasta
Sen jonka mieli pitää.

Viina se sitte välehen
Nostaapi ilon vallan,
Ja laulu yltyy äänetön,
Va ralla ralli ralla.

Mut joka paikat pahentaa
Ja räyhää ja ryskää,
Sen miehet väestä vähentää,
Ja pojat poijes viskaa.

Vaan minä vainen yritän
Sulhasen kanssa tanssiin,
Oluttakin, jos taritaan,
Ensin kulahuttaisin.

Nyt mielelläni lähdenkin
Jos aivan yksinäni,
Vaan täytyy tulla muidenkin,
Kun nousi pelin ääni.

NIMISMIES KOKISTA.

Ruunun Kokki, Jämsän Kokki, Rautalammin Kokki,
Reikänuttu, paikkapöksy, takkukarva takki;
Kokki joka kypsän kysyi, kypsän kyllä tiesi,
Kypsän tehdä taitamatta, kypsän kyllä löysi.
Kokki joka koiran juonet kaikki kyllä tunsu,
Kokki joka keplotella miehen taskut taisi.
Ruunun roisto, Jämsän jättö, kovan onnen Kokki,
Rahan kurri, velan herra koko tämä Kokki;
Monen miehen mieltä myöten teki tämä Kokki,
Jolla oli, siltä otti, peijakas kun petti.
Siinä armo sekä hirmu rinnatuksin pantiin,
Että aivan äänetönnä iso aika oltiin;
Kaikki pere pelästyypi: "mitähän nyt tehdään,"
Kokki kovin vihastuupi: "kyllä se nyt nähdään".
"Elä suutu, hyvä herra, kyllä minä annan,
Kun ma katson kassojaani, tasan tässä pannaan".
Itse Kokki rahat luki, näitä meillä nähtiin,
Halttunen se värkit hankki, joilla kirjat tehtiin.
Heti kohta kestinkihin ukko akkoinensa
Kutsuttihin kirkkotieltä, vanhin poika kanssa.

Piti viedä viinakannu, josta suuhun saatiin;
 Kuiva ol' se kahvipannu, mitäs sille taittiin.
 Eipä Kokin kestringissä haihtun't miehen hattu;
 Se oi' harva viinaryyppy, joka siellä sattui.
 Viekkää veikot velkakirjat, kyllä Jaakko jaksaa,
 Yhtä haavaa saatte rahaa, Kokki kaikki maksaa;
 Mutta pienet velkamiehet yksitellen menkää,
 Ett'ei Kokki, velan herra, paljoutta pelkää!
 Veitset, piiput, viinaryyppy, kaikki hän ne maksaa,
 Säkkit, kontit, saavit, pytyt, tämä velkasaksa,
 Voit ja talit, kenkäparit, vaikka mitä otti,
 Palsarin se poikinensa ottamassa voitti.
 Tämä Kokki Kokin poika Kokin koulut käynyt
 Konstillisen Kokin mahdin koulusta on tuonut.
 Jämsän joki, Rautalampi tämän Kokin tietää,
 Ett'ei tämä Kokki ole, joka puuron keittää.
 Kokin pitää pitäjistä ahkerasti ajaa,
 Kerustella keittämistä, särvintä ja suolaa,
 Muuta kanssa kaikenlaista, josta soppa syntyy;
 Kokit ne ei paljon puista, keittohon ne tyytyy.

LAULU, OLUT JA VIINA.

Löytyypi kultaa kupiksi,

Jos talonpoika tahtoo,
 Hopiata housun napiksi,

Ken kaluksi sen kahtoo;
 Löytyy myös sanoja virviksi,

Kun etempätä etsii,
 Ja laittelempi lauluiksi,

Runoiksi tehdä viitsii.

Vaan aina tulee varoa

Ne monet väärät värjyt,
 Ett'ei laki sua sakoita,

Ja pane pahat reisut;
 Niin saatkin laulaa helistä,

Ett' oikein seinät soipi,
 Olutta juoda välistä,

Kuin kallo kantaa voipi.

Se mielen tanssiin taivuttaa,

Myös antaa vähän voimaa

Kyll' uni muuten saavuttaa,

Jos välist' ei saa hoivaa.
Ja tekin, neidet naitavat!

Sen kernahasti suotte,
Myös olette yhtä taitavat,

Jos itse vähän juotte.

Miehellen ei tuo mitään tee,

Jos ryypyn, kaksi ottaa,
Vaan kolmas mieltä koittelee,

Ja neljäs älyn voittaa.
Viinasta ei tule viisaus,

Kun sitä paljon ryypää,
Vaan kevyt mieli, kerkeys

Sen kanssa olla pyytää.

PIETARI VÄÄNÄNEN.

Pietari Väänänen, joka syntyi vuonna 1764 Murtolahden kylässä silloista Kuopion, nykyistä Nilsin pitäjää, on Suomen merkillisimpiä talonpoikia. Hänen vanhempansa olivat katollinen _Lauri Pietarinpoika Väänänen_, laajaa Väänästen sukua, ja tämän vaimo _Kristiina Nissanen_. Jo nuorempana teki Pietari Väänänen itsensä tutuksi kunnosta ja utteruudesta, ja oli, isän kuoltua v. 1791 perittyänsä kotitalon, seudun enimmin arvossa pidettyjä talollisia. Hän oli pitäjässään lautamiehenä ja valittiin v. 1800 seudun valtiopäivämieheksi Norrköpingin valtiopäiville. Norrköpingin viereisessä virrassa mainitaan hänen, kahden muun suomalaisen talonpojan kanssa, näyttäneen kuningas Kustavi IV Aatolfille, mitenkä koskea Suomessa lasketaan. Myöskin sepitti hän täällä Norrköpingissä runon kuninkaan silloin tapahtuneen juhlallisen kruunauksen kunniaksi. Näitten johdosta arvattavasti sai hän herrastuomarin arvonimen, joka hänellä sittemmin on. Kun keisari Aleksanteri I v. 1809 kutsui Suomen säädyt kokoon Porvoosen valtiopäiville, joilla Suomen kansan tulevaisuus ja uusi asema oli ratkaistava, valittiin Pietari Väänänen jälleen kotiseutunsa edusmieheksi. Väänänen kykyä osoittaa tällöin myöskin se seikka, että talonpoikaissääty alinomaan käytti häntä luottamusmiehenänsä, lähetystöissä ja valiokunnissa, ja hän olikin melkein ainoa tällä lailla käytetty suomenkielinen edusmies, koskapa vielä Ruotsin valtiopäiviltä peritty tapa näyttää olleen vallalla, että Ruotsin kielen taitoa etupäässä pidettiin silmällä valiokuntain jäsenet määrättäessä. Eikä Väänänen suinkaan ollut mikään pelkkä jaa-herra, joka aina toisten mieleen myöntyi, sen todistaa esim. hänen vastalauseensa siviili- ja talousvaliokunnassa vakanssimaksujen suuruudesta, jota vastalauseetta hän viimeiseen asti säädystä puolusti. Että Väänänen itse käsitti, mikä tärkeä hetki Suomen kansan elämässä Porvoon valtiopäivät olivat, osoittavat ne säkeet, jotka hän tästä tapauksesta liitti ylistysrunoonsa keisari Aleksanterille:

"Käski kansasta valita
Jotka saattaisi sanoa
Tieon kansan tarpehista,
Joillen itse ilmoitteli
Porvohossa poikasilleen,
Että kaikki kansa saapi
Uskollansa entisellä

Luojallensa lauleskella,
Varsin vanhalla tavalla."

Väänäsen kunto yleisissä ja oman paikkakuntansa taloudellisissa toimissa hankki hänelle arvon-osoitteita sekä hallitukselta että seuroilta, ja kolme mitalia mainitaan ukon loppuikänsä kantaneen rinnassaan. V. 1828 muutti Väänänen maalta Kuopion kaupunkiin, missä jonkun aikaa oli ruokatavarain kauppiana, ja lienee sitten viettänyt viimeiset ikävuotensa Taipalsaaressa poikansa luona, joka siellä oli pappina (nimellä _Venell_). Siellä hän myöskin kuoli v. 1846 ja sai hautansa Taipalsaaren kirkkomaassa. Naimisissa oli hän ollut talonpojan tyttären _Eeva Savolaisen_ kanssa.

Väänäsen runot todistavat nekin että hän oli liikkunut paljon yleisissä asioissa, koska yleensä ovat tämmöisistä aineista seipitettyjä. Jos ovat ilman suurempaa runollista innostusta, ovat ilman suurempia virheitäkin runomitan puolesta, ja osoittavat siten että runomahti Väänäsen aikoina vielä oli hänen kotipaikoillansa säilynyt. Suom. Kirjallisuuden Seuran kirjastossa on niitä säilyssä kolme (v. Beckerin kokoelmassa): Kustavi IV Aatolfin kruunauksesta (löytyy myöskin erikseen painettuna, arv. 1800), saman kuninkaan palauksen johdosta ulkomaalta (tehty "Tukholmissa 23 p. helmikuuta 1805") ja Aleksanteri I:lle, joka runo mainitaan seipitetyksi erään Ramsayn (varmaankin Kaarlo Aukusti Ramsay, sittemmin maaherra ja senaatori) kehoituksesta, joka vei sen mukanaan Pietariin itse keisarille näytettäväksi.

KUSTAVI IV AATOLFIN KOTIINTULOSTA SAKSAN MAALTA V. 1805.

Elä sure Suomalainen
Ylitse ison isäsi!
Jo on joutunna kotia
Sanotulta Saksanmaalta,
Vaikka vaaroissa monissa,
Läikkyvissä lainehissa,
Suurten sulkujen seassa,
Meren jäähän jäätymässä,
Kohti kulkeissa kotia.
Sielt' on julkinen Jumala
Ilman vaaratta vetänyt,
Tuonut tänne toista tietä
Paljon pakkasen ajalla.
Näin on kulkenna kuningas
Kanssa kultakumppaninsa,
Varsin vaivoista valitun,
Kanssa pulskan puolisonsa,
Ruotsin kruunatun emännän.

Syntyi siunattu sikiö,
Tytär kaunis Kustavillen
Juuri joutuissa kotihin.
Tuli tuiskui taivahallen,
Kohta kiljuivat kanunat,
Tykit vaskesta valetut.
Ilmaantui ilo ihana
Ruotsin riikin riskimmillen,
Kaiken kaupungin väellen.
Varsinki vapaasukuiset
Kohta kirkkohon kävivät
Kuninkaamme kuulun kanssa.

Siellä herra hengellinen,
Opin isä oivallinen
Kiitosvirren kaunihisti
Luki Luojalle somasti.

Sinä suuri Suomenniemi,
Kaikki kansa suomalainen,
Jok' oot tieosta takaisin,
Kielen kirjan tuntematoin,
Tee ilo isäisi lailla,
Soita sormikanteleilla!
Tanssi taitosi perästä,
Ottele olutlasista,
Laula näitä lapsinesi,
Pistä piirto-arsinasi
Jälkimuistoksi monellen
Tästä isosta ilosta.
Laulajallen lausun vielä,
Ellös sä pahaksi panko
Virren pahoja vikoja:
Jos oot oppinut enemmän,
Tieät tarkemmin asiat,
Teeppäs virsi viisahampi,
Sovita sanat somemmat!

ALEKSANTERI I:STÄ.

Kuules kulta veitoseni,
Hyvä Suomen Suomalainen,
Mit' on mieleni sanella,
Iloani ilmoitella,
Kuin on kulta keisarimme
Aivan armias peräti,
Vaikka pelko peljätteli,
Pani kansan parkumahan
Uuen tullessa isännän.
Nyt saatan minä sanella,
Kerran kerskata hyvästi,
Ett' on oiva onni meillä,
Vahva vartia väkevä,
Joka laittoi laupiaasti,
Varsin vaivamme vähensi.

Kuinkas luet kuinka paljon
Aina maasta maksettihin
Uusia ulostekoja,
Joita niilläpä nimillä
Ulos otti Ruotsin kruunu,
Ett'en saattane sanoa.
Enkä tarvitse enempää,
Kuin on hyvin kyllä tuttu,
Jos ma lauluillen lähenen,

Huuan kaiken kansan kuullen,
 Kuinka saa kukin kotona
 Varsin istua ilossa,
 Lauleskella lapsillensa
 Vakaisesta vartiasta,
 Aleksanterin avuista,
 Ensimmäisen ennätöstä,
 Jonk' on Luoja itse luonut
 Varsin varresta somaksi,
 Ihanaksi ihmiseksi,
 Yli kaiken ymmärtäväks.
 Jos ma verraksi vetäisin,
 Salomonian sanoisin,
 Josta kaikki kirjoitukset
 Kirjoittavat kaunihisti,
 Niin ma luulen mielessäni
 Ja saatan sanoa muitten,
 Että vielä viisahampi,
 Monin kerroin kuuluisampi,
 Meiän vahva vartiamme,
 Riistasta rikas peräti,
 Varsin väestä voimallinen,
 Suomen suuren saatuansa.

Armon aukaisi ihanan,
 Antoi rästit anteheksi,
 Verot velkana olevat,
 Jakoi jauhot vaivaisillen;
 Käski kansasta valita
 Jotka saattaisi sanoa
 Tieon kansan tarpehista,
 Joillen itse ilmoitteli
 Porvohossa poikasilleen,
 Että kaikki kansa saapi
 Uskollansa entisellä
 Luojallensa lauleskella,
 Varsin vanhalla tavalla.

Vielä virkkaisin vähäisen,
 Jos ma tohtisin turista
 Kielen kirjan tietämätöin;
 Fransk' on monta rangaissunna,
 Tehnyt suuria tekoja,
 Joista paisui Puonapartti,
 Ripeys yleni aina,
 Pyrki päälleen keisarimme,
 Jok' ei tahtoisi tapella;
 Viimein läksi linnastansa
 Vasten kovia kotoa,
 Valtakunnalle varaksi
 Vihollista voittamahan.
 Siin' oli joukossa Jumala,

Aina matkassa apuna:
 Keneraali kelvollinen,
 Morean mies mukoma,
 Jalat alta ammuttiin,
 Vartiamme varjeltiin,
 Luo'in lentäissä likitse.
 Ei oo kuultu kuuna päänä,
 Sinä ilmoissa ikänä
 Tarkempata tappelusta,
 Kuin on kuultu Leipzigistä.
 Herran tahosta tapahtui,
 Neuvoilla isoin isäimme,
 Varsin vahva voitettiin,
 Ajettiin aina siitä
 Pariisiin pahaa miestä.
 Siinä laitteli lakia,
 Pani haltian paremman
 Franskan kansan katsojaksi;
 Ajoi poikes Puonapartin
 Isoilta istuimilta,
 Häijyn kansasta karisti,
 Jok' on verta vuoattanut,
 Tehnyt paljoja pahoja:
 Kuningasten kuulla täytyi
 Juuri julmoa petoa,
 Jost' on Herra helpottanna
 Aleksanterin avulla,
 Vapahtanna valtakunnat
 Ikehestä irrallensa.

En saata sanoa muuta,
 Tietokirjan tietämätöin;
 Sanokohot suuret miehet,
 Jotk' on ollunna opissa,
 Käynyt koulukammarissa!
 Minä Suomellen sanelen,
 Teen ilon isoni lailla,
 Soitan sormikanteleilla.
 Savo salli, anna Kainuu,
 Anna Hämehehen asujat,
 Anna armas Karjalainen,
 Anna kuulua kujilta,
 Anna kaikua kylissä,
 Sekä soitto että laulu,
 Ilontekosi totinen!
 Suuri suokohon Jumala
 Suuren herran haltiana
 Aina olla onnellisen.
 Karaitkohon kuolo kauvas
 Kelpo keisarin parista,
 Kelpo herran kartanoista.
 Tulkohon tulinen miekka,

Joka surmoa sysääpi,
 Kauvas kuolon karkottaapi
 Keisarinnamme ko'ista,
 Suvun suuren säilyttääpi,
 Ijän pitkäksi pitääpi.
 Sitä toivoopi toella,
 Herran hengellä anooi,
 Suomen kansa siunooapi,
 Varsin vahvalla lukolla,
 Sinetillä siistimmällä!
 Totta toivotan minäkin
 Isän ilmoisen tykönä
 Kauvan tointa kantamahan
 Kauvas kartuta ikeä,
 Ilman tauin tarttumatta,
 Ilman vaaratta vähintä!
 Jonka päätän päätöksellä,
 Aamenella olla annan.

HEIKKI VÄÄNÄNEN.

Heikki Väänänen, myöskin Konsa-Heikiksi nimitetty, mainitaan olleen työmiehenä Oulussa ja eläneen tämän ja viime vuosisadan vaiheella. Luultavasti hän ei ollut edellä mainitun Pietari Väänäsen ja Savon Väänästen sukua, ei siitä ainakaan ole mitään tietoa. Niistä harvoista tiedoista päättäen, joita yleensä on hänen elämästään, näyttää hän olleen niitä parantumattomia runohenkiä, jotka yhäti viettämät ympäri kuljeksivaa ja epäsäännöllistä elämää, voimatta missään löytää lepoa ja rauhaa. Tuommoisesta elämänlaadusta ja onnettomasta taipumuksestaan viinaan Väänänen ei voinut luopua, vaikka hän, niinkuin hänen runonsa näyttävät, kyllä ymmärsi sen elämän varjopuolek. Hän sanotaan olleen varsin taitava viulunsoittaja ja siitä syystä sekä runolahjansa tähden mielellään nähty vieras pidoissa ja tanssipaikeissa. Hän oli aina iloinen ja hänen tarkka muistonsa ja erinomainen sukkeluutensa auttoivat häntä aivan valmistamatonakin tekaisemaan runon mistä aineesta tahansa. Heikki Väänäsen taipumus viinaan kerrotaan olleen syynä hänen enneaikaiseen ja surkeaan kuolemaansakin: juovuksissaan oli hän mennyt liian kuumaan uuneen makaamaan ja siihen kuollut.

Runoiliana on Heikki Väänänen tullut kuuluisaksi siitä runosta "lystillinen runolaulu kummasta kalakukosta" (pain. Vaasassa 1801), jonka teki pilkatakseen Oulun tullimiesten ahneutta ja joka onkin varsin sukkelasti kokoonpantu. Paitse tätä mainitsee Topelius teoksessaan "Suomen kansan vanhoja runoja ynnä myös nykyisempiä lauluja" Väänäsen parhaimmiksi runot "Kellon kylän Mariasta", "Oulun piioista" (eli "Orjaväestä") ja "Kahvejuomingista", joista on painattanut kaksi edellistä. Nekin samoin todistavat hänen pilaan taipuvaa runolahjaansa, runo sujuu luontevasti ja hyvin, jos kohta paljon ruotsalaisia sanoja käytetään höysteeksi. Tässä seuraa painettuna runot Kalakukosta ja Kellon kylän Mariasta.

LYSTILLINEN RUNOLAULU KUMMASTA KALAKUKOSTA.

Jop' on laulu laitettuna,
 Sanat somat solmittuna
 Rytsin[10] ruuasta rumasta,
 Kummasta kalakukosta,
 Johonk' ol' pantu Paltamossa
 Katti karvainen sisähän,
 Isossa Itäkylässä
 Paltamossa mainiossa.

Kerran keskensä isännät,
 Rannin miehissä rupesit
 Pyhäiltana puhuhun,
 Julkisesti juttelehen,
 Kuin on Oulussa pahoja,
 Tullissakin turkasia;
 Syövät syökärit rahatta,
 Ilman työtä tullin miehet,
 Kun vievät välistä reestä
 Evähiä matkamiesten.[11]

Talon vaari taitavasti
 Kysyypi kylän väeltä:
 "Kusta nyt saisin kumppanita,
 Kusta matkallen toverit?
 Lähtisin minäkin kerran
 Köpäisemään kaupungissa;
 On mulla talia taasen,
 Vielä voitakin vähäisen,
 Vaikk' on huono heinävuosi,
 Mure muustakin ruuasta."

Miehet yksiäänisesti
 Siihen vastaten sanovat:
 "Meillä on miehillä samoilla
 Matka pitkä mielessämme;
 Lähteä sitä pitäisi
 Alamaahan marssimahan,
 Kohen Oulua koehen."

Kohta yksi koiransilmä
 Sanoopi väen seassa:
 "Jopahan kotoa kyllä
 Joulun eellä souetahan;
 Olis mielessä minulla
 Lähtö pojjes Pohjan maalle;
 Lähtisin minäkin muuten
 Köpäisehen kaupungissa,
 Vaan onpi vähän vikoa,
 Joka on kotona kauvan
 Mulla muistissa pysynyt,
 Poveani pureskellut:
 Vietihin minulta viimein
 Väkinsin vasikan paisti.
 Kun näki olevan reessä,
 Sitä syökäri syleili,
 Sitä anoi ahkerasti,
 Pyysi pystössä käsinni.
 Minä mies sanoin hänelle,
 Puheskelin puolestani:
 'En saata evästä panna
 Tyköäni, ystäväni,

Poijes matkan pitkän päässä.
 Kylläpä täällä tarvitseeppi
 Pureskella porvarissa'.
 Veipä sittekin väkisin,
 Sen kanssa meni sisälle,
 Vielä kiitti kinttujansa,
 Hyvin kosti kynsiänsä.
 Kuin ovat viekkahat viriät
 Omin mielin ottamahan
 Talonpoikien evästä!
 Sitte kun tulin kotia,
 Heti sai kylässä tietää
 Akkani saman asian,
 Josta akka aika lailla
 Minua torui tolvanaksi,
 Kun en mä kukkoa kätehen
 Sysännynnä syökärille,
 Antanunna lemmon lintuu
 Omalle tulli-nälkäiselle.
 Kuuluupi kylän puhuvan,
 Kielilakkarin latovan,
 Ett' on muutamat monasti
 Kotonaan nivuiset koiran
 Pannullansa paistanehet,
 Rasvan kanssa raskinehet;
 Voilla sieväksi silattu,
 Mennessäns' on antanehet
 Tullimiehelle kätehen,
 Sysännehet syökärille.
 Tuon konstin minä kotona
 Saatan vielä viisahammin
 Tehä toisehen tapahan."

Ottipa kissan kiiruhusti,
 Tarttuupi takajaloista,
 Siinä hirtti hiiren syöjän,
 Pani pirtin lämmitessä
 Leivän sisähän leviän.
 Rupes estähän emäntä,
 Ett'eipä isäntä saisi
 Kattia kakun sisähän
 Panna paljaan karvan kanssa.
 Emäntä isännällensä
 Sanoopi sanalla tällä:
 "Kosk' on herja herjennynnä,
 Naaraskissa naukumasta,
 Niin nyljen nahattomaksi,
 Siitäpä tulisit sievät,
 Turkin puuhkat pulskiammat."

Ukko uunilta puhuupi,
 Partavaari paukuttaapi:

"Kylläpä sinä, siivo muori,
 Oike'in hyvä olisit
 Syökäreille syölähille;
 Kun nyt siitä kuoren poijes,
 Veisitkin nahan väkisin,
 Ke'en kesken paistumisen,
 Siitäpä syökärit rupeais
 Arvelehen aivoissansa,
 Että on tähän sisähän
 Jänes pantu Paltamossa;
 Siitä mielehen menisi
 Talonpoikien tavarat;
 Vastakin repis rekiä,
 Evähiä etsiskelis.
 Ann' olla katti karvoinensa,
 Että tulee tuntemahan,
 Mit' on pantu Paltamossa,
 Koottu kuorien sisähän,
 Taherrettu taikinahan".

Isäntä ihasteleepi,
 Lie'en vierehen lipuupi,
 Pani kissan paistumahan,
 Katin karvat kärtymähän.
 Sitte kuin kuori päälle kuivi,
 Taikina tuli somaksi,
 Katin päälle kankiaksi,
 Ulos uunista nykäisi,
 Paneepi säkin sisähän.
 Sitte lähteepi kotoa
 Maanantaina marssimahan,
 Astuhun alusta viikon,
 Kohen Oulua kokehen.

Kun tuli tykö Muhoksen,
 Löysi kohta kumppaninsa;
 Kumppanit heti kysyvät:
 Joko nyt jokea meemme,
 Linnan tullista livumme,
 Käymme kautta köyhän miehen?
 Juuruksen tykö tulivat,
 Kestikievarin keolle.

Siltavouti Simpermanni
 Oli juossut Juuruksehen
 Tukkihin haoilla siinä
 Tietä kiinni kiiruhusti,
 Ett'ei joutuisi joelle,
 Sieltä kulkisi kukana.
 Ne, jotka jokea aivoit
 Myllytullista tulehen,
 Simpermannin käskyn kautta

Kangastullihin kävivät,
 Pistit ensin pienen leivän
 Tulliherralle kätehen;
 Tästäpä herra herjemmäksi,
 Kovin koiraksi rupesi,
 Sanoi herra hilpeästi:
 "Ketä sinä tällä kerjulaista
 Pilkkoat pila-isäntä,
 Ompa sulla suurempia,
 Kalakukkoja komeita?
 Anna mulle muutamainen
 Teiän maanne maistiksista."

Mies se mielellä hyvällä
 Sysäsi kukon kätehen,
 Jonk' oli sisähän kissa,
 Pantu katti karvoinensa.
 Hetipä läksi tulliherra,
 Tämän miehenpä tupahan
 Kutsui Rytsi ruukostille,
 Antoi kahvit, antoi punssit,
 Vielä viinatkin lisäksi.
 Kun oli sarikat saanut,
 Ryypyt suuhunsa suloiset,
 Mies heti meni ka'ulle,
 Sieltä poikkas porvariinsa.

Tämä on laulu laitettuna,
 Sanat vääty Väänäselä;
 Sille palkasta tulisi,
 Tahtoisi jalan takaisen,
 Kun olis ollut saatavilla
 Silloin tullissa tykönä,
 Kun Rytsi ruualle rupesi,
 Iltaiselle ilkeälle.
 Haukkasi palasen päästä,
 Toukaiseepi toisen kerran,
 Jo sattui kypälä suuhun,
 Kynnet kielehen rupesit;
 Luuli hauin hampahiksi,
 Eli lahnan leukaluuksi, --
 Eipä usko ensinkänä.
 Kunpa viiltää veitsellähän,
 Näkeepi olevan siellä
 Karvaisen katin sisällä.
 Hetipä kirosi herra,
 Kesken syönnin synkeästi,
 Sanovi sanalla tällä:
 "Enpä tuota turkastakaan
 Luullut nyt minä poloinen
 Perkelettä petturiksi;
 Kun on ilkeä isäntä

Pilannut parahan viljan,
 Tuolla lailla tuhrannunna.
 Ei sitä tieä ihmisrukka,
 Mitä syöä syntisparan
 Vasta vanhana pitääpi,
 Kun ei nuorra näitä nähty,
 Noita ruokia rumia."

KELLON KYLÄN MARIASTA.

Yksi on Maria mainittava
 Kellon kempissä kylässä,
 Joka on piikana pi'etty,
 Mokompana morsianna.

Olin kaunis kasvoiltani,
 Varsin sievä varreltani,
 Vaan en kammonut katala
 Ilkiöitten ilvehiä.
 Minä mieletöin olinkin,
 Minä huono huikentelin,
 Koska tansseihin travasin,
 Juhlayönä juoksentelin;
 Hyppäsin hyvällä mielin
 Joka kampin kantapäällä,
 Tahoin pystynä pysyä,
 Kukon lailla kurkistella,
 Kanan kaunihiin tavalla!
 Kirkkotiellä kinkuttelin,
 Kirkon penkissä peräti
 Istuin huono huoletoinna,
 Istuimen itse rakensin,
 Kovin laitoin korkialle,
 Että poikaset poloiset,
 Nuoret miehet mieluhiiset
 Siellä silmäisit minua,
 Ajan kaiken katselisit.
 Vaikka pappi paljon kielti,
 Kovin haasti hartahasti,
 Vaan ei malttanut Maria,
 H---parka huoletoinna
 Luopua luvattomista,
 Lihan töistä törkiöistä.

Mulla on kiiltävät kituset,
 Hopiasta hohtavaiset,
 Silkkitröijyt siivolliset,
 Isohalkoiset hamehet,
 Tykit tyyrihit peräti,
 Lakit, huivit laaulliset,
 Paljo muitakin paremmat.
 Mahan olla onnellinen:

Muilla on halvemmat hamehet,
 Lakit huivit huonommaisat.
 Nyt on pettänyt peteli,
 Kultalakki langettanut.
 Joko polttanen poroksi,
 Kiukahalle kiiättänen?

Mielen on vienehet minulta,
 Lakit korjat lappanehet,
 Entiset hyvät elämät
 Häpeäksi hämmentynyt.
 Toivoni tuli tomuksi,
 Ulos kulki kunniani.
 Herrat helsasit minua,
 Talonpojat taluttelit.
 Enpä yhen ystävänä,
 Enkä aljuna ajellut,
 Olin morsian monelle,
 Oli tuttuja tuhansin,
 Ylen paljon ystäviä.

Ei ole enää minulla
 Ylkämiestä yhtäkänä;
 Hyvät hylkivät minua,
 Eikä huoli huonotkana:
 Narrit ei nainehet minua,
 Eikä konnat korjannehet.
 Olis paljoa parempi
 Kunnialla kuljeskella,
 Kulkea kuputakilla,
 Hamehella harmajalla,
 Kuin olla kovin koria,
 Monen miehen morsianna.

Minä neuvon neitysiä,
 Vahingostani varoitin:
 Synnin palkka painavainen
 Omantunnon turmelempi;
 Koska kuoleman kujehet,
 Nuolet aivan ankarimmat
 Vievät ruumihin rumaksi,
 Ihon aivan ilkiäksi,
 Eipä silloin silkkivaatteet
 Paljo kaapuna kahise,
 Pian kaatuva koreus,
 Turhat kaikki kaunistukset!
 Teille tyttäret typerät,
 Piiat heikot, hempiäiset,
 Greetat, Leenat lempiämmät,
 Mariat, Katrinat katalat,
 Saarat, Klaarat saattavaiset,
 Liisat, Susannat suloiset,

Briitat, Annat antavaiset,
 Elsat, Sislat siivolliset,
 Muutkin Valporit vakaiset,
 Olkohon tämä opiksi.

ELIAS TUORINIEMI.

Elias Tuoriniemi mainitaan eläneen suutarina Pyhäjärven kappelissa Pyhäjoen pitäjää Pohjanmaalla noin vuoden 1810 paikoilla. Muita elämäkerrallisia tietoja ei ole onnistunut hänestä saada, joka seikka ompi sitä enemmän valitettava, koska hän niistä parista runosta päättäen, jotka ovat säilyneet, näyttää olleen samalla kertaa aikansa taitavimpia runoniekkoja sekä järkevä ja yleistä hyvää harrastava mies. Hänen runonsa osoittavat myöskin hänen olleen luonteeltaan leikillisyyteen taipuva, niinkuin usein Suomen talonpojat. Häneltä on säilynyt kolme runoa (Topeliuksen runokokoelmassa ja parissa käsikirjoituksessa Kirj. Seuran arkistossa). Pisin niistä on juoppouden pahetta vastaan kirjoitettu "juttu juomareista", toinen on pilkallinen runolaulu "suuresta tupakanpuutteesta", jotka molemmat seuraavat tässä alempana (edellinen kuitenkin vähän lyhennetyssä muodossa); kolmas on lyhyt runo "kirstusta", jonka aineen valinnasta tekiä sanoo: "tämä on juoru joutavasta, työ on tehty tyhjän eestä: lukkari minun lupasi, vaati vanha kumppalini juoruamaan joutavasta, kirjoittamaan kirstustakin."

TÄMÄ ON JUTTU JUOMAREISTA, KOOTTU KOHMELOVÄESTÄ.

Kuinka kummalta näkyypi,
 Koska katson kansan päälle,
 Kuinka viina vietteleepi
 Ihmisiä ilman alla!
 Kuinka viina viekkahasti
 Viisahankin vietteleepi,
 Vietteleepi virkamiehen,
 Päämiehen päihyttääpi,
 Pahoin pettääpi papinkin,
 Oikiankin opettajan,
 Talonpojan tarkimmankin,
 Tarkankin talon isännän.
 Kuinka viina vietteleepi,
 Emännänkin eksyttääpi,
 Pahentaapi palkollisen,
 Rehellisen renkimiehen,
 Huonoimmankin huonemiehen,
 Kehnoimmankin kerjäläisen!

Kuinka viina vietteleepi
 Viisahankin virkamiehen,
 Vaikk' on taito tarkka hällä,
 Vielä muita viisahampi,
 Opissa ylös otettu.
 Vaan kun viina vietteleepi,
 Saapi viina vietelleyksi,
 Silloin mies on mieltä vailla,
 Pois on toimi toisialla.
 Koska mies on mieltä vailla
 Silloinpa miesi mitätöin,
 Kaikki arvokin katoopi,

Kutistuupi kunniakin.
 Kuinka viina viettelempi,
 Pahoin pettääpi papinkin!
 Eipä se sovi papille
 Olla julma viinanjuoja,
 Juosta kanssa juomaritten.
 Kuinka kuitenkin sopisi
 Olla vartia vakainen,
 Vartiana valvovaisna
 Siinä Herran Sionissa?
 Kuinka hän saattaapi sanoa,
 Kuinka muille muistutella
 Viinan suuria vikoja,
 Kuin on itse kumppanina,
 Juohattaja juomareille?
 Kuinka se muita kuljettaapi,
 Kuink' on eellä eksyväisten,
 Ett' on itse eksyksissä?
 Vaan en saatakkaan sanoa,
 Paljon puhua papille;
 Pappi tietääpi paremmin,
 Tietääpi oman tilansa.

Kuinka viina viettelempi
 Talonpojan tarkimmankin!
 Jok' on julma viinan juoja,
 Joka juopi joka päivä,
 Alvari[12] kylän ajaja,
 Kuinka sill' on kuiva kurkku!
 Ei sille piisaa pikari,
 Yksi jumpru juotavaksi,
 Eikä kastu kaulavarsi,
 Eikä kastu kielen kanta
 Pikarista pikkuisesta.
 Totta toisenkin paneepi,
 Juopi kohta kolmannenkin,
 Neljännen nenänsä alle,
 Vielä juopi viiennenkin,
 Kuuennenkin kurkkuhunsa,
 Sekä juopi seitsemännen,
 Kaheksannen kaulahansa.
 Juopi tuopin toisen kanssa,
 Vielä kannun kaatelempi.
 Suu syöpi suuret kassat,
 Menee kautta kaulavarren
 Talonkin iso tavara.
 Juopi elonsa esinnä,
 Juopi vaimon vaattehetkin,
 Isänsä isot hopiat,
 Kanssa vaarin vanhan kassan.
 Kuinka sill' on suuri suu,
 Kuinka sill' on laaja leuka!

Syöpi sonnin sorkkinensa,
 Syöpi lehmän lieminensä;
 Vielä mahtuupi mahahan
 Hepo heinähäkkkinsä,
 Mahtuu sinne suuri maakin,
 Mahtuu laiva lastinensa.

Kuinka viina vietteleepi,
 Emännänkin eksyttääpi!
 Kuinka se on kumma nähä,
 Että katsoa kamala
 Vaimon päälle päihtynehen!
 Koti sen kolkolta näkyypi,
 Asunnotkin arvoiselta,
 Siivotoinn' on siihen vielä,
 Sekä muutoin mustat kaikki.
 Halu haikia palaapi
 Viinan luona viipymähän,
 Kesken ruoan keittämisen
 Meneepi mielitekoonsa
 Kaapistansa katsomahan,
 Ottaa sieltä oiva ryypyn,
 Kannustansa kallistaapi.
 Kaatuu kohta kammariinsa,
 Kellariinsa kellistyypi.
 Mitä tästä mies sanoopi
 Kun onpi vaimo kumossa,
 Talon vanhin vaipununna?
 Löytää lapsen lattialta,
 Joka itkeepi isosti,
 Eikä äiti ääntä kuule.
 Ei saa iltaista isäntä,
 Perhe piinoa pitääpi,
 Väki nälkeä näkeepi,
 Kun on keitto kesken jäänyt,
 Kesken karja katsomatta,
 Kantamatta karjan veetkin,
 Talon työt takaperässä,
 Riihen uuni riitynynnä,
 Saunan uuni sammununna.
 Mies sitte mielipahoissa
 Menee viimein vihta käessä
 Kylähänkin kylpemähän.

Kuinka viina vietteleepi
 Parahankin palkollisen!
 Vaikka mies on mieluhiinen
 Muitten siivojen seassa,
 Tasaistenkin tanterella,
 Vaikk' on kaunis kasvannolta,
 Kaunis kaikkien seassa,
 Vaan kun viina vietteleepi,

Saapi viina vietelleyksi,
 Niin on reikä rengilläkin,
 Suuparka palkollisella,
 Johon palkkansa paneepi,
 Ansionsa ammuntaapi,
 Jota ei tuki tuhannet,
 Salpa'a sataiset markat.
 Meneepi turkki tukoksi,
 Vielä verkavaattehetkin,
 Menee killingit sisälle,
 Kulkee kuusimarkkaisetkin,
 Tolpat toisensa perässä,
 Loutunsa lopetteleepi.
 Tuonne raukka saa rahansa,
 Tuonne kylvääpi kylälle,
 Povestansa puotteleepi.
 Siellä vievät viekkahammat,
 Varkahat varastelevat,
 Kun miesi kumossa makaa
 Alla pöyän pyörryksissä,
 Alla penkin pehteleepi.

Kuinka viina vietteleepi
 Kehnoimmankin kerjäläisen!
 Vaikk' on huono, horjuvainen,
 Ett'ei saata sauvan kanssa
 Kontata kylän mäkiä.
 Käypi kooten konttihinsa
 Rukoellen, raukuellen,
 Anellen ruoan apua;
 Joutuu viimein viinan luokse,
 Käypi kautta karvahien,
 Juopi vanhat vaattehensa,
 Juopi kehnnot kenkänsäkin,
 Ainoankin atriansa,
 Jyväkouran kontistansa.

Se on vielä sitä pahempi
 Kun juovat juhlapäivät,
 Pyhäpäivät pyörryksissä,
 Silloin koolla konnat kaikki,
 Siellä koolla korttimiehet,
 Siellä parvi pauhoaapi,
 Humalassa huuteleepi.
 Toiset torkkuvat unessa,
 Toiset käyä toikkaroivat,
 Toiset kaatuu kartanolle,
 Seinukselle seljällensä.
 Siat siellä siirtelevät,
 Koirat korvia pesevät,
 Sika suuta siivoaapi.
 Menee päivä päihyksissä,

Toinen päivä tohmerossa,
 Kohmelossa kolmas päivä,
 Vielä viikkokin meneepi.
 Sitten viimein viikon päästä
 Tuleepi konna kotia.
 Akka alkaapi sanoa,
 Valitella vaimo parka:
 "Ei ole puuta puikkoakaan
 Eikä päätäkään pärettä,
 Eikä einettä väellä.
 Hevosilt' on heinät kaikki,
 Heinät kaikki karjaltakin."
 Tuostakos tora tuleepi,
 Tappelu tapahtuneepi!
 Veitsen verisen vetääpi,
 Puukon hirviän hiasta,
 Jolla akkansa ajaapi,
 Perehensä peljättääpi,
 Akan metsähän ajaapi,
 Pellolle pereväkensä.
 Kumu kuuluupi kylähän,
 Tomu toisehen talohon,
 Metsähän iso meteli.

Juomari on häissäkin hävytöin:
 Kehtaa se häihinkin tulla,
 Kutsumatta kutsuihin,
 Kehtaa tulla tupahankin,
 Kehtaa eessä kellistellä --
 Silmät kohta kannun päälle,
 Kusta kuppia näkisi,
 Kuka nakkaisi kupilla,
 Pikareita pisteleisi.
 Kun saapi suuhunsa suloa,
 Kevykäistä kielehensä,
 Nousee sitten noitumahan
 Kihkuvaan kiroväkehen.
 Sitten vieähän viluhun,
 Pakkasehen paiskatahan,
 Annetahan aisan päästä,
 Seipähästä selkähänkin.

Kuinka viina hengen viepi,
 Surmaa monta Suomen lasta!
 Moni kuoleepi kujalle,
 Kuolee päälle kuormansakin,
 Kuolee reisulla rekeensä.
 Kuinka vielä viinapäissä
 Moni metsähän meneepi,
 Eksyy tieltä entiseltä,
 Kun ei jaksa jalka käyä,
 Paljo polkea kykene.

Maata matkalle paneepi
 Pahan pakkasen käsihin,
 Kovan ilman kouristella,
 Kussa kuolema tuleepi,
 Paha loppu loukahtaapi;
 Kuinka vielä viinan tähän
 Hukkuu monta humalaista,
 Pahoin paatista putoaa,
 Venehestä vyörähtääpi,
 Moni juokseepi jokehen,
 Virtahankin viinapäissä.

Joko laaten laulamasta
 Lasken lauluni lopulle,
 Kosk' en jaksane jutella,
 Enkä yksin ymmärrellä?
 Jopa uni uumuttaapi,
 Kiinni silmäni sitoopi.
 Suuni sulkea pitäisi,
 Vaan en saata vaiti olla,
 Kun juovat Jumalan viljan,
 Syövät syntisten tavalla,
 Eivät piä Luojasta lukua,
 Varo kaikkivaltiasta,
 Eikä estä esivalta.
 Eikä kovat kuritukset,
 Rangaistukset raskahimmat.
 Ei estä vihaiset vitsat,
 Eikä jaksu jalkapuutkaan,
 Vaikk' on hirmu hirsipuussa,
 Julma pölkky pyövelillä.

Jos nyt tahot tarkimmasti
 Osata oikein eleä,
 Niin viero viinaa esinnä,
 Sekä karta karvahia,
 Ole viinalle vihainen,
 Heitä pois lihan hekuma,
 Vältä syntiä syviä,
 Tee jo kelpaava katumus,
 Armon aikana aloita.
 Vihainen Jumalan vitsa
 Syöpi syntiset syämmet,
 Kaottaa katumattomat,
 Viepi piinahan pahahan,
 Huolen kanssa helvettiin,
 Juoma järvestä pahasta
 Tuoahan tulikivinen.

LYSTILLINEN LAULU SUURESTA TUPAKAN PUUTTEESTA.

Tupakast' on kummat tullut,

Äsköhin isot imehet,
 Jot'ei ole ennen kuultu
 Eikä nähty näitä vielä
 Pohjanmaalla poltettaissa.
 Minä mielellä pahalla,
 Surusuulla surkuttelen,
 Puhun tästä puutoksesta,
 Ihmettelen itsekseni,
 Kun tuli tupakan nälkä,
 Savuruoka saamisehen,
 Ett'ei ole ollenkana
 Mitä piippuhun panisi,
 Mistä saisivat savua
 Miehet heikot henkehensä,
 Kosk' on tyhjä kukkarossa,
 Ett' on tyhjä tynnyrissä,
 Ett' on laastu laarin pohjat,
 Viel' on laastu lattiatkin.
 Ei ole saatuna Savosta,
 Kuletettu Kuopiosta,
 Eikä veetty Viipurista,
 Eikä ole ostamalla
 Sitä saatu Oulustana,
 Eikä Raahesta rahalla.
 Kävi kaikki kallihiiksi,
 Tuli tyhjä tyyrihiksi,
 Tolpan maksoi massin täysi,
 Kiilingin piipun sisusta.

Mitä nyt miehet polttaneepi,
 Kun on piiput piinan alla,
 Tuskassa tupakkamassit?
 Kaikki polttavat poloiset
 Kuluneetkin kukkaronsa,
 Vanhat nahkavartensakin,
 Puuvartensa purevat,
 Tuomivarren tutkaimetkin,
 Piityneetkin piipunperät,
 Vanhat karstat kaivelevat
 Poika parat poskehensa.
 Kun sitte tuska tuleepi,
 Pakko päälle painaneepi,
 Niin käyvät kärsän päälle,
 Vinkuupi visainen piippu,
 Savikärsät sairastavat,
 Kun on tyhjä kukkarossa,
 Eipä massit paljon maksa,
 Kun on massitkin mahona,
 Kukkarotkin kuulla käynyt.

Tämän on tuska tuottanut,
 Tämän on pakko päälle pannut,

Ett' on muutkin muuttunehet,
 Tupakaksi tulleetkin,
 Katajatkin kaikki tyynni,
 Pahimmatkin pajunkuoret,
 Kanarvatkin kankahilla,
 Kaikki ruohotkin ruvennut,
 Kaikki maasta marjan varret
 Tulleet tupakan sukuhun.
 Potunvarret poltettuna,
 Kärvettynä kärsäheinät,
 Viholaiset vielä kanssa,
 Huonotkin humalanvarret,
 Sammaletkin salvamista.
 Tästä on muorilla muretta,
 Valitusta vaimoillakin.
 Kaikki polttavat poloiset
 Varretkin ijän-ikuiset,
 Kuunpäiväiset kukatkin,
 Nuputkin nurkan takaiset.

Kivun kärsi kirkkomiehet,
 Kivun kärsi kerjäläiset,
 Kovin huusi huonemiehet,
 Pahoin parkui palkolliset;
 Tuskan on tupakka tuonna,
 Kivun kirvesmiehillekin,
 Jotka korvesta kokosit
 Kuusen naavat kukkaroonsa,
 Halkomiehet hangeltakin
 Koivunlehtiä kokosit,
 Haavanlehtiä hakivat;
 Kyntömiehet kynnökseltä
 Kun varren vaolta löysit,
 Sitä pistit piippuhunsa;
 Heinämiehet heinätyössä
 Suolta vehkoja vetivät,
 Rapakoilta raattehia,
 Savukaista saahaksensa.
 Kalamiehet kaunihitkin
 Poltti piippunsa poroksi,
 Varsiansa vainusteli,
 Noita haisteli halulla,
 Nuoli vanhan varren päätä.
 Maantiellä matkamiestä
 Kun tämä tarvet tapasi,
 Tuli mielehen tupakka,
 Poltti reestänsä rehuja
 Haluhunsa hartahasti.

Noita poltti nuori kansa,
 Poltti vanhat vaivaksensa,
 Jost' on yskä yltyynnä,

Räkätauti tarttunutta,
 Jost' tuli nuoret nuurumahan,
 Tuli vanhat vaivan alle,
 Huonot huonohenkisiksi,
 Kun on juotu joutavia,
 Paljon poltettu pahoja,
 Tupakoitu turmioita.

Kyllä muistan muinoiselta,
 Kun tuli tupakkavuosi,
 Maahan lehtiä levisi,
 Mitk' oli tuumat tuttavilla,
 Mikä laatu langoksilla:
 Kun tutut yhtehen tulivat
 Kahenkesken kankahailla,
 Kohta toinen toisellensa
 Maistatteli massiansa,
 Siin' oli kestit keskinäiset,
 Pannut pantihin tulelle
 Kiiruhusti kiehumahan:
 Eipä nyt viitsi vierahalle
 Maistatella massiansa,
 Eikä oikaista osaansa,
 Toosoansa toisellensa;
 Kun on roskat rouhehina,
 Tupakkana tuomen kuoret,
 Pois on tullehet tututkin,
 Langotkin karannut kauvas.

Täst' on miehet mielipahalta,
 Savun tähän sairastavat,
 Mut' ei tapa tämä tarve,
 Eikä saata sairahaksi,
 Eikä voita vuotehelle,
 Eikä tuota Tuonelahan:
 Nälkä miehen näännyttääpi,
 Kun vatsa vajalle jääpi,
 Saattaa se miehen sairahaksi,
 Voittaapi se vuotehelle,
 Tuottaa viimein Tuonelahan.
 Tämä on laulu laitettuna,
 Tämä on runo rustattuna,
 Kun olin omassa työssä
 Kerran kenkäsuutarina.

PIETARI KETTUNEN.

Pietari Kettusen elämästä ei tiedetä juuri muuta, kuin mitä hän itse seuraavassa runossa kertoo. Siitä näkyy että Kettunen oli kotoisin Vuokkiniemen pitäjästä Venäjän Karjalasta, että hän paljon oli Suomen puolella kuljeskellut, nähtävästi etupäässä "laukkuryssänä", vaikkei sitä nimenomaan runossa sanota, ja että hän Suomesta oli löytänyt itselleen valitun vaimon, kainaloisen kanan, Kilposen Marin, Vesan kylästä Kiimingiltä. Se tapa, jolla heidän avioliittonsa solmitaan, voipi jonkun mielestä näyttää liian kevytmieliseltä,

mutta kauvempana sivistyksestä luonnon helmassa asuvissa ihmisissä on luonnollinen tunne vielä paljoa vahvempi ja varmempi, kuin enemmän sivistyksen saaneissa, ja tämä kohta on lukuun otettava arvosteltaessa. Kettusen naimisjuttu tulee niin erinomaisen sieväksi ja runolliseksi kohtaukseksi. Kun Lönnrot 1830-luvulla matkoillaan kulki Vuokkiniemellä oli Kettunen jo kuollut, mutta kiitettiin vielä olleen seudun parhaimpia runolaulajia. Sitä vastoin Mari, hänen leskensä, vielä eli yleisesti arvossa pidettynä ja pidettiin kelpaavana esimerkkinä vanhoille ja nuorille. "Jos kaikkein onnistuisi saada yhtä hyvät vaimot teidän maastanne, kuin Kettunen", sanottiin Lönnrotille, "niin eipä meidän omia tyttöjämme naitettaisikaan." -- Pietari Kettusen sujuva runo naimisestansa Suomessa on painettu Kanteleessa 4:s osa s. 47 (käsikirjoitus Lönnrotin kokoelmassa Kirj. Seuran kirjastossa), ja ruotsiksi käännettynä erään toisen nähtävästi paremman ja täydellisemmän toisinnon mukaan R. Tengströmin kokoelmassa "Finskt Anthologi" s. 211. Turhaan olen koettanut saada tätä Tengströmin käyttämää kappaletta käsiini, joten on täytynyt painattaa runo edellisen mukaan, vaikka se varsinkin lopussa näyttää olevan kovin sekava; ainoastansa paikoittain olen voinut muuttaa säkeitten järjestyksen.

KETTUSEN NAIMINEN SUOMESTA.

Venäjällä veijo syntyi,
 Laps on kasvoi Karjalassa,
 Kasvoi vuotta kaksitoista
 Alla varjon vanhempainsa.
 Ensin päätänsä elätti
 Lapsimiesi laulamalla,
 Piennä kielen pieksämällä.
 Niin sattui Savossa käyä,
 Käyä pahki Paltamossa,
 Pitkin Pielisen rajoa,
 Siitä kulki Kuopiossa;
 Paltamon parahat ämmät
 Keitti liemen liukkahasti,
 Keveästi Kettuselle.
 Tuli mies mitä parasta,
 Puhkesi punaverille,
 Vaan tuli pikkaisen pilalle
 Ihmisparka itseänsä,
 Kohta kairoa vajalle;
 Paperista kaira pantu,
 Toinen tuohesta tukittu.
 Tuohi kääntyi käppärälle,
 Vei on mielen miehen päästä,
 Kaatoi miehen mieron tielle,
 Kuuksi päiväksi kululle.
 Passin otti Paltamosta,
 Viimein kiersi Kiimingille,
 Venähti Vesan kylälle,
 Lautamiehen lattialle.

Lautamies lakitta seisoi,
 Pani päälle paljahalle:
 "Mist' olet kotoisin vieras,
 Kosk' olet kovin korea,
 Vieras vikkelen näköinen?
 Oletko Oulusta oloa,

Kaupungista kauppamiesi?"

Vieras vastasi välehen,
 Pietari pian sanoopi:
 "En ole Oulusta oloa,
 Kaupungista kauppamiesi;
 Tuolt' olen rajan takoa,
 Pitäjistä Vuokkiniemen,
 Kesän Kellossa asunna,
 Putahilla puolen vuotta."

Lausui vanha lautamiesi,
 Puhui suusta puhtahasta:
 "Mik' on virka vierahalla,
 Kosk' olet kovin korea,
 Vieras vikkelen näköinen?"

Pietari pian sanoopi,
 Naurusuusta naukaiseepi:
 "Olin ennen ompelia,
 Taitava takin tekiä,
 Selän leikkasin lyhyeksi,
 Piirsin körtit pitkälläiset,
 Nostin kairat kainaloihin."

Kannettihin kangaspakka,
 Kahen hengen kannelmainen.
 Sieppas saksensa samassa,
 Kettunen keritsimensä,
 Laski kankahan kaheksi,
 Pilkkui pieniksi paloiksi.
 Viikon neuloi toista puolta,
 Pyhän tullessa pikemmin,
 Ison juhlan joutuessa.

Väki kirkkoon kiiruhtaapi;
 Kettunen keveä miesi
 Puki päälle parahat vaatteet,
 Silkkiset sukan sitehet,
 Sataraksit saappahilla,
 Valkea kaluna vyöllä,
 Silkkitupsuset sivulla,
 Kammartuuki kaulahuivi.
 Läksi kirkkohon komista,
 Läksi parvesta paraasta,
 Yli muitten ylpeimmin.

Siell' on pappi paljon haasti,
 Paljon taisi tarvitakkin
 Opetusta outo poika.
 Ei on suotta saarnatakkaan,
 Ilman virttä veisatakkaan.

Siell' on tytöt siivolliset.
 Suuret saalit hartioilla,
 Neulalla nenästä kiinni;
 Liiat on kirjat kintahissa,
 Varuriikit vanttuhissa,
 Käet kullan käärilöissä,
 Sormet kullan sormuksissa.
 Net on suorat sormiltansa,
 Varsin nopsat varreltansa.
 Katsoi naiset naurusuulla,
 Tyttäret tykönsä toivoi
 Tuota suurta sukkeluutta,
 Kielevyyttä Kettus-poian,
 Venäläisen viekkautta.

Kotihin nyt kuljettiin;
 Kettunen keveä miesi
 Astuupi ylös mäkiä,
 Hän tahtoi talon tytärtä,
 Luotuu lasta lautamiehen.
 Tästä hän katsoi Kaisan päälle,
 Liki Liisaa piteli.
 Vanhin kuitenkin sanoopi,
 Torui Tornu Liisaansa:
 "Venäjän mies viekas poika,
 Sepä piiat petteleepi,
 Morsiamet mainittelee
 Parahilta pappiloilta."

Pietari pian sanoopi,
 Kettunen jo kerkiääpi:
 "Lähen pois talosta tästä,
 Kultanappini kulutan,
 Naimatakkini talutan,
 Veän verkavaatteheni.
 On tyttö toisessai talossa,
 Lapsi kaunis kasvatettu,
 Venäläisen verraksikin,
 Jok' ei potki poikamiestä,
 Ei hän potki polviltakaan,
 Säre säärivarsiltakaan."

Astui hän alas mäkiä,
 Polki polven kerkeyttä.
 Kohti Kilposen kotia;
 Kaks on pirttiä pihalla,
 Kaks on tietä kartanolla.
 Meni pirttihin pihalla,
 Meni poika päähän pöyän,
 Rohi poika rohkiaasti:
 "Takin naima tarvitseepi,
 Vihkivaatteen varsin sievän."

Vanhin kuitenkin sanoopi:
 "EeII' on työtä tyttärillä,
 Pojilla jälestä siitä."

Mari katsoi karsinasta,
 Katsoi silmällä kahella,
 Niinkuin heinän hempeyttä,
 Tuota suurta sukkeluutta,
 Kielevyyttä Kettus-poian,
 Venäläistä verraksensa.

Mari vuoteita tekeepi,
 Teki vuotehet olilla,
 Johon Kettu seisahtaapi.
 Mari vierehen vilahti
 Vuokin poian vuotehille,
 Öiksi yksille olille,
 Tuumasi ikuisen tuuman,
 Siin' olla meiän yhessä.
 Kaks oli kaunista yhessä:
 Yksi oiva ompelia,
 Mari luo'un langan luoja.[13]

PAAVO TUOMINEN.

Paavo Tuominen oli talonpoika ja seppä Haatalän kylässä Maaningalla ja tunnettu runojen tekijänä. Hän oli syntynyt v. 1769 ja kuoli 1827. Naimisissa oli hän Stiina Savolaisen kanssa. Muita tietoja ei hänestä ole, vaan että hän vilkkaasti seurasi v. Beckerin "Turun Viikkosanomia" 1820-luvun alulla ja niiden harrastuksia Suomen kielen eduksi, osoittavat alempana painetut kaksi runoa, jotka Tuomisen omalla kädellä kirjoitettuna löytyvät Beckerin uudempain runoin kokoelmassa Suom. Kirjallisuuden Seuran kirjastossa.

SUOMEN KIELEN SORROSTA.

Mieleni minun tekeepi,
 Aivoni ajattelepi
 Muutamillen muistutella,
 Suomen kielen sortajillen:
 Mielitkös miesi piteä
 Juonta niihen Juutalaisten,
 Jotka kielsit kansan kielen
 Sanheribilta sanoa?[14]
 Palajapas Baabelihin,
 Työhön tornin toimetoman,
 Tutki kunnolla asia,
 Mieti mielellä hyvällä,
 Kelt' on kielet kirjoitettu,
 Kelt' on punnittu puhehet.
 Etkös soisi Suomen kieltä
 Paperillen pantavaksi,
 Suomalaisten suosioksi,
 Talonpoian tarpehiksi.
 Vaikka kyllä kyntömiesten

Suonet sormia vetävät,
 Pakottavat peukaloita,
 Kinttuja kivistelempi,
 Auki maat avattaessa,
 Puhki pellot syöstäessä,
 Josta vilja virkoaapi,
 Matkustaapi maan makea
 Hyvän herrani hovihin,
 Keisarini kammarihin --
 Jonka on Luoja lahjoittanut,
 Antoi armias Jumala
 Suomen kansallen katoksi,
 Perehellen peitteheksi,
 Jonka alla armon siiven
 Rauhan rakkahan povessa
 Oleskella oomme saaneet,
 Suojassa Isän suloisen,
 Tule veikka vierelleni,
 Luokseni Jumalan luoma,
 Katkaise kanalta höyhen,
 Sulka kultainen kukolta,
 Ota läkkiä lävestä,
 Hormin pohjasta hotaise,
 Anna soia Suomen kielen,
 Pauhata paperin päällä!

SUOMEN KIELEN KASVANNASTA.

Kyllä on syytä Suomalaisten,
 Tapa vanha talonpoian
 Runolaululle ruveta,
 Sanat pääksen solmiella.
 Laula, laula Suomalainen,
 Kaunis kielikumppalini,
 Nosta nokkasi noesta,
 Pääsi painosta ylennä!
 Sanat vaa'alla valitse,
 Puhehesi puntarilla,
 Ilolla isiä kiitä,
 Jumalata julkisesti,
 Kuin on suonut Suomen kielen
 Oppihin otolliseksi,
 Parannuksen alle pannut,
 Jota on kauvan kaivattuna
 Talonpoikaen taloissa,
 Kun ei tuttu tuomarilta,
 Raatiherroilta hyviltä
 Suomen kielen kirjoitusta.
 Vaan nyt juohatti Jumala,
 Kielten tuntia tukitsi
 Miesten mielehen hyväen,
 Oppineihen otsaluuhun,

Jotka alkoi aprikoia
 Poletun puheemme puolta,
 Tuosta toiste toivotahan
 Suomen parallen parannus.
 Miehet ennen matkan mietti,
 Urot raivasi ratoja.
 Piä Beckeri pelisi,
 Hyvä herra huomiosi,
 Saata Suomellen sanoja
 Suomalaisten suun sisähän.
 Niinkuin rautaista raetta,
 Somerota santavuoren,
 Miliona miestä päällen,
 Puoli poika huittiollen,
 Jotka viskovat vipuina,
 Ulos ampuina ajavat
 Muihen kielten murtehita,
 Venskan vieraita sanoja:
 Että Suomen suuri raati,
 Siihen suostuisi senaati.
 Luoja teillen lainattahan,
 Antakohon Armon Herra
 Mielen mestarin parahan,
 Opettajan oivalluksen
 Kielen juurta jatkamahan,
 Vaan ei mökön mieltä myöten.

PENTTI LYYTINEN.

Pentti Lyytinen on tuotteliaimpia Suomalaisia kansanrunoilioita, häneltä löytyy melkoinen joukko sekä runoja vanhalla runomitalla että uudemmanmuotoisia lauluja ja virsiä. Luonteeltaan oli hän hilpeä ja leikillinen. Seuraavalla tavalla kuvaa Julius Krohn v. 1860 (kirjassa Mansikoita ja Mustikoita II) Lyytisen ulkomuotoa ja luonnonlaatua. "Ken vaan Rautalammilla on käynyt, ei ole voinut olla huomaamatta Pentti Lyytistä, Toholahden keskievearin pientä, lystiä isäntää. Ukko on näöltään eriskummallinen. Vartaloltaan on hän vähäinen mutta laihanlainen (hän sanoo itsensä lyhyeksi Lyytiseksi, pieneksi Pentiksi); oikean käden sormet ovat kaikki käppyrässä (ukko leikillään sanoo herrain net semmoisiksi kopristelleen); harmaat hiukset valuvat hartioille asti; silmät punaiset ja aina kyöneleissä, vaan elävät ja hilpeät; koko mielenlaatunsa sekä puheensa leikillinen. Runoelmissaan, joita usein kirjoittaa virsikirjan runomittoihin, ilmoitaksen sama leikillisuus ja vähän teeskely lapsellisuus kuin ukon luonteessakin."

Pentti Lyytinen syntyi Rautalammilla 18 p. tammik. 1783; vanhemmat olivat talollinen _Olli Lyytinen_ ja hänen vaimonsa _Katri

Konttinen_. Kolmenkymmen-vuotisena tuli hän kotivävyksi Toholahden keskievearitaloon, jonka sitten peri omaksensa. Nuorempana oli hän myöskin pitäjässään lautamiehenä ja kuudennusmiehenä. Vaan keskievearin virka ei näy oikein hyvin vaikuttaneen Pentti Lyytiseen, Sillä hän rupesi liian ahkerasti lasia kallistelemaan, ja se lienee myöskin tehnyt ennenaikaisen lopun hänen luottamusviroistaan. Keskievearina hän kuitenkin pysyi aina siksi asti kuin jo vanhuus tuli esteeksi, parina vuotena ennen kuolemaansa. Hän kuoli vasta 26 p. helmik. 1871. Lyytinen osasi itse kirjoittaa, jopa kirjoitti paremmin ja kauniimmin, kuin useimmat talonpoikaiset miehet siihen aikaan, joka seikka sekin epäilemättä vaikutti että häneltä on niin paljon runoja säilynyt. Suom. Kirjallisuuden Seuran kirjastossa säilytetään niitä suuri joukko omakätisiäkin v. Beckerin, Krohnin y.m. kokoelmissa. Hänen tunnetuin runonsa on runo "Kestiekvearin virasta", joka vähän lyhennettynä on tähän painettuna. Suom. Kirj. Seuralle, jonka jäseneksi v. 1836 oli kutsuttu, on hän kirjoittanut kolmekin

"kiitossanaa", joista yhden runo-, kaksi muuta uudenaikaisella mitalla.

KESTIKIEVARIN VIRASTA.

Jos on viljoa virassa,
 Jos on myötä mynttiäkin;
 Niin on piikit pistäväiset,
 Viran vieressä vihaiset.
 Keisarill' on kelpo lailla
 Kunniata kuuluisata,
 Vaan on harmi hartioilla,
 Valvottava valtikasta.
 Samoin sattuupi Savossa:
 Viriätkin virkamiehet
 Saapi harmista haleta,
 Kun ei jaksaa jaaritella,
 Kiirehessä kirjoitella.

Kaikk' on kestikievaritkin
 Paljon joukon palveliat;
 Saapi valvoa varahin,
 Juosta juuri joutuisasti
 Yöt ja päivät pääksyttäisin,
 Tehä paljon palvelusta,
 Saapi siinä saappahatkin
 Kujasilla kunnan kyy'in,
 Vinkaiseepa virsut vielä
 Kipiästi kiirehessä.
 Yksi huutaa hulikkata,
 Toinen voita voivottaapi,
 Yksi toivoopi totia,
 Toinen pitäis punssipullon,
 Joku kaipaa kahviakin,
 Toinen vettäkin vetäisi;
 Vinkaiseepa viinaakin,
 Joka tuiskusta tuleepi.

Rustaa sitten ruokapöytä,
 Kanna siihen kaikenlaista,
 Siihen sovita sinapit,
 Siihen pienet pippuritkin.
 Kun on iltanen ihossa,
 Kun on ruumis ruokittuna,
 Laita sitten siistit sängyt,
 Joka puolelta puhasta,
 Kiiätäpäs kirppuryyppy
 Muutamillen Mooseksille,
 Jätä sitten jäähyvästi,
 Astupas ulos ovesta,
 Yritäpäs yöksi mennä
 Lepäämään leposijallen.
 Kohta parkuupi pihalla,

Heliseepi herran kello,
 Jok' on ilkeetä ihollen,
 Korvillen kovin pahoa.
 Kun on uupunut unehen
 Päivän töistä päästyänsä,
 Nousepas ylös nopeesti
 Oman kumppalis kupeelta,
 Ukko jou'uppas urallen,
 Piitä pitkin askelinkin,
 Ala taaskin ammattisi.
 Pane pöyälän pötyä,
 Toimitapas toiset sängyt,
 Jos he yöksi yötyneepi.
 Ain' on pelko peittehenä,
 Maatessakin manttelina.
 Milloinkin minkin näköistä
 Saataneenkaan sarvipäätä.

Annas aika aamun tulla,
 Emäntä ensin käsihin,
 Kanna ensin kahvikuppi,
 Sitten laittele lökärit,
 Siihen sovita sokerit,
 Siihen ruskiat rusinat,
 Siihen katsele kanelit,
 Siihen kaikki kaunistukset.
 Kohotapas roppiryypyt,
 Vielä pienet piiskapiipat.
 Vyötä sitten vyöllä kiinni,
 Mit' on pantuna pesähän,
 Valjastapas valmihiksi
 Kyllä kymmenen hevoista,
 Piä värkkisi vireillä;
 Aivan äkkiä älyä,
 Jos et jou'u juoksemassa
 Saamahan sanan perästä,
 Kyllä tukka tuiskuaapi
 Herran kourissa kovissa.

Kunpa se ois kunnan herra,
 Joka tukkaani tuleepi,
 Niiaisinpa niskoillani,
 Pokkaisinpa polvillani,
 Että muistutti minua
 Virastani viisahasti.
 Mut kun kelvotoin ketale
 Tukkaani tuiskuttaapi,
 Se on häpiä hänellen
 Viimeisillä virstoillansa,
 Kun ei väartiä vähäänä
 Pane palveluksistani.
 Vaan jos sopiipi valitus,

Kyllä kynnet on kynässä,
 Ompa näpit näpperänä,
 Sormet sievästi sitoopi
 Valituksen valmihiksi --
 Katso tietä kansselihin
 Saamaan sakkoja lisäksi.
 Vapiseepi vaarin housut
 Monta kertoa kesässä,
 Kun on kuomi kunnollinen,
 Vaunut valmisna pihalla,
 Hevoiset hien pijassa
 Hojottavat hollin päässä,
 Narrin nahkoja vetävät,
 Oppineemmat outteleepi.
 Ja kun kulkee kunnan herra,
 Kun hän tuleepi tupahan,
 Ei hän kilju kiivahasti,
 Eikä äissänsä ärise,
 Ei se moiti muoniamme,
 Eikä väittele vähästä,
 Vaikk' on vajaata välistä
 Meiän miesten meiningissä;
 Maksaa ruuan runsahasti,
 Vähän päälleenkin välistä.
 Viisautta viljavasti,
 Sekä tullessa torillen,
 Että mäillä mennessänsä;
 Iloksensa ihmisparka
 Katsaleepi kaikin puolin
 Herran oikian oloa,
 Kulkemista kunnan herran.

Kuormansa on kummallakin,
 Vaivansa vaeltavilla,
 Toinen toistansa vetääpi
 Surun tiellä surkiasti.
 Matkamiehet me olemme,
 Keisarit ja kerjäläiset,
 Maaksi, mullaksi tulemme
 Matkan päähän päästyämme,
 Vaikka vaeltaa isosti,
 Yli määrän ylpiästi,
 Moni kelvotoin ketale,
 Matkustaissa maailmassa.
 Min' en tie'ä toisen töitä,
 Eikä toinen toisen öitä,
 Sen mä vaan saatan sanoa,
 Ett' on kuorma kummallakin.

AIKAIN MUUTTUVAISUUDESTA.

Aina aiat muutteleksen

Niinkuin vuoet väisteleksen,
 Jonka Salomon sanoopi,
 Kirjoissansa kirjoittaapi.
 Aika muuttaapi monarkit,
 Valtakunnat vaihteleeppi,
 Aika asettaa kuninkaat,
 Aika niitä pois paneepi, --
 Aika paneepi papiksi,
 Aika papin pois paneepi,
 Aika aprikoip' asiat,
 Aika laitkin laitteleeppi,
 Aika auttaaapi ylösikin,
 Aika alas laskettaapi.
 Aika muutellut minunkin
 Tieni monenmutkaiseksi,
 Kun oun elänyt enemmän,
 Vaeltanut vaivoissani
 Ylä- ja alamäkiä,
 Kuleksinut kukkuloita.
 Aika antoi onnen mullen,
 Aika antoi aika käellä,
 Aika antoi arvon mullen,
 Aika arvon alensi.
 Kylläpä minä kykenin
 Nuorempana nuotallenkin,
 Vaan nyt vanhana vapisen,
 Voimatoinna viroottelen.
 Näin se näkyypi toeksi
 Varsin vanha sananlasku:
 Kerran omi miesi miessä,
 Kahestikkin kumpurana.
 Aika linnat liitteleeppi,
 Aika vallit vahvistaapi,
 Aika muurit murteleepi,
 Västingitkin väisteleeppi.
 Koko luonnon valtakunta
 Ain' on muutosten alainen,
 Ihan niinkuin ilmapiiri,
 Ei ou sekään seisovainen.

Aika antanut älyä,
 Saanut sanansaattajankin,[15]
 Se on sievä siiviltänsä,
 Tuopi tiion tiimassakin
 Takapuolta Tanskan salmen;
 Aika laivat laitteleeppi,
 Aika haahet halkaiseepi;
 Aika kaupungit kutoopi,
 Aika poroks poltteleepi.
 Aika sytyttää soatkin,
 Aika riiat ratkaiseepi;
 Aika kansat kasvattaapi,

Aika mullaks muutteleepi;
 Aika töitänsä tekeepi,
 Aika muo'it muutteleepi;
 Aika rustaapi runoja,
 Toisinansa torkuttaapi.
 Aika nuoret nukuttaapi,
 Aika vanhat valvottaapi,
 Murhe sitten murteleepi,
 Huoli huonoksi tekeepi,
 Vanhentaapi varsin paljon
 Alas ennen aikojansa.
 Aika kummasti kuluupi,
 Viisahatkin väisteleepi,
 Aika ajaa aika lailla,
 Hojottaapi hollin päähän,
 Aika hankkinut hatunki,
 Tuskin päässä vaan pysyypi.
 Aika ompi arvon aika!
 Aika arvon ansaitseepi!
 Aika kaikki kirjoittaapi,
 Aika aamenen sanoopi.

Yksi ompi aivastansa,
 Joka paikkansa pitääpi,
 Joka on itse Isäntä,
 Kaikiss' Kaikkivaltiaskin.

LAPSEN VIRSI.

Minä laulan lapsen virttä,
 Linnun virttä liekuttelen.
 Lintu tuopi liinapaian,
 Peipponen pellavaspaian,
 Hanhi tuopi hyvän hameenkin,
 Leivonen hyvän leningin,
 Pulmunen puhtahan potan,
 Papukaija kaunistukset,
 Riikinkukko rintaristin,
 Kullankarvaiset kuputkin,
 Mehtikana tuopi miekkojakin,
 Tikka tikatun täkinkin.
 Mettinen se messuaapi,
 Lintuset ne lauleleepi,
 Pääsky parvesta parahin
 Viisahasti vingertääpi
 Unen virttä viimeiseksi.
 Minä laulan lapselleni,
 Lapsi laulaapi itsekin,
 Unen virttä virkkeleepi.
 Makaapas nyt pieni Maija,
 Makaa makeita unia
 Herran helmassa hyvässä,

Makeassa Manalassa!

Ja kun lasketaan levolle
Tämän maailman majoista,
Tule sitten Tuonelahan
Lasten kanssa laulamahan,
Siellä on makea manna,
Siellä on ilo ihana,
Siellä on koria kirkko,
Siellä lehteri leviä,
Siellä veisaa pyhät veljet,
Siellä siunatut sisaret,
Siell' on semmoinen elämä,
Jott' ei täällä tietää saaha,
Siit' ei voi sanoa suulla,
Eikä käellä kirjoitella.

Josko Maija sinne mennet,
Josko ennen ennättänet,
Kutsu sinne kummiasi,
Isääsi ja äitiäsi.
Rukoilepas ruhtinasta,
Vanhurskasta valtiasta
Armo-alttarin e'essä,
Palmut paistavat käessä.
Siellä sitten lauletahan,
Voitonvirttä veisatahan
Isämme istuimen e'essä
Iloisissa isän häissä.
Siellä on avara aitta,
Leviämpi leipähuone,
Siellä on lihava laiun,
Hengellinen herkkupöytä.
Jospa sinne tultaisiinkin,
Onnelliset oltaisinkin,
Siinä suuressa salissa
Patriarkkojen parissa.

TUOHESTA.

Tuohi on minun nimeni,
Koivusta olen kotoisin.
Tuohesta tulee kalua,
Sekä koppa että kontti,
Vielä virsutkin välistä,
Joilla maata marssitahan.
Ennen näitä aikojamme
Peitin tuohella pesämme,
Katoin kaikki kartanomme
Aivan leveillä levyillä.
Tuohitorvella tohotti
Pienet poiät paimenessa,

Suen sillä säikäyttivät
 Lammaslaumasta sivuute;
 Olipa kirkonkellonakin
 Suuri torvi Suonnejoella,
 Sillä soittelin somasti,
 Kiirehtelin kirkkohonkin.
 Tuli vielä nuottanuora,
 Pienempi kuin piiskansiima,
 Jolla kalat karvastihin
 Aina apajan perillä,
 Vielä viskimet veneesen,
 Joilla vettä viskatahan.
 Tuohesta on näitä tullut,
 Näitä koivusta kotoisin.
 Nyt ei tuohta tuon enempi
 Tuskin tuppikaan tuleepi.
 Koivun vyönä viisi vuotta
 Päälleen kolmenkymmenenkin
 Puristelin puuta kiinni,
 Koivuani kasvattelin,
 Jonka juuresta jurahiti
 Koko koivu kossinensa;
 Tuli tuosta tuokkosetkin,
 Tuosta nuolin nuottanuorat,
 Tuli tuosta tuhansia
 Kaikenlaisia kaluja,
 Kuin on muistosta murennut,
 Tuohen tuumat tukkunansa;
 Tuohest' on veneitä tullut,
 Amerikass' aprikoitu,
 En ole silmillä sihannut,
 Vaan olen kuullut korvillani.

TOINEN KIITOSSANA SUOMALAISEN KIRJALLISUUDEN SEURALLE.

Kapalovaatteet ovat huonot räpäleet,
 vaan nöyryys ja rehellisyys
 tässä sisällä makaa.

Olis mielessä minulla,
 Ajatuksissa asuupi
 Suomen Seurallen sanoa
 Asiasta arvoisesta
 Kahella kiitossanalla,
 Eli kohta kolmellakin,
 Vaan on kieleni kipiä,
 Ymmärrys ylettämätöin
 Saaha suuria sanoja
 Asiallen arvoisellen.
 Kuin tulis tupahan ukko,
 Vanha vaari vaikuttaisi
 Ymmärryksessä ytimen,

Kielessä kiverän konstin
 Saaha sanoja somasti
 Sattumahan säntillensä,
 Kiitoksia kiiätellä
 Lingolla liki hovia,
 Seuran suuria saleja,
 Ruhtinoitten ruunun luokse;
 Jospa vanha Väinämöinen
 Lainoaisi lapsillensa
 Lahjan laitella sanoja,
 Sormet soittamaan panisi!
 Vaka vanha Väinämöinen
 Anna armosta minullen
 Ymmärrys ylettäväinen,
 Kieli kirkasta koreeksi,
 Jolla saattaisin sanoa
 Asioita arvoisia,
 Vielä soitella somasti
 Kaunihilla kanteleilla
 Kiitosvirttäni visusti
 Herroillemme herttaisillen.
 Jospa vielä viitakkeella
 Välkkyvällä Väinämöisen
 Ohakkeet otettaisiin
 Perin pohjin pellostamme,
 Sekä kielestä kipiät,
 Että puutokset puheesta.

Jospa Suomikin samota
 Saisi sankarin tavalla,
 Kerran käyä kestringissä
 Herrain herttaisten hovissa,
 Kun saisi salissa olla,
 Lyöä kättä kämmenellen,
 Siitä syttyisi syänkin
 Kiivahaksi kiitoksihin.
 Jos köyhä kohotetahan
 Vielä rinnalle rikasten,
 Se se sitten siunaukset
 Toivoopi toen perästä
 Siltä Herralta hyvältä,
 Joll' on malmissa varoja.
 Koska lapsi lahjan saapi,
 Vaikka varsin vierahalta,
 Rakkaus rakennetahan
 Syämmessä syttyväinen,
 Hyppelee hyvällä mielin,
 Nauru suuhun naksaltaapi,
 Ei ou lakista lukua,
 Vaikka laskee lattiallen,
 Nöyryyttänsä näyttelempi,
 Vaikka paljo puuttuvaista;

Vielä itkeepi ilosta
Salaisissa saunoissansa.

Niin on lyhyt Lyytinenkin
Kyllä kastellut kynänsä,
Kyyneleillä kylvön tehnyt,
Itkun kanssa istuttanut
Näitä nöyriä sanoja,
Puuttuvaisia puheita,
Aivan lapsen lausunnoita.
Jospa arvonkin asia
Vielä pääsis päätökseen,
Että onnesta osansa
Saisi, itkusta iloja.
Surullinen Suomen kieli
Muilta anooi apua,
Niinkuin köyhä kynnyksillä
Rukoilee ja ruikuttaapi,
Latinasta lainan saaha,
Eli ruotsista rukiita,
Saksasta samalla lailla,
Veljiltänsä vehnäisiä,
Että saisi särpimeksi
Makiampia muruja,
Joilla pehmittäis petäisen,
Virvoittais vihavan leivän.
Oravalta on otettu
Aunuksessa aamiainen,
Vaan se leipä ei lihoita
Aivan kyllin kyntömiestä.
Kyllä aatra ansaitseepi
Kovat kourat kurkehensa,
Joka soissa Suomalaisen
Tarvitsee tanakka olla,
Kun se reunasta repiipi,
Suurenteleepi muruja.

Asia on arvoisempi
Kuin me saatamme sanoa:
Tuskin vanha Väinämöinen
Saisi kylliksi sanoja,
Sitä vähemmän vähäinen,
Pieni Pentti piirustelee.
Suomen Seura se näkeepi,
Katseleepi kauvemmaks
Seuran suurennuslasilla,
Kiiltävällä kiikarilla,
Ylemmäksi ymmärtääpi
Viroissansa viisahasti,
Aina uusia etuja
Valmistaapi valtakunnan.
Jos kieli kerättäisihin,

Paraat pantaisiin pakinat
 Suomen kielestä kerällen,
 Viisahimmallen vihollen;
 Vaikka alun Aunuksesta,
 Kaikin puolin Karjalasta,
 Sitten Savosta sanoja,
 Kaikki tyynni Kainuhusta,
 Ei saaha sanoja kyllin
 Kirjoitella kiitoksia
 Seuran suurillen suvuillen,
 Panna aika arviota.
 Kaukana sanat Savosta,
 Kauvempana Karjalasta,
 Liekö paljon Pohjan puolla,
 Kajahtanut Kainuhussa.

Kullalla pitäis kuvata
 Kaikki Seuran seinähirret,
 Panna muurit marmorista,
 Valvit vuojoista valoa.
 Olkoon siunaus sisällä,
 Vielä onni ulkopuolla,
 Aivan joka askelessa,
 Onnen ohjat olkapäillä!
 Siunattu olkoon sijanne,
 Onnellinen myös unenne,
 Armo auki noustuanne!
 Olis ainetta enemmän,
 Vaan ei aika myöten anna
 Tällä kerralla kerätä,
 Eikä puheita punoa.
 Jos saisin sanoja toiste,
 Panna pankossa puheita,
 Kiiruhusti kirjoittaisin
 Kohta kolmannen sanani
 Punaisilla puustaveilla,
 Kultaisilla kumppaleilla,
 Selityksen selvän toisin
 Vähäisistä värssyistäni.

PIETARI MAKKONEN.

Etevimpiä kansan joukosta ilmestyneitä runoseppiä on Pietari Makkonen. Hän syntyi v. 1785 Hanhijärven kylässä Kerimäellä, ylen ihanalla paikalla, mistä on näköalaa monille tahoille ympäröivien vesien ylitse. Isä _Antti Makkonen_ kuoli jo pojan vielä nuorena ollessa, joten perhe ensin joutui köyhyyteen, mutta vähitellen poika ahkeralla työllä paransi tilansa. Äidiltään sai hän oppia lukemaan, jo varhain huomattiin hänessä erinomaista lukuhalua, varsinkin oli hän runoihin ja lauluihin mieltynyt. Myöhemmin, kun oli oppinut kirjoittamaan, heräsi hänessä myös halu itse synnyttää kirjallisuutta. Vasta vanhempana, 50 vuoden vanhana, mainitaan hänen sepittäneen ensimmäisen pitemmän runonsa. Se oli pilkkaruno erästä toista pitäjän runoniekkaa, Kokkia, vastaan, joka oli myllärinä ja oli rikkonut lupauksensa, eikä rakentamassaan myllyssä maksutta jauhaisi Hanhijärven kyläläisten viljaa. Ett'ei tämä riita kuitenkaan niin vaarallinen ollut, nähdään siitä että Kokki ja Makkonen sen jälleen taas olivat hyvät ystävykset ja yhdessä runojakin sepittivät. Kaikkea,

mitä luki, Makkonen aina tarkkaan aprikoitsi, siksi kuin omalla mietinnöllään oli asian käsittänyt, ja tämmöisiä aineita varsinkin oli hän valmis ja halukas runoissa toisillekin opiksi esittämään. Makkosen runot ovat siis useinkin opettavaista laatua. Että hänellä pitäjäläistensä kesken oli hyvä huuto nähdään siitäkin, että määrättiin kirkonmieheksi (kuudennusmieheksi) ja että kirkkoa rakennettaessa oli rakennuskassan hoitajana. Kun kirkko valmistui sepitti hän tapauksen johdosta kaksikin runoa, toisen itse kirkosta toisen vihkiäisistä. Pietari Makkonen kuoli 20 p. huhtik. 1851. Naimisissa oli hän _Ulriika Hämäläisen_ kanssa, joka oli häntä melkoista nuorempi ja jäi eloon hänen jälkeensä.

V. 1845 kävi Makkonen kahden muun kansanrunoilian, Kymäläisen ja nuoren Puhakan, kanssa Helsingissä. "Helsingin herrat" olivat tahtoneet nähdä noita merkillisiä itsestensä kasvaneita runoniekkoja ja heitä sinne kutsuneet. Suurella innostuksella heitä otettiin vastaan: he saivat laulaa runojansa ja heille näytettiin kaikki kaupungin merkillisyydet ja pidettiin komeita pitoja, heistä otettiin muotokuvat j.n.e. Runoilia C. v. Ovanten sepitti ruotsiksi heidän tervehdykseksensä erään (Kymäläiselle omistetun) kauniimmista runoelmistaan, joka alkaa sanoilla: onkohan metsä kadottanut entisen hajunsa, onko järven laine kuivunut, eikö korpi enää viehätä poikaansa, kun sinä läksit sen vapaudesta tänne? Eroitus sivistyksen helmassa ylenneitten ja sydänmaan saloilla kasvaneitten välillä näkyi poistuneen; sentähden kansanrunoilia käynti Helsingissä 1845 on muistettava. Että kansanmiehet puolestansa olivat hämmästyksissään kaikesta uudesta, jonka olivat nähneet, sen huomaa heidän matkastansa sepittämistään runoista. Makkonen on tästä parikin runoa tehnyt, joista otettakoon pari näytettä tähän elämäkertomukseen. Toisessa hän runoilee Helsingin kaupungin uhkeudesta m.m.:

Koska katsoin kaupunkia,
 Liikkui jo lihainen mieli,
 Luonto liikkui lainehina,
 Meren aaltoina ajatus,
 Kuin ol' kaunista kahella,
 Kaunisti rakettu kaikki:
 Onpa kirkko kiitettävä,
 Tehty temppeli jaloimpi,
 Varustettu vuoren päälle,
 Torni päällän toimitettu,
 Kuin on kullalla kuvottu,
 Hopealta hohtavainen.
 Viel' on rappuset rakettu,
 Astuimet avarat sangen --
 Sitten on somasti vielä,
 Valtakunnan kuulu huone,
 Jonka kohta korkeutta,
 Majesteettiutta mahotoin,
 Onpi suulla suuri vaiva,
 Ulos tulkita tukala --
 Toisella torin sivulla,
 Vastapäätä valmistettu
 Oppihuone oivallinen,
 Akatemia avara;
 Siinä viisaus viruupi,
 Makaapi mahti suuri,
 Oppi oikia asuupi,
 Loppumaton lainehtiipi,
 Niinkuin virrassa vesiä,
 Hunajata kukkasissa --

Runon lopussa hän taas kertoo mitenkä häntä oli ystävällisesti kohdeltu ja kestitty:

Tuonne sitten tultuani,
 Matkan päähän päästyäni,
 Outo ouossa kylässä,
 Vieras maalla vierahalla,
 Luulin kurja kulkevainen
 Olevani orpolapsi,
 Vaan en saattane sanoa --
 Oli tuttuja turulla,
 Katuloilla kansaveljet,
 Sain siellä salituviissa,
 Kammarissa kaunehissa
 Istua isojen luona,
 Parvessa parasten miesten,
 Kuulla kunnian sanoja,
 Opetusta oivallista;
 Oli veljet vierahista,
 Tutut tuntemattomista,
 Oli iltani iloiset,
 Keskipäivät kestitilliset.

Toisessa runossaan hän vielä laveammin kiittää samasta asiasta:

Lapsikin se laulelempi,
 Kun on saanut syöäksensä,
 Lintu laulaapi lehossa,
 Kun on ilmakein ihana,
 Niin minäkin mieto laulan,
 Lapsi pieni pilpattelen
 Niiltä herkuilta hyviltä,
 Kallehilta kakkaroilta,
 Kuin ma hersuin Helsingissä,
 Seisoin seurassa hyvässä,
 Istuin pöy'issä isoissa,
 Sangen kauneissa saleissa,
 Jotk' ol' herkuilla hyvillä
 Kaunistettu kattehillä,
 Vielä juomilla jaloilla
 Kaikki täytetyt takanat,[16]
 Joit' on tuuli tänne tuonut,
 Mailta vierailta vihuri,
 Aallot rannallen ajanna,
 Lainehetkin laitureille.

Makkosen runoilte ominaista on niissä ilmestyvä erinomaisen lämmin ja hieno luonnollinen tunne; ulkonaisen asunsa puolesta ovat ne myöskin parhaimpia, harvoin tapaa niissä virheitä runomitassa. Tuskinpa kenenkään toisen kansanrunoiliamme runoista voisi löytää niin somia ja hienoja lauseita ja käänteitä kuin Makkosen alempana painetuista runoista "Alkulause" ja "Ei ou yksin elänyttä." Myöskin tunnettu kaunis "Runo Punkaharjusta", joka tavallisesti ilmoitetaan Kymäläisen tekemäksi, on muutaman tiedon mukaan Makkosen sepittämä, eikä se mahdotonta ole. Runossa "Ukkosesta" on alku varsin kauniisti sovitettu: kuinka lapset peljästyneinä juoksevat isän tykö ja etsivät häneltä turvaa, ja kuinka hän koettaa heille tuota mahtavaa

luonnonilmiötä selittää. Runo "tehtävästä Saimaan kanavasta" on kaunis todistus tekiän avoimesta silmästä, selvästä ymmärryksestä. Runostaan "Viinan töistä" kutsuttiin hän v. 1842 Suom. Kirj. Seuran jäseneksi. Useista Makkosen runoista näkyy minkä syvän vaikutuksen ilmi saadut Kalevalan runot olivat häneen tehneet. Hän koettaa tosin lapsillensa selittää kuinka "nyt on entiset etäällä, vaipununna vanha tieto" Väinämöisestä, Ilmarisesta ynnä muista entis-ajan urhoista, mutta itse hän mielessään riippui niistä kiinni, ja kutsuu mielellään avuksensa Väinämöisen värssylöitä rakentamaan taikkapa Mielikin metsän miniän simalla kastelemaan sanansa, jotta "oisi iltamme ilona, Suomen kansan suosiona".

Kuinka maassamme nykyisestä kansasta vanha runon into on kadonnut, siitä on paras todistus että niin etevää runoseppää, kuin Makkosta, nyt enää tuskin muistetaan kotipaikoillansa. Ei hänen vielä elossa oleva poikansaakaan muista isän runoja, tietää vaan kertoa että isä oli omatekemiänsä runoja Suom. Kirj. Seuralle lähettänyt ja että Lönnrot oli hänen luonsa käynyt ja hänellä runoja laulattanut neljä päivää perätysten.

Makkosen runoja on painettu Mehiläisessä 1839 (Kahviruno) ja 1840 (Sururuno Suomen kielen tilasta), kalenterissa Necken 1845 (Iolaulu Suomen kielen kasvannasta), Suomettaressa 1850 (Kerimäen kirkosta), y.m. Suom. Kirj. Seuran kirjastossa säilytetään useampia Makkosen omalla kädellä kirjoitettuja runoja: vihko v:lta 1846 (F. J. Rabben lahjoittama), joka sisältää runot: Alkulause, Muistolaulu Porvoosta, Kiitoslaulu Helsingin herroille, Iolaulu Suomen kielen kasvannosta, Markkinoista, Lapsentappajista, Kostomiesten reissupassi, Rakkauden laulu, sekä erikseen runot: Ei ou yksin elänyttä, Suomen pääkaupungista, Viinan töistä (2 kapp.), kaksi eri runoa Tehtävästä Saimaan kaivannosta, Kaipaus Mehiläisen kuolemasta, Ukkosesta, Hanno suutarista (pilkkaruno Kokista) Vanhasta ajasta, Laulu Suomen kielestä, Kerimäen pitäjän uudesta kirkosta (2 kapp.) ja Kerimäen uuden kirkon vihkimisestä.

ALKULAUSE.

Halu mulle huolta antoi,
 Luonto lauloa lupasi,
 Ruveta runon sanoillen,
 Värssylöillen Väinämöisen,
 Jos vaan kylliksi kynäni,
 Sulkani sanoja saisi.
 Eikä vierisi vioillen,
 Teitten väärillen vetäisi.
 Vaan jos vanha Väinämöinen,
 Ukko nousisi unesta,
 Aukaisis sanaisen arkun,
 Laululippahan lukosta,
 Siitä juoksisi jokena,
 Virret virtana valuisi,
 Sarvipäisinä sanoina,
 Luontevina lausehina.
 Mielikki metsän miniä,
 Metsän kukka kultarinta,
 Kanna mieltä kauhallasi,
 Tointa tuopilla kuleta,
 Kasta siipesi simassa,
 Sulkasi sulassa meessä,
 Jotta virteni virutat,
 Kastelet sanani kaikki,
 Että maistaisi mesillen,
 Hunajallen höyryäisi,
 Oisi iltamme ilona,

Suomen kansan suosiona.

ILOLAULU SUOMEN KIELEN KASVANNASTA.

Missä syntyi Suomen neiti,
 Kussa kasvoi kaino lapsi?
 Mistä oppinsa otellut,
 Saanunna sanat mokomat,
 Kun ei kielensä keralla
 Sallittu salissa olla,
 Eikä oppihin otettu,
 Neuvon alle annettuna?
 Siitä ei sinä ikänä
 Tullut suurillen tutuksi,
 Eikä päässyt päivinänsä
 Ylimmäisten ystäväksi;
 Kulki köyhissä kylissä,
 Matalaisissa majoissa,
 Talonpoikien tuvissa,
 Kyntömiesten kartanoissa;
 Jos kerran kävi hovissa,
 Ei siihen sisälleen päässyt,
 Saipa käyä kartanolla,
 Seinävierissä väristä;
 Eikä päässyt pännän päähän,
 Eikä sulkahan sopinna,
 Eikä laskettu lakeihin,
 Eikä tullut tuomioihin.

Niin on aivan arvotonna
 Seissunna selän takana,
 Niinkuin köyhä kerjäläinen,
 Ovensuussa orpolapsi,
 Ei suvainnut suuret kielet,
 Vallankielet verraksensa,
 Eikä antaneet apua
 Orpolapsellen opiksi.
 Muoto murheesta häneltä
 Tuli aivan turmiolle,
 Nuttu päällä nukkavieru
 Varsin vanhasta sarasta,
 Tuntui tuhmallen sanoilta,
 Yksinkertainen opilta.

Niinpä kulki kuun ikänsä
 Oman oppinsa nojassa;
 Tuosta herrat Helsingissä
 Katsoivat kalun tulevan,
 Alkoi tuota armahella.
 Siitä syntyi suuri seura,
 Kirjaseura kiitettävä,
 Joka alkaapi aluksi

Opetella orpolasta:
 Silmät siistiipi liasta,
 Kaulan karstasta puhisti,
 Korvat kanssa kaunihiksi,
 Kultaketjuilla koreiksi,
 Vartalon valeli veellä,
 Saippualla valkiaksi,
 Hapset harjasi sieväksi,
 Kähäräksi kaikki tyynni,
 Rinnat kaunisti kukilla,
 Parahilla palmupuusta,
 Panit paian palttinaisen,
 Valkoisen valitun liinan.
 Kaapu käyty Karjalasta,
 Röijy saatuna Savosta,
 Kengät on Kemistä tuotu,
 Kukat kanssa Kainuhusta.
 Panit kouluhun kotona,
 Alle oppinsa asetti,
 Yksi saatteli sanoja,
 Toinen neuvoi nuottiloita.

Tuosta kasvoi kaunis neito,
 Suomen ympyinen yleni,
 Suu on kuin sulalla tehty,
 Huulilta hunaja hiiluu,
 Kasvot kaunihit, koreat,
 Ruskeat kuin ruusunkukka,
 Silmät on sininäkoiset,
 Lemmenlehtiset, leviät,
 Luonnossa ilo ihana,
 Rakkautta rinta täynnä.
 Jo nyt saattaapi salissa,
 Kammarissa kaunihissa,
 Oike'in omin varoinsa
 Seistä suurien seassa,
 Kirjat kaunihit käessä;
 Laulelepi lemmenvirttä,
 Niinkuin lintunen lehossa,
 Toukomettinen metsässä,
 Jopa vertoja vetääpi
 Ruotsin kuulun ryökkinöille.
 Tuota herrat Helsingissä
 Kaikki katsovat ilolla,
 Herrat nuoret naimattomat
 Kilvan kihlata kokevat.

KAIPAUS MEHILÄISEN KUOLEMASTA.

Kulki täällä kuunos lintu,
 Kävi kaunoinen kananen,
 Mehiläinen meiän maalla

Kokonansa kolme vuotta,
 Suomen suuria saloja,
 Kanarvikko kankahia,
 Etsien pesän sijoja,
 Asuinpaikkaa pahaista;
 Johon saisi Suomen maalle
 Mettä ihmisten iloksi.
 Kulki soita, kulki maita,
 Lenti lehtoja leveitä,
 Ei löynnyt pesän sijoja,
 Paikkaa pahaistakana,
 Kuhun kuppinsa kuletti,
 Pistäisi mesisen pillin,
 Kun on kaikki tältä maalta
 Kuivannut kukat koreat,
 Me'en vienyt viimatuulet,
 Pannut pakkaset hunajan.
 Sentähän majansa muutti,
 Pesän siirti sitte maalle,
 Kussa paljo kukkasista
 Mettä saapi mielellistä.

Oispa ollut oiva lintu,
 Suomessa sulo elävä,
 Joka meille mettä kantoi,
 Saatti huulille hunajan,
 Joka kantoi kaukomailta,
 Lämpöisiltä löyhytteli,
 Kantoi paljo Persiasta,
 Rikkahalta Kreikanmaalta,
 Egyptin eräsaloilta,
 Arabian asuntomailta,
 Joka ol' viikon valmis ollut,
 Ijankaiken istununna
 Tynnyreissä tyyrehissä,
 Tapin vaskisen takana,
 Saanut maistavan makunsa,
 Hunajalta hohtavaisen.

Maku suussani makaapi,
 Haju herkusta hyvästä.
 Jos ma jaksaisin jutella,
 Saattaisin sanoilla näillä
 Ikävääni ilmoitella,
 Haastella haluni kaikki
 Tämän linnun liikunnosta,
 Mehiläisen meidän maalla,
 Olis kyllä kertomista,
 Sanomista sangen paljo,
 Vaan ei antane ajuni,
 Köyhä kieleni kykene,
 Niinkuin mielessän' menisi,

Luonnossani lainehtisi.
 Eipä kuultu kuulumpata
 Kahen siiven kantavata,
 Suomen maassa mainittane
 Sinä ilmoissa ikänä,
 Jok' ois tuonut tälle maalle,
 Saattanut Savon rajoille,
 Kantanunna kaukamailta
 Vanhan-aikaiset asiat.
 Eipä suussa Suomen kansan
 Maistanut mesi makia,
 Kun on pietty piipun pohja,
 Tupakalla turmeltuna;
 Vaan jos lintu liikkehillä
 Olis entinen elossa,
 Soisi vielä Suomalaiset
 Näkeväsä näillä mailla:
 Viel' on mielessä monella,
 Huulilla maku hunajan.

Lennä vielä lempilintu,
 Tänne kaunoinen kananen,
 Kuin oot kauvaksi saonna,
 Lentänyttä loittomaille,
 Yheksän meren ylitse,
 Meren puolen kymmenettä!
 Muista muinoiset majasi,
 Entiset elosijasi,
 Silkkisiipesi sivalla,
 Simakannu siiven alle,
 Jotta myö pojat poloiset
 Pimiässä Pohjolassa,
 Saisimme Savonkin maalla,
 Katalassa Karjalassa,
 Vielä kerran keskenämme
 Aina iltamme iloksi
 Simapillää pi'ellä,
 Mesikannua katsella.
 Vaan jos lienet lintu rukka
 Kovin vaivoista väsynnä,
 Tahi kuollunna kulusta,
 Kaonnunna kannannasta,
 Niin mä vielä viimeiseksi
 Tässä toivotan toella
 Sulle kyllä kiitoksia
 Ikimuistoksi monelta.

EI OU YKSIN ELÄNYTTÄ.

"Yksin laulan, yksin soitan
 Runoja jo ruostuneita,
 Lauluja lakastuneita",

Näitä lausui laulajamme,
 Kuuluisa runon kutoja,
 Virren seppä selvänlainen,
 Valitellen vaivojansa,
 Yksinään yrittävänsä.
 "Ei mua Suomi soitattane,
 Omat lapset laulattane,
 Miellytä nykyiset miehet".

Vaan ei vielä virret kaikki
 Gottlunnin kotona käynyt,
 Eikä kielellen kerinnyt:
 Viel' on lauluja Lapissa,
 Karjalassa kanteleita,
 Savossa runon sanoja,
 Viel' on vanhan Väinämöisen
 Laulunluonto liikkehellä,
 Monen poikasen povessa,
 Monen vaimon vartalossa;
 Suomi syytääpi sanoja,
 Savon lapset lausehia.
 Viel' on soittoja somia,
 Kanteleita kaunihia
 Monen neitosen näpissä,
 Kaunokaisen kainalossa;
 Rakkahalla rinnallansa,
 Ihanalla innollansa
 Sekä soittaapi somasti,
 Laulelempi lempiästi,
 Niinkuin alli aallon päällä,
 Pensahassa pieni lintu.

Kansa suuri Suomenmaassa,
 Euroopa sitä enämpi,
 Eipä liene leipä suussa
 Yhen miehen kylvännällä.
 Ei seula satoja kasva,
 Kourantäysi kymmeniä,
 Vaikka onnikin olisi,
 Menestyskin mieltä myöten.
 Jopa lauluni lopetan,
 Rumasti runoni päätän.

TEHTÄVÄSTÄ SAIMAAN KAIVANNOSTA.

Kulki tänne Kuopiosta
 Ukko vanha ja vakainen
 Sauvan kanssa kaiken matkan,
 Konttasi kyliä myöten,
 Kupehella kunnos kontti,
 Kontissa sulo sanomat.
 Kerran ol' Kemissä käynyt,

Toisen kerran Torniossa,
 Sieltä pitkin Pohjan lahta
 Kaikki kaupungit katsellen,
 Käynyt vielä Viipurissa,
 Savon suolakaupungissa.
 Tuossa haasteli halulla
 Matin kanssa kaiken illan,
 Kuinka kansat kaukaisetkin
 Ulkomailta matkusteli,
 Laskit laivoilla merellä
 Kaupaksi kalunsa tänne.
 Kun nyt Matti kuunteleepi
 Kansan kauppoja ukolta,
 Mieli painuvi pahaksi
 Suuresta Savon suvusta,
 Kun on syntynnä säkissä,
 Karsinassa kasvanunna,
 Monen taipaleen takana,
 Kosken varsilla kovilla;
 Kun ei Luoja laittanunna
 Saimaata samaksi veeksi,
 Jotta sais Savonkin lapset,
 Kanssa Karjalan asujat
 Venehellä vettä myöten
 Vieä kaupaksi kalunsa
 Suomen suurelle lahellen,
 Kansakunnan karjamaille.

Jospa sais Savon asujat
 Rannoillansa raivaella
 Kivet kaikki kallioilta,
 Paaet paattihin latoa,
 Vieä Viipurin torille
 Tahi Pietarin pihoille,
 Oispa kultaa kukkarossa,
 Housuntaskussa hopiaa.
 Kyllä kansat kaukaisetkin
 Meitä halvaksi hokevat,
 Kun ei tunne tuota vielä
 Syytä kylliksi kysellä.
 Kun ois auki akkunoa,
 Pikkuisenkin piilollansa,
 Josta laiva lastin kanssa
 Saattaisi Savosta päästä
 Niille väljille vesille,
 Lavioiden lainehille,
 Kyllä siitä kuulut kansat
 Saisivat samassa nähä
 Tokko tohtiipi torillen,
 Käyä kauppahanhualle
 Ankara Savon asuja,
 Sekä kuulu Karjalainen.

Ukko siitä uuen kerran
 Vielä mainitsi Matille:
 "Mitä vielä Matti parka,
 Uotahan yheksän vuotta,
 Kovin paljon kymmenkunta,
 Kyllä saat Savosta mennä
 Purrella punakokalla,
 Vettä myöten vieretellä,
 Tuuli purjetta puhuupi,
 Aallot paattia ajaapi.
 Katsos Matti kaivantoa,
 Kun on nyt jo Kuopiollen
 Onnen akkuna avattu,
 Reissu tehty riemullinen,
 Kun on valmis Varkaussa
 Hyvin kaivettu kanava;
 Vaikka viimeinen veräjä,
 Onnen portti oivallinen
 Karjalaisten kauppatiellä
 Viel' on kiinni kestänyttä,
 Vaikka vanhalla ajalla
 Jalo herra Jaakko Pontus
 Tahtoi jo raketa reissun,
 Portin Pohjolan pojillen:
 Viikon vieritti kiviä,
 Kauvan kaivoi kankahia,
 Joissa vielä vissit merkit
 Näinä aikoina näkyypi.
 Senpä laitti laiska Jaakko,
 Suuri sankari Savossa,
 Kuin ol' kultakannuksissa,
 Sukat sulkusta kuottu,
 Paita Saksan palttinasta,
 Housut puolipurppurasta,
 Viitta viinistä verasta,
 Takki tehty taitavasti,
 Jossa riippuivat ritarit
 Kultaketjuissa koreat,
 Vyöllä kiiltävä kihenki,
 Suolilla hopiasolki,
 Kupehella kuulu tuppi,
 Tupessa on tuima rauta,
 Kalpa kahta kyynäreä.
 Vaan ei Jaakko jaksanutna
 Täytteä tätä tekoa,
 Kun ol' Suomi surkiasti
 Vaipununna vainon alla.
 Vaan nyt jo alulla aika
 Onpi aivan onnellinen,
 Kun on Suomi säilytetty
 Kautta kuulun keisarimme,
 Saanut rauhassa raketa

Itsellensä istuimia,
 Ja on suonut suuri Luoja
 Valtakunnalle varoja."

Kun nyt Matti kuunteleepi
 Ukon uusia puheita,
 Tuopa korvia kohotti,
 Iski mielellen iloa,
 Eikä tiä tiimallensa,
 Taia tarkasti sanoa,
 Onko ukko unta nähnyt,
 Vaiko saanunna sanoman.
 Vaan sen selvällä sanalla
 Matti mahtaapi sanoa:
 Eipä ukko umpisilmin
 Kulkenut kyliä myöten,
 Paljon taitaapi puhella
 Asioista aikalailla.
 Soisin saavani sanella
 Ukon kanssa uuen kerran;
 Ikävissä illat kaikki
 Istun aina ikkunassa,
 Uottelen ukon tuloa,
 Saahani sanomat kuulla.
 Jospa ukko uuen kerran
 Mullen saattaisi sanomat,
 Tappaisin talosta tästä
 Vaikka viimeisen vasikan,
 Iltaruuaksi ilosta,
 Kunniaksi kuulun miehen.
 Hällen toivotan toella
 Vielä tässä viimeiseksi
 Osaksensa onnen suuren,
 Paljon pitkeä ikeä,
 Että kaikki Suomen kansa
 Saisivat ukon sanoista
 Vielä kauvan viisautta
 Ihan kylliksi imeä.

RUNO KERIMÄEN KIRKOSTA.

Soittakootten seurakunta,
 Laulakootten lapset meiän,
 Veisaten iloista virttä,
 Kiitosvirttä keisarille,
 Joka kirkon kiitettävän
 Antoi rauhassa raketa,
 Suomen suureksi hyväksi,
 Seurakunnan kunniaksi.
 Jos on harppusi hajonnut,
 Karsinoinut kantelesi,
 Ota koppa koivupuusta,

Harppu hongasta hotaise,
 Että soittosi sopisi,
 Luonnistuisi laulantosi,
 Niinkuin mielessä menisi,
 Aivosi ajattelevi.
 Laula vielä kiitosvirttä
 Intendentillen ilosta,
 Kuin on kuulusti kuvannut
 Joka tempun temppelistä,
 Tehnyt kaavan kaunihimman,
 Plaanin laittanut hyvimmän.
 Siitä on nyt Joughenniemen
 Aittokannan kankahalle
 Tehty temppeli jaloimpi,
 Huone hongista rakettu,
 Pantu päällen paanukatto,
 Rautarännit räystäähille,
 Joka kulmalle kurimus,
 Ve'entorvet toimitettu.
 Vielä siitä vissi määrä
 Korkiammallen kohottu
 Tornin toisella tavalla,
 Kirkon päällen kiinni pantu;
 Siinä on joka sivulla
 Akknoita aivan paljo,
 Sieltä loistaapi sisälle
 Valon kirkkahat kipunat;
 Sen on rauasta rakettu
 Katto ruohon karvallinen,
 Vielä risti viimeiseksi
 Tornin päähän toimitettu,
 Sen on päähän kiinni pantu,
 Ukonlanka laitettuna,
 Tulen tuiman esteheksi,
 Pilvivalcian varaksi.

Vaan mitäs minun pitäisi
 Vielä virkkoa enemmän,
 Jos ma seinistä sanoisin,
 Aivan paljo akkunoista,
 Eli patsaista puhuisin,
 Tahin lausun lehtereistä,
 Kun on kaikki kaunihisti,
 Jaloimmasti jatkettuna
 Kelpo mestarin mahilla,
 Tolpon toimella hyvällä.

Ei saata sanoilla näillä
 Tulla tolkkua toisen päähän,
 Vaikka vielä viisi vuotta
 Tätä laulua latoisin,
 Virsi pitkäksi viruisi,

Laulu loppumattomaksi;
 Kun ei sattune sanani
 Syvemältä syytä myöten,
 Kuin on kuuluisa rakennus,
 Julkinen Jumalan huone,
 Joka luonnon liikuttaapi
 Siihen mennessä sisälle.
 Siitä Sullen suuri Luoja,
 Armias avara Herra,
 Saisin töistäsi sanella,
 Kiitosvirttä veisaella,
 Kuin oot luonut luomisessa
 Siksi paikaksi pyhäksi,
 Kussa kunnianimesi
 Saarnataan, pyhä sanasi.
 Saapi siihen sielunsairas
 Aina astua sisälle
 Syämmellä särjetyllä,
 Armoalttarin etehen.
 Siinä löytää lääkityksen
 Synnin haavoillen syvillen,
 Aina siin' on armopöytä
 Tarjon' Tuonen vierahille.
 Saapi siinä saarnamiehet,
 Sielunpaimenet parahat
 Seurakunnalle sanella
 Julkisen Jumalan töistä,
 Olla orpojen ojennus,
 Horjuvaisten hoitajana,
 Että kansa kaikenlainen
 Synnintuntohan tulisi.
 Senpä suokohon Jumala,
 Sallikoon suloinen Luoja,
 Että tässä huonehessa,
 Tässä paikassa pyhässä
 Sinun siunattu sanasi
 Tuottaisi hyvän he'elmän,
 Eikä sammuisi surussa,
 Tien ohessa tallattaisi,
 Eikä orjantappuroihin
 Tukahtuisi turmiollen,
 Vaan se tuottaisi tuhannet,
 Saattaisi sa'at he'elmät,
 Josta herkkuja hyviä
 Kaikki me karitsan häissä
 Saamme taivahan talossa
 Aina nautita ilolla.

Vielä virkkaisin enemmän,
 Vaan oon kolmea vajaalla,
 Kiurun kieltä, Väinön mieltä,
 Kymäläisen kanteletta,

Jolla on komia koppa,
 Ääni äijän maksavainen,
 Vaikk' on nauvoja vajaalla,
 Nouattaissa nuottiloita.

VIRSI UUSI UKKOSESTA, PITKÄISESTÄ PIENI LAULU.

Saisinko minä sanoa,
 Lauleskella Luojan töitä,
 Vaikka kyllä vaikeutta
 Antaapi tämä asia
 Minun tuhman tunnolleni,
 Mielellen' mitättömälle?
 Vaan en saata vaiti olla,
 Lapsilleni lausumatta,
 Koska juoksevat kovasti
 Itkien isän sylihin
 Pelvon kanssa kauhe'imman,
 Syytä kyllältä kysyvät
 Isältänsä itkusuulla,
 Mistä paisuu paksu pilvi,
 Synkeys on syntynynnä,
 Ilmahan isot jyrinät,
 Peljättävät paukkaukset,
 Joista tuli tuiskuaapi,
 Liekki suuri leimahtaapi,
 Jota kaikki kauhistuvat;
 Sekin suurin syntisistä,
 Paatunut pahoissa töissä,
 Silloin toki siunoaapi
 Kuolon pelvosta kovasta.
 Tämä luonnot liikuttaapi,
 Särkeepi kovat syämmet.
 Kaikki luontokappaleetkin,
 Linnut laulunsa lopetti,
 Karkaavat kalat meressä,
 Rauhan paikoillen pakeni;
 Tämä tuopi myrskytuulet,
 Rakehia raskahia,
 Vuoret murtaapi muruksi,
 Liikuttaapi linnan muurit.
 Ei ole elossa tässä,
 Löy'y luotujen seassa,
 Joka voisi vastustella
 Kaikkivaltiaan käsissä.

Minä lausun lapsilleni,
 Puhun kohta puolestani:
 Sinä poikani paremmin
 Tulet tästä tuntemahan
 Vakahisen Herran voiman,
 Jaksoa jalon Jumalan;

Koska tutkit Luojan töitä
 Kauniissa käsialoissa,
 Niin sä tuntenet tekiän,
 Näitten haltian hyvimmän.
 Varsin vanhalla ajalla
 Entiset esi-isämme
 Uskoivat Ukon tuleksi,
 Valkiaksi Väinämöisen,
 Ilmarisen ihmetöiksi,
 Tuonen sankarein soaksi,
 Jotka konsteilla kovilla,
 Voimilla varustetuilla,
 Kamppailit Kalevan kanssa,
 Kuljit pilven kukkuloilla.
 Vaan nyt on entiset etäällä,
 Vaipununna vanha tieto,
 Nyt on julkinen Jumala,
 Tunnettu totinen Luoja,
 Jok' on tehnyt taivahatkin,
 Itse ilman istuttanut,
 Luonut maankin manterenkin,
 Valmistanut vaikutukset.

Minä mielestä vähäinen
 Olen aivan oppimatoim,
 Luulen varsin vaikuttavan,
 Synkeyttä synnyttävän,
 Kun on helle heinän päissä,
 Kukkasissa kuuma paiste,
 Silloin kohta kaikki luonto
 Ainehensa anteleeppi,
 Silloin hikoopi hevoset,
 Kaikki luontokappaleetkin,
 Ihmisetkin ilman alla,
 Hongat antaapi hajunsa,
 Petäjätkin pihkan liehmun,
 Kalliosta kalkin haisu
 Tuottaapi tulikiveä,
 Vielä suolasta sumua,
 Merestä meneepi paljo.
 Niitä itse ilman luonto,
 Sekä selkeillä säikeillä
 Armas aurinko vetääpi
 Kohta aivan korkialle,
 Siellä syntyypi sumuksi,
 Paisuttaapi paksun pilven,
 Saattaapi savennäköisen:
 Sieltä vuotaapi vetenä,
 Rakehina raskahina,
 Tuopi tuulen tullessansa,
 Myrskyn nostaapi merellä,
 Tahtooi takaisin tulla,

Kotomaille matkustella,
 Koska korkeissa koeissa
 Kovin kylmä kohteleepi.
 Siitä tunnen tuhmanakin,
 Arvaan asian kaiken,
 Kun ei panko pakkasella,
 Eikä talvella tärise,
 Kun on aurinko etäällä,
 Kylmettyinä kaikki luonto.

Onpa keinot keksittyinä,
 Valmistettu viisahilta,
 Tuiskuvan tulen varaksi;
 Jo on tehty juohatukset,
 Tehty päälle temppeilien,
 Kaupunkeihin kaunihihin.
 Jo nyt puuttuupi puheeni,
 Jopa voimani väsyypi,
 Kun on mieleni matala,
 Oppi yksinkertaisempi.
 Vaan sinä valaistu sielu,
 Jos oot oppinut enemmän,
 Elä näille naureskele,
 Jos on virressä vikoja,
 Eikä toimessa totuutta,
 Asiassa ainehia:
 En ole opissa ollut,
 Seisonut sepän pajassa,
 Ollut luona oppineiden,
 Tietäjitten tienohilla.
 Elä suutu suuri Luoja,
 Tästä virrestä vihastu,
 Jos en oike'in osannut
 Tekojasi toimitella.
 Anna armias Jumala,
 Herra Henkesi lähetä,
 Lahjoittele lapsillesi,
 Selvitä sokiat mielet,
 Että oike'in osaisit
 Tutkia kätesi töitä,
 Siitä tuntisit Sinunkin
 Luojaksensa laupiaaksi.

VANHASTA AJASTA.

Ajattelen aikojani,
 Muistan murhepäiviäni,
 Entisen elämän juurta.
 Suomen kansan kasvannosta,
 Kansan kaikista tavoista,
 Varsin vanhalla ajalla
 Sanoisin pari sanaa,

Tässä virressä vähäisen,
 Vaan on kieleni kipeä,
 Sanani takana salvan,
 Jo on puuttunna paperi,
 Läkki maahan läikähtännä,
 Hanhet syönyynnä havukka,
 Sulat suolle jättänyynnä,
 Kuoltunna sanoihin seppä,
 Vaipununna Väinämöinen,
 Kuulu virsien kuningas,
 Laulaja ijän-ikuinen.
 Vaan jos tuuli tunnit toisi,
 Ajan antaisi ahava,
 Läkin saisin lähtehistä,
 Paperin pajunlehistä,
 Sulan rannan ruokosista,
 Virkoaisi Väinämöinen,
 Saattaisi sanoja mulle,
 Aukaiseis sanaisen arkun,
 Virsiväkkärän vetäisi,
 Kirjoittaisin kiusan vielä,
 Suomen kansasta sanoisin,
 Elämästä entisestä.

Aasiast' on kansan alku,
 Syntypaikat Syyriasta,
 Sielt' on vanhat vanhempamme,
 Entiset elosijamme,
 Sielt' on siirtynnä sivuitse,
 Kautta Kaspian meritse,
 Urkenit Uraalin kautta,
 Laajan Laatokan sivuitse,
 Suomen synkkähän salohon,
 Tänne pakkasen pajahan,
 Erämaahan autioon,
 Siihen itsensä sijoitit,
 Siinä itsensä enensit,
 Kasvattelit kansan juurta.
 Ei silloin siloissa käyty,
 Varsin vaunuissa ajettu,
 Kulettu kumun sisässä,
 Kääsilöissä kirkkotiellä --
 Silloin teillä tervashongat,
 Kirkkoina kiviset vuoret,
 Linnut lauloi lukkarina,
 Jänöt pappina pajatti,
 Karhut kaivelit pesiä,
 Kontiot kiven koloja,
 Peurat pentuja tekivät,
 Vaatimet vasikat laitti,
 Kuusissa oravat kukkui,
 Suet viioissa vilisi.

Ei leipää lehosta tullut,
 Perhe pellosta elännä,
 Silloin maitona mahala,
 Karjana metsän kapehet;
 Ei silloin sinistä nähty,
 Punasta puhetta ollut,
 Silloin suuret sulhasetkin
 Kulkivat kulon näköissä,
 Naitavatkin neitoksetkin
 Varsin karvalla variksen.
 Kansa kaikella tavalla
 Teki työtä tervan päälle,
 Kankahille kaivelivat,
 Teki tervalle pesiä,
 Joista vielä vissit merkit
 Näinä aikoina näkyypi,
 Jalot jäännökset jälillä,
 Kankahilla mustat kaivot.
 Ei ollut joka opetti,
 Antoi autuuen valoa,
 Vanhat vaivutti pimeys,
 Lapset lankesit pahemmin,
 Eksyit tieltä oikealta,
 Viettivät mitättömiä.
 Siit' on kasvanna Kaleva,
 Kullervo Kalevan poika,
 Siitä Vellamo sikisi,
 Kartanoihin kasvoi tontit.
 Metsän lattiat heräsi,
 Tuonettaret, Luonnottaret,
 Vielä vanha Väinämöinen,
 Sekä seppä Ilmarinen,
 Lemminkäinen lieto poika,
 Sankarit väkevät sangen,
 Isot ihmetten tekiät,
 Entiset epäjumalat.
 En jaksaa kaikkia jutella,
 Enkä tarkoin tutkistella,
 Olis kyllä kertomista,
 Sanomista sangen paljo,
 Vaan on matka mielessäni,
 Lähtöpäivä päälle saapi,
 Vielä on vikoa muuta,
 Virsi pitkäksi venyyppi,
 Että antaapi ikävän,
 Lukialle liian mielen.

Ei lopu loruni vielä,
 Anna valtoa ajatus,
 Vielä virkkoa pitäisi,
 Kuin on kansa kasvanunna,
 Suku suureksi levinnyt;

Siitä kasvoi kaikki tieto,
 Oppi oikia levisi,
 Kansan kasvavan seassa,
 Elatus eneni paljo,
 Kasvoi vilja kankahilla.
 Kuss' ennen kurikka paukkoi,
 Teki tervaspilkkehiä,
 Alkoi aumoja asua,
 Kekopäitä kelletellä,
 Kuss' ennen kuret munivat,
 Hanhet hautoivat pesiä,
 Niissä hyörii heinärauta,
 Välkkyi viikate terävä,
 Kussa kasvoivat kanervat,
 Niissä kartanot kajotti.

Joutui sitten Suomen kansa
 Alle haltian hyvimmän;
 Eerikki iso kuningas,
 Valtakunnan viisas herra,
 Joka aivan armostansa
 Suomen kansasta surua
 Kantoi kaikella tavalla,
 Herätteli heikot kaikki,
 Eksyneet ojensi tielle,
 Teki rammat terveheksi,
 Antoi Raamatut avata,
 Lahjoitti lavean tieon,
 Laitti paljon pappiakin
 Pitäjihin pitkin maata,
 Käski kirkkoja raketa,
 Heti Herran huonehita,
 Jossa voimalla jalolla
 Seurakunnille selitit,
 Annoit autuuen valoa,
 Julistit Jumalan töitä.
 Siitä kasvoi kallis tieto,
 Suomi suureksi yleni,
 Kasvoi muihen kaltaiseksi,
 Muihen verraksi vetäysi.
 Jo on suotkin sotkettuna,
 Vetelätkin vellottuna,
 Kaikki kankahat avattu,
 Perattuna peltoloiksi,
 Kaunistettu kaupungeilla,
 Varustettu västingeillä,
 Hyvät huonehet rakettu
 Toki toimella hyvällä.
 Jopa puuttuupi puheeni,
 Lasken lauluni lopulle,
 Ei taia koko tarina
 Olla markan maksavaista,

Kovin on koottuna välehen
Tämä tärkeissä ajassa.

HANNO SUUTARISTA.

Tässä on vähäisen virttä,
Joka on koottuna Kokista,
Siitä Hannosta hyvästä,
Suloisesta suutarista,
Joka kulki Kuortilasta
Nälissänsä näille maille.
Tämän ei tapoja tietty,
Hanhijärvellä havaittu,
Eikä ensin uskottuna
Niin vahvaks valehteljaksi.
Nämä möi hänellen myllyn,
Vielä heittivät velaksi
Kokille joka kopeikan,
Jossa Kokki joukkoansa
Elättääpi ilman työtä.
Kyllä nyt näki kyläjäs
Minkä saivat mylläristä,
Kun nyt maksavat Kokille
Kamahlon joka kapasta,
Vaan ei Kokki kuunapäänä
Maksa myllystä rahoja.
Vielä sill' on vissi konsti,
Millä syöttääpi sikoja,
Teki kiven tippuvaksi,
Pani pussin vuotavaksi,
Jolla juokсутtaa jyviä
Alla sillalle sioille.

Itse uunilla poteepi
Syyhymistä syrjällänsä;
Ei ou eukolla pärettä,
Polttopuista on suuri puutos;
Tuomas Sallinen tuleepi,
Kuin käypi Kokillen puita,
Kapan eestä kerrallansa.
Tämä on tapa Kokilla,
Jos se keltä kuinka paljo
Saisi vietellä velaksi,
Ei se sitä ennen maksa,
Ennenkuin käyään käreässä
Ja tuleepi tuomituksi;
Kun rupeevat ryöstömiehet
Myllyn luona luihkamahan,
Sitte vasta vaimoltansa
Viepi vaattehet kylälle
Pantiksi tämä poloinen.
Akan jättääpi alasti,

Itse käypi kaprokissa,
 Raaki riippuupi selässä,
 Akka ilkosen alasti,
 Lapsi raukat ryökäleissä
 Värisee vähissä hengin
 Tuossa kylmässä tuvassa,
 Haikuisessa hökkelissä.
 Kyllä on Kokilla kengät,
 Sievät saappahat jalassa,
 Vaan ei lapsilla varoja
 Saaha vielä virsujakaan,
 Täytyy panna paljas jalka
 Lumen päälle liukkahasti,
 Kun vaan kerran kaapaiseepi
 Hanno hierimen käteensä,
 Akan metsähän ajaapi,
 Lapset kaikki kankahalle,
 Jossa saavat joukoltansa
 Itkeä isän pahuutta.
 Akka itkeepi isosti,
 Valittaapi vaimo parka:
 "En tohi tupahan mennä,
 Hanno lyöpi härkkimellä".
 Tämä on tosi asia,
 Sen ovat omalla suulla
 Itse muillen ilmoittanna,
 Vaikka vaikia olisi
 Miehen muita viisahamman
 Tehä tuommoista tapausta;
 Kyllä se suloiset saarnat
 Kirjoittaapi kartan päälle,
 Muita neuvois mielellänsä,
 Vaan ei itsekkään osaja
 Tapojansa taivutella
 Muihen ihmisten mukahan,
 Suusta kuohuupi kirous
 Aivan joka askelella,
 Vaan ei kuulu kuunapäänä
 Tämän suusta siunausta.

Kuules tästä Kokki parka,
 Kuule Hanno ja havaitse,
 Mitenkä vikoja vielä
 Onpi suuria sinussa,
 Vaikka ei ne vielä kaikki
 Mahu tässä mainituksi.
 Ota jo tämä opiksi,
 Pane päähäsi paremmin,
 Anna nyt akalle rauha,
 Lapsille lepo suloinen.
 Koska kaikki kauhiammat,
 Metsänkin peot pahimmat

Sikiänsä suojelepi,
 Pesässänsä peittelepi;
 Oisko ihme ihmiselle,
 Vika suuri viisahalle,
 Jos ei akkaansa ajaisi
 Poijes tuiskulla tuvasta!
 Anna lapset lämpimässä
 Olla tuiskulta tuvassa,
 Pahnallaan pahalla säällä.
 En minä vaimosta valita,
 Akan päiviä paheksu,
 Vaan on lempo lapsiasi,
 Pahamieleni minunkin,
 Kun on kehnolla kurilla
 Kataloita kasvatettu.

En minä enämpi jaksa
 Tapojasi toimitella,
 Kyllä syitä ois sanoa,
 Jos puhuisin puolen vuotta,
 Vaan ei anna aika myöten
 Eikä piisaja paperi.
 Vaan jos suutut suutarini,
 Kokkini kovin vihastut
 Tästä virrestä vähästä,
 Lyhyestä laulannosta,
 Niin mä laitan laulun toisen,
 Virren pitkän ja paremman,
 Jossa tutkin tarkemmasti,
 Haastan Hannoksen tavoista:
 Tähän vaan panin paraimmat,
 Jätin kehnnot kertomatta.

VÄHÄ VIRTÄ VIINAN TÖISTÄ, KOOTTU KOHMELOVÄESTÄ.

Vielä virkan viina sulle,
 Puhelen putelijuoma,
 Kuin out tullut kuuluisaksi,
 Aivan arvohon yletty,
 Kansan kaiken ystäväksi,
 Mielivieraaksi monelle,
 Varsin vaivasta vähästä,
 Alimmasta ansiosta.
 Out sie rohto ruumihille,
 Vatsatauista vapahat,
 Autat ähkyssä välistä,
 Väsynyttä virvoittelet,
 Vielä lämmität vilussa,
 Annat helpon heltehessä,
 Vanhan vaivoja vähennät,
 Tuottelet iloiset tunnit.

Vaan jos ma sanoa saisin,
 Sekä jaksaisin jutella
 Viinan suuria vikoja,
 Töitä aivan törkehitä.
 Vaikk' out kaunis kasvoiltasi,
 Aivan loistava lajissa,
 Vaan on myrkky mielessäsi
 Niinkuin käärmeen kavalan,
 Annat suuta surmallista
 Juuri Juudaksen tavalla.
 Vaikka kautta kaulavarren
 Alas vatsahan valuupi,
 Kohta päähän korkeneepi,
 Asti aivoihin ajaksen,
 Viepi mielen miehen päästä,
 Ylös syöpi ymmärryksen,
 Tunnon tuhmaksi tekeepi,
 Turmelee toenpuhujat,
 Viepi köyhän kunniankin,
 Alentaapi arvon kaiken,
 Viepi riistan rikkahalta,
 Tavarain talonpojalta,
 Ottaa puoit porvarilta,
 Lastinensa kauppalaivat.
 Vielä rohkenet ruveta,
 Mennä korkeihin koteihin,
 Isommille istuimille,
 Miesten parvehen parasten;
 Jotka ennen verassa välkkyy
 Saatat sarkavaattehisin.
 Vielä tuottelet toria,
 Kapinoita kansan kesken.
 Tuot' oun aatellut ikäni,
 Puolen polveeni puhunut,
 Kuka keksi keittoneuvon,
 Kenpä ensinkin älysi
 Panna pannua tulelle,
 Lieripäätä liiokselle,
 Josta laski laarin[17] viinan,
 Tämän juomisen jorotti,
 Johon suostui suuret herrat,
 Kestyi keppikerjäläiset.

Voi sinua viina parka,
 Minkäs tieät tehnehesi?
 Teit nyt taimmoisen tarinan,
 Kumman aivan kuuluisamman,
 Kun saatit oman emosi,
 Oman valtavanhempasi[18]
 Istumaan ikänsä kaiken
 Varsin vankihuonehessa,
 Hiirten surmana surussa,

Pyyräsilmäin pyy'yksenä,
 Poikansa pahoista töistä,
 Oman lapsen laitoksista.
 Voi sinua pannu parka,
 Minkä kannoit kohussasi,
 Minkä vatsastas valutit
 Itselles ikuisen vaivan:
 Nyt out vangittu kovasti
 Aivan ahtaassa tilassa,
 Poskillas pahuuen merkki
 Tehty kruunun temppelillä.
 Viina vielä valloillansa,
 Poikasi pahoilla töillä,
 Tapojansa toimittaapi,
 Onpi syynä surman töissä,
 Aivan varkahan apuna,
 Väärintoistajan toveri;
 Ei ole sitä sijoja,
 Eikä ainoista asiaa,
 Kuhun ei kätensä käyne,
 Eikä sormensa sopine,
 Joka ryypääpi rysyltä,
 Olommalta otteleepi.
 Vaan sinä vakainen kansa,
 Suku suuri Suomalainen,
 Elä viivy viinan luona,
 Huoli hullun kumppaliksi,
 Piä hullu huonehessa,
 Ankkurissa aika vanki,
 Niin on kallo kaunihimpi,
 Taito tallella pysyypi.

OLLI KYMÄLÄINEN.

Soinilansalmen kylässä Leppävirroilla syntyi 25 p. maalisk. 1790 runoniekka Olli Kymäläinen. Hänen isänsä oli mökkiläinen _Jonas Kymäläinen_ ja äitinsä _Maria Soininen_. Olli oli heidän vanhin lapsensa. Miehen ikään tultuaan asuskeli hän varsinkin Palokin sahalla, jossa hänellä kai oli joku toimi, sekä viimeksi Varistaipaleen kylässä mökkiläisenä. Olli Kymäläinen oli kasvanut monissa vaivannäöissä, vaan ehkäpä juuri tämä seikka saattoi hänen mielensä luonnon kauneutta huomaamaan ja ihailemaan. Hän oli saanut oppia lukemaan, vaan ei kirjoittamaan. Raamattua hän ahkerasti lueskeli, mutta vielä ahkerammin sitä suurta ihmeteltävää kirjaa, jota ympäröivä luonto hänelle näytti. Hän näki sen ihmeitä niin hyvin niityn kainoissa kukkasissa, kuin niissä luonnon mahtavissa harjanteissa, jotka "on silloin tehty, kun on kuu kokohon pantu, kun on aurinko alettu, laskettuna maan perustus". Niinkuin useat muutkin talonpoikaisista runosepistämme, rupesi Kymäläinen vasta vanhempana runoilemaan. Hän mainitaan silloin olleen 47-vuotiaana, ja ensimmäinen runonsa oli kotipitäjänsä "Leppävirtain puolustus" Kuopiolaisten moitteita vastaan. Ainoastaan semmoiset runot, jotka jotain juhlallisempaa tapausta koskivat, teki Kymäläinen muille tutuiksi, vaan ne runot, jotka itseksensä sepitti metsässä liikkueensa taikka, myöhemmin myllärinä, istuessaan puron loisketta kuunnellen, saivat taas vaipua unohdukseen ja antaa sijaa uusille. Sitä ei hän kärsinyt että häntä pyydettiin pitoihin siellä laulaaksensa: "minä en laula ruoasta", oli hänen tapana sanoa. Kun eräs herrasmies kerta oli hänet siinä mielessä häihin kutsunut, niin Kymäläinen tosin tekikin runon -- vaan siitä tuli pilkkaruno. V. 1815 oli hän nainut _Kaisa Turusen_, jonka kanssa hänellä oli useita lapsia. V. 1840 hän muutti Heinävedelle, missä tuli mylläriksi Kaurion suuren kartanon tiluksille. Sitten hän kuitenkin mainitaan jättäneen tämän

ammatin ja ruvenneen torppariksi. Mutta itse hän ei paljon huolinut maanviljelyksestä, joka jäi perheen osaksi, vaan ajatteli ja valmisteli kaikellaisia koneita, johon hänellä oli suuri halu ja taipumus. Ulkonäöltään oli Kymäläinen muhkea mies, kasvopiiirteet miellyttävät ja älykkäät, ja näyttää myöskin seurustelussaan tehneen muihin hyvän vaikutuksen, niin että hänen käydessään V. 1845 Helsingissä Makkosen ja Puhakan kanssa huomio näkyy erittäinkin häneen kiintyneen (ks. Makkosen elämäkerta). Hän kuoli Heinävedellä 3 p. toukok. 1855. Leskeksi jouduttuaan oli hän v. 1842 uudestaan mennyt naimisiin _Anna Kaisa Rautiaisen_ kanssa. Yksi hänen pojistaan myöhemmästä naimisesta kuuluu osaavan laulella isänsä runoja, vaan viettävän ympäri maailmaa kuljeksivaa elämää ja olevan viinaan menevä.

Kymäläisen parhaimmissa runoissa "Kiitos Luojalle hyvästä vuoden tulosta" ja "Punkaharjusta" ilmestyy erinomaisen vieno luonnon ihailu ja lämmin uskonnollinen tunne, ja hän voittaa näitten tunteitten ilmituomisessa muut talonpoikaiset runoiliat. Häntä on sentähden usein kiitetty kaikkein etevimmäksi kansanrunoilioistamme, ja tunnetuksi ovat varsinkin tulleet Runebergin sanat hänelle: "jos sinä, veliseni, kirjoittaa osaisit niin tulisi sinusta paljoa kuuluisampi runoseppä, kuin minä olen." Kymäläiseltä säilyneet runot eivät kuitenkaan täydellisesti oikeuta pitämään toisia häntä verrattoman huonompina. Jos hän jo mainituissa suhteissa onkin etevin, niin tietävät muutamat heistä esim. Heikki Väänänen, Tuoriniemi, Makkonen y.m. kyllä esittää aineitansa pontevammin ja sukkelammin, kuin Kymäläinen, sekä myöskin täydellisemmässä ulkoasussa.

Kymäläisen luonnonlaatu sekä kirjoitustaidon puute ovat vaikuttaneet sen että jotenkin harvat runot häneltä ovat säilyneet. Hänen runojansa löytyy painettuna Sanansaattajassa 1840 (Kiitos Luojalle hyvästä vuoden tulosta), Necken-kalenterissa (Punkaharjusta) ja Maanmiehen Ystävässä 1848 (virsi Vuoden tulosta) sekä käsikirjoituksena Suom. Kirj. Seuran arkistossa seuraavat: Leppävirtain puolustus, Heinäveden kirkon rakennuksesta, Kansankäytöksestä jouluna, Punkaharjusta, Suomess' ei elä runoilla ja Kiitosvirsi hyvästä vastaanotosta Helsingissä.

KIITOS LUOJALLE HYVÄSTÄ VUODEN TULOSTA.

Laulan riemusta runoja,
 Ihanan ajan ilosta
 Tahon muille muistutella.
 Mutta kuinka sulle, suuri
 Luojani, Isä ihana,
 Minä taian mitätöinnä,
 Minä suuri synnin orja
 Sanat uhriksi sanella,
 Kiitosvirttä veisaella
 Tästä vuoesta hyvästä,
 Kesän kaunihin tulosta,
 Jonk' on suonut suuri Luoja
 Meiän ihmisten iloksi,
 Meiän vaivaisten varaksi
 Jot' ei nähnyt nuori kansa,
 Eikä varsin vanhat vielä
 Muista näitä nähnehensä.
 Kerran kun kesäksi lähti,
 Taittui talvelta purimet,
 Pakkaselta paksut niskat.
 Itse ilmakin ihastui,
 Lämmin läikkyi taivahasta,
 Aurinko varisti paistoi;
 Lumet lähti, maat sulivat,

Virrat aukesi äkisti.
 Eipä viikon viipynynnä,
 Tuskin viipyi viikkokautta,
 Metsä kun puki pukunsa,
 Veti verkavaattehensa,
 Silkkimanttelin sivalsi.
 Niitty oli neito nuori
 Kaunistettu kukkasilla.
 Kaikki karja laitumella
 Iloitsevi itseksensä,
 Että hyvä Herra auttoi,
 Heitä vankia vapahti
 Elämälle entiselle,
 Ihanalle, iloiselle.
 Kaikki karjakin ve'estä,
 Kalat nousi katsomahan
 Kesän kaunista tuloa.
 Tetret kuusissa kukersi,
 Kotkat katsoi kalliolta;
 Pienet linnut pensahilla
 Kaikki istuvat ilossa,
 Visertävät virsiänsä
 Luojallensa kunniaksi.

Itsekin talon isäntä,
 Talonpoika taitavainen
 Arvelempi aikojansa,
 Kyselempi kyntömiestä,
 Alkajaapi aatrojansa,
 Kyntövärkkiä kyhätä.
 Ollut ei sitä oritta,
 Tamman varjoa talossa,
 Jot' ei viety vainiolle.
 Itse niin talon isäntä
 Kylvi sitten siemenensä,
 Ahot ensin, maat perästä.
 Itsekin Isä Jumala
 Siihen antoipa apua,
 Kauneimman kastehensa,
 Että lämpimen lähetti.
 Itse aurinko ilosta
 Paistoi paljo lämpimemmin,
 Kuin on muinoin monna vuonna,
 Että kasvoi kaikki paikat,
 Kaikki kuivat kankahatkin,
 Kaikki kallion kolotkin,
 Vuoren rotkot ruohokkaiksi.
 Kaikki kukkaset keolla,
 Kaikki niityt notkomailla,
 Laihot laaksoissa iloitsit
 Kasvantoa kaunihinta.
 Ei nyt halla haaskannunna,

Eikä ruoste raiskannunna.
 Vaan kun kaikki kasvanunna
 Täysinäisnä tähköpäänä,
 Antoi Herra taas apunsa,
 Itse ilmansa asetti,
 Että ihmiset ilolla
 Niitä kyllä niittelevät,
 Että kykkyjä kylillä
 On ja aumoja ahoilla,
 Pieleksiä pellon päässä.
 Sitä ei ole sisarta,
 Ei sitä emosen lasta,
 Joka saattaisi sanoa
 Ruokapuolen puuttehesta,
 Vaikka niit' on varsin harvat,
 Joilla tapana talossa
 Kiitosvirttä veisaella.
 Kaikki kukkaset keolla,
 Kaikki päänsä kallistavat
 Luojallensa kunniaksi;
 Miks ei mekin ihmisraukat
 Saata suullamme sanoa,
 Luojan töitä tutkistella,
 Kosk' on Luoja meitä luonut,
 Luonut luontokappaleita
 Vielä muita viisaammaksi,
 Kielen antanut puhua
 Että järjen ymmärrellä!

RUNO PUNKAHARJUSTA.

Oli kerran miestä kolme,
 Jotka sattuivat Savosta
 Kulkemahan kuuluisahan,
 Haluisehen Helsinkiin.
 Tuunan salmehen tulivat,
 Joss' on saari salmen suussa,
 Virstantolppa toistajana.
 Yli salmen saatettiin
 Sille puolen Punkaharjun;
 Astuivat ylämäkehen
 Katsomahan kartanoita,
 Jotk' on kruunu rakentanut.
 Kääntelekset, katselekset,
 Istuvat, ajattelevat,
 Kuuntelevat kukkumista,
 Kesälinnun laulamista:
 Kuinka siinä linnut lauloi,
 Linnut lauloi, metsä soitti.
 Antoi aurinko ilonsa,
 Päivä paistoi pitkin nientä;
 Siitä koko luonto liikkui,

Ilma silmissä iloitsi,
 Ilahutti ihmiskunnan.
 Kaikki' näitä katsellessa,
 Säikkyviä lähteitä,
 Järven, lahen lainehia,
 Kerran vielä keskenänsä
 Miehet mielestä hyvästä
 Puhelevat puolestansa:
 "Kuin ois tässä kukkasia,
 Lehtipuita lempehiä,
 Oksakaan omenapuuta,
 Oisipa osa hyveä
 Paratiisin maan paria,
 Aatamin asuntomaata!"
 Tuosta kärryihin kävivät,
 Rupesivat rattahille:
 Ratas vieri tietä myöten,
 Aatos Luojan töitä myöten.
 Ajoit siltoa sinistä
 Sekä harjua haluista,
 Joss on puista portti tehty,
 Katuvarret kaunistettu:
 Tämä silta on silloin tehty,
 Kuin on kuu kokohan pantu,
 Kuin on aurinko alettu,
 Laskettuna maan perustus.
 Viel' ei vaivu vuoliaiset
 Eikä arkut alta murru.

SUOMESS' EI ELÄ RUNOILLA.

Kuulkahatte kuulut herrat,
 Suomen ruhtinaat suloiset,
 Minä huuan huolissani,
 Valittelen vaivoissani:
 Suomessa' ei elä runoilla,
 Ei tule leipä laulamalla,
 Työstä on Suomessa surua,
 Leivänsaaliista Savossa.
 Maat on kaikki kankahia,
 Kaikki kallioperiä,
 Toiset korpia kovia,
 Synkkiä syänsaloja,
 Pellonpaikat on pahoja,
 Kivikoita, kallioita;
 Niiss' on työtä tyhjän kanssa
 Saaha einettä etehen,
 Ruvetessani runoille.
 Viel' on raskas Herran vitsa,
 Tauti päälle painavainen,
 Kaikki tässä kappelissa,
 Joitten joukossa minäkin

Olen saanut outo olla,
 Parvessa parasna miesnä,
 Kaikki on kattoni kulunna,
 Kaikki pääni paljastunna;
 Ei ole soittoni soreat,
 Eikä kuulu kanteleeni,
 Nyt ei kannu köyhän koppa,
 Pää paljas puhua paljon,
 Suru soittoni hajoitti,
 Katkoi kielet kanteleeni.

TAAVETTI SAVOLAINEN.

Runoseppä Taavetti Savolainen oli syntynyt v. 1797 Kuopion pitäjässä. Hän oli perinyt talon ja mannun, mutta mieli näyttää tehneen itse kaupungin elämään, niin että möi perintönsä ja muutti kaupunkiin, jossa osti talon. Vaan ei hän niinkään viihtynyt, möi tämänkin ja rupesi merimieheksi sekä purjehteli jonkun aikaa Saimaan vesillä. Palasi sitten Kuopioon ja lienee viimeiset aikansa vuokramiehenä kuljettanut tavaroita Toivalan ja Kelloniemen välillä. Hän kuoli Kuopiossa 4 p. toukok. 1855.

Vesillä liikkeussansa heräsi savolaisessa runon into: eräänä kauniina kesäyönä laivankannella istuessaan ja luonnon ihanuutta katsellessaan hän teki ensimmäisen runonsa. Savolaisen runot eivät kuitenkaan osoita suurempaa runollista taipumusta. Suom. Kirj. Seuran kirjastossa säilytetään niitä useampia, joista huomautettakoon erittäinkin hänen sururunoansa Paavo Korhosen kuolemasta, joka on hyvä todistus siitä suuresta arvosta, jossa kansa aina on Korhosta pitänyt ("Ei ole kuolon kiertänyttä, surman vanhan voittanutta, Ei niin järjestä jaloa, Tahi taiosta isoa Ole suurta oppinutta, Joka saisi surman jousen, Julman jäntehen e'eltä, Nuolen sen terävän tieltä Päänsä piilleeksi pikaisen" j.n.e.). Muuten ansaitsevat, paitse tähän painettuja, Savolaisen runoista jo aineensakin tähden mainitsemista "Muistopatsas ja runolaulu kreivi Robert Henrik Rebbinderin kuolemasta", "Vangituista viinapannuista" (1843) ja "Sotamiesten intoruno v. 1855".

RUNOLAULU HYVÄSTÄ VUODENTULOSTA.

Kellä ompii kelvollinen
 Kiitosuhri uutisesta,
 Vuoen viljaisen tulosta,
 Jonka puolehen Jumala,
 Leppyisemmin suuri Luoja
 Katsoisi kuin Kainin uhriin?
 Kuka käypi kymmenestä,
 Samoin kuin Samarilainen,
 Kiittämässä korkiata
 Armon eestä auttajata,
 Päästyänsä puutoksesta,
 Johon oisi oijennunna,
 Joll'ei jauhoja Jumala,
 Siunannunna suuri Luoja
 Esivallalle varoja,
 Eloa etelämaalle,
 Jotta tuli toiset puolet
 Näljän alta autetuiksi,
 Puutteesta pelastetuiksi?
 Vaikka surveella sivussa

Oli monta orpolasta,
 Vaipua vähävaraista,
 Kunnes antoi askeleensa
 Lihavuutta suuri Luoja
 Tiukkua tykönä touvon,
 Kunnes jou'utti Jumala
 Uutis-elon uupuneille,
 Näljissänsä nääntyneille.
 Senpä täytehen teräänsä
 He'elmöivän Herran lahjan
 Auttoi auransa jälehmät,
 Suuri Luoja lämpöisellä,
 Ihanalla ilmallansa,
 Sateilla soveliailla.
 Kasvatti ylenkatsotut
 Pellot, jotka pensastuivat,
 Metsähalmeetkin haleten
 Kasvoi paikoin puskapäihin,
 Lysähän lyhästelihe
 Paksun päänsä painon alla;
 Eksyi turmelus elosta,
 Ruoste poikkehen rukihin
 Päästä paksusta pakeni:
 Ompi runsas riihessäkin
 Saalisna ruissatanen;
 Ompi samoin ohravilja,
 Ei puine epä-ituista,
 Riihentappaja takone.

Ompi nurkka noilla määrin
 Kuin ennen elon mitassa,
 Viljavuosina välisten:
 Nurkka rii^essä ryhötti;
 Ompa vielä oiva vilja,
 Myllyssäkin mainittava,
 Kiven alla kiitettävä:
 Ei puollu jauhopussi,
 Säkki vuoroonsa vähene,
 Kiven varkautta vajene,
 Tullin ottoa ohene;
 Ompa vielä valkiata,
 Ihanaa, loistavata,
 Leipoessa Luojan lahja.
 Ompa vielä oiva leipä,
 Eessä ihmisen ihana,
 Kaunis pöyällä katsella,
 Herran anne atrialla.
 Ompa maistaissa makeeta,
 Suusta nauttien suloista,
 Maamme manna mieluisata.

Ompa luulla onnen vuosi,

Näistä aineista näkyen,
 Saatuna Savonkin maahan.
 Jopa vielä viljavuoen
 Antoi meille ontuneille,
 Kylmän Pohjan kynnön alle,
 Jopa vielä viimeisetkin
 Suvitouvot suuri Luoja,
 Tarkoin taivahan Jumala
 Varjeli vilun vioista,
 Nekin heikoimmat he'elmät,
 Kukkakasvit kuuraöistä,
 Herra säästi hallan eestä.
 Vielä kostoksi keväisen,
 Pohjatuulen palkinnoksi,
 Salli vanhan vaarallisen
 Laurin päivän lämpöiseksi;
 Tämän ilmansa ihanan
 Piti vielä Pärtylinä.
 Yhtäläinen lämmin aina
 Kesti kelpoinen kesäinen,
 Syksykuussakin suloinen,
 Että kelpasi elonsa
 Leikata vähin lekeinsä,
 Nuttu päällä nuutumatta
 Aumata jälestä aina.
 Niinkuin ensinnä eläimen
 Ruoka raitisna kokohon
 Tuli heinät hempiänä,
 Samoin saatihin sateetta
 Kaikki viljat virhetöinnä,
 Riista riihiinki puhasta.

Osapuille oiva vuoen
 Lauloin lahjan Luojan suuren,
 Saatuna Savonkin maahan,
 Vaan ei taia vanhan tuiman
 Näljän entisen e'estä
 Vielä vuosi viljavainen
 Tuntua hyvätuloinen,
 Kesteä elatuskeino
 Ajast'aian atriaksi.
 Vaan se kaiken viljan Herra,
 Elon antaja apunsa,
 Siihen siunauksen sivussa
 Suuri Luoja lainattohon,
 Että kestäisi eloa
 Meiän maassamme omassa,
 Jotta vielä vuo'n lopuksi
 Ulottuisi uutiseenki,
 Että vähän erkaneisi
 Näljän sairaus Savosta,
 Ett'ei eineeksi ahoilta

Lapset aina leiväksensä
 Suolaheiniä hakisi,
 Että saisivat surutta
 Isän lahjasta iloita,
 Leikitellä leivän kanssa,
 Että köyhä kylvötoinkin
 Saisi rikkaalta ravinnon
 Työnsä teolla tienanneeksi,
 Josta hänkin Herrallensa,
 Niinkuin rikas riistastansa,
 Toimittakoon vuo'n tulosta,
 Kiitosuhrin uutisesta.

TAVATTOMASTA KAHVINJUONNISTA.

Nyt mietin minä ruveta
 Kahviruuasta runoja
 Laulamahan lämpöisestä,
 Rinnan hauteesta hyvästä,
 Eli juomasta jalosta,
 Jota aina Aasiasta
 Tuoahan meren takoa,
 Jota ainetta alukset,
 Laivat tänne lastittaisin
 Purjehtivat puuttumatta,
 Jonka kauppa kaikin aioin
 Menestyypi Suomenmaassa.

Joka puo'issa on puheena
 Se kahvi ja sokeri,
 Jos käytkin kuin monasti
 Päivässä puo'in ohitse,
 Aina kuulet kahvin kaupan,
 Kilkkajaa sokerikirves,
 Kapiseepi kahvivihki;
 Sitä on juomahan jokainen
 Yltynnä yhellä lailla,
 Kaikki sääyt särpämähän;
 Varsinkin on vaimon puolet,
 Kaupungissa köyhemmätkin,
 Monet viikossa visiitit,
 Kahvikestit keskenänsä
 Joka pötsössä pitävät,
 Varhain vatsaansa vetävät.
 Vaan ei kumma kaupungissa,
 Jos vaimot vähävaraiset,
 Kahvin juovat köyhemmätkin,
 Joilla on siinä leivän juuri,
 Samoin siinä särpimensä.
 Mut kun maalla mökkiläinen,
 Toisen köyhä torpparikin
 Vaimon antaapi varina

Kahvipannua pi'ellä,
 Itse vielä ihviturpa
 Kahvin juopi, vaikk' karetsi
 Hällä rakkaampi ravinto,
 Pala paljoa parempi,
 Eine suussa ennestänsä
 Leukapielessä lepääpi,
 Piipunpohja poskuksessa.
 Jos on joku mökkiläinen,
 Vasta alkava asukas,
 Jolla ei vielä kahvivärkki
 Ole aivan orningissa,
 Annas piot päälleen tulla,
 Annas hänen häitä juoa,
 Tahi peijaita piteä,
 Kyllä hankkiipi kylältä
 Heti kohta kahvivärkin,
 Varineuvon valmistaapi,
 Kupit kutsuu vierahillen,
 Joita eivät ennen muinoin
 Tarvinna talon isännät,
 Peijaissa rahapohatat.

Eipä vielä varsin kumma
 Oisi, jos se oiva rikas,
 Kahvekupin kuuluisampi
 Häissä, peijaissa pitäisi,
 Vaan nyt kahvi kaikin aioin
 Juoahan joka kylässä;
 Eipä nyt talon emäntä
 Voi vuoteelta kohota,
 Ylösnousta yösijalta,
 Ennenkuin on kahvin juonut.
 Hä'in piiallen puhua,
 Sen jaksaaapi sanoa:
 "Koe kahvia kasella,
 Panna pannua tulellen;
 Elä suinkahan syellen
 Paaha pyöniä pilallen,
 Koe korveta koreesti,
 Varo valkeesta hyvästi
 Roihun päältä prännäriä."
 Sillä joutuen sanalla
 Piika sitten sängyn päällä
 Ensin juottaapi emännän,
 Kumpainen kupillen heitä
 Heräjäapi herkemmästi.
 Siihen tyttäret tulevat,
 Poikalapset lakkimahan,
 Vielä muutkin nurkkamuorit,
 Työnnäkset työntekiät,
 Pannun päälle pälmehtivät.

Vaan se joukon kahvin juonti,
 Virma viekas viivyttääpi
 Aina aamuaskareita,
 Päivän töitä turmeleepi,
 Kun katsoopi jokainen
 Pannun päälleen päiväläinen,
 Vielä renkikin väjyypi
 Puolikupin puutoksessa;
 Jos ei tarjota talosta,
 Niin ottaapi omaansa
 Räkninkiinsä renkimiesi,
 Palkan päälleen päiväläinen,
 Viinan kanssa viimeiseksi
 Juopi kuivaksi kuparin.

Vaan ei kauvan kahvipannu,
 Joua kuivaksi kupari,
 Vieras on oven rivassa,
 Toinen vieras virstan päässä
 Tulemassa taipaleella,
 Jonka kanssa uuen kahvin
 Itsekin isäntä juopi,
 Samoin saattaapi emäntä
 Vielä vierahan huviksi,
 Kupin juoa kunniaksi,
 Tahi muistoksi muassa.
 Taas on pannu tarkoin juotu,
 Keikkakaula kallellehen,
 Vaan ei vielä vaski joua
 Kovin kauvan kylmillehen,
 Vielä on oma halunsa,
 Vielä tallella tapansa
 Emännällä ennallansa,
 Puolipäiväisen perästä,
 Vielä vieraatta paneepi
 Pannun paikalla tulellen.

Sepä näyttääpi nykyisen
 Kansakunnan kahvin juonnin,
 Jota eivät ennen täällä
 Suuret herrat Suomenmaassa,
 Isotkana ilmi muinen
 Saaneet juoa julkisesti,
 Kun oli kova kahvin kielto:[19]
 Maahauassa haluunsa,
 Kahen kesken kellarissa,
 Sillan alla siimeksivät,
 Kahvikupin kurmosivat,
 Missä varkahin variksi
 Salaisesti pannun saivat.
 Vaan nyt vaskensa varina
 Saapi pelvotta piteä,

Huoletoinna halvempikin.

Kun on kerran keikkakaulan
 Saanut kattilan käsiinsä,
 Siitä on vaimoilla vajoa,
 Mure aina muoriväellä,
 Kysyminen kirkonmäellä,
 Kussa ois kuparisepä,
 Vasken taitavin takoja,
 Joka pannun jou'uttaisi
 Viimeistäänkin viikon päästä;
 Ei nyt ennistä ehyttä
 Löy'y liellen[20] pantavata,
 Kyökkihin kyhättävätä,
 Millä sumppia sulaksi
 Saisi vieraalle varaksi,
 Millä itse miel'tekonsa,
 Hammastauissa halunsa.

Minä en kahvia kaehi,
 Mosi moista juotavata,
 Säti kahvin särpäjätä,
 Enkä laula lastatessa
 Tästä ruuasta runoja,
 Oma turpa tunnustaapi,
 Suu saatua sanoopi,
 Että on eine ensimmäinen,
 Kahvi raittihin ravinto;
 Vaan ei vähävaraisen
 Elolaaria enennä,
 Vaikka sillä vaimonpuolet,
 Miehet monjahat sanovat
 Ruokaveron väistävänsä.
 Vaan kun vähävarainen
 Viepi viljansa usein
 Kahvin eestä kauppiaalle
 Kyllä leipälaaristansa,
 Eli elohinkalosta,
 Saapi haltia havaita,
 Onko kahvin ostaminen
 Ollut leivälle lisänä,
 Ruoka-atrian apuna.

Jospa juonnilla jalolla
 Saisi hinnan huostumahan,
 Markantin masenemahan,
 Kahvilta kepenemähän,
 Niin voisi vähävarainen,
 Sitä juoa halvempikin,
 Kupin, kaksi köyhempikin
 Ostoa osaksi päivän.
 Vaan jos kahvi kallistuupi,

Niin on veron vetona
 Suomenmaassa mainiona;
 Tuskin Suomehen sahoilla,
 Lankkulasilla tahoja,
 Tahi poltolla potaskan,
 Tahi tervalla takaisin
 Tuleepi tuhatlukuja,
 Jonka summan Suomalaiset,
 Veron kahvista vetävät,
 Kun ei kasva kaunis ruoka,
 Vilja Suomessa suloinen,
 Ei eläne sen enemmän
 Kuin kaloa kalliolla.

JUHANI IHALAINEN.

Luonnonihanasta Rautalammin pitäjstä, joka on kasvattanut useampia myöhemmistä runosepistä kuin mikään muu seutu, oli myöskin Juhani Ihalainen kotoisin. Siellä hän syntyi aviottomana lapsena v. 1798. Tämä onnetoin elämän alku sitten ikäänkuin painoi merkkinsä kaikkiin hänen myöhempiinkin kohtaloihinsa, niinkuin hän itsekin sanoo "Runossa itsestensä":

Vasta vaivoissa havaitsin,
 Vasta tulin tuntemahan,
 Mikä perintö minulle,
 Onnettomalle osaksi
 Vanhemmilt' on valmistettu.
 Synnissä minun si'itit,
 Häijyn he'elmän himossa,
 Haureu'essa hosasit,
 Kääreit päälle kirouksen,
 Että armaha Jumala --
 Äiti lassa _äätä_ neuvoi,
 Vaan en _iitäkään_ isältä
 Ole tullut tuntemahan,
 Josta oppinut olisin
 Turmeluksen tuntemahan --

Jo lapsena sai hän lähteä kerjuulle, "pitkällä pitäjän tiellä aloin palasta ajella, niinkuin oksalla orava elatusta etsimässä". Vanhemmaksi tultuansa rupesi hän ensin rengiksi, jommoisena oli kuusi vuotta, ja sitten kovan taudin alaiseksi jouduttuaan räätäliksi, siksikuin tauti teki tämänkin toimeentulon hänelle mahdottomaksi. Tämän jälkeen, joka lienee tapahtunut jo 1820 luvulla, sai hän elää suuremman osan elämänsä ruotuvaivaisena toisten armoilla. Huono kasvatus mainitaan saattaneen Ihalaisen nuorempana rikoksentekiäksikin, varkaaksi; mutta hänen runonsa näyttävät hänen sittemmin kääntyneen totisempiin ajatuksiin. Mikä se oli joka saattoi hänet runoiluun, siitä hän itse kertoo seuraavilla sanoilla:

Käypä kääntehen näkeepi,
 Soutavainen lahen soppeen.
 Minä olen orpo poika,
 Nähnyt monta matkausta
 Tällä vähällä välillä,
 Lyhyellä elämällä:
 Sillä kallohon kajahti,

Että ruveta runoillen,
 Saattaa saunasta sanoman
 Tutuksi tupaväellen,
 Mitä mielessä minulla,
 Surun alla sullotulla.
 Vaikk' ei pakkoa pahaakaan
 Olis mulla ollenkana,
 Että rustata runoja:
 Luonto kuitenkin lupaapi,
 Tapa vanha vietteleepi,
 Että pikkuisen pitäisi
 Kihnutella kirjoitusta
 Kansan kasvavan etehen,
 Tulevaisten tunnustella.

Myöskin hän valittaa että hänen runonsa olivat hänelle hankkineet vihamiehiä, jotka koettivat häntä estää niitä kirjoittamasta. Juhani Ihalainen kuoli ruotuvaivaisena 5 p. tammik. 1856.

Ihalaisen runoja löytyy kuusi, Tupakkiruno, Ylistysruno Kirjavaiselle, Naimaruno, Toholahden markkinoista, Talkouruno ja Runo itsestänsä, painettuna Lönnrotin Mehiläiseen 1836-37. Paitse näitä tavataan Suom. Kirj. Seuran arkistossa tallella vielä useampia, sekä runoja että lauluja, esim. runot Viitasaaren noidista (Ihalaisen omalla kädellä kirjoitettu), Keisarin armoteoista (omak. v:lta 1850), Runo itsestänsä (aivan uudestaan tehtynä ja nähtävästi paljon myöhemmältä ajalta kuin Lönnrotin painattama v:lta 1831), Herrain hevosen taposta, Talonpojan tyttärille, sekä laulut Näljästä ja kalliista ajasta v. 1832 ja pari kuolinvirttä. Ihalaisen runot ovat kirjoitetut ilman suurempaa runollista innostusta, runomitta on perin huono; useimmissa niistä hän moittii tai pilkkaa kansassa vallitsevia pahoja tapoja.

TUPAKKIRUNO.

Sattuipa sekin Savossa,
 Savon saunassa tapahtui,
 Että morsian mokoma
 Suuttui kerran sulhasehen,
 Tuskastui tupakin tähän,
 Tunnusti tupakin ruukin,
 Mahottomaksi manasi.

Sanoi myös sanoilla näillä:
 "Isännäll' on itsellänsä
 Puolitalvesta puhenna,
 Kysymys joka kylässä,
 Sievä toimi siemenistä.
 Kun on saanut siemeniä,
 Jopa pälvehen pitäisi,
 Tuonne tallin tunkiolle
 Tehä taimet taitavasti,
 Panna pehut peitteheksi.
 Kohta on vaarilla varoitus,
 Iso murhe muorillakin,
 Kuinka kunnossa pysyisi
 Ett'ei kuivaksi kuraha,
 Eikä pakkanen panisi.

Jospa taimet joutuisivat:
 Ukkoja ojantekohon,
 Akkoja aianpanohon,
 Piiat, pojat polvillensa,
 Joka kynsi kyykyllensä
 Tainta maahan tunkemahan.
 Omat sitte sievät vielä
 Kaikki vettä kantamahan.
 (Min' en vielä milloinkana
 Koskenna korenon päähän,
 Ole ottanut olalle,
 Tuoani tupakki maalle,
 Enkä koske milloinkana.) --
 Heti kun heinä rupeepi
 Tupakissa tuntumahan,
 Koht' on kiire kitkeminen,
 Heinänperkaus perätöin.
 Kun ne joutuvat kukalle,
 Kukat kohta kuivamahan,
 Joita pojat polttelevat;
 Vaari ei vanhoja anna
 Ennenkuin on kukat kaikki.
 Itse istuupi isäntä
 Kylpyajat kynnyksellä,
 Hallan tuulta haisteleepi,
 Katsleepi, kiikailepi
 Onko näkeillä otava.
 Jos on pouta pohjoisella,
 Vasta kiirut kiintiäapi.
 Väki jos miten väsynyt
 Muusta työstä tultuansa
 Ei saa ennen maata mennä,
 Kun on kumossa tupakki.
 Vasta työ työtöiltä puuttui,
 Murhe muorilta väheni,
 Vaan ei vielä vaarin vaivat
 Ole kaikki ollenkana;
 Alas kankia katsella,
 Varustella vaikkunoita.
 Viel' on huolta hiieksikin,
 Kun on kuivana tupakki,
 Komisee se koivun pölkkyy
 Ennenkuin on kukkarossa.

Nyt sen kuulit, kulta poika,
 Liekö tuosta liika vaiva!
 Onko sulla ymmärrystä,
 Heitä piippu helsinkihin,
 Kylvä ennen kaurakappa,
 Osta otria nelikko,
 Josta jouluna olutta
 Joka henki juoa saisi."

Tästä pitkästä puheesta
 Suuttui viimein sulhaspoika,
 Kiskoi kihlansa takaisin,
 Sanoi suulta julkialta:
 "Olin poika onnellinen,
 Että kuulin kunniasi,
 Itse ilmoitit tapasi;
 Sill' en nyt sinusta huoli,
 Ehkä omilla eväillä
 Varsin vaimoksi tulisit."

Tämä morsian mokoma
 Ei saanut siltä ikänä
 Puhemieheltä puhetta,
 Eikä suuta sulhaselta.
 Sitte kohta kortit osti,
 Alkoi pouvata pojille,
 Emännille ennustella,
 Tuli palkaksi tupakki.
 Talvet korjassa körötti,
 Kesät kulki kuokkimassa
 Kuokkapalkalla kylissä,
 Viimein suuttunut siihenkin
 Jopa vaihtoi vaattehensa,
 Kantoi kamlottiasunsa
 Vietäväksi Viipurihin,
 Saaha lehtiä leveitä,
 Vielä kerran virnaskoita.

Niin poltti poloinen aika
 Tupakkia tuskissansa;
 Neuvoi aina nuorempia,
 Ett'ei pahasti pitäisi
 Piippuväelle puhua,
 Lapset vahvasti varoitti,
 Ett'ei taimet tallattaisi.
 Veipä vettäkin välistä,
 Kantoi taimen kasteluksi,
 Varoittipa varpusetkin,
 Taimitarhasta ajeli.

KEISARIN ARMOTEOISTA.

Vielä vanha vaivoissani,
 Ikävässä istuissani
 Kihnuttelen kirjoitusta, --
 Ilovirttä vierrettelen,
 Hyräilen hyvillä mielin
 Armo keisarin avuista,
 Jonka syämмен Jumala
 Valaisi hengen valolla,
 Sinne vuoatti sisähän

Raittihimman rakkau'en,
 Aivan suosion suloisen,
 Vielä lämpimän lähetti,
 Teki korvat kuulevaksi
 Kurjain suurta surkeutta,
 Orpoin itkua isoista,
 Vajavaisten valitusta.
 Tuli surku surkioita
 Vanhan Davidin tavalla,
 Joka suri sukuansa,
 Että Israel eläisi
 Alla kuuluisan kuninkaan.

Tällä lailla lapsukaiset
 Kiitettävän keisarimme
 Syän paljon on palava,
 Huoli suuri Suomenmaasta.
 Pilven laitto Pietarista,
 Hyvän kuuron sen korian
 Suomenmaallen surkiallen,
 Josta kaste kaunihisti,
 Armopisararat aleni
 Kuivuneillen kukkasillen,
 Virvoitti viinämäensä,
 Että Herrallen he'elmän
 Istutukset tuottaisivat,
 Mantelpuissa marjat oisi.
 Tuli isäks itkevillen,
 Otti orvot omiksensa,
 Tempas tuolta riikin tieltä,
 Ulos kyläin kynnyksiltä,
 Parkumasta tain palaista,
 Kylän vaarin vastuksista,
 Tarkan emännän taloista.

Ei nyt tarvitse enemmän
 Kurjain lasten kuljeskella
 Riikin reissä renttuumassa,
 Talvisella taipaalla,
 Pakkasella paukkaavalla,
 Itkein vilussa vikistä,
 Kiitettävä keisarimme
 Orvot toimitti tupahan,
 Ruoan, vaattehen varusti,
 Vielä korjuhun korian,
 Opetuksen oivallisen,
 Isäntäin siunattuun sivulla.
 Totta lapset toisten vielä
 Mahtaa kiittää keisaria,
 Sitä isäänsä isoista,
 Joka tuli tuskan alla,
 Häilähti siihen hätähän,

Laittoi peipposet pesähän,
 Ett'ei kurjat tiellen kuollut,
 Viluun nälkä näännyttänyt,
 Tuulottaissa turvatoinna
 Murhein mustassa metsässä.

Eipä ole ennen nähty
 Suruisella Suomenmaalla,
 Ett' olisi esivalta,
 Ruhtinaamme ruoan tuonut,
 Osoittanut orpoloillen;
 Tuolla mierolla menivät,
 Siellä eli ihmiseksi,
 Kuuli monta murausta,
 Paljon sanoja pahoja,
 Eikä ollut opetusta,
 Oli paha koiran koulu,
 Lavialla lauvaistessa.
 Eipä kuunnellut kuningas
 Orpoin itkua isoista,
 Huolta pienistä pitänyt.
 Toinen tunto keisarilla,
 Syän rakas ruhtinaalla,
 Suosittelee Suomenmaata,
 Laittelee elämän etuja
 Taiten monella tavalla,
 Soisi ihmisten elävän
 Kaikin puolin kaunihisti,
 Ett'ei puutteista puhuisi,
 Vajautta valittaisi
 Suomen saaren suuri joukko.
 Soita, korpia kokeepi
 Visuun tehä viljamaiksi
 Talonpoikain tarpeheksi,
 Sekä kosket kuohuvaiset,
 Purot, joet juoksevaiset
 Saimaa aivan avaraksi,
 Että vesi vihmaiseepi,
 Rannat kuivaksi kuroopi;
 Niihin saapi niittylöitä
 Että muita viljamaita,
 Leipätaikinat leviät.

Entäs kuin tämä isämme
 Soisi meiän Suomenmaalla
 Lapsilaumansa olevan
 Suloisella suosiolla,
 Rakkahasti, raittihisti,
 Kukin viriä virassa,
 Ahkerovia ammatissa,
 Että kaikki katseleisi
 Pienen muuraisen mukahan,

Miten se työssänsä meneepi,
työt ja päivät yrittääpi.

Näin on ruhtinas ruvennut
Suloiseksi Suomenmaallen,
Laupiaaksi lapsillensa,
Eikä ole ennen vielä
Suomenmaasta mahotointa,
Verosummia vetänyt,
Eikä ole ollenkana
Sotamiestä Suomenmaasta
Väkivetohon vetänyt.
Sillä tulisi toella
Joka sääyn Jumalalta
Sille toivoo siunausta,
Että vielä e'espäinkin
Sillä suurella sijalla
Rakkau'en, rauhan kanssa
Eläisi pitkällen ijällen,
Olis vahva vartiamme,
Muuri tuimillen tulillen,
Että aina armon käsi
Olis lapsillen ojettu,
Hätähuon huomaitseisi
Istuimella isoisella.

OLLI KARJALAINEN.

Olli Karjalainen eli Karjaliini, niinkuin hän mielellään näyttää nimittäneen itseänsä, oli syntynyt v. 1805 Hevossalon kylässä Kerimäen pitäjässä, missä hänen isänsä, hänkin nimeltään Olli, oli talonpoikana. Vanhemmat pitivät poikaa tarkassa kurissa ja opissa, jo kuusivuotiaana sai hän ruveta aapiskirjaa prääntäämään päähänsä ja neljätoistavuotiaana hän lähetettiin pois kotoa oppimaan räätälin ammattia. Pojasta, joka näyttää olleen hilpeä ja iloinen luonteeltaan, mahtoi tuo kuri joskus tuntua liiankin ankaralta. Myöhemmin Olli Karjalainen tuli puodille Puhokseen ja näkyy kulkeneen Karjalat tuonne tänne, kunnes vihdoin asettui räätälinä Liperin kirkonkylään asumaan. Kaikista näistä vaiheistansa hän itse kertoo laveammin tähän painetussa "Kulkurunossaan". Sittemmin hän muutti Komperon kylään, jossa toimitti lautain vahdin virkaa Siikakosken sahaan kuuluvalla lastauspaikalla. Tässä ammatissa on hän naimatoiminnassa kuollut helmik. 11 p. 1855. Hän kuuluu kuolleen varakkaana miehenä ja jättäneen omaisuutensa perinnöksi veljenpojalleen Heikki Karjalaiselle, joka sillä osti talon itsellensä suvun alkuperäisessä kotipaikassa Kerimäen Hevossalossa.

Olli Karjalaisen runot ovat enimmäkseen iloista laatua, mutta että hänessä kyllä oli totisempiakin tunteita osoittaa kaunis runo "Koulunkäymättömän valitus". Elias Lönnrotille lähetti hän koko joukon sekä runoja että tarinoita ja kaskuja, omatekemiänsä ja muualta saatuja, joita Lönnrot on useampia Mehiläiseen painattanut, niistä kaksi runoa, Koiraruno (1839 Toukokuulla) ja Koulunkäymättömän valitus (1840 Maaliskuulla). Muista, nyt Suom. Kirj. Seuran arkistossa (etupäässä Lönnrotin kokoelmissa) säilytetyistä teelmistään ansaitsevat erittäin mainitsemista sukkela "Naimajuttu" niminen runo, jossa kerrotaan eräästä Liperissä tapahtuneesta kääntymyksestä kreikkalaiseen uskontoon, ja draamallinen "Pilakirjoitus Amos ja Anna".

KOULUNKÄYMÄTTÖMÄN VALITUS.

Jos olis isä ennen muinoin

Antanna aluksi mulle
 Kapan kauroja mukahan,
 Sitten minun selvittännä,
 Tuonne työntännä toella,
 Koulun korkian tyköhön,
 Opin oikian tiloille;
 Jossa oisin oppinunna
 Tietämähän, tuntemahan
 Monta hyötyä hyveä,
 Monta paikkaa paremmin,
 Muita kieliäi mukaillut
 Kaikin paikoin kallohoni:
 Kukas saattaisi sanoa,
 Kuka muuten muistutella,
 Ett'en minä, niinkuin muutki,
 Niinkuin muutki muutamaiset
 Koulun korkiat käviät,
 Lauleleisi, liirittäisi,
 Kantelettai kaikuttaisi,
 Että kuuluisi kumina
 Yli suurta Suomenmaata,
 Yli vuorten, vaaramaitten,
 Yli laaksojen laveihen,
 Niinkuin kaiku kankahilla
 Tahi synkissä saloissa
 Huuettaissa huikiasti
 Kauvas kuuluupi kuhunki.

Vaan nyt on kieleni kipiä,
 Ääneni minun äräkkä,
 Nyt on kalpa kanteleeni,
 Ett'ei ensinkään osoa,
 Saata kaikkia sanoja
 Saaha oikein sarjallensa,
 Kun en tieä, enkä tunne,
 Mitkä milloinkin pitäisi
 Sanat nuotille sanoa,
 Sovitella soittohoni.
 Niin ei oo lauluni lavea,
 Eikä soittoni soarea,
 Ei kumaja kanteleeni,
 Laske ei laatuista iloa;
 Vaikka kyllä koittelenki
 Laaiskella lauluani,
 Sovitella soittoani,
 Kanssa kielet kiinnitellä
 Yli kaiken kanteleeni.

No mitä koulusta kurisen,
 Mitä kielistä kitisen,
 Opistani ollenkana! --
 Onhan meillä oma kieli,

Oma Suomemme sorea,
 Oman äitin antamainen,
 Oman isän istuttama.
 Täll' on itsellä iloa,
 Täll' on itsellä simoa,
 Täll' on mettä ja makeutta
 Kylliksi joka kylälle,
 Joka talon tarpeheksi.
 Kyll' on Suomella soreutta,
 Kyll' on Suomella sanoja,
 Ilman avun onkimatta,
 Velaksi vetelemättä;
 Et se tarvitse tapailla,
 Anella apusanoja,
 Muilta kieliltä kysellä,
 Neuvoksensa nouatella.
 Sill' ompe sanat soreita,
 Puhehensa puhtahia,
 Jos ne kuka juonteleepi,
 Laullensa latjoaapi.
 Sit' on sitten kaunis kuulla,
 Kaunis kuulla ja katsella;
 Siinä rinta riemastuupi,
 Syän syttyypi ilohon
 Laulamahan, laatimahan
 Uuen virren veisattavan,
 Uuen laulun ja laveemman.

Olkohonpa tässä kyllä
 Tälle Suomelle sanottu --
 Muuten vielä muistuttelen,
 Ihmisille ilmoittelen
 Vanhemmistani vakaasti:
 Ei ne vitsoa vihanna,
 Säästänynnä selkeäni.
 Vielä mua vanhempani
 Ilmanki opettelivat,
 Vaativat, varoittelivat
 Ajan kaiken karttamahan
 Ilkeyksiä ilman alla,
 Sekä irstaista eloa
 Täällä maailman menoissa;
 Vaikk' ei mulla mies paralla
 Ole tullut täytetyksi
 Tämä vanhempain varoitus.
 Olen kyllä kurja raukka
 Elinkauteni elänyt
 Täällä synnin siitännässä,
 Irstaisuudessa isosti;
 Josta jo tosin tuliski
 Tehä kelpaava katumus.

Mutta soisin, Suomen lapset,
 Teille täyellä toella,
 Ollaksenne oikeasti
 Kiitolliset, kuuliaiset
 Vasten teiän vanhempia.
 Katsos kuin on vanhemmalla
 Hellä huoli lapsistansa,
 Suru niihen suuruksista,
 Syömäneuvoista sanoma,
 Ykinä ylöspiosta,
 Vaattechistaki valitus!
 Jos on toisia toella
 Vanhempia vaivaisia,
 Joill' on kyllä huono huoli
 Lapsistansa maailmassa.
 Laps kun kynnelle kykyypi,
 Jaloillensa jaksaneepi,
 Sen jo kohta selvittävät
 Pitkin tietä piirtämähän,
 Pitkin kaikkia kyliä,
 Almua anelemahan,
 Etsimähän einettänsä.
 Siellä lapset sitten saavat
 Monta kurjoo kokea,
 Monta nähä nälkeäki;
 Siellä oppivat ololta,
 Tien ohessa ollessansa,
 Monta pahoa puhetta.
 Isällä on itsellänsä
 Kyllä työtä tuumatessa,
 Mistä milloinki tapaisi
 Viinakupin kulkkuhunsa;
 Sinne mieheltä meneepi,
 Vaivannäkö vanhemmalta,
 Valuu kautta kaulavarren
 Viinan liemenä vihavan;
 Jota viinoa vihaista
 Tulis kaikkien kamoaa,
 Niinkuin syntiä syvintä,
 Kaotusta kauhe'inta.

KULKURUNO.

Isän' isä oli Olli,
 Minun isän' oli Olli,
 Olli on oma nimeni,
 Jok' olen syntynyt synkeässä
 Savonmaassa mainiossa,
 Hevossalon helpehillä,
 Kuin on piirissä pitäjään,
 Kerimäen kirkkokunnan.
 Siinä kasvoin kaunihisti

Isän luona ilman syittä,
 Äitin armahan avuissa.
 Kosk' ol' vuosia kulunut,
 Elopäiviä paennut,
 Neljä päälle kymmenennen,
 Isä mulle ilmoittaapi,
 Äiti saatteli sanoiksi:
 "Kuules Olli poikaseni,
 Oma kantamain katala,
 Meill' olis mieli mies sinusta,
 Tehä taitava tekiä,
 Ompelia oivallinen,
 Vaattehien valmistaja.
 Kulje nyt kotoa kohta,
 Mene tuonne Mattson luokse,
 Kylään koipea Kerelin,
 Pennasen perintömaalle.
 Se on rätätäli ramakka,
 Ompelia oivallinen,
 Opi siellä ompeluhun,
 Vaattehia valmistamaan."

Minä mielellä hyvällä
 Läksin kohta kulkemahan,
 Mattson luokse marssimahan.
 Siellä Matti mahtavasti
 Heti ompelun opetti,
 Antoi konstin kohastansa,
 Että leikata levyjä,
 Pitkin poikin piirustella.
 Sieltä taaskin tallustelin
 Isän luoks' ilolla mielin,
 Opin saatua oivallisen
 Kaikin paikoin kallohoni.
 Sitten vietin viisi vuotta
 Isän luona istuskellen,
 Vaattehia valmistellen.

Jopa isä ilmoittaapi,
 Äiti saatteli sanoiksi:
 "Kuules Ollo Poikolainen,
 Meill' olis sinua mieli
 Tuonne työnteä toella
 Puhoksehen puo'in päälle,
 Asettaa myös antajaksi
 Maksun eestä ihmisille,
 Jyvät, suolat suoritella."
 Minä taaskin tassimahan,
 Puhoksehen pötkimähän,
 Fabritiuksen vaatimalla.
 Heti tuonne tultuani,
 Kotoa kulettuani,

Herra haasteli halusta,
 Puhui puhtaita sanoja,
 Kuin nyt ovat kuunneltavat:
 "Ma otan sinun, Olavi,
 Apumieheksen' asetan,
 Että lauat lastaillessa
 Lotjiloihin lueskelet.
 Vielä panen päälle puo'in,
 Antimanniksi asetan,
 Että suolat suoritella
 Maksun eestä ihmisille,
 Jyvät kanssa joutuisasti
 Mittakapalla mitata,
 Työväelle toimitella."
 Minä tuoss' toella kaikki
 Herran askareet ajelin
 Vuoen päivät päästä päähän,
 Päälle parin viikon verran.

Siitä vielä viipoittelin
 Kitehelle kerkiästi,
 Huilautin Hurtin luoksi,
 Jossa oppia ololta
 Päähäni paremmin saisin.
 Noko siitä selvitime,
 Poijes paikalta pakenin
 Pitkin tietä piirtämähän
 Ylös Ylä-Karjalahan,
 Liperihin liukkahasti,
 Jossa miehiä monia
 Löysin, herroja hyviä,
 Joitten tykö toimittime,
 Heti asumaan asetuin.
 Nyt olen ollunna oleva
 Liperissä liikkumatta.

Näin olen hoikka hoiperrellut,
 Maailmassa matkustellut
 Vuosikausia monia,
 Jotk' on lukuhun luettu,
 Kolmekskymmeneks ko'ottu,
 Vielä päälle päällisiksi
 Koko kolmen vuoen päivät.
 Jo olen jotakin nähnyt,
 Nähnyt myötä-, nähnyt vastoinK
 äymisiä kaikin puolin,
 Joit' en saattane sanoa,
 Nimitellä nimikauen.
 Nyt olen kokenut kokoilla
 Kaikki mutkat, kaikki matkat,
 Kaikki työni toimitukset,
 Kaikki kirjaan kirjoitellut,

Mukaellut muistokseni.
 Vaan en saatakkaan sanoa,
 Ihmisille ilmoitella,
 Minne viimein lykky viepi,
 Kunne onni ohjoaapi,
 Niinkuin sanoo sananlasku,
 Valittaa tarina vanha:
 Sijan tieän kussa synnyin,
 Paikan kaiken kussa kasvoin,
 En tieä sitä sijoja.
 Kuhun kuoleman pitääpi.

MATTI PUHAKKA.

Matti Puhakka syntyi Kontiolahdella 24 p. huhtik. 1816; hänen vanhempansa olivat talollinen _Juhani Puhakka_ ja _Greta Kärkkäinen_. Isä oli ankara mies, joka ei sallinut lasten viettää tyhjäntoimittajan päiviä, vaan otti heidät jo pieninä mukaansa työhön metsälle. Jo 15-16-vuotiaana sai Antti, kun isä kuoli, ruveta Heinävaaran vasta aljetun uutistalon isännäksi; vanhan talon oli isä jo eläessään antanut vanhimmalle pojalle. Ensimmäinen oli Puhakalla kovat ajat uudessa talossaan, paikka oli vesiperäistä ja hallanarkaa. Mutta vähitellen murheet vähenivät ja hän voi ruveta ajattelemaan emännän hankkimista taloon. Semmoinen oli myöskin ehdolla, mutta oli olemassa paha este: Antti Puhakka ei vielä osannut lukea eikä siis ollut ripillä käynyt; vaan ihanan palkkion toivossa tuli hän pian mainioksikin lukiaksi. Sen jälkeen lähdettiin kosiomatalle, joka hyvin onnistuikin, vaikka Puhakka ei ollut huolinut ottaa pitäjän tunnettua puhemiestä mukanaan, oli vain lähtenyt omalla uhallaan erään tuttavien kanssa. Avioliitto tuli varsin onnelliseksi, eikä häiriytynyt kielikellojenkaan kuiskeista. Mainittakoon tässä suhteessa tapaus, joka todistaa Puhakan avonaista ja luulematointa mieltä. Hänen nuorta vaimoansa paneteltiin Puhakalle siitä että muka osoitti liian suurta hellyyttä erästä talon renkiä kohtaan. Vaan Puhakka vastasi hymysuin: "ei hänellä ole mitään viekkautta vatsassaan, mutta hänellä onpi yhtä leikkisä luonto kuin minulla itsellänikin". Ja renki jäi vielä moneksi vuodeksi talon palvelukseen.

Antti Puhakka oli vilkas, toimelias mies ja saavutti pian sen kautta kunnioitetun aseman kotipaikoillaan. Hän harrasti parannuksia maanviljelyksessä ja oli muassa kaikissa toimissa paikkakuntansa hyödyksi ja edistykseksi, esim. Höyhtäisen laskemisessa. Mutta myöskin yleisempiin asioihin käänsi hän huomionsa ja kirjoitti jo nuorempana miehenä mainion runonsa "Tuhman Jussin juttureissu", joka lienee sattuvin iva, mitä on kirjoitettu Ruotsin kielen valtaa vastaan oikeustoissa meidän maassa. Se arvo, jota Puhakka paikkakunnassaan oli voittanut, aikaan sai sen, että hän valittiin jäseneksi v:n 1862 Tammikuun-valiokuntaan, jossa asioita valmisteltiin jälleen pitkän loman (1809-1863) jälkeen kokoontuville valtiopäiville. Useimmilla valtiopäivilläkin vv. 1863-82 (paitsi 1867) Puhakka sitten oli tuomiokuntansa (Liperin) edusmiehenä talonpoikaissäädystä, ja otti ahkerasti, joskus runomuotoonkin pukeutuneilla lausunnoilla, osaa keskusteluihin. -- Mielipiteiltään on Puhakka, niinkuin ylläolevastakin näkyy, edistyksen mies. Hänellä on avoin silmä, avoin mieli, joka mielellään uutta vastaanottaa, eikä aina kiihkeästi vanhasta riipu. Kaikilla ennakkoluuloilla, pontta puuttuvilla vanhoilla laitoksilla on ollut hänessä leppymätöin vastustaja. Siinä, että kaikille niin paljo kuin mahdollista valmistetaan tilaisuutta kehittyä vapaasti, oman luontonsa mukaan, näkee hän yhteiskunnan parasta. Hän menee tässä suhteessa pitemmälle kuin yleensä meidän talonpoikainen kansamme, niinkuin on näkynyt hänen lausunnoistaan valtiopäivillä. Elinkeinovapaus, uskonnonvapaus y.m. eivät hänen mielestensä ole kammottavia asioita, vaan päämäärä, johonka on pyrittävä.

Erään lukkarin Juveniuksen avulla oppi Antti Puhakka kirjoittamaan, huolimatta siitä että pitäjän pappi neuvoi häntä olemaan vaivaamatta itseänsä semmoisella talonpojalle tarpeettomalla taidolla. Halua kirjallisuuden lukemiseen mainitaan hänen saaneen kerran kun kirveellä haavoitettua itseänsä jalkaan täytyi pitkät ajat maata sairastuoteella. Raamatun hän silloin luki kannesta kanteen. Suurta ihastusta hänessä nosti Suomalaisen uskonnollisen runouden mestariteos Calamniuksen yksinkertainen vaan kaunis "Ilolaulu Jesuksesta". Vaan ennakkoluuloista vapaata mieltänsä hän silloinkin näytti. Samaan aikaan hän kutsutti

luoksensa sairastuoteensa ääreen erään ympäristöllä tunnetun tietäjän ja laulatti tällä itsellensä vanhoja loihituja, noita syntyjä syviä, joihin Suomen kansa ammoisina aikoina oli viisautensa pannut. Tietäjä luuli Puhakan luottavan hänen loitsujensa voimaan, mutta Puhakkaa ainoastaan huvitti kuulla vanhoja runoja laulettavan. Epäilemättä ne vaikutukset, joita Puhakka tuolloin sairastuoteellaan koki, ovat suuresti vaikuttaneet hänen runouteensa. Tähän painetussa pikku runossa "Lauluin tiedännästä" esim. näemme hänen jäljittelevän vanhaa loitsua.

Puhakan runoja löytyy useita painettuina eri vuosikerroissa Maamiehen Ystävää, Suometarta, Tapiota y.m.; Suom. Kirj. Seuralla löytyy käsikirjoituksena pari kymmenkuntaa. Varsinkin pilkkarunoistaan on Puhakka kotiseutuvillaan kuuluisaksi ja peljätyksi tullut, mutta ne ovat usein sitä laatua, ett'eivät painettaviksi sovi. Puhakan runoista ovat, paitsi "Tuhman Jussin juttureissu", parhaimpia runo "Ulkokansan kapinasta" (vallankumousvuodelta 1848) ja "Surulaulu 1850 vuoden kiellosta".

TUHMAN JUSSIN JUTTUREISSU.

Tämä laulu on laitettuna
 Tuhman Jussin juttuteistä,
 Kuin on Suomi sotkettuna,
 Kovin peitossa pi'etty
 Vanhan kielen vallan alla,
 Ruotsin kielen kahlehissa.
 Kun me kirjan kirjoitamme
 Savon selvillä sanoilla,
 Kohta kirja kiskaistahan,
 Siihen venska viskataan,
 Äkäisesti ärjytähän,
 Vihapäässä kiskotahan:
 "Mistäs tullut tuhma Jussi,
 Kuka konna kirjan tehnyt,
 Kun on suomeksi soaissut,
 Savon kieliä kirjoittanna?"
 Jussi huono huokaiseksen,
 Painuvi pahoille mielin,
 Tuohon verkaksi vetävi
 Äänen kainun kansselissa:
 "Tuolta tullut Karjalasta,
 Samonnut Savon rajoilta;
 Luulin suomeni sopivan,
 Kartan kanssa kelpoavan!"
 Sitten pannahan paperit,
 Ulos vieähän ovesta,
 Pois pihallen potkitahan,
 La'aistaan alas rapuista,
 Sylki päälle sytkätähän,
 Jussille julistetahan:
 "Käy nyt karttakammarihin,
 Ota sieltä uusi kartta,
 Elä suomeksi sokaise.
 Hae ruotsiksi luvia,
 Venskan kielen kirjoittaja!"

Jussi juoksi joutuisasti,

Haihatti hajalla hapsin
 Kaupungin katua myöten
 Kartanmyöjän kammarihin;
 Lantit taskussa lapatti,
 Vaskikullat kukkarossa.
 Tuli kauppa kartan kanssa,
 Rahan maksu ränttärissä;
 Rahat loppui lakkarista,
 Vaskikullat kukkarosta,
 Uupui kartan kauppiaalle,
 Tengan verta jäi velaksi.
 Jussi puittavi pihalle,
 Pani kartan kainaloonsa,
 Alkoi astua katua,
 Painuipa pahoille mielin,
 Katseli kivikatua,
 Kun rahat rakosta loppui,
 Vaskikullat kukkarosta.
 Tuli vanha virkaheitto,
 Kelmi kapsutti katua,
 Harjustakki hartioilla,
 Suolilla on vyö sorea,
 Napit vaskesta valettu,
 Hopealta holvattuna,
 Saappahat somannäköiset,
 Kuultokengät kelvolliset;
 Alkoi Jussille jutella,
 Suomen miestä surkutella:
 "Mitä oot pahoilta mielin,
 Katselit katua pitkin?"
 Jussi huono huokaiseksen,
 Murehella muistelevi;
 "Sitä oon pahoilla mielin,
 Katselen katua pitkin,
 Kun ei kirja kelvannunna,
 Vaikk' ol' suomi suurin pantu,
 Savon selvillä sanoilla;
 Pois pihalle potkittihin,
 Sylki päälle sytkättihin."
 Tuohon virkki virkaheitto,
 Venskan veijari vetäisi:
 "Kuules ukko, kun sanelen
 Jutustasi Suomen Jussi!
 Käyppäs karttakammarihin,
 Osta sieltä uusi kartta,
 Minä venskaksi vetäisen,
 Ruotsin kieltä kirjoittelen".
 Jussi päästävi paperit,
 Kaivoi kartan kainalosta.
 Heitto karttaa katselevi,
 Kohta Jussille julisti:
 "Käy nyt tänne kammarihin,

Kohta venska viskataan,
 Pannahan paperin päälle,
 Saapi ruotsiksi lukea
 Kaikki herrat kansselissa,
 Kohta kirjat korjataan,
 Juttusi julistetahan".
 Jussi ei juljennut sanoa
 Kartan kaupasta mitänä:
 Jo rahat rakosta loppui,
 Vaskikullat kukkarosta;
 Luuli Luojan laittanehen
 Etehensä enkelinsä
 Köyhille varaksi varsin,
 Huonon kansan hoitajaksi,
 Jok' ei kultia kysele,
 Hopeasta huolta kannan.
 Kunpa oli kirjoittanut
 Virkaheitto valmihiksi,
 Sitten Jussille julisti:
 "Nyt on kirja kirjoitettu,
 Saapi ruotsiksi lukea
 Kuvernyöri kansselissa,
 Eikä potkita pihalle;
 Kuvernyöri kuulu herra
 Lyöpi riitasi lopulle".
 Jussi heikko henkäiseksen,
 Murehella muistutteli,
 Alas laski lattialle
 Poloisille polvillehen,
 Käet väänti vastatusten,
 Koprat yhtehen kokosi,
 Sitten silmänsä ylenti,
 Kohti taivasta kohotti,
 Lausui aivan rakkahasti,
 Sanoi hellillä sanoilla:
 "Nyt on julkinen Jumala
 E'es tuonut enkelinsä,
 Köyhille varaksi varsin,
 Huonon kansan hoitajaksi;
 Antavi asiat juosta,
 Jutut kaikki kansselissa,
 Vaikk' on kullatkin kulunna,
 Hopeatkin huvennunna."

Sitten nousi notkaltahan,
 Pois kohosi polviltahan,
 Vielä virkaheittiöä,
 Nälkäkurkea kumarti:
 "Milläpä minä poloinen
 Teillen atrian asetan,
 Kun on kultani kulunna,
 Rahat loppunna rakosta?"

Tähän vielä virkaheitto
 Mutkan muisti, keinon keksi,
 Palkkansa paraiten otti,
 Keinon Jussille julisti:
 "Muuta laukkusi rahaksi,
 Rupiloiksi rukkasesi;
 Sitten alttarin asetan,
 Vikauhrin alttarille
 Suurten syntien e'estä,
 Anon armoa Isältä
 Suomen kansan suosioksi!"
 Jussi juoksi laukun kanssa,
 Puitti pussinsa keralla
 Kaupungin katuja myöten,
 Huusi hullu juostessansa:
 "Onko laukusta rahoa,
 Rupiloita rukkasista?"
 Jopa sattui laukun saksa,
 Pussin kauppias ka'ulla,
 Joka ostoa osasi,
 Tehä kaupan laukun kanssa;
 Sai rupilan rukkasista,
 Kaksi leipälaukustansa.
 Kun sai laukkunsa rahaksi,
 Rupiloiksi rukkasensa,
 Pian juoksi, jotta joutui,
 Luokse enkelin ehätti,
 Sitten runttasi rupilat,
 Heitti Herran enkelille.
 Kuin tuo kelmi ketrotteli,
 Pani Jussin paljahaksi,
 Antoi kirjan avustansa,
 Käski käyä kansselihin!

Jussi juoksi joutuisasti,
 Jätti karttansa katsella,
 Heitti herroille etehen.
 Kuvernyöri kuulu herra
 Katsoi kirjan kansselissa,
 Kohta Jussille julisti:
 "Tämä on kelmin kirjoittama!
 Oisit saatava sakolle,
 Veettävä rahaverolle!"
 Sitten viskasi vihassa,
 Laittoi kirjan kansselista,
 Sanoi selvillä sanoilla:
 "Ulos astu kansselista,
 Käy kotihin kiirehesti,
 Eläkä enää etsi
 Kelmilöitä kaupungista."
 Jussi huono huokaiseksen,
 Mies parka pahoilla mielin

Alkoi astua kotihin.
 Nälkä sylkytti syäntä,
 Saattoi vahvan vatsan tuskan --
 Eväslaukku enkelillä,
 Rahat kartankauppiaalla:
 Vielä auki kartan kauppa,
 Tengan verta jäi velaksi.
 Täytyi Jussin tallustella,
 Kulkea talo talolta,
 Atriaksensa anoa,
 Palasia pakkoella,
 Tuli kerjäten kotihin:
 "Varjele vakainen Luoja,
 Estä niistä enkelistä,
 Niistä seikoista selitä,
 Kelmiherroista keritä!"

Varjele vakainen Luoja
 Suomen suuren ruhtinaita,
 Kaiken kansan haltioita,
 Että voisit voimallansa
 Nämät seikat selvitellä,
 Päästeä Savon sanoille,
 Sitehistä Suomen kielen,
 Että soisi Suomen kieli
 Kaupungissa kulkiessa;
 Että me poloiset poiat,
 Kurjat raukat Karjalaiset
 Suomen saisimme sanoa,
 Suomen kirjat kirjoitella,
 Suomen oikeustuvissa,
 Kansselissa kaunihissa!

ULKOKANSAN KAPINASTA (1848).

Vielä laulaisin runoja,
 Kalkellaisin Karjalassa:
 Vaan en tieä tismallehen,
 Taia aivan tarkallehen,
 Suvaitseeko Suomen kansa
 Poloisilla Pohjan mailla
 Minun lapsen laulavaksi,
 Kurjan raukan kukkuvaksi:
 Mikä mielet miettinevi,
 Ajatukset arvannevi,
 Luoja yksin ymmärtävi,
 Ajatukset arvoavi.

Kuuleppas suloinen Suomi,
 Kansa nuori, kasvavainen,
 Savon ystävä sanovi,
 Haastatti paperipaita:

Ulkomaat on mullin mallin,
 Euroopa e'estakaisin,
 Siell' on kansat kauhiasti
 Hajoittanna hallitukset.

Eivät soi somasti virret,
 Laulut kaiku kaunihisti,
 Kun on riiat ristityillä,
 Kamppaukset kastetuilla.
 Liekkö piru pettänyttä,
 Häijy henki häiritännä,
 Etsimään elossa tässä
 Rikkautta ristitöntä.

Jos nyt laulan joita kuita
 Ulkomailta mainituuta,
 Nämä oisi ouot kuulla,
 Sekä surkiat sanoa,
 Vesi silmihin veäksen,
 Purot päästä puhkiaapi.
 Siell' on juhлина jyrytty,
 Pääsiäisnä päitä lyöty,
 Pyhät käyty pyssy käissä,
 Sapatit sapeli vyöllä,
 Sunnuntaina surmattuna,
 Juhannussa verta juossut,
 Papit pantu pilkan alle,
 Arkkipiispat ammuttuna,
 Ruhtinaat rumasti pietty,
 Ministerit miekoin lyöty.
 Kuninkaat' on kulkemassa,
 Keisarit kävelemässä,
 Kaikki vallat vaivan alla,
 Itse paavikin paossa,
 Joll' on aina armo ollut,
 Julkinen Jumalan istuin.

Jo olisi kyllä kuulla,
 Lukioitten lauleskella
 Rikoksissa ristityihen,
 Kapinoissa kastetuihen.
 Vainpa vielä virteheni,
 Laitteleisin lauluhuni,
 Mitkä riikit riieltynnä,
 Noussut vasten valtojansa;
 Franska ensin rauhan rikkoi,
 Pariisi pahan metelin,
 Wienissä viha yleni,
 Usko kuoli Unkarissa,
 Roomassa rumat sanomat,
 Ilkeys Italiassa,
 Puolalaiset pauhannunna,

Yhtä toista yllyttännä;
 Onpa Tanskakin tapellut,
 Kapinoinnut Saksan kansat,
 Preyssiläiset riiellynnä,
 Ruotsalaiset ruskannunna,
 Siihen noussut Norjalaiset,
 Englantikin estämähän.

Sit' en tieä tismallehen,
 Taia aivan tarkallehen,
 Liekkö Turkissa tapeltu,
 Venäjällä verta juossut,
 Spaniassa pauhattuna,
 Portukaalissa poristu.

Siell' on kauppa kallistunna,
 Rakennukset rauvennunna,
 Hiiret vienynnä hopian,
 Kasit kullan kannellunna,
 Leivät syönnä sapelit,
 Miekka vehnäiset vetännä,
 Tykki juonut juomakannut,
 Pyssy viinit viiletellyt,
 Voit' on tiellen tippununna,
 Sikäli silakka mennyt,
 Maito juossunna jokehen,
 Olutpuolikko purollen.

Riita on kaikki riitsinynnä,
 Tappelu tasan jakanna,
 Kansa parkuvi paossa,
 Lapset nääntyvi nälässä,
 Mestareilla miekka käissä,
 Saksoilla sapeli vyöllä;
 Yhtäläinen yöt ja päivät
 Tappelu joka talossa,
 Syövät kissat kiukoalta,
 Kasin poiat kartanolta,
 Eli herkun herran suusta,
 Kielen vievät viimeiseksi.

Meitä on pietty metsikoina,[21]
 Ulkomaalla mainittuna,
 Ennen soihmattu sioiksi,
 Apinoiksi arveltuna:
 Siitpä se nyt tulevi,
 Sinä meitä, myö sinua!
 Emme kiellä keisaria,
 Hajoittele hallitusta:
 Suokohon suloinen Luoja,
 Vastakin vakainen Herra
 Keisariksi kelpo miehet,

Sankariksi sarvipäiset,
 Jott' olis rajoilla rauha,
 Suomessa sula sovinto!

Vielä virkan viimeiseksi,
 Laulan päällen päätökseksi,
 Elä suutu Suomen päällen
 Ulkokansa kauhiasti,
 Jos on virsi väärin veetty
 Runoni rumasti tehty:
 Laulakaa pahempi laulu,
 Runo kahta kauhiampi!
 Meillen se hyvin sopivi,
 Onpa ennenkin sopinna,
 Eikä suututa samassa,
 Kapinoia kaikin aioin.
 Saatan kuitenkin sanoa,
 Maani puolesta puhua,
 Jos toki tora tulevi,
 Kilvan juoksu kerkiävi,
 Kuhun saapi Suomalaiset,
 Sattuvi Savon sapeli,
 Kuuro päiveä kuluvi,
 Hetki, kaksi heilahtavi,
 Ennenkuin ero tulevi:
 Harvoin hattu maassa maannut,
 Kypärä kylän jaloissa,
 Suka tiellä Suomalaisten,
 Kalpa Karjalan urosten.

LAULUIN TIEDÄNNÄSTÄ.

Moni tirskuu tieoistansa,
 Moni lausuu lauluistansa;
 Min' en tirsku tieoistani,
 Enkä lausu lauluistani:
 Minun lapsen laihat laulut,
 Vähät untelon urohon.
 Kyllä niit' on tietäjiä,
 Joka laineh laulajia,
 Vaan ei varsin tietäjiä,
 Eikä tarkoin laulajia
 Laula järvestä jänistä,
 Hankiloita hongikoista.
 Tieän pikkuisen minäki,
 Tieän on tiaisen synnyn,
 Koprin otsalla olian.
 Rutta raiasta putosi,
 Utelva pahasta puusta,
 Kanarvasta kaunis kukka,
 Heinä heitti helpehensä:
 Se sirahti siivillehen.

VÄHÄLLÄ TALOKSI PÄÄSNYT.

Kulki kuuluisa kuningas,
 Vaelti vakainen herra,
 Tuolta tengat tielle tippui,
 Hopeat hevon jälille.
 Minä tuolta tengan löysin,
 Löysin tengan, löysin toisen;
 Tengoilla orihin ostin,
 Orihilla tamman vaihoin.
 Tammalla taloksi pääsin,
 Tammalla vaot vakosin,
 Sirottelin siemeniä,
 Kylvin kymmenen jyveä
 Yhen kannon ympärille,
 Siitä sain sata kekoa.
 Tuhat riihtä tuullattelin,
 Siitä sirkkuset sikerti,
 Siitä varpuset varasti,
 Leppälinnut leiletteli.
 Kun puin riihen ensimmäisen,
 Sainpa otria oloita,
 Purnun puituja jyviä,
 Otrista panin oluen,
 Viinan keitin kekrikseni,
 Sitt' oli juoa joulunakin,
 Loppiaisna lollottoa,
 Siitä lauloin laskiaisna,
 Viel' oli päässä pääsiäisnä.
 Kesä keikahti etehen,
 Tamman tallista kuletin,
 Ulos talvitanterilta,
 Päivän liikkui liinaharja,
 Heilui hempeä hevoinen.
 Tuli siitä toinen päivä,
 Tuli karhu, tappoi tamman,
 Liinaharjan liettehellen;
 Tuli joukko juomareita,
 Parvi rosvoja pahoja,
 Viinan juoa viilettivät,
 Tyhjentivät tynnörini;
 Hiisi hiiriä kuletti,
 Tuhansia tuppaeli
 Oluttani ottamahan,
 Kaljoani kantamahan.
 Tuli tauti, tappoi vaimon,
 Tuli poltti kartanoni,
 Entiset elot hävitti,
 Minun jätti yksinäni
 Paljahille paioilleni,
 Niinkuin linnun lentämähän,
 Varpusen nujertamahan,

Eli kuivan kuusen oksan,
 Tahi poltetun petäjän,
 Kylänmaita kyntämähän,
 Rahakkaillen raatamahan.

SURULAULU 1850 VUODEN KIELLOSTA.

Ei ole vielä lintu raukat
 Mitannunna mieltään
 Pitämähän pienempänä
 Liian suurta kieltään.

Eikö liene asetusta
 Ensinkänä tienneet,
 Kun on aina rallatusta
 Ennellähän pienneet.

Vaan jos vanhat pitkäparrat
 Rähinänne kuulee,
 Niin he meitä laulamahan
 Opettavan luulee.

Sitten teidän rähinänne
 Pian kohta puuttuu;
 Kaikki koirankuonolaiset
 Meidän päälle suuttuu.

Minä neuvon lempeästi
 Asetusten mukaan:
 Nyt ei ole laulannolle
 Julkinaista lupaa.

Minun raukan laulantoni
 Esivalta kielti,
 Koska minä iloisesti
 Joutohetket vietin.

Niin nyt soisin että vielä
 Saisi linnut laulaa,
 Eikä pantais milloinkana
 Heille paulaa kaulaan.

Sitten riemurallatusta
 Saisin vielä kuulla,
 Vaikka kohta laulun mahti
 Unehtuupi multa.

Koska pääsky enemmältä
 Laulamahan yltyy,
 Silloin vesi silmistäni
 Yhtenähän hyrkyy.

Vaan kun rastas laulelempi
Lehdikossa salaa,
Sitten luonto laulamahan
Minullakin halaa.

Sitten laulan hiljaisesti
Siellä hänen mukaan:
Lillin, lallin, tillin, tallin,
Ett'ei kuule kukaan.

Käköseni kultarinta
Elä kuku mäellä,
Siitä saapi paha huuto
Väkivallan väellä.

Mene tuonne kukkumahan
Lehtovaaran rotkoon,
Minä tulen kuulemahan
Illoin, aamuin notkoon.

Ja jos siellä laulavani
Jonkun kerran kuulet,
Elä toki ilmoita, kun
Venäjälle tullet!

PIETARI MANSIKKA.

Pietari Mansikka oli syntynyt 29 p. heinäk. 1825 Kelkkalan kylässä Viipurin pitäjässä. Isä oli tilallinen mainitussa kylässä _Pietari Yrjänänpoika Mansikka_, joka kuoli jo 1829 jättäen pojan 4 vuoden vanhaksi; äiti torpparin tytär _Katrina Rapo_ (k. 1856). Pietari poika halusi pienestä asti päästä kouluun, vaan se ei käynyt laatuun, kun varat olivat ohuet ja talossa tarvittiin työntekijöitä. Vanhemmalta veljeltänsä Juhaniilta, joka jonkun aikaa oli Viipurin senaikaista piirikoulua käynyt, sai hän kuitenkin oppia tieteitten ensimmäiset alkeet: kirjoittamaan, lukua laskemaan, maantiedettä ja historiaa vähin tuntemaan. Hän oli näissä opinnoissaan niin ahkera, että äitinsä surkeili kynttelien menoa, joiden luuli turhaan palavan. Jo v. 1844 hän läksi Käkisalmeen siltavoudiksi, jona oli 1 1/2 vuotta, vaan erosi sitten siitä virasta ja rupesi puhtaaksikirjoittajaksi tuomarille; ruotsin kieltäkin oli näet Mansikka jotenkuten oppinut. V. 1848 hän muutti takaisin Viipuriin ja tuli siellä palovartiokorpraaliksi; kivulloisuuden tähden täytyi hänen v. 1857 tästä virasta erota, jolloin sai vähäisen eläkkeen ja sen jälkeen eli ravintolanpitäjänä. Häntä kuuluu myöskin paljon käytetyn asianajajana. Kuoli 20 p. maalisk. 1871; hautapatsaan hänelle mainitaan "ylioppilasten Helsingistä" toimittaneen. V. 1848 hän oli nainut posteljonin tyttären _Anna Kykkäsen_ Käkisalmeesta; leskeksi jouduttuaan toisella kertaa _Johanna Tiströmin_ Viipurista. Kolme poikaa, jotka hänelle syntyivät, kuolivat isän suruksi kaikki lapsina. Ulkokäytökseltään mainitaan Mansikka olleen vähän herrastava mies. Valitettavasti kuuluu hän ajoittain olleen paljonkin ryyppiskelevä, ja hänen elämänsä sentähden hyvin vähän mallikelpoinen.

Runoja kirjoitti Mansikka paljon ja helposti. Ne ovat vilkkaita ja sujuvat hyvin sekä osoittavat todellista runohenkeä hänessä olleen. Hänen runoistaan ovat erittäinkin sieviä "Merimiehen runo" sekä "Jäniksen valitus" ja "Revon valitus"; vielä mainittakoon tähän myöskin painettu "Syysruno". Myöskin lauluja on Mansikka paljon sepittänyt. Hänen runojansa ja laulujansa on useita painettukin (sanomalehdessä Sananlennätin ja erikseenkin). Hautapatsaihin sepitteli hän uskonnollisia runonpätkiä; eräs Mansikan tuttava sanoo ihmettelevänsä, mitenkä hän voi niin elää kuin eli, ja kuitenkin niin hartaita kehoituksia elämän parannukseen lausua.

MERIMIEHEN RUNO.

Vettä kynnän vellottelen,
 Minä aaltoja ajelen,
 Kynnän aika aurasella,
 Hevolla syömättömällä,
 Että vaahto vatsan alta,
 Käypi selkeä selästä.
 Valan pitkiä vakoja,
 Kynnän syltäkin syviä --
 Pellolla perättömällä.

Vaikka tuuli tuuitaapi,
 Ilma kiivas kiiättääpi
 Laivaa lainetten välissä,
 Jotta pauhaapi pahasti
 Aalto laivan laitasella,
 Vielä viskaapi sisälle
 Myrskyn kourissa kovissa,
 Tok' on turva tuulellakin --
 Vesi veljenäin omana,
 Sisarena aina aalto,
 Isot lainehet isänä,
 Äijät aallot äitinäni.

Eipä painuta pahemmin,
 Myrsky uhkaava upota,
 Joll' ei päivät päätettynä
 Ole loppuhun osattu,
 Että Tuoni etsiskellä,
 Surma tahtoisii tavata
 Myrskyn kautta kaatamalla,
 Syvvytteen syöksemällä!

JÄNIKSEN VALITUS.

Jänö ennen näin saneli,
 Metsänlapsi lausueli:
 "Mitä lienen mie pahoja
 Tehnynnä poloinen poika,
 Kun oon kurja niin vihattu,
 Kaikilta ylönkahottu,
 Vaikk' en mie mitään varasta,
 Ota muuta kuin orasta
 Peltoloilta pehmoisilta,
 Kaskimailta kaunoisilta,
 Joka tuskin tuntuneepi
 Talollisen tappioksi,
 Kun en juuria kumoa,
 Vaonharjua hajoita.

Ensin etsin niittuloilta,

Apilaisia ajelin,
 Jäytin järven rantasilta,
 Lehtiheinät lehtoloista,
 Sitten tohin toisinansa
 Liki kartanoi lipata,
 Josta ryömin ryytimaihin,
 Kapsuttelin kaalimaihin,
 Kussa kukkia kopistan,
 Katkon kaalinlehtisiä,
 Vaikka vaivainen varolla
 Täällä varsin täydyn olla,
 Ett'ei kissat kiinni saisi,
 Eikä koirat ennättäisi.

Paljon talvella pahempi
 On mun vaivaisen oloni,
 Silloin piilen pitkin maita,
 Metsät halki haihattelen
 Eläkettä etsiskellen,
 Ruuan ainetta ajellen,
 Ehk'en muuta eineheksi
 Tarvitse mä talvekseni,
 Kuin noi kuoret haapapuista,
 Parkkisen pajunvesoista,
 Tahi jos tavata voisin
 Pikku heinäpielekseisen,
 Jonka vieressä viruisin,
 Heinät puhtahat purisin,
 Lehtiheinät leikkeleisin,
 Apilaiset ahteleisin.

Niinpä vaikka niin viatoin
 Olen mä poloinen poika,
 Eipä rauhassa elellä
 Minun anneta, asua
 Kivisissä kartanoissa,
 Honkaisissa huonehissa,
 Luojan luomissa tuvissa,
 Laupiaalta laitetuissa,
 Mutta aina ahistavat
 Mua ihmiset ilolla
 Kovin jahtikoirinensa,
 Pyytelevät pyssyinsä.

Yksin lapset laittelevat,
 Taiten takkasii tekevät,
 Jouhilangoista latovat,
 Varustamat vaskisista,
 Joita puskihin punovat,
 Asettavat aitasille,
 Jott' en pääse joukkoineni,
 Minä lapsilaumoineni,

Etähälle ehi tulla,
Eli uskalla ulommin,
Kun on kulkuni kurittu,
Tahi jalka taitettuna.

Vielä hukka hurmajaapi,
Susikin mun surmajaapi
Maatessa havumajassa,
Levätessä lehtikossa,
Viruessa virvikossa,
Loikoissa kivenkolossa.
Sekä poikani poloiset,
Kettu syöpi ne kesällä,
Tahi haukka talvisella,
Viepi hengen heikompana,
Pikkuruisena pilalle."

SYYSRUNO.

Jo on Luoja jou'uttanut,
Syksyn Suomehen suvainnut,
Kesä loppuhun kerinnä,
Suvipäivät päättynynnä,
Että lehet ehtimiseen
Ales puista putoavat,
Maa se valkeeksi valuupi,
Ruoho muuttuupi rumaksi.
Maot maahan kaiveleivat,
Syvemmälle syökseleivät,
Muurahaiset muuttelevat
Sijansa pesän sisälle,
Kussa talven taitaisivat
Olla suojassa omassa
Oman ruokansa nojassa,
Kesän aikaan keitetyllä.
Pääskyläiset lähtöänsä,
Näiltä mailta matkoansa
Ilmoittamat ihmisille
Visertäen virvikossa,
Paipattaen parviloissa,
Jäähyväiset jättelevät.
Suvilinnut Suomen soilta,
Kuret kulkevat takaisin,
Palajavat hanhiparvet,
Joutsenjoukot joutuisasti
Pohjan järviltä poloiset
Kesämaille kerkeämmin
Lämpymille lähtelevät.

Luonto muuttuu mustemmaksi,
Ilma paisuu paksummaksi,
Taivas muuttelee tapansa,

Tuulet tuimiksi tulevat,
 Rajuisiksi, rankkaisiksi,
 Sateisiksi pilvet saavat:
 Milloin vettä viskelevät,
 Toisin lunta toimittavat,
 Sekä jäätä jättelevät,
 Lumiränteä lupaavat.
 Päivät päättyvät lyhyiksi,
 Aamupuolet ahtahiksi,
 Pime'iksi illat pitkät,
 Yöt ne juurtuu julmemmiksi.

Niin on laita lapsukaiset
 Kansa kaiti ihmisenkin,
 Että kun on ennättänyt,
 Ruumis vanhaksi valunut,
 Niin on muoto muuttunutta,
 Pinta ruttuhun ruvenna;
 Pianpa näkö pimenee,
 Sekä kuulo seisattuupi,
 Lakastuupi voima laisin,
 Yksin puuttuu ymmärryksen,
 Käyvät jäykäksi jäsenet,
 Kieli kanssa kankeaksi.

Tästä täytyisi jokaisen
 Ajatella aikaisemmin,
 Jotta surma joutunutta,
 Kuolo kumma kutsuttuna
 Onpi ihmisen osaksi,
 Ruohon lailla laitettuna.
 Niinkuin syksy niittelepi,
 Elot, hyvät heittelepi,
 Niin on herra heittelevä,
 Luoja kaikki kaateleva
 Ihmisetkin ilman alla
 Kuolon kourilla kovilla.
 Mutta niinkuin niitteliä,
 Elon, heinän heitteliä
 Niittelee nisut paremmat,
 Heinät kelpaavat keralla,
 Eikä huoli huonompia,
 Otteleppa ohakkeita,
 Niin on Luojamme lukinna,
 Herra kiinni heittänyttä,
 Oven sulkenna omansa,
 Portin taivahan talonsa
 Ihmisiltä ilkiöiltä,
 Syntisiltä syntiöiltä.

TYTÖN LAULU.

Kyllä tyttö tällainen
Sulhasia saisi.
Joka sormen nenällen,
Heitä jos halaisi.

Sillä tyttö Suomessa
Olen ensimmäinen,
Kuin Savoss' oon syntynä,
Kaunis, valkopäinen.

Minä enpä huoli vaan
Huonoi poikasia,
Vaikka niitä tarjotaan
Mullen useempia.

Mies mullen kävisi,
Jos mä kehnon saisin?
Tämän kanssa ikäni
Suruss' kuluttaisin.

MIETELMIÄ.

Katumus on kallis kyllä,
Parannus parempi vielä.

Sanoo kerran kelpo miesi,
Eikä hauku hallin lailla.

Hyvä lämmin huonehessa,
Vaan ei kelpaa kellarissa.

Ajatus on työhön alku,
Toivo alku autuutehen.

Pian nähdään musta pilkku
Valkeasta vaattehesta,
Heti virhe viisahasta.

Vesi vaikka on vetelä
Läpi silmillä sihaten,
Ohut kourin koitellessa,
Pehmeä käsin pitäissä,
Tekee ankarat asiat,
Työtpä suuret suorittaapi:
Vuoret murtaapi muruiksi,
Kalliot kaverteleepi,
Ojat kaivaa onnelmihin,
Joet maihin mainioimmat,
Niihin vielä julmat virrat,
Kosketpa kohisevaiset,
Kuihin ihminen kutoopi,
Takelepi taitoniekka

Sahat suuret suihkamahan,
Myllyn pyörät pyörimähän.

PENTTI HIRVONEN.

Kansanrunoilia Pentti Hirvonen oli kotoisin Niemisen kylästä Rääkkylän pitäjässä ja syntynyt v. 1826. Kauvemman aikaa oli hän maakauppiaana Rääkkylän kirkonkylässä. Hänen toinen tähän painettu runonsa "Professori Lönnrotista" näyttää osoittavan että hän sitä ennen oli kuljeksanut muuallakin Suomessa, Kajaanin puolella. Elämänsä alkupuolella oli hän siisti, vaan loppupuolella ikäänsä hän taipui juoppouteen, jonka vahingollisuudesta kuitenkin itse ennempänä oli kirjoittanut innokkaan runonsa "Viinankeiton kiellännästä". Juoppouden seurauksista kuoli jouluk. 2 p. 1878. Pentti Hirvosen runoja ja virsiä löytyy Suom. Kirj. Seuran hallussa parikin vihkoa, hänen omaa käsikirjoitustansa, joka on jotenkin huonoa. Hirvosen runot ovat yleensä opettavaista laatua ja kuivia.

PROFESSORI LÖNNROTISTA.

Pitäis pikkuisen puhua,
Virttä viskata vähäisen,
Kiitokseksi kirjoitella
Arvon miestä ahkerasti,
Jos vaan antaisi ajatus
Kiirehesti kirjoitella,
Laulun laita selvitellä,
Panna virtehen visusti,
Puolen tuntia puhua,
Tiiman verran tieustella,
Kuin on tohtori totinen
Kuleksinna kuulu herra:
Aina itsensä alensi,
Matkusteli maita pitkin,
Kesätpä keräs runoja,
Talvet lauluja tavoitti,
Loruloita ilmi lonki,
Huiske huonoissa tuvissa,
Pikkuisissa pirttilöissä.
Siellä siivolla kuleksi,
Aina itsensä alensi,
Vaikk' oli kuulu kunniasta,
Arvon ansainnut isoimman;
Koulut oli kokenna kaikki,
Akatemiat asunna,
Tullut toimen tohtoriksi,
Rohvessoriksi rohennut,
Oppi ollut oivallinen.
Ei hän tullut turmiollen,
Ylpeys ylös vetännä,
Pannut tuntoa pahaksi,
Konstikkaaksi koulunkäynti,
Ei hän kilju kiivahasti,
Tule tuhmillen torassa,
Vaan on aina valmis ollut,
Huonoista pitännä huolta,

Täällä kylmissä kylissä,
 Salonmaissa saastaisissa.
 Ollut oiva lääkärinä,
 Parannellut muita paljon.

Kaikki kaupunki sureepi,
 Lääni tätä lääkäriä,
 Kun se pois meneepi täältä
 Kauvaksi Kajaanin mailta,
 Kuin oli heillen kunnon turva
 Varsin vaivoissa kovissa,
 Joihen puolesta puhelen,
 Kunnioitan korkiasti,
 Teiän armoista alati
 Kiitosvirttä veisaelen.
 Vaikka en ymmärrä yleten
 Raukka virttäni raketa,
 Vaan panen pari sanoa,
 Eli puhun puolentoista,
 Kun minäkin miesi parka,
 Talonpoika sarkatankki,
 Tuota tunttoni halasi,
 Teki mieli miesi raukan,
 Poian kaukaisen katsella
 Tätä toimen tohtoria,
 Kuulustella kunnon herraa,
 Saahaksen' hänen sanoillen.
 Vaan se aina arvelutti,
 Pelko Penttiä käsitti,
 Jotta se toran tekeepi,
 Kiljaiseepi kii vahasti;
 Vaan kun menin kurja raukka,
 Häiskähin hänen etehen,
 Niin se itsensä alensi,
 Unhotti sukunsa suuren,
 Puhui aina ahkerasti
 Minullen mielellä hyvällä:
 Josta laulan lapsi raukka,
 Ilmoitan iloisen virren,
 Tästä toimen tohtorista,
 Rohvessorista rojotan.
 Ehkä en palkita paremmin
 Maha tässä maailmassa,
 Toivotan toki hänellen
 Toiste tuolla Tuonelassa,
 Herran Taavetin taloissa,
 Luojan suuren laiumella:
 Juoskohon joki metinen,
 Paratiisi pauhatkohon
 Tällen toimen tohtorillen,
 Lönnrotillan rumasti,
 Siitä siististä elosta,

Kuulun herran kunniasta,
Koska hän alensi aina
Ihmisillen itseänsä.

Ottakaa hänestä oppi,
Tuhmat kaikki katsokaatten,
Miehet ylpiät yhäti
Esimerkki ensimmäinen,
Kuinka kulki suuri herra,
Aina itsensä alenti.
Kyllä antaisi asia
Vielä viikoman puhua,
Laulella lavian virren
Kuulun herran kunniaksi,
Isoarvoisen iloksi,
Vaan on kiire kirjoittaissa,
Aina aikani täperä.
Toiste laitan uuen laulun,
Pian pikkuisen pitemmän
Tästä toimen tohtorista;
Jos lienen pahoin puhunna
Vielä tässä virressäni,
Anna kaikki anteheksi
Tulla tuhmimmat sanani.

VIINANKEITON KIELLÄNNÄSTÄ.[22]

Laulan riemusta runoja,
Hyreksin hyvillä mielin
Kansan kasvavan ratoksi,
Iloksi esi-isillen,
Kun on meillen kuulumassa,
Ilmestyi iloinen juhla,
Jota oun toivonna toella
Halun hartahan perästä,
Elinaikani aatellut
Tunnossani tuolla lailla.
Nyt on toivo toeksi käynyt,
Näkyvät nämät sanomat,
Kun on päässyt päätöksissä,
Viinankeitosta kerinnyt,
Kieltokirjat kiitämässä,
Laitettu laki hyväksi
Saarnastuolissa sanoa,
Pappiloihen paukutella,
Jotta ei kokkahan kohota,
Panna viinapannuloita.
Siitä on iloinen juhla,
Suomen kansalla suloinen,
Karjalassa kaikin paikoin
Riemulaulut lauletahan.
Savon ukot ne sanovat

Keskenänsä kerkeästi,
 Istuvat ilossa tästä,
 Hyrskyvät hyvillä mielin:
 "Ei se nyt nykyissä vuonna
 Paloviina paljon saane
 Ihmisraukkoja isosti
 Turmella joka tuvassa,
 Syöstä pirtistä pihallen,
 Ulos uksista ajella,
 Tuikkiloia turvallensa;
 Niinkuin ne elivät ennen,
 Joivat joukoissa isoissa."

Tarkkahan meni tavarat,
 Kassat kaikki tyhjenivät,
 Elopurnut puolenivat,
 Josta oli näkyvä nälkä
 Joka paikka paisumassa,
 Varsin vaikia valitus,
 Ahistus alinomainen,
 Vielä oli ilmi ilkeyet,
 Paljolti tavat pahimmat,
 Joita en kaikkia katala,
 Ylös ymmärrä sanoa.
 Monta se veljestä vetäisi
 Varsin vankihuonehesen,
 Isät jätti itkemähän
 Huti huoleessa kovassa;
 Mammam maistoivat surua,
 Sukulaiset suuret harmit,
 Koska talvet taitavasti
 Joivat joukoissa isoissa.
 Nyt on suonut suuret herrat,
 Valtamme vapaasukuiset,
 Kultarinnat riemujuhlan
 Tänne antoi täysin määrin,
 Lahjoitti hyvän lakinsa
 Suomalaisillen suvuillen,
 Koska kielsi kirjan kautta
 Viinankeiton kerrassansa,
 Josta kilvoin kiittelemme
 Lapsi raukat lauluissamme
 Suomen suuren ruhtinoita,
 Kultarintoja koreita,
 Koska taas kohosi tänne
 Valon aurinko vakava,
 Pilkoittaapi pikkuruisen.
 Anna armias Jumala,
 Suo Suomen valtiollen
 Vielä vasta vissi muisti,
 Jotta laittaisi lakeja,
 Tulis tuomio kovempi,

Päätöskirja kielteleisi
Siksi ilmoiseks ijäksi
Poisi viinan polttamisen,
Pannun koukkuhun panennan,
Myrkyjuoman juoksemisen,
Jotta ei veisi viinan virta,
Syöksisi kovan syvällen,
Jossa uivat uitterasti,
Veljet viisahat viruvat,
Kaikki kaatuvat katalat.
Nyt on jo lakannut lammit,
Viinan virrat kuohumasta,
Jotta ei vanhoja vajoita,
Kaa'a keskenkasvuisia,
Miehet on seissut selvin päini,
Akat astunna hyvästi,
Ilman viinan viskomatta,
Pahan ruoan ruoksimatta.
Pohmelo on pois hävinnyt,
Päänkivistys kirvonnunna,
Muoto on muuttunna keralla,
Iho ihmisen näöksi.
Toimi on kanssa kaunihimpi,
Äly äijettä parempi,
Tunto on tullunna hyväksi,
Miesten laatu lauhkiaksi,
Käyvät selvänä käräjät,
Peijahat hyvin pitävät,
Kaikki kestöt kaunihisti;
Eivät kilju kirkomäillä,
Huu Herran huonehessa,
Kaikki kauppansa pitävät
Ilman viinan viskomatta.
Vielä on vastusta vähäisen,
Turmiota paikoin tullut,
Koska on piru pilannut
Ihmisraukat ilkiöiksi,
Kun eivät elele tässä,
Laittele lakia myöten.
Erätyöt panevat paikoin,
Piilopannuja pitävät,
Joilla hyö saloa saavat,
Myrkyjuoman juoksuttavat,
Jolla etsivät etuja,
Julmat voitot juomareilta,
Paljolti pahuutta tuovat
Ilmi ihmisten seassa.
Pitäis piiskoja piruillen,
Ensi kerran keitännästä;
Kun ei tulisi tuosta mieltä
Vielä viinankeittäjillen,
Siitä västinkii vähäisen,

Parisaksi[23] panna heillen;
 Sitte ei sillä juomallansa
 Pahennusta paljon toisi:
 Saisi tyrmässä tuletta
 Viinankeittäjät tointa,
 Kahleissa lepakkomiehet,
 Myrkyjuoman juoksuttajat.

JAAKKO RÄIKKÖNEN.

Inkeriläinen talonpoika Jaakko Räikkönen syntyi orjuudessa Tipunan kylässä Valkeasaaren seurakunnassa 5 p. lokak. 1830 (vanhaa lukua). Jo ne olot, joissa syntyi, kuvaavat orjuuden surkeutta. Isä _Abraham Jaakonpoika Räikkönen_ oli hänkin Inkeriläinen, vaan sotapalveluksesta karannut Suomen puolelle, ottanut itsellensä nimen Repsi ja Suomalaisena palannut elämään Valkeasaassa. Siellä hän rakastui orjattareen _Liisa Vitikkaan_, mutta ei voinut maksaa sitä summaa, 300 ruplaa, jonka omistaja ruhtinas Lopuhin määräsi tytön hinnaksi. Mitään laillista avioliittoa ja vihkimystä ei siis tullut toimeen, vaan Jaakko Räikkönen syntyi avioliiton ulkopuolella. Vasta neljätoista vuotta myöhemmin 1844, kun tilukset joutuivat Lopuhinilta kreivi Levashoville, pääsi kirkkoherra K. Schröderin toimesta äiti orjuudesta ja vihittiin lailliseen avioliittoon, mutta poika jäi yhä orjaksi. Isä opetti häntä venättä kirjoittamaan pranttikirjaimilla ja kirkkoherra Schröder sittemmin Suomalaista kirjoitusta. Kun tuli aika mennä rippikouluun, niin täytyi isän mennä hänen sijaansa "ropottiin" (työhön), ei sitäkään aikaa annettu vapaaksi. Kun Jaakko Räikkönen oli uskaltanut pyytää muutosta eräässä tilusten pehtorin, Saksalaisen Pettersin, tekemässä määräyksessä, niin tämä suuttui, kutsutti hänet luoksensa, ja antoi vitsoja selkään, sekä toimitti hänet seuraavana vuonna hänen heikosta terveydestään huolimatta sotamieheksi, josta kuitenkin sitten vanhempain rukouksista kreivinna Levashov hänet vapautti.

Me Suomalaiset Suomenmaassa emme ole koskaan saaneet orjuuden kaikkia kauhuja kokea, mutta meidän veljemme Inkerinmaalla ovat sitä kyllä nähneet. Millaista orjuuden elämä siellä oli, siitä antaa Räikkönen kyllä kauhistavan kuvan sekä "Elämäkerrassaan" ja muistoonpanoissaan "Orjuudesta ja vapauttamisen ajasta", mitkä kirjoitukset ovat yksityisen hallussa täällä Helsingissä, että runossaan "Entisestä ja nykyisestä elämästä". En voi olla todistukseksi tuon ajan kurjuudesta tähän painattamatta paria otetta runosta.

Aika on ollut, aik' on tullut,
 Aika on aikoa kutakin,
 Aika on ollut orjuuella,
 Nyt on aika orjuetta.
 Kun oli aika ollut, männyt,
 Silloin keppi ketterästi
 Talonpoikia tapasi,
 Kyllä keppi kopeikoita
 Selkänahkasta selitti,
 Silloin työtä tolkutointa
 Tapasi joka talollen --
 Mainioissa moistoissa
 Herroill' oli sulo elämä,
 Eläimillä aika arvo,
 Koirat kalleissa rahoissa,
 Kissat silkissä käveli.
 Jos vaan sallimus satutti
 Asioille armo herran,
 Hattu piti hakea päästä
 Kohatessa kartanoa,
 Kylmä kulki kylkiluissa

Kohta konttorin kohalla,
 Kun siintä sisähän astuit,
 Housut hirmusta hutisi,
 Kehnon kirjurin tapasit,
 Kohta kuulit kiljumista,
 Tai sait suuren niskatullin
 Suuren herran suosiosta.
 Herra se vaimotkin valitsi,
 Kuin suvaisi sulhasillen,
 pi'etyitä piikojansa;
 Heittiöt hyvillen antoi,
 Hyvät kehnon pani keralle --
 Ruunan ruoskilla ravittiin
 Piikanaiset suurenlaiset,
 Parvakoista[24] palkan saivat,
 Kengänkannasta kovasta.
 Kun on aika ollut, männyt,
 Olkoon muistokin märennyt!
 Alkakaamme uusi aika! --

Kun tämmöisiä oloja oli vallinnut, ei ollut kummaa, että keisari Aleksanteri II:n ikimuistettava teko orjuuden lakkautus 3 p. maalisk. (19 p. helmik. vanhaa ajanlaskua) 1861 ei voinut aivan rauhallisesti tapahtua. Niin Valkeasaressakin talonpojat, jotka silloin kuuluivat kenraali Olhinin alle, julistuksen kuultuaan eivät enää menneet ropottiin, vaikka julistuksessa oli sanottu että vielä kaksi vuotta piti olla alamaiset herroille. Ruhtinas Galitsin lähetettiin asiaa selvittämään, vaan talonpojat eivät taipuneet. Useat lähtivät Pietariin itse keisarille valittamaan, mutta näitä otatti herra kiinni ja pieksätti niin että kolme kuoli! Räikkönen oli niitä harvoja talonpoikia, joilla oli selvä käsitys asiasta, ja hän koetti saada sopimusta aikaan talonpoikien ja herrojen välillä, kehoittaen talonpoikia vielä määrätty kaks vuotta tekemään työtä herroillensa, mutta hänen kehoituksensa kaikuvat suurimmaksi osaksi kuuroille korville, ja nuo kaksi vuotta kuluivat alinomaisissa levottomuuksissa, "ei hoviherrain eikä talonpoikain hyväksi", niinkuin Räikkönen muistoonpanoissaan sanoo.

Jo orjuuden aikoina oli Räikkönen ollut kylänvanhimpana, kirkonmiehenä ja sunnuntaikoulun opettajana. Mutta orjuuden lakkautuksen jälkeen hän saavutti toisen arvon toisensa jälkeen. V. 1861 hän määrättiin staaarostaksi (kylänvanhimmaksi), jolla on Venäjällä jotenkin laaja valta; hän kutsuu kokoon kylänkokouksen ja toimeenpanee sen päätökset maanjakamisen, verojen kantamisen, köyhäin hoidon, kansakouluopetuksen y.m. asioissa. V. 1865 hän sitten tuli starssinaksi (kunnanvanhimmaksi), 1866 talonpoikaissäädyn edusmieheksi maalaishallintoon, ja 1868 jury-mieheksi piirioikeuteen. Räikkönen osasi täydellisesti sekä puhua että kirjoittaa venäjänkin kieltä, mutta mainittavaa on että hän sittenkin pyysi ja sai luvan toimittaa kunnan kirjat ja paperit suomeksi, niinkuin tekikin neljä vuotta, vaan silloin erään rikkaan talonpojan rettelöimisten johdosta täytyi ruveta ne venäjäksi laittamaan. V. 1869, jolloin äiti kuoli ja isä sairastui, jätti hän kuitenkin kaikki kunnalliset toimet, ryhtyäkseen talon hoitamiseen. Hän oli kahdesti nainut: v. 1854 orjattaren Anna Opramein (k. 1873) Vaskisavotan kylästä Valkeasaaresta, 1878 lesken Maria Paakin (k. jo 1879). Jaakko Räikkönen kuoli ainoastaan 51 vuotiaana 22 p. helmik. 1882 (vanhaa lukua) kotipaikassaan Tipunan kylässä.

Räikkönen oli kunnos edustaja Inkerin suomalaisesta kansasta. Suomalaisena, kansan miehenä järkähtämättä pysyen, hän samalla horjumattomalla rehellisyydellään ja lainkuuliaisuudellaan oli voittanut hallitsevainkin täyden luottamuksen. Kasvavan suomalaisen kirjallisuuden ja sanomalehdistön tuotteita hän, miten mahdollista, koetti hankkia itsellensä, aina "Maamiehen Ystävystä" alkaen. Ajoittain oli hänellä viisikin sanomalehteä tilattuna yht'aikaa. Valistusta, sivistystä harrastava mieli johti kaikkia hänen toimiansa. Nouskoon vielä monta Räikkösen kaltaista miestä Inkerin suomalaisesta väestöstä.

Runotaidon oli hän oppinut isältänsä, joka mainitaan olleen suuri runojen osaaaja: kaikki vanhat runot ja sadut olivat hänen päässänsä, ja seurassa hän niitä lauleli ja kertoi toisten huviksi. Jaakko Räikkönen oli ahkera runoilia. Hänen runonsa tosin eivät osoita kovin rikasta mielikuvausta, mutta ne tapaukset ja asiat, joista hän runoilee, kuvataan selvästi, yleensä sujuvassa runossa ja usein varsin sattuvalla tavalla. Räikkönen on siten viimeinen meidän etevämmistä runosepistämme, ja siksipä ehkä jääkin, koska niinkuin jo ennenkin on mainittu, runon mahti näkyy olevan kansasta katoamassa. Vaikka Räikkönen kodissa ja omin päin oli oppinut kaikki tietonsa, seurasi hän kuitenkin niin tarkasti kaikkea silloin ilmestyvää suomalaista kirjallisuutta, että hänen runojensakin joukossa tapaa semmoisia, joita tuskin luulisi talonpoikaismiehen tekemiksi. Kukapa esim. luulisi suomalaisen talonpojan ryhtyvän sommittelemaan laulua "Paavin maallisen vallan lopusta" ja vieläpä sillä tavalla kuin Räikkönen sen tekee? Muutamalla onnistuneella sanansutkauksella hän näyttää "virheettömän" nimen arvottomuutta paaville, kun "syntinen" ihminen samassa vie häneltä vallan, vieläpä kuinka paavin taistelu oli samankaltainen kuin pahan hengen ottelu Mikael enkelin kanssa. Mutta suomalainen talonpoika on yleensäkin mietinnän mies, ja Räikkönen on tuosta aineesta sepittänyt paitse tähän painettua laulua toisen pitkän runonkin, vaan kuitenkin voimme sanoa että tämäkin nyt mainittu ominaisuus asettaa Räikkösen viimeisten kansanrunoiliaimme riviin, sillä se osoittaa hänen runottarensa jo ennättäneen likelle taiderunouden rajaa.

Räikkösen runoja on painettu Suomettareen, Ilmariseen ja enimmin Pietarin sanomiin. Sitäpaitse löytyy Helsingissä kaksi isompaa omakätistä kokoelmaa hänen runojansa, toinen Suom. Kirj. Seuran kirjastossa, jonne tuli prof. Julius Krohnin kuolinpesästä, toinen yksityisen hallussa. Molemmat sisältävät suurimmaksi osaksi samat runot. Merkillisin Räikkösen runoista on runo "Suomelle", jonka Räikkönen Inkeriläisenä kirjoitti vastaukseksi Oksasen runoon "Meidän vieraisa käynnit" ja jossa "vanhempi veli" Suomi, semmoisena kuin se oli esiintynyt Oksasen runossa, saapi muutamia karvaitakin totuuksia kuulla. Muista ansaitsevat huomiota "Kenpä tuon on kaiken tehnyt" iloruno Suomen kielen edistymisestä, "Iloinen sanoma" (Suometar 1861) orjain vapauttamisen johdosta, "Ammattien valio", joka antaa varsin sukkelan kuvauksen siitä tavasta jolla usein luottamusmiehet pienemmissä piireissä tulevat valituiksi, y.m.

SUOMELLE.[25]

Vasta vanhalla ijällä,
 Neljäkymmenen kohalla
 Yksin yöllä maatessani,
 Unetonna ollessani
 Muistui mielehen minulle
 Ruveta runon tekohon.
 Veli Suomesta sulosta,
 Ylimmästä ystävästä
 Ja varsin valaistuneesta,
 Jolle mielehen jolahti
 Nuorin veljensä nujompi
 Etelässä Inkerissä,
 Isännän asunnon luona,
 Läsnä Pietarin pihaja:
 Suloiselle Suomellemme,
 Vanhimmalle veljellemme
 Äitin veri vaikuttaapi,
 Isän into liikuttaapi,
 Oppia omaisiansa,
 Tuntee lihaisiansa,
 Antaa neuvoa nuoremmalle,
 Tukistusta tuhmemmalle,
 Sekä kestihin keretä.

Tuopa tuo tulisen poika,
 Meiän viljon veljyemme
 Kesken reissulta repäisi,
 Jott'ei kestihin kerennyt,
 Inkerihin ennättänyt
 Veljellensä nuoremmalle.
 Pelkäis puuttuvan puheita,
 Venäläistä vierasteli,
 Hapan haisahti nenähän,
 Kaali sieraimet sokaisi.
 Voi, sä viljon veljyeni,
 Voi, oma emoni poika,
 Kuinkas yllyt ylpeäksi:
 Mistä mielen moisen löysit,
 Haeskelit harvinaisen,
 Kun sä oman Inkerisi
 Aivan halvaksi asetit --
 Sekä ruokahan rupesit.
 Älä kaalia kamoksu,
 Kyll' on kaali kaunis ruoka,
 Paljon parkkia parempi,
 Ruumenia runsahampi,
 Samaten myös sammalia.
 Ei puutu puhetta meiltä,
 Kyllä Inkerin isännät
 Aina aikoihin tulevat
 Sorretulla suomellansa;
 Samaten on saarnat meillä,
 Kirkkomessut myöskin vielä,
 Kyläkinkerit samoiten,
 Sekä paljon monta muuta,
 Kuin on Suomenkin sisässä.
 Että sulo Suomalainen
 Ylenkatsovi ystävänsä
 Omassansa Inkerissä,
 Se on kumma kummempia,
 Onpa outo ouompia!
 Virolainen veljyemme,
 Katkeran kovan kokenut,
 Alla orjuuen asunut,
 Niinkuin mekin meikäläiset,
 Ei tuo suuria sureksi
 Surkeasta suomestamme,
 Jonk' ei sanat säntillensä
 Viron korvissa kajaha:
 Eikä ruoka runsahasti
 Tipahtele tien kuluille,
 Vaikka viinoa viruisi.
 Kukin kielellä omalla
 Aina aikoihin tuleepi.
 Onpa veljiä omia,
 Sukuamme suomalaista

Omassamme Aunuksessa,
 Äänisen avaran luona,
 Katalassa Karjalassa,
 Vienan meren rantehilla,
 Joille kestihin kykenit
 Entisinä aikoinasi,
 Josta sait sanoja paljon
 Kielellesi kankealle,
 Josta rustasit runosi
 Kalevalan kaiveskelit,
 Jost' on saatuna sanoja,
 Kanteletar kirjahankin;
 Sa'ut että sananlaskut,
 Osaksi myös arvoitukset,
 Isharien on iloa,
 Sukkapellien[26] sukua.
 Nämät kaksi veljeämme
 Ovat yhtä äitiämme.

Jos et näille joutaville
 Tahtoisi tutuksi tulla,
 Niin onpi iso-isämme
 Pojanpoikia enemmän,
 Joista voit valita kyllä,
 Joille kestihin kykenet,
 Jos vaan aika myönnyttääpi
 Sekä vatsa vallan suopi,
 Kultra käskepi kululle.
 Ensiksi e'emmäs neuvon,
 Taluttelen taaemmaksi,
 Sibirian sille puolle,
 Uraalin ylängön taakse,
 Obin latvoillen osoitan,
 Ostjakkein omille teille,
 Voguulien vuotehille.
 Kyllä siellä kestiä kokenet,
 Kyllin kylmeä kukoa,
 Hirvestä saat pikku palasen,
 Oravasta aika paistin,
 Matkasta väsytyäsi,
 Tien pitkän polettuasi,
 Mutta muistoa pitääpi
 Käsillä puhua paljon,
 Pantomiimilla[27] pakista.
 Mutta tullessa takaisin
 Tutustele tuttavia,
 Seurustele serkkusta,
 Syrjäänejä siltä puolta,
 Mordviineja maanittele,
 Sitten Lapille lakeille,
 Viljaville Venäen maille,
 Tieustele, tunnustele

Tsheremissit ja tshuvassit,
 Niille kestihin kykenet!
 Niillä on tuvat nokiset,
 Koat, missä keittelevät
 Perjantaiksi puuroansa.
 Siellä on levätä lämmin,
 Puuroa on pehmyt syöä,
 Jos vaan kelle kelvanneepi.

Vielä on sukumme suuri,
 Lankomme laveat kyllä,
 Vesi suuhusi vetäypi,
 Jos vaan maltat muistossasi
 Unkaria urhoollista,
 Kummin heimoa omoa,
 Jok' on virrat vastustellut,
 Mylläykset maahan lyönyt,
 Kumoukset kannustellut.
 Kelpaa siellä kestiskellä,
 Donaun virrassa virua,
 Laaksot Karpathin kahella,
 Syöä leipää lestittynä,
 Makeakset maan he'elmät,
 Juoa kaljaa kaikenlaista;
 Siell' on rommit, hienot viinit,
 Voipi totia tokata
 Sekä muistomaljat juoa,
 Verestellä veljeyttä
 Suomen suurista suvuista.

Vielä vihdoin viimeiseksi
 Oisi mulla muistutusta
 Suloiselle Suomellemme,
 Jotta suora Suomen kansa
 Oisit kauniisti kotona.
 Kanakin valitti kerran
 Kulkiessansa korissa:
 "Paljon oisi parempi olla
 Kaapimassa kaalimaata";
 Vasikkakin vaikeroitsi
 Ja älisi ilkeästi
 Raasalinsa[28] rattahilla
 Kulkiessa kaupunkihin.
 Vaan kun veljet Väinämöisen
 Asuisivat ahjon luona,
 Pieksisivät ahkerasti
 Lailla seppo Ilmarisen
 Joutsenen kynän neneä,
 Jotta saatais uusi Sampo,
 Kirjokansi kaunihimpi,
 Kuni entisten eläjäin,
 Kalevalan vanhan kansan,

Oisi paljoo parempi.
 Vielä pyyän nöyrimmästi,
 Syökäät päälle voimakkaasti,
 Jotta parskuisi palaset
 Aina Inkerin perille,
 Joista Inkerin isännät
 Palasista pienimmistä
 Kotonansa korjaisivat
 Itsellensä sievän Sammon,
 Jott' ei olis Suomehen ikävä,
 Niinkuin nyt tätä nykyä
 Täytyy tuskalla tavata
 Sivistystä sieluillemme
 Vihaiselta veljeltämme,
 Joka joukostaan eroitti,
 Henkikirjoistaan kirosi
 Oman onnensa nojahan
 Suomensa sukuiset kaikki, --
 Itse Ruotsihin rupesi,
 Ouon kielen kumppaliksi.

KENPÄ TUON ON KAIKEN TEHNYT.

Ei ole aikoja isoja
 Eikä vuosikymmeniä,
 Jolloin Paavali pakisi
 Korhonenkin kummasteli,
 Surkutellen Suomen kieltä:
 "Kuin tuo suora Suomen kieli
 Kapaloiss' on kauvan ollut
 Lapsen tautisen tavalla."
 Oi, jos nyt kaonnut kansa,
 Ennen ollut ja elänyt,
 Havajaisi hauastansa,
 Saisi kuulla kummempia,
 Ennen uskomattomia,
 Mitä on suotu Suomellemme,
 Mitä uutta uskottuna,
 Kun on suotu Suomen kieli,
 Korotettu korkealle.
 Tämä ihme innon tuopi
 Ja sanoja suuhun suopi,
 Kun on soarea Suomen kieli
 Kruunuhun sijansa saanut,
 Kun on markkoihin mahuttu,
 Hopeahan hohtavahan,
 Sekä vaskehen valettu.
 Vielä paljon monta muuta
 Onpi Suomelle suvaittu,
 Kun on karttoihin kyhätty
 Ruotsin kanssa rinnatusten,
 Sekä osiks on osattu

Panna papinkirjoihinkin,
 Sekä on sijansa saanut
 Höyryhevon harjahankin.
 Kuinka paljon monta muuta:
 Koulukirjoihin ko'ottu,
 Näytelmiä näytettynä,
 Myös on koulut kaikenlaiset,
 Seminarit sijoitettuna,
 Sekä lukiot luvattu.

Kenpä tuon on kaiken tehnyt,
 Kuka varsin vaivan nähnyt,
 Kellen kiitos kerkiääpi?
 Sen on joukko jou'uttanut,
 Yksin voimin vaikuttanut,
 Kaunihiksi kaunistanut,
 Jollen muisto merkillinen,
 Ylistys ijän-ikuinen
 Niiltä kaikilta tuleepi,
 Jotka suomea suloovat.

Agricola ensin alkoi
 Mainitella maiollansa,
 Vakanaista viihytellä.
 Porthan portahat asetti,
 Ojan yli tien osoitti.
 Kastreni kapalot katkoi;
 Lönnrot ukko löysytteti
 Pussin kanssa pitkin tietä,
 Sekä rohtoja keräsi
 Pojan tauin tarpeheksi.
 Gottlundi koettik kanssak,
 Vuoaiikk ruat tullit tummempiak.[29]
 Sitten _Oksanen_ aloitti
 Hakea halun perästä
 Kaikenlaista kaunistusta
 Tuon poloisen pojan selälle.
 Hannikainen hanskat hankki,
 Poleni tuo poimet laittoi,
 Tikkanenkin tikkaeli,
 Koskinen kokosi paljon
 Noutuloita nuoremmalle,
 Salmelainen vanhat solmi,
 Kivi loi kirkkaita kiviä.
 Kymäläinen pellot kylvi,
 Korhonen kaloja hankki,
 Lyytinen lohea pyyti;
 Saivat runsahan ravinnon.
 Kuka kaikin kerkiäisi
 Tieustella, tunnustella
 Pojan nuoren neuvojia,
 Kapineitten katsojia.

Yksi kenkiä keräsi,
 Toinen kintaita kätehen,
 Kolmas pälsyjä paneepi,
 Neljäs vyöllä vyötteleepi,
 Viies viitan viskoaapi,
 Kuues se hatunkin hankki.
 Kun oli varsin valmihina
 Nuori miesi nuttuloissa,
 Vietiinpä tuo viimeiseksi,
 Sekä saatettiin salihin
 Isännällen itsellensä.
 Aleksander, jalo isä,
 Rehellinen ruhtinaamme,
 Katsoi pojan kaunihiksi,
 Päätä siivolla silitti,
 Tieusteli tohtoreita,
 Tuo'un pojan terveyttä.
 Tohtorit totiset miehet
 Ajan tulleen arvelivat,
 Miehen olla mieltyneenä,
 Vaanpa myös vakuuttelivat
 Ajan viel' ei tulleheksi
 Poikaa laskea poluille,
 Jott' ei tuo poloinen tuhma
 Kintujansa katkaisisi
 Tahi taittais niskojaansa,
 Kun ei oo isänsä käynyt
 Kauemmaksi kirkkoansa,
 Eikä yötänsä levännyt
 Etempänä äitiänsä.
 Otto-isä oivallinen,
 Ruotsin valtavanhempamme,
 Se tahtoi talutusrihmat
 Vielä vuosikymmeniksi,
 Jott' ei kurja horjahtaisi,
 Tuhma joutuisi tuholle.
 Siitä kiitos, kierosilmä,
 Kost' Jumala, luppakorva,
 Suuri kiitos, suurnenäinen,
 Paljon kiitos, partasuinen,
 Kärhätukkainen, kumarrus,
 Ruotsille rehelliselle!

AMMATTIEN VALIO.[30]

Kerran kestissä hyvässä
 Ollessa oluen luona,
 Tuoll' mä starssinan tapasin,
 Starssina tarinat haastoi,
 Kuinka kunnan kuulu miehet
 Astunevat ammattiinsa.

Kuuluttaapi kunnan miehet
 Rauhatuomari kokohon.
 Kun ompi ko'ossa kunta,
 Volosti on valmihina,
 Rauhaa herra haastelepi:
 "Talonpojat kelpo lapset,
 Nyt on tullunna valio,
 Ammateille vaihto-aika,
 Valitkaatte varma poika,
 Uskollinen ammatille,
 Sivistynyt siihen vielä,
 Staarosta saman tapainen,
 Kanssa myöskin kandidaaiti".
 Kunta kohta kiirehesti
 Kerääntyvät kerhopäihin
 Miestä miettimään parasta,
 Keskustellen keskenänsä:
 "Otetaan myö Ollin Matti".
 "Ei ole Ollista oliaa",
 Toiset tuohon tokkajavat,
 "Ei ole Ollilla älyä
 Kansan katsoa parasta.
 Pannaan myö Pajulan Pekko".
 Joku joukosta sanoopi:
 "Pekko parka paskapoika,
 Köyhä kelvotoin mokoma,
 Isä kerjuulla käveli,
 Äiti mierolla kuleksi;
 Saahaan myö Sahalan Heikki".
 Muistutteli muutamaiset:
 "Kaikkia pahan penikat
 Tahotte työ starssinaksi,
 Mik' ei malta yöllä maata,
 Senkun[31] kirjoja lukeepi,
 Paperia paimentaapi,
 Sievä on kuin siisti tyttö,
 Laimea tuo on kuin lammas;
 Taitaapi parasta olla,
 Jos panemme Pankin Paavon,
 Tuo on suuresta suvusta,
 Varsin suuresta jalosta:
 Oli tuo poikana pohatta,
 Isätkin oli ennen kaikki
 Kerjäläisten keisareita,
 Komentajat tuhman kansan.
 Tuoll' on kaunis kartanokin,
 Aivan vaatteetkin valitut,
 Riittelepi rikkautta,
 Vaikk' ois neljä nälkävuotta.
 Jalo on kuin jättiläinen,
 On kuin leijona leveä".
 "Suuri kiitos suuret miehet",

Parkaisivat pienet miehet,
 "Nyt on oike'in osattu,
 Tavattu on starssinamme".

Kun on starssina valittu,
 Sitten siihen kandidaatti
 Se valitaan sukkelasti,
 Pannaan nimen paimeneksi.
 Pienet ammatit perästä
 Ne valitaan varovasti.
 Vähän on väliä siintä
 Mit' on miehellä sisällä,
 Kun on muuten miehen muoto.
 Ken onpi velassa varsin,
 Perhe aivan puutoksessa,
 Takovskij[32] on staarastaksi,
 Aimollinen ammatiksi;
 Siinä verot suoriavat,
 Perhe henkihin herääpi.
 "Jok' on pojat joutununna",
 Rauhatuomari kysyypi.
 "Jo on starssina tavattu",
 Kaikki kunta kiljaiseepi,
 "Valittu on Pankin Paavo,
 Ylennetty yksin mielin,
 Sekä muutkin virkamiehet."
 Rauhatuomari tuleepi,
 Sanoopi tuo starssinalle:
 "Nyt kun virkahan asetan,
 Vitjat kannan kaulallesi,
 Merkin rintahan rutistan,
 Senkun vahvista valalla
 Uskottu sull' uusi virka".
 Siit' on saatava samassa,
 Pantava papin etehen.
 Pappipa tuo sielun paimen
 Neuvoileepi nöyryytetyn,
 Totiseksi toivottaapi
 Vääryyttä vihajamahan,
 Oikeutta ottamahan.
 Jonka vahvistaa valalla
 Uusi starssina toella,
 Kandidaattinsa keralla.

Kun on päätetty valio,
 Siihen kaunis harjakannu,
 Litkat[33] laitetaan loppuksi.
 Ensin otetaan esille
 Viina-ämpäri etehen,
 Sakuskaksi siihen kanssa
 Silvotuita sellin[34] luita,
 Leipäkäärö kummallinen,

Sekä vehnäistä vähäisen,
 Sille sampi särpimäksi.
 Mitkä ei ole tottunehet
 Paloviinalle parihin,
 Tuoahan tusina oltta,
 Mettä melke'in samoiten.
 Vielä vanhat virkaheitot,
 Sekä kunnan kuulu miehet,
 Huutajat hyvemmat miehet,
 Noillen toti toukataan,
 Annetahan oiva punssi.
 Vielä pienet virkamiehet,
 Sekä uuet että vanhat,
 Pikkuruisen puolestansa
 Antavat apua siihen
 Juhlan jatkohon jalohon,
 Eroryypyt, alkajaiset.
 Näillä päättyvät pitoiset,
 Juhlan kaula katkiaapi.
 Rähinä se riski siinä,
 Hurraan huuto oivallinen,
 Nosto päättääpi pitoiset.
 Huomisen on harmi suuri,
 Kallonsärky kaikenlainen,
 Pohmelo pahanmakuinen,
 Päänpakotus palkastansa.

LIEKKÖ TOTTA VAI VALETTA?

Kuulin linnun liirittävän,
 Kevätsirkkusen sanovan
 Talvipakkasen jälestä,
 Pitkän pilvisen perästä
 Suven saahessa sisälle,
 Levaspellon pientarelta,
 Haapahongasta hyvästä.
 Noin tuo lauloi pieni lintu,
 Noin tuo sirkkunen siritti.
 "Kun mä lensin pieni lintu
 Talvipakkasta pakohon,
 Korpin ma kotihin heitin,
 Variksen talon vahiksi,
 Kun kohta kotihin käännyin,
 Tianen mull' tieot hankki,
 Piipitti pahat pakinat,
 Kuink' oli kotiasiat
 Kaikki korpin kohtaloina.

Liekkö totta vai valetta
 Tiasen nuo tieot kaikki?
 Noin tuo lauloi pieni lintu,
 Noin tuo tiititti tianen,

Haapahongan hallinnosta;
 Mull' on pieni piirikunta,
 Maa on ahtaaksi ahettu,
 Pesiä on liian paljon,
 Paikalleen pari satoa
 Kuusikymmentä keralla,
 Poikia si'innyt siihen
 Koko seitsemän satoa
 Siihen päälle kuusitoista,
 Si'innyt on siihen kanssa
 Kymmenkunta kirjamiestä,
 Jotka hiilellä hiovat,
 Nimen itse kirjoittavat;
 Viel' on oppi oivallinen
 Kuuen otsahan osunut,
 Ne ei puutu puustaveihin,
 Vaan saadut koko sanoilla
 Painavat paperin päälle,
 Miss' on paikka puhtahampi
 Koko nimen kerrallansa,
 Siinä on älyä äijän!
 Ei siihen kykene kehno!

Vielä tuo tianen tiesi
 Mitä rastas raksutteli --
 Liekkö totta vai valetta --
 Haapahongan hallinnosta;
 Ett' on pantu pussiniekat,
 Raha-arkut ammateiksi,
 Jotka johtavat asiat
 Oman mielensä mukahan.
 Noill' on laki lakkareissa,
 Asetukset arkuissansa,
 Oma hyöty hyörimässä,
 Noill' on onneksi hyväksi
 Ystävät ylimmät miehet,
 Sukulaiset suuret miehet,
 Siint' on köyhät kärsimässä,
 Vaivaiset valittamassa.

Vielä tuo tianen tiesi
 Mitä varpunen valitti --
 Liekkö totta vai valetta?
 Ett' on kuulu kunnan herra
 Talon vanhempi valittu
 Ottanut on orpolapsen,
 Pellot pienen pyöriäisen,
 Vallannut lakia vastoin
 Ostanut omin lupinsa.

Vielä tuo tianen tiesi
 Mitä peipponen pakitsi --

Liekkö totta vai valetta?
 Ett' on tili tietämättä,
 Kunnan kukkaro kutistu,
 Ryytirahat käytettynä
 Kuulun kukkaron lisäksi.

Vielä tietääpi tianen
 Mitä kiuru liiritteli --
 Liekkö totta vai valetta?
 Jotta ompi uusi oppi
 Opittu pere-eroissa,
 Valittu lakia vastoin,
 Mist' on saatettu sakoille:
 Rauhatuomari tukisti
 Uuen keinon keksiöitä.

Vielä tuo tianen tiesi
 Mitä virkkoi västäräkki --
 Liekkö totta vai valetta?
 Että kunnan kuulu herrat
 Jänismetsät jättelivät,
 Jahtiherroille jakoivat
 Kunnan päätöttä peräti.

Vielä tuo tianen tiesi
 Mitä kertti kyntörastas --
 Liekkö totta vai valetta?
 Ei sure suurisukuiset
 Nyky-ammatin aloissa
 Rekryytejä reilatessa,
 Kyll' on köyhiä kylissä,
 Ala-arvoista perettä
 Suvun suuren tukkeheksi.

Vielä tiititti tianen,
 Vielä kertoi kehno lintu,
 Mutt' en kuunnella kehannut;
 Jos ois kurki kuulu lintu
 Sanonut pari sanoa,
 Kyll' ne oisin kirjoittanut."

RUNONI.

Runot ovat Räikkösellä
 Toisen miehen tähtehiä,
 Ko'ottu kerin ranista,
 Nurkkakaapista sahottu,
 Runon mitta mietittynä
 Kalevalan kannen alta,
 Sanat ompi noihin saatu:
 Osa saatu Oksaselta,
 Pala Paavo Korhoselta,

Mahtiponti Makkoselta,
 Lyijyspännä Lyytiseltä,
 Kymäläisen kynäntynkä;
 Paperin palanen löytty
 Kynttilöitten käärimenä,
 Läkkitötterö tavattu,
 Romulootasta lokattu,
 Musteheksi noihin saatu
 Hovin herran huuhtehia.
 Näillä oon nitoa saanut,
 Sommitella, suunnitella
 Mitä mielehen jolahti,
 Mitä lensi luonnolleni.
 Sill' ei ole siivolliset
 Nää runot rumannäköiset:
 Mikä on harmista haettu,
 Murehista muiston saanut,
 Mikä virkettu vihasta,
 Juovuksista juohon saanut,
 Tunnon tuskista kyhätty.
 Tällä päätän tämän vuo
 Kirjoitukset kehnolännät:
 Kun tuleepi toinen vuosi,
 Aika uusi alkaneepi,
 Tuopi toisia sanoja,
 Parempia puustavia,
 Ainehia arvokkaita.
 Tää on toivoni toesti
 Sekä aivoni ajatus.

VIINASTA.

Voi! viina vihatun poika,
 Olut onnetoin olento,
 Olet riski ryöväriksi
 Sekä varma varkahaksi,
 Sukkela oot surman henki,
 Pettelet pyhätkin miehet,
 Viettelet sä viisahatkin.
 Oot sä pullossa punainen,
 Loistava lasin sisässä,
 Vatsahan valut hyvästi,
 Vähän suuta vääristelet,
 Kohta kallohon kohoat,
 Järjen seurahan järähät,
 Muutat mielen muille maille,
 Tunnon toiselle tolalle.
 Ymmärryksen yllyttelet
 Jättämään sian hitolle,
 Pirun pirtiksi rakennat,
 Kannat sinne kaikenlaista
 Roistoa romun sekaista,

Perkeleen perehinensä,
 Ruman hengen renkinensä,
 Jotka johtavat sisähän
 Kuolon synnit kauhiammat,
 Pukin saavat partoinensa,
 Riikinkukon rilloinensa,
 Kilpikonnan koipinensa,
 Käärön tuovat käärmehiä,
 Tiikerin terävin kynsin,
 Saavat sinne sammakonkin,
 Sialle sijan tekevät;
 Uskon tähän sammuttavat,
 Armon enkelin e'emmäs
 Häijy henki pois ajaapi,
 Pyhä henki pois meneepi,
 Luojan kyyhky karkoaapi.
 Koti köyhtyypi peräti,
 Kukkaro kululle käypi.
 Nutut ryysyiksi repiipi,
 Ruumihin rumaksi saapi,
 Tautiseksi tahrajaapi,
 Akan karkuhun ajaapi,
 Lapset laittaapi perästä,
 Kotirauhan karkoittaapi.

Minkä tähän tää pakana,
 Kaiken kansan turmelia,
 Muoti-synti merkillinen
 Esivallalta vapaana
 Kieltämättä kierteleepi,
 Kansan kaiken häiritseepi?
 Se on ruttoa rumempi,
 Kamalampi käärmehiä,
 Merkuria[35] myrkkysisempi,
 Opiumin[36] oiva serkku.
 Miks ei kiellä korkiampi
 Esivalta voimallinen,
 Apoteekkiin anna panna
 Muitten myrkkysten sekahan,
 Josta tohtorin lapulla
 Oisi sinne annettava,
 Missä on toella tarvis?
 Vaanpa on vapaus tuolla
 Esivallalta valittu,
 Laulut ovat tehty tuollen,
 Pirun öljyllen osattu:
 Samppania sankariksi,
 Isännäksi itse tehty,
 Totiviina tuollen pantu,
 Adjutantiksi osattu,
 Joukon suuren juhtajaksi
 Rommi, konjakki, arakki,

Sotaväeksi suvaittu
 Paloviina kaikenlainen,
 Upseereiksi noitten saatu
 Tappelkymeli toesti,
 Likörit monenmakuiset,
 Varaväeksi valittu,
 Olut ilkeä osattu,
 Nimen kanssa kaikenlaisen.
 Kirje pitkäksi venyypi,
 Puheet puuttuvat keralla
 Nimellessä niitä näitä,
 Kiroituja kirjoittaissa
 Murhamiehistä monista.

Ei meri enemmän niele,
 Ei pala tulipalossa,
 Ihmiskalloja katoa,
 Niinkuin viinan vainon alla,
 Turmiossa turhan juoman.
 Aika ois olalle panna
 Asehia aika lailla
 Vastoin viinan vaikutusta.
 Papeille ois paljon työtä,
 Ammanteille aika lailla,
 Esivallalle enemmän,
 Sota tehä suurenlainen
 Vastoin viinoa vihaista,
 Ennenkuin katoopi kunto,
 Äly ihmisten seasta,
 Arvaamaan tämä asia,
 Tämä vaara määrällinen
 Kamalaksi, kauhiaksi.

MIETTEITÄNI.

Tyhjästä on turha tullut,
 Joutavasta jouto henki,
 Sen minä minusta tunnen.
 Inhoelen itseäni,
 Kun on mulla heikko henki,
 Rauhatoin, rapasekainen,
 Varsin vailla tarkoitusta,
 Ilman määrättä, mitätöin,
 Kun se työntääpi tukulta
 Ajatusta aivohoni.
 Avaruuen alkujuurta
 Tahtoo, tähtiä, tavata,
 Ajatella aurinkoja.

Onko kuussa karjat, linnut,
 Kissat kiertotähtilöissä?
 Mitä tähtien takana?

Mikä aine auringossa
 Lähettääpi lämpimiä?
 Mitä on mahassa maamme,
 Mitä pahamme perässä?
 Mitä ilman äären alla,
 Mitä pitkäisen puhallus?
 Mist' on ruohon runsas voima,
 Mikä sielu siemenessä?
 Mitä on tulen tulento,
 Mikä voima valkealla?
 Mitä on elämän alku,
 Mitä sielumme salattu?
 Mitä unta uskon oppi,
 Mitä Luojamme lunastus?
 Mitä ihmisen ihossa:
 Mikä aine aivoloissa,
 Mitä on veri vetelä,
 Mistä luu lujaksi tehty?
 Mitä kulkevat keolla,
 Liikkuvaiset luonnon päällä,
 Matelevat maan sisässä?
 Mitä on meren mahassa?
 Luonnonkirja liian suuri,
 Onpi mainita mahotoin.

Vielä mulla miettimistä:
 Miks on kehno kerjäläinen,
 Miksi keisari komia,
 Miksi rikas röyhkiämpi,
 Aateliset ylpiöitä?
 Miks on summat summattomat
 Toisen taskuhun tupattu,
 Eikä penni pienempikään
 Kestä toisen kukkarossa?
 Miksi maat möhömahaille
 Onpi annettu osaksi,
 Talonpojan tarpeheksi
 Liuska liiaksi luettu?
 Miks on virkut virkamiehet
 Kestilöissä, kelpo reimat,
 Toimissansa torkkuvaiset?
 Miks ei papit paljon usko
 Sanojansa, saarnojansa?
 Miksi mestarit monesti
 Kulun saavat kelvottoman?
 Miks on kansat kaikki hullut,
 Kuninkaatki kurjat raukat,
 Kun ne suosivat sotia,
 Valmistavat vaaran töitä?
 Mun ei mahu muistohoni,
 Astu aivo partahani
 Erhetystä ihmiskunnan.

Viel' on mielessä minulla,
 Liian paljon luonnossani,
 Turhuutta tupattu paljon,
 Ajatuksen alla työtä,
 Etsimään olematointa,
 Mitätöintä miettimähän:
 Miten viljat vainiolta
 Massinalla maahan saisi?
 Miten reisirattahia,
 Vetäjiä vikkeliä
 Tehä eläinten avutta?
 Miten ois mitäkin tehä,
 Jott' ois helppo hartioille?

Niit' on liiaksi lukea
 Mielen kehnon mietintöjä,
 Mutta siintä sieluparka
 Saapi harmin haikiamman:
 Miks ei mulla mieli malta,
 Eikä mun ajassa anna
 Tavoitella tarpeellista,
 Kallista kalua saaha,
 Pysyväistä pyyeskellä,
 Mitä ei voro varasta,
 Eikä ruoste raiskaele?

TYTYMÄTTÖMÄT.

Kuulin kerran kulkiessa
 Tämän maailman majassa
 Napisevan naisen nuoren,
 Valittavan varpu raukan:
 "Miks ei suonut suuri Luoja,
 Ukko ylhäinen osannut
 Panna naista parrakkaaksi,
 Tehnyt leukaa leuvakkaaksi?"
 Tuohon sattui saaren Matti
 Kujerrusta kuulemahan,
 Valitusta varpu raiskan.
 Se tuohon selon selitti,
 Lohutusta lainaeli:
 "Älä sä Helena huoli,
 Äläkä valita varpu
 Luojan lystin laitoksia!
 Jos ois Luoja sulle suonut
 Pannut parran palkinnoksi,
 Sä oisit parran palmikoinut,
 Paljon partoa lisännyt,
 Siihen kamvoja kahellut,
 Käkkyröitä käämötellyt,
 Sekä silkkiä sitonut,
 Kukkia kutonut paljon.

Siint' ois suu selälle jäänyt
 Sekä leuvat longallensa."
 Mikko muistutti Matille:
 "Älä naapuri narise,
 Eipä miehetkään monesti
 Piä paljon parrastansa,
 Lahjastansa suuren Luojan,
 Sakset sen supuksi saapi,
 Partaveitsi paljastaapi
 Parahankin partavastan,
 Miehuuen jaloimman merkin".
 Jaakko tuohon jatkoi vielä,
 Loruja lisäksi laati:
 "Ilkiät on ihmisraukat,
 Ei tunne tekoja Luojan,
 Voimallisen vaikutusta.
 Laaullensa Luoja laittoi,
 Järjellensä järjesteli,
 Sorjat luomansa sovitti.
 Parta ei paranna naista,
 Vaikk' olis parahin parta;
 Tuoll' on paljon parjausta,
 Naapurista nauramista,
 Leuvan liikettä lujasti,
 Ei ois aikoa ajella --
 Leukansa ne leikkajaisi",
 Lauri laatiipi lopuksi:
 "Kummallinen kuivakassa,
 Tahtoopi tavata aina,
 Mahotointa maanitella.
 Silmät suurena näkepi
 Kolatsun[37] ka'essä toisen,
 Pulkan[38] toisen peukalossa,
 Vähäiseltä vilkuttaapi,
 Jos se itselle osuupi;
 Ihminen ikänsä aina
 Tyytymätöin tyhmä raukka."

PAAVIN MAALLISEN VALLAN LOPPU (1870).

Luciferi, Michaeli

Keskenänsä-taisteli,
 Michaelin vahva mieli

Luciferin voitteli;
 Alas syöksi istuimelta,

Muutti muodon rumaksi;
 Riistettiin siin' virkavalta,

Joutui hengeks pahaksi.

Niinpä nytkin maailmassa

Virkavallat voimakkaat
Ovat aina haalimassa

Valtaa sekä kunniat'.
Vähä aina vaikka oisi

Piiri koko maailman,
Ottais vielä jos vaan voisi

Tähtitarha-taivahan.

Niinpä nytkin ukko paavi

Tuo ei tyytyn't virkahan,
Lisäksi hän vielä haavi

Pyhyidenkin Jumalan.
Sai hän kyllä ulkokullan,

Nimen siihen virheetöin --
Maallisen hält' siitä vallan

Syntinen vei kelvotoin.

MIETE.

Omenainen makeainen,
Näöltänsä kaunokainen --
Naisen luonto helponlainen
Joutui siitä syntihin.
Viina pirun sikunainen,
Luonnoltansa kavalainen --
Miehen luonto vahvanlainen
Joutui tuollen kahleisiin:
Mies nyt kärsii naisen kanssa,
Yksi molemmill' on ansa.

VIRSI JOULUAATTONA.

Nyt me lapset laulakaamme
Muistoksi sill' lapselle,
Joka syntyi veljeksemme
Olkiselle seimelle,
Meitä rakastaissansa
Astui korkeudesta.

Hän se Isänk' kirkas valo,
Vaikk' nyt pikku vieraamme,
Luotuin hallitsia jalo,
Ehk' on oma lihamme,

Meidän lasten näköinen,
Vaikk' on Herra enkelein.

Heleästi laulakaamme
Syntyneelle lapselle,
Hänen tähtensä me saamme
Ilon ijankaikkisen.
Hän tuli meitä kutsumaan
Kotiansa katsomaan.

Hän on kirkas koiton tähti,
Hän tuli kirkkaudesta,
Valaisemaan meitä lähti
Synnin pimeydestä.
Hosianna hänelle
Iloisesti laulamme.

OPATTI LYYTINEN.

Opatti (eli Optatus) Lyytinen syntyi 4 p. kesäk. 1832 Selkämän tilalla Sonkarinsaaren kylässä Vesannon kappelissa Rautalampia. Hän on ylempänä mainitun runoniekkan Pentti Lyytisen veljenpoika ja siis laulajasukua; hänen vanhempansa olivat talollinen _Juhani Lyytinen_ ja tämän vaimo _Eeva Kanninen_. Nykyänsä hän maanviljelijänä elää omistamallansa Pentinmäen tilalla mainitussa syntymäkylässään. V. 1861 hän meni avioliittoon talollisen tyttären _Kustaava Siikströmin_ kanssa, jonka kanssa hänellä on useampia lapsia. Nuorempana ollessansa kirjoitteli Opatti Lyytinen sekä runoja että lauluja, joita on painettuna Suomettaressa 1855 ja 1856 y.m., ja on joku runopätkä myöhemminäkin aikoina julkaistu Kuopiossa ilmestyvässä "Savo" lehdessä. Lyytisen runot ovat enimmäkseen varsin somia pikku kappaleita, jotka todistavat hellästä ja runollisesta mielenlaadusta.

RIKAS NEITO.

Täss' on tyttö, neito nuori,
Hieno, valkea, hiveä,
Täss' on tyttö, tyyni mieli,
Sievä, kaunis ja siveä,
Mieleltänsä tyytyväinen,
Tekemähän taitavainen.
En mä tarvitse tapailla
Riikin akkojen apua;
Paljon on omasta taasta
Huonehissa huiiloita,
Orret täynnä tökkilöitä,
Naulat hameita nakattu,
Yksi seinä aivinaista,
Toinen pantu palttinata,
Nurkat punkkoja pakaten,
Kaljoja kaheksantoista,
Sukkia vähän enemmän,
Virsuja sata paria,
Kenkiä vähä enemmän.
Aina on omilla mailla
Kilvan kihlan kantajia,

On niitä etempätäkin
 Aina markan antajia;
 Pojat polkuja pitävät,
 Aina luokseni ajavat
 Orihilla välkkyvillä,
 Hevosilla hirnuvilla.
 Kihlat kilkkavat povessa,
 Taskut täynnä taaleria,
 Kukkarot kultarahoja:
 "Ota tästä neitoseni
 Kihlat kullan kiiltäväiset!"
 Kyllä niit' on monta käynyt
 Hopealta hohtavata,
 Vaan ei ole vielä ollut
 Lämpimältä läihkyvätä.
 Enpä kullalla eroa
 Kotoani kultaisesta,
 Enkä taivu taalerilla
 Vasten mielen vaatimusta,
 Vaan jos omani tulisi,
 Näköiseni näytteleisi,
 Vasta ottaisin omalta
 Kultakihlat kullaltani.

LINNUN LAULU.

Lintu läksi laulamahan
 Poijes uniutustansa,
 Jossa rauhassa lepäsi
 Päivän vaihtuman väliä,
 Pimeyden piiloisalla,
 Mut kun valkeus valaisi,
 Alkoi koitto auringosta,
 Niin hän nousi nopeasti
 Luojallensa laulamahan
 Aamukullan kunniaksi,
 Vuoen alkavan iloksi.

Laulut ylhäälle ylensi,
 Korkealle korotteli,
 Tuolla toivolla sanovi,
 Vielä armoa anovi,
 Että oisi e'espäinkin
 Vuoen alkavan ajaksi
 Rauhan majat maataksensa,
 Aina ilolla herätä.

Niinpä mahtaisi monetkin
 Kiitosvirret veisaella
 Luojallensa laupiaalle
 Aina armonsa e'estä.
 Eikös tulis vielä olla

Kielet kilvan kiittämässä
 Herran armon avaruutta,
 Kaikkivallan rakkautta,
 Kuin vuosilla kuluneilla
 Kohtahamm' on koittanunna,
 Että ovat avarasta
 Rikkauen lähtehestä
 Viljavirrat kuohununna.
 Jospa vielä viljavuoet
 Meille vastakin tulisi,
 Että saisi laululinnut
 Ilovirttä viserrellä,
 Sitten kaikuis kaunis ääni,
 Laulu laaksoista suloinen,
 Veisu kaunis vetten päältä,
 Heliseisi herttaisesti
 Harras huuto Suomessamme,
 Koko lauma laululintuin,
 Kaikki yksimielisesti,
 Linnut pienet peipposetkin
 Kiitosvirttä visertäisi.

EN LAULAMASTA LAKKAA.

Mä etsin huvitustani
 Ja elän tällä lailla,
 Kuin kesälintu laulelen
 Mä näillä Pohjanmailla.

Vaikk' on kylmät kylämme
 Näillä sydänmailla,
 Vaan on luonto lempeä
 Laulamahan aina.

Kuullaksesi kultani
 En laulamasta lakkaa,
 Kun mä etsin ja nyt löysin
 Ystäväni rakkaan.

Kun on meillä rakkaus,
 Niin ei puutu mitään,
 Ennen kaikki maailmassa
 Unhottaman pitää.

Vaan kussa puuttuu rakkaus
 Kaikki meiltä jääpi,
 Maailma ja rikkaus
 Karvahaksi käypi.

TANSSISSA JA ILOSEUROISSA.

Mitä myö nyt laulamme

Huvitukseksemme?
Laulakaamme iloksi
Näitten ilojemme!

Koska meillä suloinen
Onpi Suomen kieli,
Vielä onpi lempeämpi
Nuorukaisen mieli.

Jos vaan oisin taitava
Niinkuin onpi mieli,
Että oisi minullakin
Laululinnun kieli.

Laulaisinpa seuroissakin
Ystävitten kanssa,
Niinkuin toukomettisetkin
Aina parvissansa.

Työ nuoret tytöt, pojat,
Elkää olko jouten,
Tulee aika semmoinenkin,
Ett'ei jalka nouse.

Nyt ei paina jalkanne
Eikä mieli kiellä.
Tanssikaatten, tanssikaa,
Ja tanssikaatten vielä!

Vanhat saapi istua,
Kun ei jalka jaksa,
Eikä ole mielessä
Enää tanssin taksa.

Pojat nuoret ottakaapa
Itsellenne pari,
Ei nyt auta jouten olla,
Vaikk' ois kuinka vari.

Nuo tytöt, jotka istuvat
Ja tanssia ei taia --
Istukaa kun istutten,
Mutt' eihän teitä naia!

Kun pelimanni pelaapi
Ja viulun ääni soipi,
Kyllä vielä nuoret miehet
Tanssia nyt voipi.

ALPERTTI KUKKONEN.

Kansanrunoilia Alpertti Kukkonen on tätä nykyä Hinkkala nimisen talon omistajana Rautalammilla. Siellä

hän myöskin on syntynyt 14 p. helmik. 1835. Hänen vanhempansa olivat _Gabriel Eerikinpoika Kukkonen_ (k. 1873) ja _Helena Kustaava Närhi_ (k. 1871). Alpertti Kukkonen on nuorempana harjoittanut runoutta; hänen runojansa löytyy muutamia J. Krohnin kokoelmassa Kirj. Seuran kirjastossa. Virheet runomitassa osoittavat kuitenkin, ett'ei enää Rautalamminkaan seuduilla korva ole tarkka runolle. Kukkonen on paikkakunnallaan yleisesti arvossa pidetty mies, siellä olevan kunnalliskauppayhtiön perustaja ja maanviljelysseuran jäsen. Naimisissa on hän _Josefiina Monthanin_ kanssa.

TYÖN ARVOSTA.

Miehet mieleltä iloiset,
 Poiat Pohjan puuhioita,
 Jotka jaksavat jalosti
 Kyllä korpia kumoa,
 Kaiket päivät kallistella,
 Aina aamusta varahin,
 Iltahetket herkeemättä,
 Kaikki kuusikot kumohon,
 Petäjiköt pyllyllensä,
 Koivikotkin kallellensa.
 Lehossa on leivän juuri
 Savon maassa mainittava,
 Savon synkeillä saloilla,
 Poloisilla Pohjanmailla,
 Vaikka on vaikia elatus.

Kyntömiehellä kynänä
 Aatrankurki kämmenpäässä,
 Samoin kirves kourassansa
 Kaiket päivät kapsuttaapi
 Monta työtä tehtäessä,
 Joita en muista muistutella,
 Monta työtä tyystillistä;
 Vaan ei auta valitella
 Eikä muuta muistutella,
 Vaan olla sääyssä sopiva,
 Työssä aina tyytyväinen,
 Talonpoian tarpehissa.
 Niinpä neuvoi isät ennen,
 Piennä poikia opetti,
 Vanhat vaarit varoitteli,
 Neuvoi näitä nuoremmillen:
 "Tiepä käskee lentämähän,
 Virsut vireät piteä
 Kaiken aian kopsavaiset,
 Sekä kesän että talven;
 Olla vireä virassa,
 Ahkerana ammatissa,
 Riihet puia puhtehella,
 Siellä silmänsä pilata.
 Annas sitten aamun tulla,
 Päivän valkian valeta,
 Lähe tuiskuhun tuvasta,

Poiat nietosta polkemahan;
 Lapiroilla leuhut ensin,
 Sillä tiesi tasoittelet,
 Että pääseepi perillen
 Syänmaille synkiöillen.
 Sieltä tuovat tullessansa
 Hevosella heinähäkin,
 Puukuormat kuljettavat,
 Havukuormatkin hakevat
 Pellon pinnan pehmitteeksi.
 Vanhat vaarit ne tuvassa
 Muorin kanssa katselevat,
 Kuinka poiat pakkasesta
 Tuolla tuiskusta tulevat,
 Pakkasesta paukuttavat,
 Ruumis raukka raukiana,
 Kovin vaivoista väsynnä."

Kuules kun mie sanelen,
 Talonpoika taitavainen:
 Älä suutu säätyhyysi
 Vaikka on vaikia vaellus,
 Vaikka vaivalla kovalla
 Maasi mahtihin rakennat,
 Piät huolta huomisesta,
 Syömisestä, siemenestä,
 Vaikka vanhana valitat
 Jäykäksi jäseniäsi.
 Piisaa pitkämielisyyttä:
 Aina meitä auttamassa
 Kaikkina katovuosinakin,
 Aina on suonna suuri Luoja,
 Antanut Isä ihana
 Hätäaikana apunsa;
 Luojan lahjat laupiaimmat,
 Luojan annot armolliset,
 Vaikka kansa kiittämätöin
 Pilkkasanoilla pahoilla
 Maksaaapi niitä monia
 Armaan Isän armoitaitä.
 Piisaapi pilkkasanoja
 Kansan suusta suruttoman;
 Vaan on niitä varsin harvan
 Ihmisparoissa pahoissa,
 Jotka Luojallen lukevat
 Rukousta ruoan eestä,
 Vaikk' on aika aivan kallis,
 Vuoet kovat on käsissä
 Meillä eessä mentävänä.
 Vaan itse tietääpi Isämme,
 Jos Hän armon antaneeppi
 Meiän vaivaisten varaksi,

Meiän ihmisten iloksi:
 Jos Hän vielä armon suopi,
 E'espäinkin eineen tuopi.

ENTISISTÄ RAUTALAMMIN RUNONIEKOISTA.

"Ei puheet puhuen loppu,
 Virret veisaten vähene",
 Sanoo Suomen sananlasku;
 Kyllä piisaapi puheita
 Lukioillen, laulajoillen,
 Vielä virren tekiöitten,
 Kun on miestä miettimähän,
 Läksiätä laulamahan,
 Kansan kuulten kiskomahan.
 Vaan on kaikki kaonnehet
 Vanhat laulun laitteliat,
 Vanhat runon rustailiat
 Menneet Tuonelan tuville,
 Nyt on jäänyttä jällellä
 Kaikki nuotit nuoremmilta,
 Virret varsinkin vähässä,
 Kaikki laulut on lamassa,
 Virren nuotit vässällensä.

Voi, jos oisi Väinämöinen,
 Ukko entinen elossa,
 Kyllä sitten kuulisitten,
 Saisitte kyllältä sanoja,
 Suomalaisen Suomen kieltä,
 Sekä soiton että laulun,
 Joka luonnon liikuttaapi,
 Kaikki veessäkin kalatkin,
 Kaikki metsän kiipiätkin,
 Yksin ilman lintusetkin.
 Vaan on mennynä mukaansa
 Kaikki hänen kantelensa;
 Vaan on vähäisen jällellä,
 Kaunis kirja Kalevala,
 Miesten muinoisten olostä
 Suloisella Suomenmaalla.

Olipa nytkin oivallinen,
 Kuuluisampi kunnioista,
 Nykyajan laulajoista,
 Runsahin runontekiä,
 Viisas miesi _Vihta-Paavo_:
 Siltä kulki siivo lailla
 Runonteko rohkiasti,
 Ei sen tarvinnut tapailla,
 Sanojansa synnytellä
 Lapsen tautisen tavalla

Asiata arvellessa.
 Olipa vielä oivallinen,
 Oli toinen toverina
 Paavon kanssa puhumassa,
 Asioita ajamassa,
 Ihalainen itse kanssa,
 Yhen pitäjän uroita,
 Nykyajan laulajoita.
 Nepä laulut laittelivat,
 Runot meiningin mukaiset,
 Silloin kansa kyllin lauloi,
 Kaikki lapset kasvavatkin,
 Kun ne ukkoset elivät.
 Vaan on kuollut kumpainenkin,
 Runomiehet runoinensa,
 Laulumiehet lauluinensa.
 Vielä veisaa pieni _Pentti_,
 Lyytinen vain lystiksensä,
 Laitteleepi laulujansa
 Toimen miesi Toholahessa.

Vaan nyt toivoisin toella
 Nuorempia astuvaksi,
 Runotyöllän tottuvaksi,
 Ett'ei laulut loppuneisi,
 Runot varsin vanheneisi.
 Onpa _Optatus_ alulla,
 Lyytinenkin jo lähellä
 Laulamahan kansan kuullen,
 Vaan on varsinkin vähäistä,
 Vasta taimella tavara,
 Kun ei pauhanne paremmin,
 Että kuuluis kauvemmaks
 Tuonne pitäjän perille,
 Kahen kappelin rajalle.
 Vai joko lopun loppunevat,
 Laulumiehet lauhtunevat
 Rautalammin rannikoilta?

VIITSELITYKSET:

[1] Paavo Korhosen elämäkerta on painettu kokonaan _Elias Lönnrotin_ kirjoittamassa muodossa, ainoastansa niillä muutoksilla kuin viittausten sovittaminen tähän painokseen on tehnyt tarpeelliseksi.

[2] Sanotaan tätä taloa paikoin Vihtalahdeksikin.

[3] Siitä syystä, että Korhonen vapaehtoisesti oli niin kauan Herran ehtoollisella käymisen laimi lyönyt, piti ruumiinsa kirkkolain jälkeen hiljaisuudessa haudata, joka hautaus tapahtui kekripäivänä vuonna 1840.

[4] "qq", joka merkitsi "kuitattu" l. "maksettu".

[5] tolppa = 12 killinkiä, loutu (plootu) = 16 killinkiä vanhaa Ruotsin rahaa.

[6] ritari = ritarimerkki, tähti.

[7] Korhonen sanoo M:n kokonsa puolesta muitten pienempien puustavien äidiksi.

[8] Nimittäin D:tä.

[9] Joka on kirjoittanut virsikirjassa N:o 395 (vanhassa virsik. 278) ja kuoli nuorena.

[10] Prytz (Rytsi) oli tähän aikaan tullimiehenä Oulussa.

[11] Tässä on puheena niin sanottu "pikku tulli", joka v:sta 1622 Ruotsin vallan loppuun asti kaupunkien tulliportissa kannettiin kaikista sisään tuotavista maalaistavaroista.

[12] ruotsal. lainasana = alituinen.

[13] Ruotsinnetun toisinnon mukaan kysyy Kettunen Kilposen kotiin tultuansa työtä, johon talon poika vastaa: "Takin naima tarvitsee", ja saapi vanhimmalta oikaisun osakseen. Mari tulokasta "katsoi silmällä kahella niinkuin heinän hempeyttä". Kettunen kysyy sitten, kuka ottaisi haltuunsa hänen kapineensa, silkkivyönsä ja juhlavaatteensa; silloin Mari astuu naisten joukosta ja lupaa ottaa ne omaan arkkuunsa. Kun Maria torutaan "venäläiseen" osoittamastaan mieltymyksestä, vastaa hän itse parhaiten tietävänsä, mitä hänen tulee ja sopii tehdä, jonka jälkeen Kettusen kanssa "tuumasi ikuisen tuuman". Että tämä on alkuperäinen, oikea runon muodostus, on selvä.

[14] II Kun. 18, 26 seurr.

[15] sananlennättimen.

[16] pikarit.

[17] kirkkaan (ruotsal. sana klar).

[18] s.o. viinapannun.

[19] Vapaudenajalta v. 1766 oli kahvia muka ylellisyystavarana kokonaan kielletty Ruotsin valtakuntaan tuomasta, ja Kustaa IV Aatolfi uudisti tämän kiellon v. 1794; kruununmiehet valvoivat asetuksen noudattamista.

[20] liedellen.

[21] villeinä.

[22] Tämä runo on luultavasti tehty v. 1853, jolloin huonon sadon tähden viinanpoltto-oikeus siksi vuodeksi supistettiin ja lausuttiin aikomus mahdollisesti se kokonaan kieltää.

[23] käsiraudat.

[24] Mahdollisesti: kannuksista.

[25] Oksanen runossaan "Meidän vieraissa käynnit", jota vastaan runo on kirjoitettu, kertoo mitenkä Suomen Suomalainen aikoo mennä vieraiksi ensin heimolaistensa, Lappalaisten, Inkeriläisten, luoksi, mutta ei heidän ruokansa hänelle maita; Viroon tullessaan rautapaita Saksalainen jo rannalta tiuskii hänelle vihaisesti ja käskee palaamaan; jonka tähden Suomalainen lopulta lähteekin Ruotsiin vieraiksi.

- [26] Vierasuskoisten, kreikkalaisvenäläis-uskoisten.
- [27] Pantomiimi = ajatusten ilmituominen liikkeillä.
- [28] Raasali = kaupustelia.
- [29] Räikkönen tässä jäljittelee Gottlundin kummallista kirjoitustapaa.
- [30] Kunnan-virkamiesten valinta.
- [31] ainoastaan.
- [32] Venäl. sana = semmoinen, (sopiva).
- [33] likörit.
- [34] sillin.
- [35] elohopeata.
- [36] Unikukasta valmistettu tainnuttava neste.
- [37] sämpylä, leipä.
- [38] sämpylä, leipä.

End of the Project Gutenberg EBook of Kahdeksantoista runoniekkaa, by Various

- END OF THIS PROJECT GUTENBERG EBOOK KAHDEKSANTOISTA RUNONIEKKA ***
  - ◆ This file should be named 24638-8.txt or 24638-8.zip ***** This and all associated files of various formats will be found in:

<http://www.gutenberg.org/2/4/6/3/24638/>

Produced by Tapio Riikonen

Updated editions will replace the previous one--the old editions will be renamed.

Creating the works from public domain print editions means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg-tm electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG-tm concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for the eBooks, unless you receive specific permission. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the rules is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. They may be modified and printed and given away--you may do practically ANYTHING with public domain eBooks. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

- START: FULL LICENSE ***

**THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK**

To protect the Project Gutenberg-tm mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase "Project Gutenberg"), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg-tm License (available with this file or online at <http://gutenberg.org/license>).

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg-tm electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg-tm electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg-tm electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg-tm electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg-tm electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg-tm electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg-tm electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg-tm electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is in the public domain in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg-tm mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg-tm works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg-tm name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg-tm License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg-tm work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country outside the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg-tm License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg-tm work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or

online at www.gutenberg.org

1.E.2. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is derived from the public domain (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg-tm trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg-tm electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg-tm License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg-tm License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg-tm.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg-tm License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg-tm work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg-tm web site (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg-tm License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg-tm works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg-tm electronic works provided that

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from

the use of Project Gutenberg-tm works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."

- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies

you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg-tm License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg-tm works.

- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any

money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.

- You comply with all other terms of this agreement for free

distribution of Project Gutenberg-tm works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg-tm electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from both the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and Michael Hart, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread public domain works in creating the Project Gutenberg-tm collection. Despite these efforts, Project Gutenberg-tm electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. **LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES** - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg-tm trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg-tm electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. **YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH F3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.**

1.F.3. **LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND** - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS' **WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.**

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. **INDEMNITY** - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or

employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg-tm electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg-tm electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg-tm work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg-tm work, and (c) any Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg-tm

Project Gutenberg-tm is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need, is critical to reaching Project Gutenberg-tm's goals and ensuring that the Project Gutenberg-tm collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg-tm and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation web page at <http://www.pgla.org>.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Its 501(c)(3) letter is posted at

<http://pglaf.org/fundraising>. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's principal office is located at 4557 Melan Dr. S. Fairbanks, AK, 99712., but its volunteers and employees are scattered throughout numerous locations. Its business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887, email business@pglaf.org. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's web site and official page at <http://pglaf.org>

For additional contact information:

Dr. Gregory B. Newby
Chief Executive and Director
gnewby@pglaf.org

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg-tm depends upon and cannot survive without wide spread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or

determine the status of compliance for any particular state visit <http://pglaf.org>

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg Web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: <http://pglaf.org/donate>

Section 5. General Information About Project Gutenberg-tm electronic works.

Professor Michael S. Hart is the originator of the Project Gutenberg-tm concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For thirty years, he produced and distributed Project Gutenberg-tm eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg-tm eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as Public Domain in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our Web site which has the main PG search facility:

<http://www.gutenberg.org>

This Web site includes information about Project Gutenberg-tm, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.

from <http://manybooks.net/>